

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatus De Conscientia, De Peccatis, De Legibus, De Fide, Spe,
Et Charitate

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Tractatus II. De peccatis, & requisitis ad illa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76540](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76540)

TRACTATUS SECVNDVS DE PECCATIS, ET REQUISITIS AD ILLA.

PROOEMIUM.

HUNC tractatum triplici disputatione absoluemus.

In prima agemus de voluntario, & libero, & impedimento illius, scilicet, vi, metu, & ignorantia. Peccatum enim esse non potest, quin voluntarium, & liberum sit, vt optimè tractat D. Augustinus, *disput. 2. contra Manichæos, & lib. de vera religione cap. 14.*

In secunda disp. agemus de peccati natura, & essentia.

In tertia, de grauitate, & multiplicitate ipsius, & eius inter se distinctione; de quibus D. Thomas 1. 2. *quæst. 71. vsque ad 88.*

DISPUTATIO I.

De libertate humanarum actionum, & impedimentis illius, scilicet, vi, metu, & ignorantia.

PUNCTVM I.

Quid sit voluntarium, quid liberum, & quotuplex.

¹ Definitur voluntarium, & liberum.

² Quotuplex voluntarium.

VOLUNTARIUM (vt dicit Philosoph. 1. *Ethic. cap. 1.* & ex illo ferè omnes Theologi cum D. Thom. 1. 2. *quæst. 6. art. 1.* & ibi eius expostor) est à principio intrinseco cognoscendo singula, in quibus est actio. Cognoscunt enim bruta animantia, conuenientiam, & disconuenientiam cibi, alia; umque rerum & ratione illius cognitionis fugiunt nocua, prosequuntur conuenientia; fuga enim, & prosequutio illius voluntaria illis est, quia fit ab ipsis media cognitione conuenientia; vel disconuenientia; secus verò nutritio, & respiratio, quia esto fit ab ipsis, non fit media cognitione; neque enim ad nutriendum aliqua cognitio requiritur. At ad amorem, odium, fugam, & prosequutionem, tristitiam, & gaudium alicuius obiecti necessariò cognitio est requisita. Et licet ipsa cognitio non sit in voluntate, vel appetitu, quo potentia hæ ab anima distinguuntur, non obest, quominus actus elicetus ab appetitu, & voluntate, sit voluntarius: quia est à principio cognoscente. Principium enim illarum operationum, non solum sunt potentia; illa; distincta, sed etiam ipsa anima, & cum anima immediatè ad omnes potentiarum actiones concurrat, efficitur procedere illam actionem voluntatis, & appetitus, à principio intrinseco cognoscente.

Liberum autem superaddit voluntario expeditionem potentia; ad agendum, & non agendum: quare, vt voluntas libera sit, requirit necessariò taliter ferri in obiectum cognitum, vt possit non ferri. Ex quo fit omne liberum voluntarium esse; quia est à principio intrinseco cognoscente: & insuper potente ab actione cessare, non tamen omne voluntarium liberum esse, quia non omnes voluntatis, & appetitus actiones nobis subduntur, sic Azor, *lib. 1. instit. moralium cap. 3. n. 4.*

In communi tamen modo loquendi, cum de actionibus humanis sermo est, pro eodem viaruntur, vt constat ex D. Ber-

nard. *in libello de lib. arbit. & D. Thom. quæst. 77. art. 6. & August. 3. de lib. arbit. cap. 18.*

² Voluntarium, & liberum stat dupliciter, aliud directè voluntarium, aliud indirectè, aliud in se, aliud in causa. Directè voluntarium dicitur, obiectum immediatè à voluntate amatum, vel odio habitum. Indirectè, quod medio hoc obiecto appetit voluntas, vt g. vis inebriati; & hac ebrietate cognoscit pollutionem, vel homicidium sequendum: ebrietas est tibi directè, & in se voluntaria, pollutio, vel homicidium, solum indirectè, & in causa. Debes tamen cognoscere effectum sequendum esse ex primò obiecto volito, nisi, etsi sequeretur, tibi voluntarium non esset: qua ratione cum pisces capiuntur hamo, captio illis voluntaria non est, quia non est cognita, etiam si necessariò sequatur ex appositione cibi.

Est tamen maxime aduertendum, vt aliquid dicatur voluntarium indirectè, necessariò requiri, vt directè voluntarium causa sit physica, vel moralis illius indirectè, vt in exemplo alato contingit: ibi enim ebrietas, causa fuit physica, & moralis pollutionis, & homicidij. At quando aliquis effectus sequitur ex commissione aliqua directè volita, talis effectus non est voluntarius omittenti, nisi aliqua lege teneatur non omittente, vt g. Scis submergendam nauim, ni auxiliaberis, omittis auxilium, submergitur nauis, nauis submersio tibi voluntaria non est, nisi aliqua lege tenearis non omittente auxilium: quia vt esset tibi voluntaria submersio, debebas, vel esse causa physica, vel moralis illius: physica esse non potes, cum nihil physicum producas, quo nauis submergatur: neque etiam esse potes causa moralis, cum nullum sit præceptum, neque lex, vt suppono, quæ tibi submerisionem prohibeat. Ergo non potes esse causa.

Deinde si tibi dicenda esset submersio nauis voluntaria, eo quod posses impedire, & non impedisti, etiam Deo nostra peccata, vt peccata sunt, dicentur voluntaria, siquidem potens impedire, illa non impedit. Requiritur ergo, vt euentus ortus ex omissione aliqua, dicatur voluntarius omittenti, & quod præuideatur sequendus ex omissione, & omittens possit, & teneatur impedire: & ita tradit S. Thomas 1. 2. *q. 6. art. 3. in corp. Vasc. ibid. disp. 24. cap. 3. à n. 5. Valent. disp. 5. n. 1. Salas tract. 1. disp. 1. sect. 4. Caietanus, Lotca, Medin. Zumel. in eod. art. Ioan. Sanchez disp. 21. sect. n. 5.*

Insuper est aliud voluntarium, quod vocatur expressum, & aliud interpretatum, seu iuris fictione, & interpretatione, quia scilicet ius ipsam interpretatur te expressè consentire, etsi non contentias, quod contingit, cum in præsentia alicuius efficitur actus ad ipsum pertinens, ipsèque tacet, consentire censetur: ex *reg. iur. in 6. Qui tacet, &c. & ex l. qui tacet, ff. de regul. iur. de quo multa Glossa ibi, Baldus Abbas, & Felin. in cap. nonne bene, de presump. Barr. in l. que doris, ff. solut. marr. & multis exornat Azor. toto cap. 4. lib. 1. instit. moral.*

PUNCTUM II.

Qua ratione voluntas, cum non sit, permanere dicitur.

- ¶ Quid est permanere voluntas in virtute.
2. An permaneat voluntas ex eo, quod retractata non sit.

Dupliciter permanere voluntas potest, cum non sit. Primo, si permaneat in virtute, id est, in aliquo effectu ab ipsa voluntate priori producto, ex quo tanquam ex effectu ad aliud agendum excitatur. Exemplis explicio. Vis celebrare, sacrificium petis. Ornamenta induis, factum incipis: adueniente tempore consecrationis omnino es distractus, consecrasti. Quia prior illa voluntas consecrandi virtute, & potestate perseveravit, quia perseveravit in aliquo effectu ad te producto. Idem est cum officium diuinum vis perfoluere, & ex hac intentione librum accipis, etiam si postea cum recitas, animo diuageris, officio fastidias. Hac ratione voluntarius quis Romam pergit, etiam si dum comedit, & dormit, & iter facit Romae non recorderetur, quia à principio voluntatem eundi Romam habuit, & ex illa voluntate iter incipit, ex qua inceptioe reliqua fuerunt subsecuta: & in hoc ferè omnes conueniunt, Gabr. 2. d. 41. quest. 1. art. 3. dub. 2. Altiiodor. in sum. lib. 2. tract. 29. cap. 3. quest. 3. Bonavent. 2. sentent. d. 4. art. 1. quest. 3. ad ultimum argumentum.

2. Secundo dici potest permanere voluntas, ex eo practisè, quod non fuerit retractata, si voluntas absoluta sit. Vt si absolute velis omnia opera in Deum referre, talis voluntas censetur permanere, quovisque per contrarium actum eam retractes. Verum si absoluta non sit voluntas, sed pro aliquo determinato tempore, aut determinatis personis, censetur voluntas permanere, quovisque tempus finiat, & executioni res mandetur, ut si ex affectu charitatis in Deum promiseris omnibus pauperibus tibi occurrentibus in aliqua peregrinatione elemosynam largiri, & oblitus talis voluntatis pauperi indigno ex affectu subleuandi eius miseriam tribus elemosynam: talis actus non solum in specie peccatis, sed etiam charitatis ceteri debet constitutus, ita Altiiodor. in sum. lib. 2. tract. 29. cap. 3. quest. 3.

Hic secundus modus permanentiæ mihi non probatur absolute: alias si idololatra omnia sua opera in idolum referret, cecidisset esset semper peccare, etiam cum opera aliis bona, & honesta, vel indifferentia efficeret. Quapropter distinctione opus est in hac materia: sunt enim aliqua opera, quæ solum in recipiente requirunt interpretativum consensum, & respecta horum voluntas permanere dicitur, etiam si actu non sit, neque in aliquo effectu producto: qua ratione qui voluntatem habuit baptizari, confirmari, vngi, & repente priuatus est sensu, potest baptizari, absolui, & vngi, iuxta c. agrotantes, & c. parvuli, de consecrat. distinct. 4. & cap. maiores, §. vlt. de baptismo. At alia opera, quæ non tam in receptione, quam in actione consistunt, non sufficit habuisse voluntatem, & non retractasse, vt censetur semper perseverare, sed necessariò debet esse aliquis effectus mediæ, vel immediatè ex tali voluntate dimanans, ratione cuius censetur voluntas durare, & opera subsequenda denominare, ita Azor. lib. 1. instit. cap. 3. quest. 2. §. tertio diuiditur, & cap. 6. circa finem, & cap. 7. post medium, & cap. 8. per totum.

PUNCTUM III.

An effectus, vel omissio orta ex aliqua actione voluntaria imputetur ad culpam, quando actu vitari non potest.

1. Proponitur status questionis.
2. Pœnis iuris contrahit, qui causam voluntariam dedit homicidio. Vbi apponuntur limitationes.
3. Euentus contingens, quando vitari non potest, non addit malitiam cause prius oppositæ.
4. Retractata voluntate, non censetur voluntarius.
5. Euentus ortus ex causa voluntaria, qui impediri non potest, non esse peccatum, qui dicantur.
6. Probabilis esse peccatum.
7. Hos effectus, vel omissiones confrendas esse.
8. Respondetur argum. n. 5. adductis.

Percessisti Petrum. Moritur, cum iam mori impedire non potes, mortis Petri tibi culpæ imputanda est? Noluisti scire, cum posses, obligationem tui officij: adueniente tempore obligationis aliò diuageris, immemor protus obligationis, omissione illa est tibi imputanda? Item inebriaris sciens in ebrietate pollui, blasphemare, maledicere, occidere. Suntne omnes illæ actiones verè tibi culpabiles.

2. In hac questione, vt certa ab incertis separemus, conueniunt omnes Doctores talem effectum, quoad pœnas iuris tibi imputari, & quoad obligationem reparandi damna inde prouenientia. Vnde si homicidio, pollutioni, aut alteri crimini sit pœna excommunicationis, suspensionis, aut irregularitatis annexa, & in effectu sequuta ex actione voluntaria suspensionem, excommunicationem, aut irregularitatem contrahis. Quia illa pœna non tam propter effectum voluntatis, quam propter effectum ex praua voluntate ortum imponitur, sic Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 7. vers. quod si obijcias. Valq. disp. 94. cap. 4. in fine. Thom. Sanch. lib. 1. in Decal. cap. 16. fine. Villalobos tom. 1. summ. tractat. 3. difficult. 6. n. 5. Salas 1. 2. tract. 7. disp. 6. sect. 8. & alij.

Ab hac regula generali excipiunt aliqui pœnam excommunicationis (& idem est de suspensione, & interdicto quatenus censuræ sunt) casu quo dolcas, & pœnitens causæ datus, quia tunc contramam non es, neque inobediens Ecclesiæ mandatis. Non igitur debes excommunicari, excommunicationem enim solum ob contumaciam, & inobedientiam imponitur.

Et confirmo. Existens in excommunicatione, si pœnitens, statim deberes absolui: quia excommunicatio solum imponitur ad reprimendam contumaciam, qua cessante, tollenda est: si ergo antequam contrahatur, iam non es contumax, vt quid ergo medicinalis pœna tibi est applicanda, cum medicina non indigeas? Et hæc limitatio saltem pro foro interiori mihi satis probabilis apparet, quàmque tenet Ioan. Andr. & alij, quos referet, & sequitur glossa in c. cum quis, de sententia excommunicationis, in 6. Innocent. in cap. mulieres, de sententia excommunicationis. Tabiena excommunicat. 5. casu 1.

Secundò limitanda est doctrina ad aliqua peccata, quæ necessario actualem libertatem requirunt: quales sunt hæresis, contumelie, iuramenta, & similia: hæc enim facta in ebrietate, neque hæresis, neque contumelia, neque iuramenta formaliter sunt, ac proinde licet proferentes ligari non possint pœnis illis annexis & ita docet Ioan. Sanch. disp. 20. num. 5. Valquez 1. 2. disput. 127. cap. 3. n. 11. Thom. Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 16. fine. Suarez tom. 2. de religione lib. 3. de iuram. cap. 8. num. 6. Verum est hæresis, aut iuramenti falli, vel blasphemie proprie rationem non habeant: habent tamen cuiusdam moralis irrisionis, & irreuerentiæ Deo factæ, ratione cuius voluntas illas cauandæ, est mala, & peccaminosa: vt idemmet Ioan. Sanch. notat num. 2. & Thom. Sanch. in Decal. cap. 16. num. 44. cum Tolet. in sum. post 7. lib. tract. de sept. peccat. mort. cap. 61. n. 5. Solum excipi possunt contumelie homini dictæ in ebrietate, quæ si nullum secretum peccatum, aut defectum detegant, potius vt faciat, quàm vt contumelie reputantur, etiam ab his, aduersus quos dicuntur, vt bene Thom. Sanch. in Decal. supra num. 44. aduertit.

3. Secundò conueniunt Doctores (paucis exceptis) euentum contingentem ex tempore, quo vitari non potest, nullam addere grauitatem, vel malitiam causæ prius oppositæ. Nam cum nullam addat denudè libertatem, quo fundamentum bonitatis, & malitiæ est, nullam potest addere malitiam, ita D. Thom. 4. disp. 27. quest. 2. art. 2. questio. 4. ad 2. Zúnel quest. 71. art. 5. disp. 6. Salas alius relatis 1. 2. tract. 13. disput. 2. sect. 9. n. 114. Suarez 2. tom. de relig. lib. 3. de iuram. cap. 7. num. 7. Valquez 1. 2. disput. 94. cap. 3. num. 9. Thom. Sanchez lib. 9. de matr. disput. 45. loquens de pollutione in somnis num. 28. & lib. 1. in Decal. cap. 16. n. 45. idemque fatetur tenentur, qui dicunt hos euentus non esse peccata, etiam determinatiuè à causa, sed esse effectus peccati, quos statim referemus.

4. Tertio certum esse debet retractata per penitentiam priori voluntate, effectum sequitur naturaliter ex causa prius libere apposita, non esse imputandum culpæ, sic Thom. Sanch. pluribus relatis lib. 9. disp. 45. supra num. 29. Azor lib. 1. instit. cap. 7. quest. vnica, §. in hac re Salas supra num. 116. Villalobos tract. 3. diff. 6. num. 4. conclus. 3. Ratio est, quia tunc causa apposita voluntaria non est, cum iam sit reuocata. Ergo licet effectus oriatur ex causa apposita, non oriatur ex illa tanquam ex causa voluntaria, ac proinde voluntarius non est. Exemplo rem declaro. Dediti mandatum alicui, vt nomine tuo matrimonio contraheret, pœnitet mandati, illudque reuocat, ac intimare non potes mandatario reuocationem: sed potius ille virtute prioris mandati contractum celebrat, ille contractus est à causa voluntaria ortum habuerit, tibi voluntarius non est. Ergo optime potest causa in ratione voluntarij reuocari etiam si effectus eodem modo naturaliter sequatur, ac si reuocata non esset.

5. Difficilis ergo est, an euentus ortus ex causa voluntaria, quando reuocata non est, neque impediri potest, censendus sit peccatum, eo modo, quo cœletur actus exterior cum interiori idem peccatum constitueret?

Negat Valquez 1. 2. disp. 94. c. 3. alijs relatis. & disp. 73. c. 9. num. 46. & 47. Conart. Clem. si furiosus. 3. p. initio, num. 4. Sayrus lib. 2. c. 6. n. 15. Azor lib. 1. c. 7. q. vnica post medium, & lib. 4. cap. 3. quest. 4.

Fundamentum huius sententiæ est, quia non potest dici aliquis

quis peccare actu, quin actu possit impedire peccatum; alias ex...

Quod si aduersus hanc sententiam obicitur inferri ex illa nulla...

Ratio est, quia ut peccare quis dicatur denominatione aliqua...

Ex qua doctrina infero obligationem esse confitendi huiusmodi...

Ad hanc faciem respondetur argumentis pro sententia Vasquez...

Ad confirmationem dico actum exteriorum peccatum esse...

PUNCTUM IV.

An voluntas in se & potentis sibi subiectis pati possit aliquam vim.

- 1 Quoad naturam in inclinationem non potest pati vim.
2 Quoad appetitum elicatum vim pati potest.
3 A nullo agente creato voluntas necessitari potest.
4 Ut & violentia non profertur.

Clarum est resolutio voluntatem quoad naturam inclinationem...

Verum si voluntas consideretur secundum suum appetitum...

Vnum autem est certum, & rebus moralibus necessarium...

Aduersus tamen nunquam violentiam praesumi, nisi probetur...

PUNCTUM V.

An ira, concupiscentia, aliaue passio causas inuoluntarium.

- 1 Non causas inuoluntarium.
2 Anni liberum, augeat voluntarium.
3 Contractus facti spe acquirendi premium validi sunt.
4 Extorta blanditiis, obnoxia non sunt r. si iurini.

Sanctus Thomas 1.2. quaest. 6. art. 7. respondet iram concupiscentiam...

Dubitant tamen Doctores, an postea quod inuoluntarium non causet...

concupiscentia enim alicuius obiecti non sinit intellectum difficultates considerare, quae possent ab eius proiectione remouere, & consequenter non reddere voluntatem ita expeditam ad operandum. Ideoque dixit Philo sophus, *Trahit sua vnumquemque voluptas*. Quia ratione leuiores iudicatur peccata, quae ex aliqua passione fiunt, quam quae solum ex malitia, & iuramenta, vel vota facta passione aliqua praedominante facilius relaxantur, quia non censentur ita libere facti. Infertur ergo iram, & concupiscentiam, & quamlibet aliam passionem voluntarium liberum minuere. & ita docet D. Thom. *supra*. Valent. Valquez, & Medina *ibi*. Azor. *lib. 1. c. 17. quest. 1. Salas tract. 3. disp. 3. sect. 1. numer. 47. §. dico 3. Villalobos tract. 3. diff. 7. num. 5.*

Verum si voluntarium non sumatur pro libero, sed pro eo, quod oritur à principio intrinseco cum cognitione, concupiscentia, ira, & quolibet alia passio voluntarium auget potius, quam minuit: quia experimento constat ea, quae ex passionibus appetimus, efficacius appetere. & ita docuit Nauarr. *sum. pralud. 6. numer. 7. Villalobos, Valentia supra. Salas numer. 49. c. mel. 4.*

3 Ex hac doctrina infero contractus factos spe acquirendi aliquod praemium validos esse, & firmos: quia talis spes non minuit voluntarium, sed potius auget, & liberum non tollit quia ratione si proficere religionem spe consequendi praetiam, valida est professio, ut docet Nauarr. *com. 2. d. regul. rib. numer. 67. vers. Adhuc decimotertio*. Item si institutus haeres, si Mariam duxeris, valet matrimonium, ut late probat Sanchez *lib. 1. de matrim. disputat. 33. numer. 7.* quia non obligat ad matrimonium poena amittendi lucri, ad quod habeas ius, sed potius spe, & concupiscentia praemij tibi non debetur.

4 Secundo infero, exorta blanditiis, & amatorijs verbis obnoxia restitutioni non esse, ac proinde si meretricis vitra stipendium sibi debitum, blandis, & amatorijs verbis extorqueant, restituere non debent, quia non inferant inuoluntarium, secus vero si dolo, & fraudibus ut si dicent se à nemine esse cognitum, vel non nisi à Principe sic teneat Sotus *lib. 4. de iustitia. q. 7. art. 1. in solut. ad 2. Mol. rom. de iust. tract. 2. disp. 94. §. si fornicariis. Guriert. qq. cans. lib. 1. cap. 37. num. 19. Ba. 2. 2. q. 62. a. 5. d. 5. concl. 2. Salon. ibi conuenerit 4. post. 3. concl. Th. Sanchez alios referens lib. 4. de matr. disp. 1. n. 2.* Ex qua doctrina inferet etiam ipse Sanchez, cum Gregor. Lop. Auiles, Montalto, Menoch. & alijs, non vitari testamentum, quod vir ductus blanditijs vxoris in ipsius fauorem conficit, quia non efficiunt inuoluntarium.

PUNCTUM VI.

Quid sit metus, & an causet inuoluntarium, vel saltem illud diminuat.

- 1 Expenditur definitio metus.
- 2 Quae duplex sit metus.
- 3 An electio maioris mali, ut minus vitetur, sit aliena à viro conitante.
- 4 Quae ratione metus causet inuoluntarium.
- 5 Explicatur in quo consistat inuoluntarium.

1 **M**etus est instantis periculi, vel futuri causa mentis trepidatio. ita Vlp. *in l. 2. ff. de eo quod metus causa*. debet enim esse malum instans, seu mox futurum, bonorum enim (etsi graue sit) mentem non turbat, quia non apprehendimus efficaciter euentum, & tradit optimè glossa in *cap. ad audientiam, de his que vi metusue causa fiunt, verbo causa*. Si tamen daremus malum probabiliter euenturum fore etiam post longum tempus, neque facile occurrere posse, satis esset ut vit constans timere illud possit. Et ratio est, quia tunc non tam malum, quam suspicio probabilis illius metum inducit. iuxta *l. nonisimo. ff. quod falso iurore. ibi. quid enim si metu compulsus, aut metuens ne compelleretur. & tradit Sanchez. innumeros referens lib. 4. disp. 1. num. 17. Basil. de Leon. lib. 4. disp. 1. num. 17.* Neque obstat *l. metum praesentem ff. de eo quod metus causa, vbi* negatur suspitionem metus sufficere, sed intelligi debet de suspitione vana, & non bene fundata, ut Basil. & Sanchez *supra* explicant.

2 Duplex est metus, alius grauis, alius leuis, alius iustus, alius iniustus, alius probabilis, alius improbabilis, alius cadens in vitum constantem, alius in inconstantem. Metus grauis, iustus, probabilis, cadens in vitum constantem idem est diuersis modis appellatus. Dicitur grauis quia est de graui maloiustus, & probabilis, quia iustus, & probabiliter leges sic operantur exstant. Cadens in vitum constantem, seu constantissimum, (quod idem est) ut dixit Iuriconsultus in *l. metum la. 2. ff. de eo quod metus causa*, qui fortitudinis, & constantiae non obit, non enim sic operans amittere debet constantiae, & fortitudinis laudem, cum timore maioris mali minus malum subeat, si enim quis patiarur iacturam bonorum, ne vitam amittat, &

vitam ne peccatum perpetret, fortis & constans debet reputari. Econtra metus leuis, & vanus dicitur, qui de leui malo, & non timendo habetur iniustus, & improbabilis quem nec iura approbant, sed potius improbant, ut iniustum, & motum ex illo ut inconstantem censent.

3 Hinc oritur difficultas, an si eligas maius malum, ut vitas minus, v.g. peccatum ut vitas infamiam, vel amissionem bonorum, vel mortem, censetur moueri metu vitii constantis? Communis sententia negat, saltem si admittas peccatum mortale, quia contra virtutem constantiae facis, cum maius malum minori praeponas, & iacturam animae praeter iacturam corporis, ita docent innumeri relati à Sanchez *lib. 4. de marim. disput. 2. num. 1. Valent. 2. part. disp. 10. quest. 3. p. 1. Comitol. lib. 2. resp. mor. qu. 2. §. quatuor quatuor. Verum mihi dicendum videtur grauem metum secundum leges, & iura, & in ordine ad contractus non esse considerandum comparatione electionis, sed comparatione obiecti: atque ad hoc si obiectum graue sit, & de se sufficiens mouere quemlibet vitum constantem, etiam minus malum sit, quam quod de facto eligis si sine dubio erit metus cadens in vitum constantem, saltem legaliter, quia leges ciuiles, & Ecclesiasticae reincidentes contractum ex metu, non attendunt, an constantem, vel inconstantem secundum mores patiens metum procedat, sed an grauius iacturam eius voluntas: cum autem haec grauis iactio contingat, siue eligas peccatum, siue non, dicendum est esse metum sufficientem vitii constantis, & ita docet Th. Sanch. *lib. 4. disp. 2. m. 3. Basil. de Leon. lib. 4. c. 3. m. 2.**

4 An vero metus causet inuoluntarium? Respondo cum D. Thom. & communi Theologorum sententia *1. 2. q. 6. art. 6.* facta ex metu voluntaria esse simpliciter, & absolute, & secundum quid inuoluntaria. Quia ea, quae fiunt ex metu, absolute ex voluntate fiunt, cum possent non fieri. Eligunt enim, v.g. ad vitandam mortem iacturam bonorum, quae potest non eligi: eligunt voluntarie, & libere simpliciter. Et quia cum tristitia, & displicentia eligunt, eo quod incommoda, & molesta reputant, idcirco talis electio mixta est inuoluntaria. Quae de causa in *l. cum propterea. C. de hered. instit. dicitur: potius enim quamuis inuenire dominum nulli adire. Et in l. si mulier 2. §. si metu coactus el. 2. ff. de eo quod metus causa dicitur, quia quamuis si liberum esse voluisset, tamen coactus voluit. Ergo voluntas coacta, voluntas est, ut dicitur in *cap. merito 15. quest. 1.**

5 Sed adhuc non videtur satis explicatum, in quo sita sit ratio huius inuoluntarij: non enim consistere potest in electione minoris mali, ex effectu vitandi maius: nam vitare maius malum, bonum quid est, & à voluntate appendendum. Ergo etiam est appendendum medium necessarium ad consecutionem huius finis: cum autem electio minoris mali sit medium necessarium: efficitur sane hanc electionem appetendam esse, ac proinde non posse esse vilo modo inuoluntariam, sed summè voluntariam.

Dices, veram esse electionem minoris mali non posse esse voluntariam, ex affectu vitandi maius malum, seu quatenus est medium ad vitandum illud. Et esse inuoluntariam secundum se, eo quod non eligeretur, si malum illud vitari alia via posset: non enim proliceres merces in mare, si mortem sperares vitandam absque illa iactura: neque potionem fumeres, si ab infirmis acque liberaretis.

Sed contra. Nam vel habes hunc actum, non facere bonorum iacturam, nisi ad vitandam mortem, vel non habes. Si non habes, iam electio minoris mali non erit vilo modo inuoluntaria formaliter, cum non sit repugnans voluntati, etiam secundum actum elicentem, sed ad innumum erit inuoluntaria, virtualiter, & interpretatur: quatenus censetur voluntas sibi relicta, secluso illo timore maioris mali non factura talem electionem: si vero habes illum actum conditionatum, praeterquam quod non videtur necessarium, ut voluntas inuoluntaria aliquo modo sit, est repugnans honestati debita, & rectae rationi, ut si quis ex timore aeternae poenae obtemperat diuinae praecipitae, alius non obtemperaturus, peccaret quidem mortaliter, & in illam poenam incidere medio illo actu conditionato, quam obtemperando praecipitae intendebat vitare. Quapropter exitimo ad rationem inuoluntarij secundum quid sufficere, si quis prosequatur obiectum, in quo per simplicem displicentiam displicet. Neque enim non potest sustinere, electionem mortis sibi imminuentem, ut in libidinens consentit, electionem mortis sibi imminuentem, grauem illi, & molestantem esse, ac proinde post simplicem affectum in illa displicere: sed quia huiusmodi displicentiam praecipitae Domini, & timore mortis aeternae vitat: idcirco talis electio inuoluntaria, & meritoria fuit neque ex inuoluntario, hanc electionem merito fuit illi minus, sic explicant voluntarium Valq. *1. 2. disp. 27. c. 2. Salas 1. 3. disp. 3. sect. 1. m. 4. 2.*

PUNCTUM VII.

Quae conditiones requirantur ad metum iustum.

- 1. Apponuntur conditiones ad metum.
- 2. Quae inducant grauem metum ex communi sententia.
- 3. Examinatur an timor infamiae, iuris, vel facti cadat in virum constantem.
- 4. Quia dicendum de metu excommunicationis.
- 5. An timor reuerentialis cadat in virum constantem. Proponuntur variae sententiae.
- 6. Resolutio quaestionis.
- 7. An preces importunae indicant metum grauem.
- 8. Vnde praesumitur excutitur malum, qui minatur? Proponitur communis sententia.
- 9. Resolutio dubii.
- 10. Grauitas metus, an secundum se, an per ordinem ad personam desumatur.
- 11. Resolutio quaestio-
- 12. Malum, quod timetur, sufficit, si in persona filiorum, ne potum esse, timetur.
- 13. Arbitrio prudentis grauitas metus desumitur.

TR-^os conditiones sunt necessario requisite, Prima, vt malum, quod timetur, graue sit. Secunda, vt incertus pater sit, & praesumatur probabiliter excutatur. Tertia, vt patientem metum resistere facile non possit.

1. Cetera primam conditionem ferre omnes Doctores conueniunt, timorem mortis, mutilationis, verberationis, grauis feritatis, caecitatis, carcerationis, diuitiarum, (dupli. seu violentis coitus, propter periculum consentiendi, amissionis nobilitatis, vel instrumentorum, quibus nobilitas defendi possit, amissionis status bonorum omnium, vel maioris partis illorum, esse timorem cadentem in virum constantem. Haec enim omnia & quodlibet illorum grauisimum damnum est, meritoque timeri potest a viro constante. Quae omnia constant ex *l. nec timorem ff. de eo quod metus causa, l. si quis quidem lego puco, eodem tit. c. 7. tit. 33. part. 7. c. ex cap. cum dilectus de his qua vis & tradit innumeros referens, & late probans Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 5. Malcardus de Probationib. ver. metus concl. 105. Basilus de Leon. lib. 3. cap. 4. num. 3. Menoch de arbit. lib. 1. cent. 1. casu 13. circa finem syluicet verbo metus. q. 31. c. 4.*

Auertendum tamen est amissionem bonorum: quae tibi sunt propria, vel aliquo modo d. buntur: alias amissio fatium bonorum non potest habere rationem: nec re. rescindens contactum. Non enim habet rationem poeae, sed praemij, si tibi relinquatur legitima conditione, vt matrimonium celebret vel religionem proficiat alias pendendum: vel si noluit tuus esse amicus spectatis vel tibi in negotiis fauorem praestare nisi contractum celebret: quia in his omnibus non proponitur tibi perendum aliquid ad quod habeas ius ac proinde non habet amissionis illius rationem poeae, sed potius iniuriam illius consecutione: & ita tradit Basilus de Leon lib. 2. de matrim. c. 4. n. 10. ex. Titio. 5. c. l. si ita, legatum sit ver. ff. de off. de cond. c. dem. Habetet enim rationem poeae, si cogentis ex tuis bonis iacturam facere, nisi contrahas. Vnde si vi impediatur, ne alicui beneficiu vel ea heditate opponaris quousque contractum celebret, cum ius habeas te opponendi, contractus celebratus est metu cadente in constantem virum: hac enim ratione renunciatio quorundam iurium facta a quodam Archidiacono timore ne possit sine Archidiaconatus impediretur, rescinditur & renouatur, cap. cum v. n. ff. de institutionib. quia ius habebat possi vendi Archidiaconatum. Similiter etiam cuidam athletae mandatur restituere pecuniam quam ultra debitum conuulsi fuerat, ne a certaminibus impediatur, l. si si faenerator, ff. de eo quod metus causa quia talia athleta ius habebat certaminibus vacare ac proinde contra ius impediatur. & ita notauit Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 5. num. 28. Basilus supra cap. 4. num. 4.

3. Item timor infamiae grauis & quae non facile vitari potest, siue sit infamia facti siue iuris, cadit in virum constantem: si enim deprehensio in graui delicto minetur te accusaturum vel alio modo publicaturum non est dubium, quin malum graue sit, quia melius est bonum nomen quam diuitiae malae & re. pe bonam viam ipsa praesertim legem ex tali manifestatione etiam non leuis i. c. di. diuitiarum & l. i. de vit. timeri potest: cadit ergo in virum constantem & ita tenet glossa in l. ne morrem ff. de eo quod metus causa, syluicet supra, Sanchez num. 14. c. Boacius de matrim. quaest. 3. v. n. ff. 8. num. 6. Basilus de Leon lib. 4. cap. 4. Vnde cum in l. nec timorem ff. de eo quod metus causa, dicitur: nec timore infamiae hoc edicto conueniri Pedius dicit. intelligi debet de timore infamiae leuis & cui facile occurrere potest ita cum Accurs. Gothofr. d. & aliis explicat Basilus supra: & affirmat hoc modo intelligi quod si iures Theologos, speculice Comitum lib. 3. resp. mor. quaest. 2. §. pertinet, Affirmantem

metum infamiae non esse grauem; infamiae namque facile occurrere potest.

4. De metu excommunicationis variant Doctores an cadat in virum constantem; Aliquibus placet non cadere; nam vel est iusta & tunc sibi imputet excommunicatus, quod ligetur; vel est iniusta, & tunc non ligat. Ergo non est malum, quod debet timeri; & ita tenet glossa in c. cum dilectus verbo violent. de his qua vi. Socinus senior c. sacris num. 501. de sententia excommunicat. Barbatius c. ab excommunicato, de rescript. Sotus in 4. d. sp. 29. quaest. 1. art. 2. in fin. Villalobos sum. tract. 3. d. ff. 8. num. 5. Aliis vero probatur esse metum grauem, qui semper est grauis poena: sic Baholon de Ledelm. de matrim. duob. 13. fundamento 3. Scraphin de privileg. iuram. privileg. 29. num. 4.

Decidendum tamen est metum excommunicationis iustae non cadere in virum constantem, ob rationem dictam; sed secus vero excommunicationis iniustae qui facili occurrere non potest, quia esto non liget quoad Deum, ligat tamen quoad Ecclesiam: in foto enim externo, vt vetit excommunicatus te gerere debet, ex cap. nobis, de sentent. excommunicat. quod graue malum est: & ita docet Couarr. 4. decret. 2. §. 4. cap. 3. num. 1. 1. vers. 8. Maicard. verbo metum, concl. 105. num. 50. Etiam n. lib. 3. de rescript. 1. n. 139. Bonac. supra n. 6. Sanchez. disp. 5. n. 16. Balila. b. 4. de matrim. 4. n. 7.

5. Timor reuerentialis contractum rescindens non est recundia, & pudor, qui filiis respectu parentis, & vxori respectu mariti, & subditis respectu Praelati inest, vt constat ex c. unico §.orro, de rescript. impub. in 6. Alias quidquid filius exposulatus a patre, vel vxor a marito faceret, occidat pudore, diceretur metu facere, quod non est concedendum. Neque etiam sufficit vt quis non audeat praesudore & reuerentia contradicere praecipienti, tametsi veli obediatur repugnantem voluntate. De hoc ergo metu dubitatur, aut sit viri constantis, Plures Doctores tenent inducere metum grauem, Ceterum probabilius existimo solum metum reuerentialis non sufficere, inducere metum grauem, nisi aliquid malum timeatur: v. g. Vultus asperitatis, rigida tractatio & exprobatio continua, aut horum timor probabilis. Quare metus reuerentialis in eo debet consistere in timore rescindet alicuius mali imminentis, eo quod non ferues reuerentiam ei cui debet: nam cum metus sit mentis trepidatio, quilibet metus trepidationem alicuius mali debet habere.

Ex his venit decidenda quaestio an metus reuerentialis cadat in virum constantem; Thom. Sanchez. disp. 6. num. 7. plures referens. Molina de primogenit. lib. 2. cap. 3. n. 9. Duaren. in comment. ad iur. de eo quod metus causa. Donell. lib. 1. comment. c. 39. §. in primis volum. inferendi. Fachio lib. 2. controuers. iuris. Lessius alii infra existimant talem metum, si abstinere minae, vel verbera, vel alterius grauis mali timor non cadere in virum constantem. Ratio est, quia sola reuerentia parentibus, marito, & consanguineis debita non videtur tanti momenti, vt merito a constante viro timeri possit. Ideoque in cap. ex litteris de sponsa. impub. vbi redduntur ob metum parentum sponsalia irrita, aduertitur puellam minis parentum impulsam concessisse tacite inuencis de scientibus minis sponsalia valitura, sicut valet renunciatio facta a filio in fauorem patris quando vi & dolo praescripta non sunt, c. de patris in 6. Alias si solus metus reuerentialis caderet in virum constantem fere nullus constutatus, filiis vxoris clerici subditi esset firmus cum eum probare faceret possent parentum maritum Episcopum & dominum, contractum iualisse, & contrahentes consentire contractibus vt non aui fuerint praesudore, & reuerentia contradicere. Affirmandum ergo est timorem reuerentiae non esse sufficientem, nisi alterius mali grauis adiungatur, quod non est sola praecipio, tametsi maledictioe maledictio non enim ex maledictione malum necessario oritur esse tamen si timeret infernum superiorem habere continuo, & obiecturum passim illam, inobedientiam quia hoc ita graue malum est, vt vix reputatur potens fuisse nec.

Alii affirmant metum reuerentialem semper cadere in virum constantem: tenet hanc sententiam Menoch. de arb. lib. 2. casu 139. cent. 2. Nauar. in editione Lugdunensi, lib. 3. tit. de his qua vi, conf. 10. n. 4. alii plures relati a Sanchez de matr. lib. 4. dist. 6. n. 4. praecipuum fundamentum sumitur ex variis testibus, in quibus metus reuerentiae alii dicitur tollere consensum & libertatem ad contractum requisitam. Primo ex reg. velle 4. de reg. iur. ibi non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini: ergo imperium patris, vel domini tollit voluntatem saltem omnino libetam. Secundo ex l. §. qua omeranda, ff. quarum rerum actio non detur conceditur actio liberto filiquido apparet: metu solo vel nimia patroni reuerentia se subiecit, vt vel poenali stipulatione se subiecit: Ergo non solum in ius, sed nimia reuerentia defendit contractum. Quod si dicas nimiam reuerentiam intelligi metum reuerentialem minis adiunctum alias non diceret nimiam reuerentiam; sed reuerentiam, facili eladi potest, quia sententi debet tunc nimia reuerentia cum metu mortis aut alias grauis damni, ac proinde non vt quid distinctam a metu proponatur patroni reuerentia, Tertio si patronus praesente liberto furum

DE RE CAUSARUM PALATII

furum committat, non obinde censetur libertus consistere, sed actione facti agere potest: quia, ut dicit *l. penult. ff. de furtis* magna verecundia ei, quem in presentia pudor ad resistendum impedit, furum facere solet; id est, non obstat, cum factum fiat. Tandem si ad metum reuerentialem minas essent requisitae nulla esset differentia inter metum eius, cui deberetur reuerentia, & alium extraneum cum minas semper metum grauem inducant.

Tertia sententia docet metum reuerentialem solum censeri grauem, quando patiens metum celebrat contractum cum inquitante, secus si cum alio tertio metus ignato.

Quarta docet solum reuerentiam debitam patri inducere metum grauem, quia est persona cui maxima debetur reuerentia, Doctores huius, 3 & 4, sententiae referunt Sanch. *disp. 6 num. 5. & 6.*

9 Ego vero in hac quaestione distinguendum cauteo. Vel motus reuerentialis sumitur pro pudore, & verecundia, quam subditi pati timerent, si negetur a superiore, vel sumitur pro vultu asperitate, rigida tractatione, exprobratione continua quae subditi pati timerent, si superiori contradicatur. Si metus reuerentialis primo modo sumatur, non videtur metus sufficiens ut cadat in constantem virum. Non enim pudor & verecundia ita subditum occupare debet, ut eius liberam dispositionem impediat, neque pati illum pudorem & verecundiam, quae statim transeat, est malum tantae considerationis ut iobinde contractus rescindendus sit. Verum si non solum timet hanc verecundiam pati, cum negat, sed continuo, quia continuo sibi obicit, timet, & timetque ut offensum austerum, & implacidum superiorem habiturum, talis timor sine dubio cadit in virum constantem. Et ab hoc modo dicendi nullo modo discepat Thom. Sanch. nam cum *disp. 6. num. 7.* dicat metum reuerentialem non cadere in virum constantem, intelligit de metu reuerentialis pudoris, & verecundiae, quem patitur subditus superiori contradicens, ut notat ex his quae dicit *disp. 9. num. 12.* quando vero intelligit ob offensum austerum, & implacidum superiorem, regidam superioris tractationem, implacidum vultum & similia, &c. tunc affirmat esse metum cadentem in virum constantem. sic dicit *disp. 6. num. 14.* Quare immerito Basilius de Leon *lib. 4. cap. 5. n. 7.* Thom. Sanchez spendissimum lumen Theologiae mortalis & nostrae religionis decus, insequens vel imperitiae arguit cum potius ipse reprehensione dignus fuerit eo quod non attendit metum reuerentialem iuste posse & proprie pro timore pudoris & verecundiae, non pro sola indignatione superioris. Nostrae sententiae etiam adscribit Lessius *lib. 2. de virtut. cap. 17. dub. 6. num. 35.* affirmans si leuiter offendatur superior ex repugnancia suae voluntatis eo quod eius indignatio cito transeat, non cadere in virum constantem: secus vero, si indignatio diuturna sit.

Neque argumenta prima & secunda sententiae nobis obstant: prima enim sententiae argumenta de metu pudoris, & verecundiae cito transeunt intelligi debent. Secunda sententiae argumenta de metu indignationis diuturnae.

7 Item preces importunae & saepius repetitae ab his, quibus reuerentia debetur, ut probabiliter defendo cum Thom. Sanchez *disp. 7. num. 7.* Lessio *lib. 2. cap. 17. dub. 6. num. 15.* cadere in virum constantem, quia molestissimum est has preces sustinere, & vix est, qui possit diu resistere; graue enim est, & intolerabile subdito habitare cum superiore cuius voluntatem continuo despicit; ex tali enim despectu necessario superior implacidum, & offensum austerum ostendit. quod certe de se graue malum est. Non tamen probo quod dicit Basilius de Leon *lib. 4. de matrim. & alii ab eodem relati cap. 5. num. 17. & cap. 12. n. 15.* has preces a quacunque persona oriantur, inducere grauem metum alius nihil principis voluntati efficerent, cum omnia rogati faciant & saepe velint esse rogati, & puella precibus amantissimae coacta diceretur, & pater si petitione importuna filii donationem concederet: quae omnia, meo iudicio, aliena sunt a veritate eo quod censuram huiusmodi precum molestiam facile vitari posse. quoties non oriuntur a superiore persona, & cuius habes dependentiam. Adde, esto, indignatio diu: una patris & superioris sufficit constituere metum grauem reuerentialem. Non tamen hunc metum constituit, si ut aliorum hominum, qui ad nos non attinent, ut dicit ipse Basilius *supra cap. 5. num. 7.* Ergo similiter, esto preces importunae superioris, & quorum habemus dependentiam, metum grauem constituunt, non tamen si sint aliorum qui ad nos non attinent, vel potius nobis subditi. Neque rationem, aut textum pro se efficacem adducit: posset tamen adducere, quae congerit doctissimus Sanchez *disp. 7. num. 4.* Non esto preces hae molestiam, & violentiam inferre dicantur *extrauag. execrabilis de praebedis.* non debet censeri tanta, quae in virum constantem cadat, neque enim Samsou *Judic. 16.* constanter egit, dum victus amote, & importunatione Dalila secerem fortitudinis propalauit, esto molesta ei esset, & per multos dies iugiter adhaeret, spatium ad quietem non tribuens, sibi enim impurare debebat, quod non tribueret spatium ad quietem, cum facile illam repellere posset.

8 Circa secundam conditionem dubitari potest, quae requiritur, ut incutiens metum praesumi probabiliter possit excoartari malum? Dicendum igitur est ex circumstantiis hoc esse pensandum: si enim potens sit qui minatur, & dure fert suae voluntati repugnari, merito timeri potest excoartari, eaque de causa dixit Iuriconsultus in *l. famosi ff. ad leg. Jul. maiest.* personam spectandam, & an potuerit facere, & an ante quid fecerit quasi totus metus ex conditione personae minantis desumendus sit.

Hinc inferunt communiter Doctores requiri necessarium, ut metum incutiens solitus sit minas exequi, imo oportere solitum esse exequi in eodem genere mali, ex doct. Baldi in *l. fin. ad fin. ff. de hered. instit.* dicentis, ex dissimilibus non sumi coniecturam: ita relato Cyno, & Alexand. *l. metum, n. 2. C. de his qua vi.* docet Sanch. *lib. 4. disp. 1. num. 21.* addens hoc verum esse nisi solitus sit minas exequi in alio genere mali ita atroci, ac est illud quod minatur. Explicatque deinde Sanchez, quid requiratur, ut possit dici, solitum esse exequi minas, merito quod timeri possit executio & affirmat non sufficere motus male tractatae via vice, nisi pluries tractauit, quia vnicuius actus consuetudinem non facit; viro vero te iam tractauit male, sufficienter te posse timere, ut iterum faciat.

9 Ceterum exititio ad incutiendum metum non esse necessarium solitum esse minantem minas exequi, sed sufficere minari. Probo. Verba sunt signa conceptus, & intentionis. *c. humani aures, 22. quaest. 1. & l. Lab. ff. de supplect. legat.* cum ergo verba minantis promittant malum inferendum; merito illud timere poteris. Secundum, si homo armatus vnde quaque tibi aliquid praecipiat, timere iuste potes mortem, vel aliquid simile, si non obtinueris. ex *l. 3. in princ. vers. qui armati ff. de vi.* & *l. 1. de pharmacia* ubi sufficit enim terror armorum ut videantur armis deiectione, & ex *l. 1. tit. 2. part. 4. ibi, cum si visisse armas,* & tradit ibi Gregor. Lopez, Ioannes Garcia de nobilitate, *glossa 17. n. 26.* Nam licet te verum non inferatur vis, tamen satis est ad cinerem instillum, timere ne inferatur, ex textu in *l. non nisi, ff. quod falso iuror. ubi aut metus ne compelleretur, & ex l. si donationis, C. quod metus causa & in l. interpositas, C. de transactionibus, & aliis multis allegatis à Malcard, de probat. *verb. metus, conclus. 1055, n. 49.* Imo etiam si ferens arma, illa deponat, cauebit grauem metum: cum enim possit illis armis vi, nihil obest depositio, ex *l. quoties, §. qui in potest. & l. in delictis, in princ. ff. de noxalib.* & tradit Thomas Sanchez *lib. 4. consensu coacti, disp. 5. n. 5. cum glossa super dicit, l. 3. verbo, sed deiecerunt;* ibi Angel. Greg. Lopez super verbo, *summissum.* Anton. Gabriel. *2. tom. comment. opin. verbo metus, fol. 66. col. 1.* Anton. Cucus *lib. 5. instit. maiorat. tit. 11. n. 159.* Gutierrez *consil. 16. num. 20.* Ergo etiam si minans nunquam alicui malum intulerit, potest metum cadentem in constantem virum cauere, ex eo praecipue quod armatus praecipiat. Tertio etiam verum sit delictum factum non debere praesumi, nisi probetur ex *l. merito ff. pro socio.* At efficiendum bene potest praesumi, si ipsemet reus efficiendum proponat: si enim ex eo quod reus dixerit se delictum commisisse, inferatur ad minimum semiplena probatio delicti commisi, & iudicium sufficiens ad, ortum, ut tradit Decius in *cap. ut si clerici de iud.* Imola in *cap. post inquisitionem, de elect. & alii, quos refert, & sequitur Malcard, de probat. verb. delictum, concl. 198. num. 10.* Ergo etiam inferretur semiplena probatio & praesumptio non leuis delicti committendi, ex eo quod minatur se commissurum.*

Quare cum Doctores dicant ad incutiendum metum grauem requiri necessarium incutiendum solitum esse minas exequi intelligi debent quando solitus est minari, tunc enim minis superiacetis & executioni mandatis, inferretur morale iudicium idem ipsam effectu. Si vero non fuit executioni mandatae minae, colligetur illas non profertur ex animo exequendi se ad terrorem iuxta *l. metum C. de his, qua vi.* At si non constat alia vice minaturum fuisse, nulla esse potest ratio quare ex ministerio, iactatis à potente illas exequi non incipiatur grauis timor. Et in casu dubio an aliquis atrox sit, & minas executioni mandatus, dicit Thomas Sanch. *lib. 4. disp. 6. n. 22.* cum Verouo *cap. 1. de officio delegati, num. 19.* incutere instillum metum. Idem tenet Bonacina *quaest. 3. de matrim. punct. 8. num. 7. sine Ochaguaia tractat. 3. de matrim. quaest. 24. ubi quod si sit persona incognita timeri debet minas incutere in periculum quis incidat, & adducit Abb. c. 1. n. 3. de off. deleg. Felin. ibi n. 2. Decium n. 11. Henriquez *lib. 11. de matrim. disp. 6. n. 22.* idem docet Basilius de Leon *lib. 4. de consensu coacti, cap. 2. n. 8.**

10 Tertia conditio requisita ad metum grauem, ut scilicet patiens metum non facile resistere possit, est manifesta. Nam si facile malum vitare potest iuste non timet; sibi culpa imputare debet, si malum eueniat cum facili negotio potuerit vitare & ita tradunt Syluest. *verb. metus q. 1. Anton. Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 155.* Thom. Sanch. *lib. 4. de matrim. disp. 1. n. 23.* Conioch, de *matrim. disp. 28. dub. 2. n. 23.* Bonacina cum aliis *supra* Basili. de Leon *lib. 4. de matrim. c. 1. num. 6.*

Circa supradictas condiciones duo sunt aduertenda. Primum est grauiorem metum, non secundum se tantum sumendum

PUNCTUM VIII.

Utrum metu gratis iniuste incussus ad extorquendum contractum reddat contractum iure naturae nullum.

- 1 Distinguitur multiplex metus.
- 2 Proponitur prima sententia affirmans metum iniuste incussum iure naturae contractus irritare.
- 3 Secunda sententia distinguit inter contractus lucratiuos, & onerosos.
- 4 Omnis contractus tam onerosus quam lucratiuus, est validus iure naturae, venit tamen rescindendus.
- 5 Suis rationibus prima, & secunda sententia.

Proponendum est metum grauem prouenire posse à causa naturali, vel à libera & ab hac dupliciter iuste, vel iniuste. Si à causa naturali proueniat, certum est nullum contractus vel promissionem annullare, aliàs promissiones, vota & iuramenta facta timore mortis imminenti in tempestate, vel infirmitate essent irrita: quod non est dicendum. Si vero à causa, libera proueniat metus cum possit iuste vel iniuste prouenire videndum est an vtroque modo annullat contractus ex tali metu celebratos. In praesenti agemus de metu iniuste incussus in sequentibus de metu iuste illato.

1 Prima sententia docet metum grauem iniuste incussum ad extorquendum contractum, contractum annullare ipso iure naturae, tenetur hanc sententiam Molin. som. 2. de iust. disp. 267. & disp. 329. in sol. ad 2. Ioan. Salas plures refert 1. 2. q. 6. a. 6. tract. 3. disp. 3. sect. 1. n. 8. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 5. n. 6. Matienzo lib. 9. recap. tit. 1. rubr. gloss. 1. num. 189. & alij apud Thom. Sanch. lib. 4. de matrim. disput. 14. numer. 1. & dispus. 8. num. 2. Probatur primò si extorquas consensum ab alio per metum grauem, iniuriam, & iniustitiam illi facis. Ergo non est iustum, vt commodum ex tali iniustitia reportes reportares autem maximum si iniuriatum tibi obligares, & contractus celebratus firmus esset. Secundo acquisita per metum obligaris restituere, vt est communis omnium sententia, & habetur in l. 28. tit. 11. p. 3. ergo non habes illorum dominium, dominium enim est ius & potestas vtendi re pro libito. Si ergo teneris illam reddere donanti signum est tibi non esse translatum dominium. Et ita tenet Fortun. rr. de vlt. fillat. 2. 1. n. 449. P. Molin. tom. 2. de iust. tr. 2. disp. 3. 1. 6. in sol. ad 2. Tertio, si promittas Petro ex metu aliquam rem, non potest Petrus illam recipere. Ergo neque tu es obligatus illi donare. Quarto, qui nullum est ius, in quo contractus metu facti irritantur, sed potius supponuntur irriti, vel irriti declarantur. Ergo signum est iure naturae esse irritos. Quinto communis est omnium sententia vota simplicia metu extorta irrita esse, & tamen non sunt irrita aliquo iure positiuo cum nullam appareat, in quo talia vota irritantur. Ergo sunt irrita iure naturae. Ergo idem erit dicendum de aliis promissionibus.

3 Secunda sententia distinguit inter contractus lucratiuos, & onerosos, & affirmat onerosos esse ipso iure naturae valido quia est titulus sufficiens ad illorum valorem, scilicet dari, & accepti, qua ratione dicit emptioem, venditionem, iuractionem metu factam validam esse neque obligationem esse restituenti rem, neque fructus, quouique patiens metum petat rescissionem contractus, quia est translatum dominium. At contractus lucratiuos, in quibus nihil rependitur, vt promissio, donatio, testamentum, legatum commodatum precarium nullos esse, quia ibi nullus alius est titulus ad transferendum dominium praeter voluntatem, quae cum non sit liberalis, & gratuita, sed metu coacta non videtur sufficere ad transferendum dominium; sicuti solutio vsurarum nulla est ipso iure naturae, quia deficit voluntas liberalis, & titulus sufficiens ad eius valorem. Cofitmo efficaciter ex l. donationis. ff. de donat. ibi, donat aliquis ea mente, vt statim velis accipientis fieri, & in nullo casu ad se reuertit. Et tantum, vt libertatis, & munificenciam exerceat hac verò donatio est. Sed qui donat ex metu, non vult in nullo casu ad se reuertit, sed potius cum donat vult, vt sibi reuertatur. Ergo talis donatio, donatio non est, ita tenet Valq. 1. 2. disp. 27. in fine. Azor lib. 1. c. 11. §. 7. §. nono Basilius de Leon, lib. 4. cap. 9. n. 4. & cap. 7. n. 4. vbi affirmat acquisita per metum in contracta oneroso non esse restituenda, quouique patiens metum peccat rescissionem contractus secus vero acquisita contractu lucratiuo: haec enim cum fructibus restituenda debent. Ex qua doctrina inferet cap. 11. n. 9. concessioem vectigalium, aut noui tributì Regi factam metu reuertentiae aut quouis alio graui valere in conscientia: neque Principem ob noxium esse restitutioni, quia illa concessio non est liberalis donatio, quae exigat plenum voluntarium, sed est contractus onerosus, cum detur ad tuitionem regni, & ad regni hostes debellandos, aliisque publicis necessitatibus subueniendum.

4 Tertia sententia, cui tanquam probabiliori adhaereo docet contractus per huiusmodi metum celebratos valido esse.

sumendam esse, sed per ordinem ad personas patientes metum. nam, vt bene dixit Menoch. lib. 2. cent. 2. casu 135. n. 2. non omnes vniuersi conditionis sumus, aliqui enim constantissimi sunt, quos nullum periculi, nullum tormenti genus terret, aliqui vero nullifera ipsa timidiore Ausuri leues flatus verentur. Negati enim non potest mulieres timidiore esse viris, & pucros hominibus matre aetatis, facillime terretur, ac proinde malum, quod adolescentibus minaturum, sufficiens non esset incutiende metum grauem, fore puero, vel mulieri sufficiens, quod late probat Tituq. de legib. cõntr. l. 9. gloss. 1. n. 160. Menoc. de arbit. lib. 2. cent. 2. casu 135. n. 4. & 5. Nauar. c. 22. n. 51. Molin. lib. 2. de primog. r. 3. n. 10. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 4. n. 2. Flamin. lib. 13. de relig. q. 1. n. 58. & alij plures, quos refert, & sequitur, Th. Sanch. disp. 3. n. 1.

Hinc oritur non leuis difficultas: si enim malum, quod timendum sit, contingere potest, esse aliquem ita timidum, quem malum leue, & facile vitatu grauitur moueat, vel itaque potius contractum celebrare quam metui subiacere, quod quidem est cogita decisionem text. in l. metum, la. 2. ff. de eo quod met. caus. vbi dicit Consultus, Metum non vniuersi hominis, sed qui merito, & in hominibus constantissimum cadat, ad hoc edictum pertinere dicimus. Et l. nec timorem 7. vbi, proinde, el. 1. ff. de eo quod met. caus. dicitur, quod quis metusolos rem frustra mueret, per hoc edictum non refertur. Inferitur ergo non esse sumendam grauitatem metus ex imaginatione patientis, sed ex ipsa rei grauitate, & ita tenet Sanch. lib. 4. de matr. disp. 1. n. 14. cum Pelac. 4. disp. 2. disp. 1. 160. col. 2. vbi, ad haec.

11 Caeterum distinguendum censo; vel, loqui possumus de metu, quatenus annullat contractum, vel quatenus inuoluntarium reddit. Si enim loquamur de metu, quatenus inuoluntarium reddit facit malum leue, & insufficientem constantem vitium mouere, si tibi graui malo apprehendatur causare inuoluntarium, sicuti potest causare graue aliquod malum; quia in tantum graue malum mouet ad sui fugam, in quantum vt tale apprehenditur. Si ergo leue malum, vt graue apprehendatur, eodem modo mouebit, & inuoluntarium causabit. Verum ne litibus occasio detur, solus motus de re graui, & quod grauitate constantem mouere potest, voluit ius canonicum & civile, vt contractus rescindat, & alius metus leuis pro nihilo habeatur & ita notauit expressè Lessius lib. 2. c. 17. sub. 6. n. 45. in 2. edit.

12 Secundo aduerto non esse necessarium timere malum in propria persona, sufficit si in filijs, & alijs sanguine iunctis & affinis ortis ex matrimonio timeatur, quia horum malum vt proprium reputandum est, & quia iuste potest quis timere, sibi inferendum malum, si ob eam causam sibi sanguine iunctis inferatur & ita tradit alijs relatis Mascard. de probat. concl. 1015. n. 24. Flamin. de relig. lib. 13. q. 1. n. 18. Matien. lib. 9. recap. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 189. Th. Sanch. plures refert in lib. 4. disp. 4. n. 8. **11** Hi consanguinei vel affines debent esse intra quartum gradum, vt metus illis incussus censetur proprius, quia extra illud non reputantur consanguinei, ex text. in c. non debet, de consang. & affin. & tradit Thom. Sanch. sup. n. 12. Ochagauia tract. 3. de matr. q. 2. n. 2. Idem est, si metus esset incussus tibi amicis, sicuti quia bona amici, propria censetur Sanch. n. 9. & Ochagauia n. 2. Lessius lib. 2. c. 17. sub. 6. in princ. n. 35. ac denique idem est dicendum de metu incussu domesticis alicuius, iuxta c. quicumque, de sent. excom. in 6. iura gloss. verbo, suorum, & ex Clem. 1. de excess. p. 1. vbi, verberentur, & tradit Sanch. n. 10. & Ochagauia supra conlepit in omnibus Basil. de Leon. lib. 4. de matr. c. 3. n. 4.

13 Tertio aduerto arbitrio iudicis, & prudentis metiendum esse metum grauem, ita probat l. metus autem causa, ff. ex quib. caus. maior. ibi, non sufficit quolibet terrore adductum iurisse huius rei adquisitio iudicis est. Non enim certa regula definiiri potest nam licet malum minaturum graue sit, potest tamen facile repellit, vel quia incutiens metum non valet exequi, vel quia patiens illum validior est, quocirca, horum cognitio ex arbitrio prudentis dependet, similiter etiam de pendet ex prudentis arbitrio iudicare plura mala an attingant terminum requisitum ad grauem metum incutiendum, v. g. amissio diuitiarum, incarcerationis precum molestia cum metu reuertentium, & alia huiusmodi iuxta glossa in l. interpositas, verb. Cruciatum, C. de transact. ibi Bald. & glossa in c. penul. de his qua. vi metus causa sunt. Silyest. verb. metus, q. 2. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 2. casu 135. n. 3. Th. Sanch. lib. 4. disp. 5. n. 1. & seqq. Basil. de Leon. lib. 4. c. 4. n. 2. Aduerto tamen cum Basilio, & Sanch. sup. hoc iudicis arbitrium non solum desiderari iure Calearco, & canonico sed etiam iure regni Castellae quidquid dicat Villalob. in antinomia iuris civilis, & regis, verbo, metus, n. 14. tñ ob rationes factas quia sepe grauitas mali, & potestas vitandi, non est ita competita, quin iudicis arbitrium desideretur, tum etiam, quia l. 7. tit. 3. part. 7. post enumerata aliqua mala grauem metum inducentia additur, de tal. mieda como esse, o ero semianze. Vt ergo decernatur, an simile, vel aequale malum sit illi, quod in iure est expressum, iudicis arbitrium requiritur, & in foro conscientiae prudentis Confessoris.

Terz. de Castro Sum. Mor. Paris. I.

venitque rescindendus à patiente metu actione quod metus causa, si res integra non sit potest enim agere aduersus iniustum detentorem, vt sibi res transacta reddatur: si autem res integra sit, exceptione metus potest leuati ita tenent Sorus 4. disp. 29. q. 1. art. 3. vers. ad 2. & vers. ad 3. Hentiq. lib. 11. de matr. c. 9. n. 4. Carbon. de res. q. 45. concl. 4. Pett. de Ledema de matr. q. 47. art. 3. dñb 1 in solut. ad 3. & 4. fol. 2. 4. col. 2. Lessius lib. 2. cap. 17. dñb. 6. n. 42. Azor lib. 1. c. 17. q. 6. & 13. Thó. Sanchez lib. 4. de & matrim. disp. 8. n. 4. & disp. 14. n. 2. & alij inna meti ab eisdem relati. Præcipuum fundamentum est quia non obstante iniuria per metum illata dicitur quidquid ad rationem contractus necessarii requiritur. Ad valorem enim contractus solum requiritur iustus titulus, & voluntarius consensus sed metus non tollit voluntarium absolute, vt supra diximus, neque excludit titulum dati, & accepti, donati promissi, & similia. Ergo talis contractus iure naturæ validus est, & secundò probò à simili. Contractus, cui dolus causam dedit non est irritus iure naturæ, vt patet in matrimonio contracto ex errore, quo putabas nobilem, & diuitem, esse vxorem, cum tamen ignobilis, & pauper sit. Et generaliter de omnibus contractibus stricti iuris, dolo, vel metu contractis deficiunt, esse validos, debereque actionem exceptione doli mali, vel metus elidi. In iur. de except. in princ. & l. dolo, C. de inui. stip. quia de causa deceptor non potest resillire à contractu, si deceptor velit stare contractui, vt colligitur ex cap. de eo qui duxit, in matr. & ex l. 13. ff. de act. emp. in princ. sed metus, & dolus æquiparantur in iure, et il. dolo, C. de inui. stip. ibi. dolo, vel metu adhibito actio quidem nascitur si subdita stipulatio sit per doli mali tamen, vel metus exceptionem submoueri petito debet. Idem constat ex l. si dolo, ff. de inui. stipul. & cum conuincat, de iureiur. & c. 1. de pactis, in 6. in fine. Ergo si dolus non reddit iure naturæ irritum contractum, cui causam dedit neque metus. Tertio metus leuis non reddit irritos contractus iure naturæ vt est communior sententia. Alias in foro externo debent irriti declarari, quod nullo modo sit, neque admittitur, actio neque exceptio de huiusmodi metu vt constat ex leg. vni timoris. ff. de iureiurand. & leg. metum, ff. de eo quod metus causa. sed per metum leuissimum etiam fit iniuria contrahenti cum eius voluntas iniuste cogatur. Ergo si hac iniuria leuis non reddit irritum contractum, neque etiam gruis debet irritate, cum in vtroque reperiat iniustitia. Quarto sacramenta recepta metu graui valida sunt, matrimonio excepto, habetur de sacramento Baptismi cap. maiores, §. item quaritur, de Baptismo. & de reliquis sacramentis est communis sententia quia est eadem ratio. Ergo metus non tollit libertatem requiritam ad valorem actus iuræ naturæ.

§ Neque obstant argumenta contraria.

Ad primum primæ sententiæ respondeo parum utilitatis accrescere iniuriam ex contractu metuloso, cum teneatur rescindere, si solubilis est, & res in pristinum statum restituere.

Ad secundum fateor te acquirere dominium tam in contractu oneroso, quam lucratiuo, vt tradit glossa in c. vn. de his qua vi, in 6. not. & cap. super hac, de renun. ver. resignat. Nauarr. c. accepta de res. spol. c. p. 5. n. 21. Th. Sanch. plures referens lib. 4. disp. 8. n. 5. & 11. Less. lib. 2. c. 1. 7. dñb. 6. n. 44. Sed ius acquiritum est nimis infirmum, cum tenearis amittere: & rem ad pristinum statum reddere, Neque hæc obligatio obstat dominionem enim dominium est potestas vtendi re in quemcumque vsum, alias possidens maioratum, non diceretur illius habere dominium cum non possit alienare, neque obligare. Est igitur dominium tenentis rei iusto titulo, id est titulo à iure non annullato §. per traditionem. Inst. de ver. diuis. & l. traditio, C. de pact. Ac cum huiusmodi contractus ceti per iniustitiam sint extorti, non reperiantur è iure annullari, efficitur sanè validos esse. Cui valori non obstat te obligatum esse reddere rem primo possidenti, sicuti non obstat dominio, quod habes in tuis bonis, vt tenearis aliqua ex eis Petro donare, si promissisti, quod enim promissio acceptata efficit id ipsum præstare iniuria illata. Imò addendum existimo, si rem sic per metum acceptam in tertium possessorem transferas, posse patientem metum, non solum à te, sed etiam ab illo tertio possessore rem vindicare l. si cum exceptione §. in hac actione ff. de eo quod metus causa quia vitiosè translata est, quod colligitur aperte ex l. metum autem presentem, §. volenti, ff. de eo quod metus causa, vbi dicitur volenti licet per metum & datur & in rem actio in personam, & licet dicitur etiam actionem in rem danda existimamus, quia res in bonis eius est, qui vim passus est, non quia propter res sit patientis metum, sed quia qui habet actionem ad rem, ipsam habere videtur, reg. qui actionem 1. a. ff. de reg. iur. habet ergo patiens metum actionem, non solum aduersus metum inferentem, sed etiam aduersus quemcumque possessorem pro vindicanda re? & ratio, est, quia patiens metum ob iniuriam sibi illatam ius habet rescindendi contractum factum quia habet ius, vt sibi satisfactio detur, & iniuria facta reparetur, quæ non potest alia via reparari, quam si contractus factus rescindatur, & res in suum pristinum statum reddatur, hæc tamen actio non obstat dominio per contractum acquisito, vt ex supradictis constat.

Ad tertium respondeo etiam Petrus extorquens à te legatum non possit illud recipere ratione iniuriæ, potest tamen illud recipere ratione contractus, ita tu obligatus es ratione contractus illi tradere, esto ratione iniuriæ excusatus, ac proinde exceptione iniuriæ repellere potes illum à legato, stat enim optimè te obligatum esse ex vno capite ad aliquid faciendum, & deobligatum esse ex alio v.g. ex contractu potes alicui debere centam ad si tibi iniuria inulit, potes debitum retinere, quousque satisfactioem exhibeat, & si petat, poteris exceptione iniuriæ repellere.

Ad quartum dico etiam nullus textus sit in quo plures contractus metu iniuriæ declarantur, quia tamen sunt plures textus in quibus validi declarantur, efficit manifestè iniuriam ex metu factam insufficientem esse ad annullandos contractus iure naturæ.

Ad quintum vota simplicia per metum esse irrita non iure positio scripto, sed traditione & consuetudine Ecclesie vim legis obtinent, sicuti matrimonium metu contractum, vel fidelis eam infidelis iurium est hoc modo secundum probabilem sententiam.

Ad rationem autem secundæ sententiæ respondeo quamlibet donationem metu factam validam esse, nam etiam non sit omnino liberalis, & gratuita, sed coacta, quia tamen non est simpliciter inuoluntaria sed potius simpliciter voluntaria, & libera, ideo simpliciter, & absolute valet, & ideo in l. vi. C. de his qua vi, præcipiantur eodem modo donationes, ac venditiones, & transactiones, Per potentiam extortæ infirmari. Non igitur sunt omnino irriti, & ita tenet Lessius lib. 2. c. 17. dñb. 6. n. 37. §. sed verius est. Neque est simile de vltimisnibi deficit titulus, datur enim in pretium mutui, quod dignum pretio non est. Ad confirmationem, quam ita extollit Basili. de Leon. vt minus modè accipientes & cæcos appellet esse, qui illa non conuincuntur, faciliè respondetur primo legem illam loqui de donate pure, & perfectissima de qua etiam locutus fuit Aristot. 4. topic. cap. 5. dicens donum esse datum incredibile id est animo, & affectu, ne vquam tibi reddatur. At non loquitur de quacumque donatione. hæc enim solum ad eius valorem requirit liberum consensum, cui non obstat metus, aliàs neque donatum Deo, aut promissum ex metu esset validum, cum simplici affectu velis non fieri & tibi reddi.

Secundo respondeo ex vi donationis, qui donat etiam coactè, vult simpliciter, & absolute fieri accipientes, neque sibi vquam reddat simplici affectu vult non dare, & sibi reddi, sicuti contingit in proiciente metes in mare, simpliciter enim, & absolute vult metes à se abdicare & a mari possideri & nunquam sibi reddi ad simplici affectu nec vult proiciete, neque à se abdicare imò potius reddi.

PUNCTVM IX.

An metus gravis irritet contractus, iure positio, vel veniant irritandi.

- 1 Proponuntur communis sententia non esse irritos sed venire irritandos.
- 2 Aliqua excipiuntur ab hac regula secundum omnium sententiam.
- 3 Quid dicendum de contractu sponsalium.
- 4 Quid de promissione dotis.
- 5 Quid de constitutione procuratoris.
- 6 Quid de iurisdictione data, vel prorogata.
- 7 Quid de sententia per metum lata.
- 8 Quid de renunciatione beneficii.
- 9 Quid de metu incusso ad contrahendum matrimonium cum aliqua indeterminatè.

Communis est sententia non esse irritos, sed venire irritandos, ita Nauarr. in cap. accepta, de res. spol. op. pos. §. 2. 7. & summ. cap. 2. n. 10. Lessius lib. 2. c. 17. dñb. 6. n. 36. Thom. Sanch. lib. 4. disp. 8. n. 4. Gutier. de inu. 1. p. cap. 57. n. 11. Flam. de resignat. lib. 3. q. 2. n. 9. Gregor. Lop. l. 36. verb. de fesho. sit. §. p. 5. Hentiq. lib. 11. de matr. c. 9. n. 4. Bonac. de matr. q. 3. p. 8. n. 8. §. dicitur iure Ecclesiæ & alij plures, quos ipsi referunt, & specialiter Thom. Sanchez innumeros congerit. Præcipuum fundamentum sumitur ex aliquibus text. vbi facta per metum veniunt rescindenda, specialiter in c. Abbas, de his qua vi, dicitur renunciationem factam per metum debere in irritum reuocari. Ergo si quom est, validam esse, quod enim irritum est, non indiget in irritum reuocari, & in cap. audientiam, de his qua vi, dicitur quæ vi, metulve causa sunt, carere debent robore firmitatis siquidem possunt, & debent rescindi. Item Inst. de accept. in princip. dicitur, si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lap. stipulari: Titio promissisti, quod non debueras promittere, palà est iure ciuili te obligatū esse. & actio qua in iudicium dare te oportere, efficitur est, vbi glossa obligatum esse, licet inspecto iuris rigore, & efficitur est, licet in (ui substantia. Item mil. vlt. C. de his qua vi, dicitur, venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extortæ

sed sufficere, si clam fiat, quia ille diminutus consensus, quo assignatus fuit, quilibet reuocacione potest tolli, idem tradit Rumanus consil. 171. num. 21. limitans hoc modo Clement. 1. de reuocacione, vt quando procurator fuit constitutus metu, possit etiam clam reuocari.

6. Quotid dubitatur de iurisdictione data, vel prorogata per metum, de qua docent glossa cap. 2. de his qua vi, verbo conatus non valere, vbi Abbas n. 12. & 17. fin. Anton. n. 10. Anchar. n. 3. Imola n. 4. Batt. tract. de tyrann. n. 14. Bald. l. decernimus, n. 5. C. de sacrosanct. Eccles. Azor lib. 1. cap. 11. quest. 7. S. tertius, Salas 1. 2. tit. 3. disp. 3. sect. 1. n. 27. Basilus de Leon lib. 4. cap. 8. n. 14. Mouentur primo ex l. 2. ff. de indic. vbi resistentis quidam ex litigantibus tribuit iurisdictionem cuidam iudici, & compulsi concessit, dicitur nullam esse iurisdictionem. Secundo electio prelati metu facta nulla est, ex cap. vbi primum, §. ceterum, in princ. de elect. in 6. ibi, cessat electio, dum liberus admittitur eligendi. Nam, vt ait glossa, electio procedit ex consensu; liber ergo debet esse iuxta cap. cum locum, de sponsal. Ergo iurisdictione per metum non datur, neque prorogatur.

Verum probabilius censeo iurisdictionem metu concessam, vel prorogatam valere, quia nullus est textus, vbi expressè irrita declaratur, ac proinde debet, sortiti fori, quod sortiuntur gesta per metum, quæ valida sunt. Ita tenet Cardinal. c. 2. de his qua vi, n. unico, vers. quibus casus, & c. licet 31. de elect. Thomas Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 39. num. 13. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. n. 37. Neque obstant contraria.

Ad primum dico, ibi esse casum specialem, cogebantur enim litigantes consentire in iudicem non suum, idcirco talem consensum nullam esse decernitur, ac proinde quocumque à partibus litigantibus datur, vel prorogatur iurisdictione alicui, cui aliæ partes non sunt subiectæ, talis iurisdictione, collatio, & prorogatio per metum facta nulla est, & gesta ex illa nullius sunt roboris; secus de aliis actibus.

Ad secundum dico, si in eadem admittatur libertas, cessat electio: ac cum per metum, non integrè, sed secundum quid admittatur, non enim metus tollit omninò libertatem, sed illam diminuit, ideo nec tollit electionem, sed tollendam, & cassandam inducit. Aliàs & concupiscentia, & prauis animi affectibus cassatur electionem, cum ab utroque dicatur debere eligentem liberum esse.

Ex quo inferitur electionem factam per metum validam esse, cum in nullo textu inueniatur irrita ipso iure. Eto contra tenet Nauarr. cap. accepta, de restitut. spoliat. opposit. 5. num. 8. & 13. Flamin. de resignat. lib. 13. q. 2. num. 14. cum glossa in cap. bona, de elect. Innocent. in cap. quod sicut eod. tit. Azor lib. 1. cap. 11. q. 11. Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 5. num. 8.

7. Quinto dubitatur de sententia per metum lata, an sit iure irrita.

Affirmat Hostiens. summ. tit. de his qua vi, Salas 1. 2. tract. 3. disp. 3. sect. 1. num. 27. Verius tamen est valere, vt tenet Azor lib. 1. cap. 11. quest. 8. cum glossa, Archidiacono, & Panormitano, quia nullibi inuenitur irrita.

8. Sexto dubitatur de reuocacione beneficii. Esse nullam, sit fiat ex metu graui, docet Bonifac. in Clement. multorum, n. 27. de pœnis, Anton. de Butrio, in cap. super hoc, de reuocacione, Stapheleus de literis gratia, de variis mod. vacat. n. 24. & seq. Probus in addit. ad Ioann. Monach. in rubr. de reuocacione, Anton. in c. ad aures, de his qua vi, quest. 6. num. 2. inclinans Hostiens. in sum. tit. de reuocacione, §. qualiter. Innocent. in cap. ad aures, & in cap. super hoc de reuocacione, & longo tempore docuit Nauarr. vt ipse testatur, in cap. accepta, de restitut. spoliat. opposit. 5. n. 1. & seqq. Basilus de Leon lib. 4. cap. 8. num. 16. Mouentur primo qui reuocantur Ecclesiam ex metu, restituitur ad illam sine noua collatione, quod constat ex cap. ad aures, de his qua vi. Ergo signum est beneficii titulum non amisisse. Secundo in cap. ad audientiam, dicitur reuocacionem beneficii metu factam, obire firmitatis cetero debere. Tertio in Clement. multorum 2. de pœnis, decernitur reuocacionem modo supradicto extortas (id est per captiorem, & detentionem iudicis secularis, licet à resignantem ipsorum prelati receptas, aut rate habite fuerint) nullius omnino decernimus esse firmitatis. Ergo non valent ipso iure. Verbum enim decernimus, vt optime probat Nauarr. supra n. 8. & Flamin. n. 3. & 4. decretum novum inducit.

Verum probabilius existimo resignacionem beneficii metu graui factam valere, sicut & aia metu gesta valent, quovisque rescindantur, tenet plures referens Flamin. lib. 13. de resignat. benef. quest. 2. num. 8. Nauarr. in c. accepta, de restitut. spoliat. opposit. 5. num. 7. Azor lib. 1. cap. 11. quest. 9. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. num. 37. §. nouus.

Primo primo, est iuramentum metu extortum valeat, cap. rerum de iureiurand. ac si apponatur actui, qui nullus est, & à iure reprobatus, non valet, c. cum contingat, de iureiurand. cap. quamvis pactum, de pactis in 6. cap. licet, eod. lib. auhent. sacramenta puerum, C. si aduersus venditionem; ac iuramentum de reuocacione beneficii metu facta valet; itémque iuramentum de beneficio renunciato non repetendo, cap. si verò, de iureiurand. & tradunt ibi glossa, & Doctores. Ergo illa reuocacio valida est.

Secundo, quia in nullo textu inuenitur talis resignatio irrita, quod videtur potest, si expendamus textus in contrarium adductos, & primo supradicto cap. ad aures, non dicitur reuocacionem illam non tenere, sed solum dicitur, non impediri quominus is qui reuocauit Ecclesiam, ad cuius regimen prius fuerat electus, proficiatur eidem, vbi non indicatur debere profici sine noua collatione. Adde etiã abique noua collatione proficiatur, non inde inferri non amisisse titulum per reuocacionem, quia quando restituitur Ecclesiam, simul etiam conferuntur titulus illa enim restitutor est tacita beneficii collatio, quæ rescissa reuocacione omnino sufficit, sicuti si abique titulo canonico obtineret beneficium, & dispensacionem de impedimento obtineret, posses collationem antequam, sine alia nouè facta continuare, vt ex G. min. in cap. fin. 61. dist. tradit Nauarr. supra, num. 18. ita poteris redire ad beneficium priuatum, rescissa reuocacione prius facta abique noua collatione, illa enim rescissa, & beneficii restitutor est tacita beneficii collatio, sic tenet aliis relatis Flamin. supra n. 23. Nauarr. n. 15. & seqq. Rebuff. de pacifico possessore, n. 328. & 181. Limitat tamen Flamin. n. 28. Rebuff. n. 18. nisi alteri fuerit beneficium collatum, tunc enim videtur desiderari noua collatio, qua ius extinctum reuiscat, & collationem alteri factam annullat. Item in c. ad audientiam, solum dicitur reuocacionem metu factam carere debere robore firmitatis, quæ verba optime adaptantur carentiæ, & priuationi faciendæ per sententiam. Soùm autem Clement. multorum, de pœnis, est que in p. presenti difficultatem ingerit, propter verba illa, nullius omnino decernimus esse firmitatis; quæ videntur ipso iure annullare resignacionem sic factam, sed quia ille est casus specialis, non debet ad alias resignaciones extendi: quare solum eæ resignaciones, quæ fiunt per metum, & detentionem, seu incarcerationem iniustam, nullæ erunt; secus de aliis, quæ solum per metum extorquentur abique captione, sic Glossa in supradicta Clement. Bonifac. n. 27. Hostiens. in c. ad aures, Ruin. consil. 121. n. 14. vol. 4. & n. 19. vers. sed & promissis. Nauarr. supra n. 8. Flamin. n. 18.

Ex dictis infero cum Nauarr. supra n. 20. & Flamin. a num. 19. ante restitucionem faciendam per iudicem non posse sic resignacionem ministrare in beneficio, & eius fructibus vti, quia non habet titulum, sufficit tamen, si iudex competens parte non citata restituit, iuxta cap. Abbas de his qua vi. Panormit. notab. 2. & cap. si verò, de iureiurand. & ibi Panormit. & Felin. Secundo infero resignacionem metu non posse ordinari ad titulum illius beneficii, ita Nauarr. n. 21. Flamin. n. 31. quia per reuocacionem titulum amisit. Tertio non teneri ad horas canonicas, si alia ratione non adstringitur, & in tenetur electus ante confirmacionem, presentacionem, & installationem, quia absolutè non habet beneficium. Nauarr. & Flamin. supra. Quarto sic resignaciones, est remanent in beneficii possessione triennium, non tamen iuuat decreto de pacificis possessores, quia possidet abique titulo, sic Rebuff. tract. de pacifico possessore, num. 355. Flamin. num. 35. At si spoliatus beneficio, postea sit in illo restitutus, tempus intermedium, quo caruit beneficio, non obstat, quominus tempus præcedens, quo possedit beneficium, coniungatur cum tempore postea subleuato, v. g. si per annum possedit iustè præcedente titulo, & reuocacione metu, postmodum fuit restitutus ad dictum beneficium sine noua collatione, illudque possidet per biennium, vtique hæc tempora coniunguntur, vt inueter decreto de pacifico possessore, ita ex Rebuff. supra n. 328. docet Flamin. n. 63.

9. Septimo dubitatur, an si metu cogatis contrahere matrimonium cum aliqua ex filiabus Petri, tenet matrimonium? Affirmat tenere Azor. lib. 1. cap. 11. quest. 11. Sylua nuptialis lib. 2. n. 119. Colma pragmat. sanctio tit. de electione, §. ad volentium, vers. liberè Ioan. Lupus cap. per vestras de donat. inter virum & uxorem, notab. 3. §. 11. n. 1. Abbas, Felinus, Imola, Iason, & alij, quos refert Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 5. n. 8.

Probat primo, quia illud matrimonium dici non potest coactum, sed omnino liberum, & voluntarium, cum nulla sit coactio facta circa electionem illius femine, estio sit facta circa electionem absolutè. Secundo si cogatis in reuocacionem Ecclesiam, electio valida est, sicuti valet electio, si electores cogentur non certam personam, sed aliquam ex certis eligere in regimen alicuius Ecclesiam, vt tradit Azor, & Couarr. supra, cum Panorm. & communi sententia, Ergo similiter debet valere matrimonium, si non certam personam, sed vnam ex certis cogatis assumere, quia substantia electionis videtur non coacta, sed libera.

Verum probabilius existimo tale matrimonium non valere, ita tenet Couarr. supra, cum Bart. Bald. Decio, & Philippo, Ioan. Salas 1. 2. tract. 3. disp. 3. sect. 1. n. 27. Thomas Sanchez plures referens lib. 4. disp. 12. num. 20. Padilla l. interpositas, n. 6. C. de iur. iur. Rebelus 2. p. lib. 2. quest. 11. sect. 1. n. 11. Basilus de Leon, lib. 4. cap. 14. num. 14. Moucor, quia sic coactus verè, & propriè dicitur ex metu, & coactioe assumere matrimonium, aliis non assumpturus. Ergo tale matrimonium comprehendit debet sub decreto irritanti matrimonia coacta.

Tum

Tam quia vetè est coactum, tum quia ex illo infelices exitus possunt timeri, sicut ex quolibet alio matrimonio coactò. quæ fuit ratio irritationis. Argumenta adducta pro prima sententia non obstant.

Ad primum patet solutio ex probatione nostræ conclusionis. Ad matrimonium enim liberam non sufficit electio huius, vel illius personæ, sed requiritur, vt electio talis status libera plene sit, & non coacta.

Ad secundum respondeo primò, si electio coacta irrita esset, ex cap. 3. §. ceterum, de elect. lib. 6. sicut irritum est matrimonium metu coactum; ex cap. cum locum, de sponsalib. probabilius iudicarem, et tibi optio daretur eligendi vnam ex determinatis personis, vel Ecclesiis, si tamen per metum iniustum ad electionem cogereris, fore electionem irritam, quia talis electio coacta est absolutè.

Secundò respondeo cum Sanchez esse disparem rationem de electione, & de matrimonio: ad electionem enim faciendam inter duos obligari poteras ex lege, & præcepto iuperioris. At ad matrimonium nulla lege obligari potes, nisi prius ex tua voluntate obligeris. Ergo licet metus incutatur, vt si t electio, si tamen libera optio detur inter personas, non videtur coactio sufficiens irritandi electionem, quia non cogers ad id, ad quod aliis ex præcepto obligari non poteras. Fateor hanc solutionem mihi non satisfacere.

Probat enim ex illa nullam electionem futuram esse irritam, quia de qualibet esse potest lex, & præceptum obligans fieri. Quapropter retinendam existimo priorem solutionem.

PUNCTVM X.

Utrum metus, cui causam dedisti, obstat obligationi contractus.

- 1 Omnis contractus extra matrimonium, & professionem esse validos.
- 2 Prefertur prima & secunda sententia probabilis matrimonium non valere.
- 3 Dependitur vt probabilis ex hoc metu non irritari matrimonium.
- 4 Satisfit argumentis prima & secunda sententia.
- 5 An si minus malum absque animo inferendi, retinere possit, quæ se extorques.

EXtra contractum matrimonij, & professionem ferè nullus Doctor est, qui affirmet obstat obligationi contractus, quia cum tota ratio rescindendi contractus validos, sit iniuria, & hæc abbit, cum tu metui causam dedisti; non est, vnde contractus rescindatur, & tradit ut expellat in l. metum 9. in prin. l. si mulier 21. ff. de eo quod metus causa. vbi mulier contra patrem ingrata, & aliquid ei promittens, ne in seculum redigatur, tenet promissio, quia hunc sibi metum (ait Confultus) ipsa inferi, & ita decet Syluest. verbo metus, o. 6. Flamin. de rescript. lib. 13. quæst. i. n. 122. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. n. 45. Thomas Sanchez lib. 4. disp. 8. n. 8. & eleganter Donell. lib. 15. comment. cap. 39. §. non est satis.

2 Solum de matrimonio (& idem est de professione) est controversia inter Doctores, an metus iustus, cui causam dedisti, annullat matrimonium? v. g. Repertus es in delicto, minatur tibi inueniri accusationem, vel denunciationem, nisi ius filiam ducas, aculatio enim, vel denunciatio iusta est, tu fustili illius causa, Dubium ergo est, an teneat matrimonium celebratum timore ne accorieris. Hanc questionem optime, ea claritate, & exactiōne, qua solet omnia, explicuit Th. Sanchez lib. 4. de consensu coactò, disp. 13. Triplicem sententiam refert, duas probabiles. Tertia vt probabiliori adhæret.

Prima negat valere matrimonium, quia metus, siue iustè, siue iniuste inferatur, æquè admittit libertatem. Ergo si ob defectum libertatis irritatur, cum metus incutitur iniuste, etiam cum iuste incutitur irritabit. Confirmo quia æquè ex utroque matrimonio infelices exitus sperari possunt, cum contra voluntatem illius patens metum fiat. Secundò, in c. veniens, el. 2. de sponsalib. iudicatur matrimonium irritum cuiusdam adolescentis, qui à parentibus cuiusdam puellæ repertus cum ea in lecto, coactus fuit eam ducere, cum tamen videatur talis metus iuste incussus. Ergo metus iuste incussus matrimonium irritat, sic docet Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 4. n. 15. Manuel 2. l. sum. c. 93. n. 3. Gutierrez de iuram. l. p. c. p. 57. n. 9.

Secunda tenent a distinguunt. Si metus sit lege incussus ad finem extorquendi matrimonium, matrimonium valet: si autem non sit à lege incussus, sed iudex, vel alius propria auctoritate incutit metum, irritum reddit matrimonium, v. g. violasti puellam, potes enim ex lege obligari ducere, vel solum dotare, si ex lege obligatus es ducere, valet matrimonium, secus si ex lege non obligatus. Priorem partem probat Sanchez quia tunc non ab alio, quam à te metus incutitur, si enim tu commisit delictum, cui annexa est obligatio ducendi puellam, Ferd. de Castro sum. Mor. Pars I.

cum eam ducere obligatis, obligatis ad id, ad quod iam es obligatus, aliàs celebrans sponsalia, cogi non possit perficere, quod falsissimum est: cum quia talis coactio debita est nolenti promissis stare, ac proinde irritare contractum non potest: tum etiam, quia iudex iuridicè procedens, non dicitur metum inferre, l. continet. §. sed vim. ff. de eo quod metus causa, & in hac parte ferè nullus est, qui dissentiat, vt videri potest in Facinatio 1. p. pract. crim. q. 5. n. 17. Basil. de Leon. lib. 4. c. 13. n. 5. Neque obstat textus in cap. fin. de appellationib. vbi patiens metum à iudice excusatur, ne appellationem interponat, quia ibi erat metus iniustus, de iure enim non debet iudex appellationem impedire: si autem metus iustus esset, non excusaret, vt bene ex Decio, Imola, & aliis docet Basilus num. 6. & cap. 19. n. 7. Secundam partem sic probat. Primò, quia nemo ab alio quam à se ipso obligari potest ad matrimonium, vel professionem, sunt enim status summam libertatem requirentes: at ex delicto commissio non est delinquens obligatus ad matrimonium, vel professionem, vt suppono. Ergo si de facto obligatur ex metu graui, iniuste obligatur, non enim iustum est matrimonium extorquere ab eo qui iuste renuere poterat. Secundò si habens ius accusandi de delicto, vt cedas accusationi, extorques à delinquentem summam aliquam, quæ excedat pretium iustum accusationis vltra dimidium, vel vt concedas latrobras latroni fugienti, extorques ab illo contractum nimis damnosum, committis iniustitiam, & contractus rescindi potest, vt ad aequalitatem reduci, vt docet Lessius lib. 2. c. 17. dub. 6. n. 45. quia obligas delinquentem cessionem iuris emere plus iusto. Ergo etiam erit iniustitia, si ob hanc cessionem extorques matrimonium ab eo aliàs non celebrato: quia petis rem non solum vltra dimidium, sed infinitum excedentem cessionem iuris accusandi, & cuiuslibet alteri actioni. Ergo matrimonium ex tali contractu celebratum est nullum. Probo hanc vltimam consequentiam; quia metus, & dolus sufficiens ad rescindendos alios contractus, reddit contractum matrimonij nullum, eo quod semel validum rescindi non potest, & ita supponit pro certo Sanchez. lib. 4. de matr. disp. 6. n. 2. cum Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 6. n. 4. docente ab omnibus esse receptum. Nauar. Ludouic. Lop. & alij. Tertio accusatio delicti ad punitionem delicti ordinatur, non ad matrimonium: ergo iniuste facis, si per accusationis minas matrimonium extorques, ita Sotus 4. d. 2. q. 1. art. 3. vers. hinc primò colligitur, Cord. sum. q. 71. p. 1. Bonacina de matr. q. 3. p. 8. prop. 1. n. 11 & seqq.

3 Utrum probabilis censo nunquam matrimonium irritari ob metum iuste incussum ad extorquendum matrimonium, quia tu proprie non incutis metum, sed metu aliunde incusso offers matrimonium in remedium illius. Explico hanc rationem, comprehensus es in delicto, ratione delicti iuste timere potes, vt acculeris, qui ergo à te petit matrimonium, ne acculet, tibi offert matrimonium, vt extinguat timorem accusationis iam conceptum. Ergo iniuste non procedit, cum non timorem apponat, sed remedium. Deinde minans tibi accusationem, nisi matrimonium celebres, non te obligat, si renuas matrimonium subire, ad aliud malum, quod aliàs subire non tenereris. Ergo nullam iniustitiam tibi facit extorquendo matrimonium, cum non extorqueat inferendo aliquid malum. Tertio non potest dici tale matrimonium coactum, cum nullus te cogat celebrare, sed à te ipso, & à tuo delicto coactio oritur, siquidem ab illo oritur metus accusationis, ita Thom. Sanchez plures referens lib. 4. disp. 13. n. 3. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. num. 40.

4 Argumenta verò primæ & secundæ sententiæ non obstant. Ad primum primæ sententiæ nego irritari matrimonium metu iniuste incusso ob defectum libertatis, vt utique, sed ob defectum libertatis proueniens ex iniuria, vel, vt melius dicam potius ob iniuriam, quam ob defectum libertatis. Ad confirmationem dico eodem modo matrimonium irritari, non quia infelices exitus ex illo sperantur: sed quia sperantur ex illo tanquam ex causa iniusta.

Secundò respondeo generaliter loquendo ex matrimonio, metu iuste incusso, non sperari infelices exitus, sicut ex matrimonio iniuste perito: quia si iuste ipsero tibi metum, iam tu causa illius es, ac proinde matrimonium non est tibi iniuoluntarium, cum saltem in causa voluntatum, & omnino liberum fuerit.

Ad textum in cap. veniens, 2. de sponsalib. respondetur, tale matrimonium irritari, non quia parentes minari fuerint delinquenti accusationem, sed quia minati fuerint mortem, vel aliud damnum propria auctoritate inferendum: quod malum iniuste minabantur, cum secundum canones inferre non possent. Et licet ex textu, talis comminatio non colligatur, sed absolute dicatur valere matrimonium, nisi coactus fuerit metu cadente in constantem virum, hoc sufficit, vt intelligamus, debere esse metum alicuius grauis mali iniuste inferendi, quia metus mali, quod delinquens sibi inferit, non cadit in virum constantem, neque virtute illius dici potest delinquens coactus, vt constat ex leg. si mulier 23. in princip. ff. de eo quod metus causa.

DE
CASTRO
PALATII
TOMI
LIB. II
C. 17

Secunda sententia quoad primam partem nobilium consentit; quoad secundam, quae nobis non probatur, respondeo neminem obligari posse ad matrimonium, vel professionem ab alio, quam à se ipso absolute: potest tamen sub conditione obligari, scilicet, si velit, ut tu cedas alicui iuri, quod habes adversus illum, ob cuius cessionem expostulas matrimonium, vel professionem, tunc enim non cogis ad matrimonium, sed ipse se cogit, qui vult cessionem impetrare.

Ad secundum respondeo concedendo metum iniuste incussum, qui sufficiens sit ad rescindendos alios contractus, annullare matrimonium, sed quia metus iuste incussum etiam cum enormi laesione, non rescindit ceteros contractus ratione metus, sed ratione laesionis, ea de causa non annullat matrimonium.

Dices, Et si non annullat ratione metus, debet annullare ratione laesionis.

Respondeo, si laesio sit circa substantiam contractus, fateor annullare; si sit circa accidentia, nullo modo annullat. Laesio autem circa substantiam in contractu matrimonij, solum contingit, quando est error in persona, vel conditione feruli, ut si contrahas cum Maria putans esse Catharinam; vel contrahas cum ancilla, putans esse liberam. Existimare autem esse nobilem, diuitem, vel virginem, non ad substantiam contractus sed ad accidentia illius pertinent, ac proinde non annullat talis laesio. At in reliquis contractibus bonae fidei, quilibet laesio in pretio, est laesio in substantia, eaque de causa rescindi contractus potest, vel ad aequalitatem reduci, & ita docuit Sanchez lib. 4. disp. 6. n. 15.

Ad tertium concedo delicti accusationem non ad matrimonium de se ordinari, sed ad punitionem. Nego tamen te committere iniustitiam extorquendo matrimonium, ut ab accusatione cesses, quia non extorques matrimonium absolute, sed sub conditione, quod alius velit te cedere iuri accusandi.

Sed inquires, an si minans alicui malum sine animo inferendi, et si posses iuste inferre, valeas retinere, quod sic extorques?

Molin. tom. 2. de iustit. tractat. 2. disputat. 514. sine, negat retinere posse. Primò, quia alius non donat, nisi in quantum intelligit sibi necessarium esse ad vitandum malum comminatum, alias non donaturus. At ad hunc finem non est necessarium, siquidem et si non donaret, adhuc malum non fieret. Ergo donatio est nulla.

Credo tamen probabilius retineri posse sic donatum, nec posse repeti. Probo, quando petis alicui pretium, ne accuset, carens animo accusandi, alicuique tibi pretium donat, donat pretium, ut cesset accusatio, non utrumque, sed ut cesset certò, securè, & irrevocabiliter. Ad cuius modum cessionis necessitatis requiritur pretium esse donatum. Et confirmo, pretium expectari non solum ne accuset, sed ut ne possis accusare, et si velis, ac proinde, ut cedas iuri accusandi, cui cessionis impertinens est te habere, vel non habere animum accusandi. Neque obstat ratio in contrarium. Fateor delinquentem non daturum pretium, si cognosceret minantem malum non habere animum inferendi, at quia non dat, ut deponat talem animum, sed ut deponat certò, & securè accusationem, & hæc depositio non fiat sine obligatione, ideo donatio tenet. Sic docet Sanchez lib. 4. de matr. disp. 9. n. 9. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 6. n. 42.

PUNCTUM XI.

Aliqua inferuntur pro clariori intelligentia superioris doctrinae de metu graui.

- 1 Valere matrimonium condemnati ad mortem, cui offertur libertas, si ducat filiam aut consanguineam occisi.
- 2 Quid dicendum de Medico nolente mederi, nisi ducas eius filiam.
- 3 Quid de iudice extorquente iuste matrimonium secundum allegata, & probata, iniuste tamen secundum rem.

1 Primò infero, validum esse matrimonium condemnati ad mortem, cui libertas offertur, si ducat meretricem, vel filiam, aut consanguineam occisi, quia tunc matrimonium non extorquetur per metum sed metu mortis iam per delictum incusso, offertur matrimonium, ut medium purgandi metum, ita Sanchez aliis pluribus relatis disp. 18. n. 9. & 10. quæ ratio non solum probat validum esse matrimonium a capto, condemnatoque iuste ad mortem, sed etiam ab eo qui iniuste capus, condemnatusque sit (modò tamen non capiat, vel condemnatur sine extorquendo matrimonium,) quia semper offertur matrimonium, ut medium purgandi metum aliàs incussum, sic Sanchez supra n. 11. Valent. tom. 4. disp. 10. q. 3. pun. 2. vers. decimus. Bonacina de matr. quest. 3. pun. 8. proposit. 2. num. 20. Coninch. disp. 28. de matr. dub. 1. n. 10. Nauar. lib. 1. conf. 11. de his quæ vi, conf. 8. in fine, 2. edit. Basil. de Leon. lib. 4. cap. 19. n. 2. et n. 13. aliqua ex parte contradicunt.

2 Secundò infero Medicum nolentem te mederi, nisi ducas eius filiam, valere matrimonium, quia non timore mortis à Medico incussa matrimonium celebras, sed pretium curationis, quod esto excessivum sit, non annullat contractum, quia non est error & dolus in contractus substantia, sed in accidentibus, & ita tenet Cordub. sum. q. 171. p. 1. Coninch. supra n. 11. Sanch. disp. 12. n. 15. Bonacina n. 23.

Limitarem tamen huiusmodi doctrinam, nisi Medicus obligatus esset vel ex iustitia, vel ex charitate te mederi pretio communiter taxato, tunc enim minans non curare, nisi ob matrimonium, minatur metum iniuste inferendum, ac proinde sub metu, iniuste matrimonium extorquet, ita Basilius de Leon. cap. 13. n. 3. & 9. & cap. 19. n. 15. Egidius disp. 28. dub. 1. conclus. 3. n. 11. & 12.

3 Tertio inferitur, quid dicendum sit ad illam questionem, an sit validum matrimonium, si iudex cogat iuste secundum allegata, & probata, iniuste tamen secundum rem, ut si te cogat matrimonium contrahere cum femina post professionem datam fornicante. Thomas Sanchez lib. 4. disp. 34. n. 8. Bonacina de matr. quest. 3. pun. 8. num. 14. existimant validum esse matrimonium, quia huiusmodi compulsio, & coactio iuridica est, & iusta formaliter. Ergo non est rescindendum matrimonium ex illa contractum reprobatur à iure: si enim ius coactionem non reprobatur, sed potius approbat, quomodo potest matrimonium ex coactione conlatus reprobatur? Contra verò dicunt supradicti Doctores matrimonium non valere, si iudex cogat iniuste secundum allegata, & probata.

Nihilominus probabilius existimo ad iritationem contractus non esse attendendum, sine coactio iusta, & licita ex parte iudicis, sed potius sine iusta ex parte patientis coactionem. Fateor, inquam, quando iudex procedit secundum allegata, & probata, falsò tamen probata, iustam esse coactionem ex parte sua, at ex parte patientis, iustam non esse, sed iniustam, iniuste enim cogitur, cum ipse non dederit causam tali coactioni. Ergo ius irritans contractum ex coactione iniusta hunc casum non excludit. Secundò si pater alicuius puellæ minaretur adolescenti cum ea reperio, mortem, nisi duceret, nullum esset matrimonium, ut omnes Doctores docent in cap. veniens, et 2. de sponsal. quamvis ex errore existimaret pater sibi licitam esse coactionem, quia in re, & respectu patientis metum iniusta est, at quando iudex cogit ob allegata, & probata, quæ falsa sunt, in re, & respectu patientis metum, iniusta est coactio. Ergo rescindit contractum. Tertio si tibi falsò probetur te dedisse fidem puellæ de matrimonio contrahendo, & cogaris carere, vel excommunicatione contrahere, nequis dici causa talis metus, quia non tu, sed malitia, vel ignorantia testium illius est causa. Ergo rescindendum est talis contractus. Probo consequentiam ex l. si mulier 21. in princ. ff. de eo quod metus causa, ubi mulier contra patrum suum ingrata facta, timens ob ingratitudinem reducendam esse in seruitutem, hoc timore aliquid dedit, donatio non reuocatur: quia hæc sibi metum ipsa inulit, Ergo ne rescindatur contractus, requiritur necessitatis patientis metum, sibi metum inulit: cum autem in presenti non sibi inferat metum, qui cogitur iniuste secundum allegata, efficitur contractum rescindendum fore. Quarto talis coactio iudicis in falsa præsumptione fundatur: sed ea quæ falsè præsumuntur inuitantur, non habent locum in foro animæ, quæ veritati debet stare, cap. tua, cap. si qui suam, de sponsal. Ergo talis coactio in foro animæ non potest matrimonium approbare. Neque obstat ratio in contrarium. Dico enim illam coactionem iniustam esse ex parte patientis, licet non sit iniusta ex parte iudicis inferentis, ac proinde ius ipsum non reprobatur inferri, reprobatur autem sustineri, quod mirum non est, cum in falsa præsumptione fundetur, sicque tenet Basil. de Leon. lib. 4. cap. 19. n. 11.

PUNCTUM XXII.

An metus leuis irritet contractus.

- 1 Metus leuis neque iure natura, neque postremo irritat contractus.
- 2 An officio praxoris, vel in foro conscientie rescindendi sit.
- 3 Mulier, vel filius metu reuerentia consentiens non tenetur implere contractum.
- 4 Idem est dicendum de consentiente precibus importunitis.
- 5 Proponuntur adversus dictam aliquam obiectiones, & solvantur.

1 Qui dicunt iure naturæ metum grauem iniuste illatum irritare contractum, consequenter dicere tenentur metum leuem irritare, quia etiam iniustitia in tali metu intercedit. At quia probabilius existimamus metum grauem non annullare contractum iure naturæ, absolute dicimus metum leuem neque contractum rescindere, neque matrimonium, vel professionem annullare. Ratio omnium est, quia metum leuem pro nihilo reputari, quod constat ex leg. nec timorem 7. ff. de eo quod metus causa, & l. metus, eod. tit. ubi, metus vni hominis

hominis non est spectandus, sed id qui in constantissimum cadit. Et reg. in timore ff. de reg. iur. ubi, ubi timor nulla est excusatio. Et tradit Bonifac. clem. 1. n. 3. de foro compe. Glossa in cap. 1. de his que vi. in 6. verbo subiacere. Et ibi Franc. in fine, Lessius lib. 2. c. 17. lib. 6. c. 46. & Doctores passim.

2. Ex quo inferitur iure Ecclesiastico, neque civilis non venire rescindendum contractum leui metu celebratum, actione quod metus causa, quia hæc actio solum datur ob metum grauem vt conlat ex supradicta l. n. c. timorem, Et ex c. 1. 3. c. 4. de his que vi. esse enim occasio magna litium, si ob metum leuem daretur actio rescindendi contractum.

Aliquis Doctores placet, esto non detur patienti metum leuem actio ad rescindendum, contractum iure politico, dari tamen officio pretoris, quia æquum non est iudicem permittere, vt metum inferens commodum ex iniuria reportet, sic docet Th. Sanchez. disp. 9. n. 5. Et 6. Verum ratio metum leuem patienti subuenit officio iudicis (est possit) ne litibus ostium aperiantur, quæ ratio est iudicis, vt iudices iussu hanc leuem iniuriam permittrant. sic Basil. de Leon, relato Paulo Comit. lib. 4. de matr. c. 10. fin.

Verum est hoc ita sit, nihilominus in foro conscientie, omnes contractus tam lucrativos, quam onerosos factos per metum leuem rescindi probabilis existimo, si eo rescindere velit metum passus, quia cogens tali metu contrahere iniustitiam inferit, tenetur ergo iniustitiam illam repellere in quantum possit, ergo tenetur, si potest, res in pristinum statum reducere, reddere satem, si coactum constituat in statu, in quo possit liberè probare, vel reprobare contractum. Nam vique hunc statum illi concedat, non manet reparatum eius ius, sed potius læsum, ita Couarr. g. p. c. 1. n. 7. Nauar. sum. r. 17. n. 30. in l. Nauar. de res. iur. lib. 3. c. 1. dub. 7. n. 33. Molin. 2. de iust. r. 2. disp. 267. fin. Th. Sanchez. lib. 4. disp. 9. n. 4. Lessius sup. d. n. 46. Rebell. 2. p. de obligat. lib. 4. g. 5. n. 9. Et 16. & alij plures, quos ipsi referunt.

3. Ex hac doctrina inferitur primò, si mulier, vel filius meti reuerentiali ductus fideiubeat, non teneri in conscientia soluere ex fideiussione, etiam si fideiussio solemnitates habeat à iure requisitas. Item si promittat solum debita patris, vel mariti moriens, non teneri soluere, & generaliter nullus tenetur stare contractui per metum leuem celebrato, sed potest se tueri exceptione iniuriæ factæ, & is qui aliquid ex tali contractu accepit, restituere debet. Ratio est, quia metu reuerentiali contentiens per iniuriam consentit, & potest ergo libertatem suam oppetitam recuperare, & stando in iure naturali se tueri exceptione iniuriæ factæ, sic Lessius. 48 Sanchez. lib. 4. disp. 9. n. 13. Et 14. Quare si donasti aliquid tali metu ductus, ubique non restituitur, potes occulta compensatione vii; si tamen iustitiam, debes prius iuramentum relaxationem impetrare, quam potest Episcopus concedere.

4. Secundò infert, idem esse dicendum de consentiente precibus importunis, quæ crebro, & vehementer vigent conscientem, quarum molestiam non potest minore incommodo repellere, quia preces importune inuoluntarium mixtum constituent, vt optime probat Sanchez. lib. 4. de matrim. ista disputat. 10. Quare est metus illius non cadat in vitium constantem, quis leuis est; at quia iniurius est, ideo patiens illum non tenetur promissis stare, & inferens metum non potest accepta ex tali contractu retinere, sic Lessius & Sanchez supra.

Dixi consentientem inuoluntariè precibus debere taliter consentire, vt molestiam illarum non possit facillè, seu sine difficultate repellere; si tamen facillè molestiam illarum repellere possit, vt possunt Prælati, & Principes beneficia, & officia concedentes precibus agitati, censeri non debent per iniuriam concedere. ita Lessius num. 48, qui dicit sæpè contingere concedentem aliquid precibus importunis, est in concessione fuerit iniurius, at in retentione non esse, sed concessione facta, nullo modo vult sibi donatum reddi. Et tradit Basil. lib. 4. §. 12. num. 3. Et 10. sæpè enim Principes grauari precibus supplicantium volunt, diffidentque, ne minor sit rogantium turba, vt dicebat Seneca, pluriusque sacrificium existimetur.

5. Sed aduersus supradicta obstat Ioann. Med. Cod. de res. iur. 4. 3. causa 2. vers. hat remissio. asserens metu leui extorta obnoxia restitutioni non esse. Idem docet Basil. de Leon lib. 4. de matrim. c. p. 10. num. 5. solum ea ductus ratione, quod metus leuis facillè repellit potest. Sed probari vrgentius potest. Primò, quia in iure negatur actio patienti metum sic donata recuperandi. Ergo ceteris iure recuperandi, aliàs ius negans actionem cooperaretur iniustitiz illatz, seu illam continuaret. Confirmit. Iniquum est innocentem punire, nocentem manente indemoni: at si accepta per metum leuem restituenda sunt in foro conscientie, iniquum est patienti metum denegare actionem ea recuperandi. secundò forum internum confortie debet esse externo, quando externum falsè presumptioni non iudicatur, vt sæpè diximus; sed externum cognitio metu leui adhuc negat restitutionem eorum, quæ sic sunt acquisita. Ergò in foro conscientie non debeat restitui. Tertio matrimo-

nium sic contractum validum est. Ergo & alij contractus simili esse debent. Probo consequentiam: nam metus qui alios contractus rescindens constituit, matrimonium nullum reddit, quia maior libertas in matrimonio est requisita, quam in alijs contractibus. Ergo e contra metus, qui matrimonij valori non obstat, non obstat firmitati aliorum contractuum. Quarto si acquisita per metum leuem restitui deberent ratione iniuriæ factæ, non solum inferens metum ea restituere deberet, sed etiam quilibet illorum possessor; siquidem patiens metum semper habet ius, vt sibi detur satisfactio de iniuria illata, quæ satisfactio nequit fieri, nisi recuperando rem sibi ablatam per metum; potest ergo à quolibet possidente recuperare. Hoc autem videtur falsum, quia si possidens non tenetur sic accepta patienti metum reddere, quia non tenetur ratione iniuriæ acceptationis, cum ipse nullam iniustitiam commiserit, ignarus enim fuit, vt suppono, metus illati, neque etiam tenetur ratione rei acceptæ, cum hæc non sit patientis metum, sed possidentis. Ergo ex nullo capite est obligatio sic accepta restituendi, in his ex parte consentit Azor. lib. 1. c. 11. g. 16. dum dicit extorta per metum leuem, qui est causa actus, & sine quo actus non fieret, esse restituenda, secus si solum sit causa impulsiva seu extiriativa, & qua non intercedente actus fieret.

4. Verum his argumentis facillè responderetur. Ad primam admitto patientem metum leuem carere iure forensi recuperandi sic donata, esto non careat iure naturali, neque proinde Ecclesia, & respublica negans hanc forensis actionem cooperatur iniustitiz factæ, sed illam permittit ob bonum commune, scilicet ne respublica litibus perturbetur. Ex quo fit nihil iniquum facere priuando innocentem forensi recuperatione.

Ad secundam, forum internum externo conformatur. Externum autem non negat restitutionem faciendam esse, sed negat faciendam esse compulsionem iudicis. Adde, esto non detur actio quod metus causa, ad rescindendas donationes, & quoslibet contractus metu leui celebratos. At bene potest officium iudicis imporari, & officio iudicis tales contractus rescindi, & æquum est, vt ita fiat, ne inferens metum commodum aliquod reportet ex sua maiuria, vel ne patiens metum damnium iniuste patiat. sic glossa cap. cum dilectus, de his que vi. & ibi Panor. in n. 9. Anton. n. 16. Ancharan. n. 2. Et tradit Garcia de nobilit. gloss. 17. n. 20. Thom. Sanchez. lib. 4. disp. 9. n. 5. Lessius lib. 2. c. 17. dub. 6. in fine, & alij plures à Sanchez, & Garcia relati.

Ad tertium respondeo, metum qui valori matrimonij non obstat, non obstat firmitati forensi aliorum contractuum, obstat autem firmitati naturali, quia ceteri contractus rescindi possunt, et si validi sint; at matrimonium nequit rescindi, si semel validum fiat.

Ad quartum respondeo probabile esse sic possidentem non teneri sic acquisita restituere. ita docet Ioan. Garcia de nobilit. glossa 17. num. 29. Lessius lib. 2. c. p. 17. dub. 6. num. 39. Et d. b. 5. num. 33. Verum probabilis existimo ratione rei acceptæ teneri ex iure naturali. Nam esto dominium rei transferatur sic, est tamen infirmum, & reuocabiliter transferatur ob iniuriam commissam, ac proinde quoties voluerit transferat sibi rem reddi, debet possidens reddere. sic Sanchez. lib. 4. disputat. 9. num. 6.

PUNCTVM XIII.

An metus mortis, vel alterius grauis damni à præceptorum transgressione excuset.

1. Præmittitur differentia actionum prohibitarum.
2. Metus mortis, & cuiusvis damni minuit culpam.
3. Non excusat culpam in his que sunt inuiscerè mala.
4. Quid dicendum de homicidio.
5. Quid de comestione carnis humanæ.
6. Quid de tyranno minante mortem, nisi comedas carnem humanam.
7. An metus mortis excuset ab obseruantia præcepti diuini.
8. Quid dicendum de exercitio potestatis Ecclesiasticæ.
9. An metus grauis damni excuset sæpè, non semper ab obseruatione humani præcepti, & quando hoc contingat.

1. **A**ctiones prohibitz sunt in multiplici differentia. Aliæ autem ita prætz vt nulla ratione etiam per diuinam potentiam honestari queant; quales sunt mendacium, idololatria, odium Dei, pollutio voluntaria, fornicatio, & similia. Aliæ actiones sunt quæ honestatem admittete possunt, vt est acceptio rei alienæ inuito possidente, si enim tibi concedatur à Deo facultas furripendi, nullum in acceptione peccatum committis, sicuti non committis, cum ex graui, vel extrema necessitate aliquem accipis; similiter accessus ad mulierem, si facta sit propria, nullum est peccatum. Aliæ sunt actiones quæ ex se nullam honestatem, vel dishonestiam habent, habent tamen illam

illam ex diuino, vel Ecclesiastico præcepto. Hæc sunt consecratio in duplici specie, mixto aquæ ad consecrationem calicis ritus communis celebrandi sacrificium, integritas confessionis, &c. His positis.

2 Dico primò, Metus mortis, & cuiuscumque grauis damni, metus non excuset à culpa, illam dimittit. Conclusio expressa est in c. sacra. de hu. quis vi. ibi, licet metus extenuet culpam. Et ratio est manifesta, quia metus extenuat libertatem ad culpam requisitam; raro tamen, vel nunquam illam in tantum extenuat, vt ex peccato mortali faciat veniale, sed res intactas relinquit. sic Salas 1.2. q. 6. art. 6. tract. 3. disp. 3. sect. 1. n. 28. Syluest. verbo metus. q. 7. Sanchez lib. 4. de matr. disp. 1. n. 6. Villalob. tr. 3. disp. 7. n. 46.

3 Dico secundò, Metus mortis non excusat in his quæ sunt intrinsecè mala, quæque nulla ratione honestari possunt. habetur supra dicto cap. sacra. ibi, cum ob nullum metum peccatum fieri debeat, & ex terminis liquet, si enim actio intrinsecè mala est, metus, cum libertatem non tollat, tollere eius malitiam non potest: hæc enim ratio non licet mentis ob tuendam vitam, neque adulterari, neque fornicari, neque pollutionem procurare, neque homicidium facere, quia omnes hæc actiones intrinsecè malæ sunt.

4 De homicidio non deservunt Doctores, qui assererent licere tibi occidere innocentem, si à tyranno mineri occidendum, nisi occidas, sic docuit Iason §. si minus, n. 17. Infr. de actionib. & Cynus l. 1. C. unde vi, qu. penult. excusat scilicet occidendum vxorem adulteram, mandato domini minantis mortem. Salicet. l. 1. c. unde vi. Bart. l. si seruus ff. de noxal. actionib. quia in ea l. aperte dicitur seruum nihil deliquisse, qui domino iubenti obtempauit. & Ioan. Anan. cap. interfecisti, n. 18. de homicid. excusat illum, qui metu tyranni alium occidit. Cardinal. cap. sacra. de hu. quis vi. Ratio esse potest, quia si te fugiente hostes, adit in itinere innocens, quem pedibus debes conculcare, si trahas; non obligaris detinere, sed pro defendenda tua vita potes eorum prosequi, etsi in cursu innocentem interficias. Ergo pro defendenda tua vita potes innocentem vitam priuare.

Nihilominus Catholica sententia est ob nullum metum licere directè innocentem vitam priuare. habetur Exod. 23. in fontem, & innocentem non occidas, quia auerfor impium. Ratio est, quia nemini datum est dominium vitæ alterius. Ratio nemini licet alterum occidere. Neque obstat ratio contraria. Fateor inquam, te posse fugere, etsi in fuga innocens sit occidendus, quia tunc innocens occisio non intenditur, sed per accidens, tam respectu rei intentionis, quam fuge contingit. sic Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 59. Hæc enim ratio tibi licet in defensionem tui vel alterius aggressentem interficere, quia non interfecionem, sed defensionem per se intendis idèque in l. ut vim ff. de iust. & iure dicitur, qui ad tutelam sui corporis aliqua facit, id iure scisse videtur. quare sola occisio innocens per se intentia, est quæ prohibetur alteri, vt nulla ratio valeat honestari, non tamen occisio indirecta, vnde etsi respublica singulorum dominium habeat, possitque pro communi bono innocens vitam periculo exponere, vel tyranno occidendum tradere, quia etiam ipse innocens vel ex pietate, vel ex iustitia legali pro communi bono obligationem habet se tradendi. At nullo modo licet respublicæ per se, & directè innocentem occidere, etsi sciat tyrannum occisione illius fore contentum, quia occisio innocens de se mala est, neque est medium per se ordinatum ad respublicæ defensionem, sed ex malitia tyranni, cui non licet cooperari, vt optime probat Lessius lib. 2. de iust. c. 9. dub. 7. n. 37.

5 Secunda actio, quæ vocatur in dubium, an sit intrinsecè mala, est comestio carnis humanæ, hominum, inquam, qui aliàs sunt interfecti.

Valent. 2.2. d. sp. 9. q. 3. p. 1. col. 3. absolute defendit esse intrinsecè malam neque honestari posse timore mortis. Probabile reputat Victor. rel. de temperamen. n. 6. Azor. 1. lib. 7. inf. mor. c. 33. q. 4. Ratio est, quia natura ipsa hanc comestionem execrat, vt potè barbaram, & ferocem, illaque vitæ barbaras, & brutis feriores appellamus: signum ergo est, esse intrinsecè malam.

Nihilominus probabilis existimo, hanc comestionem non esse ita malam, quin ex grauissima necessitate honestari possit, sic Nauarr. cap. 23. num. 122. Etmanuel d. verbo comedere n. 1. in editione Complut. & Roman. Caietan. quæst. 148. art. 2. ad 2. Tolet. post. ib. 7. de pecc. mortal. cap. 60. n. 3. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 2. num. 10. Thom. Sanchez lib. 1. Decalog. cap. 18. n. 12. Bonacio. disp. 2. de pecc. q. 8. p. 2. n. 13. Ratio est, quia horror insuetus in comestione carnis humanæ honestari satis videtur extrema necessitate, & horrore mortis: horror enim mortis alium horrorem vincit, magis enim durum, & horridum apparet te velle morti tradere, & fame perire, cum facile possis vitare, quam horridum sit vesci carnibus, quæ feris, & auiibus comedendæ relinquuntur. Secundò tota malitia huius comestionis sita est in indecentia, & horrore, quem secum trahit comestio carnis eiusdem naturæ cum comedat. Sed hæc indecentia non obstat, quominus in medicinam sumatur caro hu-

mana vigentis condita, vt contingit in medicamento, quod medici mummiam appellant. Ergo neque etiam debet obstat, quominus sumatur in medicinam vigentis necessitatis, siue caro sit condita, siue non: condimentum enim non videtur variare naturam cibi, & ex alia parte necessitas vigens est quasi quædam naturæ infirmitas. Poterit ergo in huius remedium applicari.

6 Ex his patet quid tibi faciendum sit, si tyrannus minetur mortem, ni comedas carnem humanam? si enim tali comestione intendit detestari huius abstinentiam quasi malam, vel inutilem, & superfluum, debes omnino abstinere, & mortem subire; aliàs irrationabilem consuetudinem comedendi carnes approbares, & illius abstinentiam laudabilem reprobare, quod est intrinsecè malum: qua ratione non licet idololatriam vesci, sic docet Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 2. num. 11. Quocirca quotiescunque in odium religionis, vel legis aliquid faciendum imperatur sub comminatione mortis, aliàs licitum, nullo modo licet tibi illud efficere, quia religionem, & legem sanctam factio ipso reprobare. Quapropter sanctissimus Machabæi, cum compellerentur à Rege Antiocho carnem porcinam manducare, obedire noluerunt, quia in odium sanctæ legis talis comestio imperabatur, 2. Machab. c. 67. Venim si alio sine de se honesto tibi comestio carnis humanæ imperatur, sub comminatione mortis, poteris iuxta supradicta ad vitandam mortem comedere, quia tunc verè adest extrema necessitas, quæ est ratio excusans hanc comestionem, ita Thom. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 18. num. 23. cum Victor. Rel. de temper. n. 6. Laudabilis tamen procederes, si mortem subires, non tamen teneris medio ita de te indecenti, & horribili vitam consecrare, vt multis exemplis probat Lessius supra n. 12. Bonacio. n. 15. Idem quod dictum est de comestione carnis humanæ, dicendum est de cibis idolo immolatis, non enim licet vilo timore vesci illis si in odium & contemptum nostræ religionis impetret, scilicet verò constante tali sine: ita Valsq. 1.2. disp. 162. c. 5. Bonacio. disp. 2. de pecc. q. 8. p. 2. in fine.

Aliæ sunt actiones iure naturæ prohibitæ, vel imperatæ extra eorum necessitatem, illo tamen adueniente honestari dicuntur, qua ratione famuli intercedentes dominis, illosque comitantes in executione iustis amoris, remigantes in tritibus Turcarum, debitores, depositarij in soluendis debitis, vel depositi excusantur, de quibus, & aliis multis exemplis suis locis erit sermo, præcipue tract. de charit. disp. de scandalo.

7 Dico tertio metus mortis excusat etiam ab obseruantia præcepti diuini positiuè respicientis utilitatem propriam, & specialem operantis; scilicet verò respicientis bonum commune. Vtramque partem tradit Salas tract. 3. disp. 1. num. 35. & 36. Prioris partis exempla sunt integritas confessionis, confessio ipsa præmittenda Eucharistiæ communioni. Non enim lex diuina cum eo rigore videtur obligare. Valsquez 1.2. disp. 162. cap. 2. Sanchez lib. 1. cap. 18. num. 4. Suarez de censuris disp. 6. sect. 3. num. 7. plures referens Bonacia disp. 2. de pecc. quæst. 8. p. 2. num. 3. Suarez lib. 3. de legib. cap. 30. num. 6. & probati poterat illo 1. Reg. 21. vbi David manducavit panes propositionis, quos non licebat laicis manducare, & tamen in illo facto nullum peccatum commisit, vt constat ex Matth. 12. Discipuli die Sabbati spicas colligebant, Machabæi pugnant, quæ omnia ex necessitate vigenti honestabantur, vt tradit D. Thom. 2.2. quæst. 100. a. 8. & 3. p. q. 40. art. 4. ad 3.

Ex quo fit habentem votum simplex castitatis, posse timore mortis, vel alterius grauissimi damni matrimonium contrahere: quia votum non obligat cum tanto rigore: non tamen poterit sic contractum consummare, quia ratione metus matrimonium non contraxit. Vnde consummans accedet re suo.

Solum de susceptione communionis, vel baptismi existimat Azor. tom. 1. lib. 1. infr. cap. 11. quæst. 2. obligare eum vitæ discrimine, quia teneris certam reddere quoad possis tuam æternam salutem, quod fieri non potest absque horum sacramentorum receptione; vera enim contritio difficilis est, & ignoras an illam consequaris. Verum existimo probabilis te cum vitæ discrimine non teneri illa sacramenta suscipere, quia nec teneris ratione præcepti diuini. Aliàs cum vitæ discrimine deberes confessionem communioni præmittere, integreque confiteri, quod omnes reprobant, neque teneris ratione periculi admittendi vitam æternam, tum quia hoc periculum moraliter non inest, quoties moraliter tibi constat de conditione. Item suscepto sacramento etiam remanet idem serè periculum non enim scis an ritè susceperis, an ritè fuerit administratum: non ergo teneris omne periculum amittendi salutem vitæ; sed solum morale, & probabile periculum, aliàs esset obligatio impossibilis. Item si es obligatus securam salutem reddere, quoad posses, suscepto sacramento confessionis, deberes Eucharistiam suscipere, & suscepta Eucharistia, extremam vñtionem, vel aliud sacramentum, vt si forte in vno fuerit defectus, alio recompenetur Adde cum non sis in extremis, quando obligat confessio, & Eucharistia præceptum

quod dicitur, sed locus concedatur ea alio tempore sumendi, esse omnino periculum propositum amittendi aeternam salutem, quia vique periculum fit mortis, non periclitatur aeterna salus, & ita docet Thomas Sanchez lib. 1. cap. 18, n. 10. cum Soto lib. 1. de insti. q. 1. art. 4. ad fin. Corp. Cordub. sum. p. 137. d. 4. Arag. 2. 2. q. 62. art. 3. in 1. dub. circa solutionem ad 4.

Exempla posterioris partis conclusionis sunt sigillum confessoris, consecratio in duplari specie, illius cum umptio, rita sacramentorum confectio, scilicet Eucharistia in pane triticeo, absolutio sacramentalis rite dispositio, vel cum debita iurisdictione, extrema unctio infirmo, & non sano, & alia huiusmodi, hae enim omnia nullo modo licent fieri, etiam si obinde mortem deberes subire, quia bonum commune religionis, quod his praecipis attenditur, praeponi debet cuilibet particulari damno: sic colligitur ex Sanchez supra n. 8. Suarez t. 5. in 3. p. disp. 6. sect. 3, n. 3. Sed obicitur, nec cadente in constantem ritum poteris contrahere matrimonium abique peccato (dummodo illud non consummes) vt optime probat Thom. Sanchez lib. 4. disp. 16. n. 6. a. ias si peccares in tali contractu, non permittere- ris ab Ecclesia contrahere ob vitandam temporalem periculum, sicuti permittitur eum locum, c. veniens, de sponsal. sed qui contrahit metu, efficit sacramentum nullum, sicut efficit, qui indispositum abouit, vel in materia indebita consecrat. Ergo non omne prohibitum ratione boni communis debet praeferi cuilibet particulari damno.

Respondetur esse clarum differentiam inter sacramentum matrimonij, & reliquorum sacramentorum consecrationem, Sacramentum enim matrimonij habet pro materia, & forma esse contractum legitimum. At quando contrahis metu, non afficit contractum, non quidem tua culpa dum metum non intuleris, sed culpa infertoris, illa autem culpa interueniente irritatur ab Ecclesia contractus in tui fauorem, ac proinde sic contrahis non peccas, quia non apponit materiam, neque formam indebitam sacramento, cum ibi non sit contractus legitimus, in quo materia, & forma huius sacramenti consistit. At in reliquis sacramentis, cum determinatae sint eorum materiae, & formae, si de facto ab unctionem indispositum impendas, vel verba consecrationis super aquam profetas, iam formam, quae de se forma est, super indebitam materiam constituis, ideoque grauius peccas, & in his consentit Thom. Sanchez lib. 1. in Decal. 2. 18. n. 4. Valent. disp. 12. g. nar. q. 1. p. 2. 8. respondendo ad primum argum. Regid. de sac. disp. 28. dub. 3. Basili. de Leon. lib. 4. c. 16. n. 4.

8 Ab hac regula excipit Thom. Sanch. supra n. 8. exercitium potestatis Ecclesiasticae. Affirmat namque excommunicare abique potestate non esse tanti momenti, quin timore mortis honestari possit, praecipue cum nullum damnum ex tali excommunicatione, reprobata, excommunicatio proueniat. Mihi tamen hac exceptio non probatur. Affirmo namque tale exercitium illicitum esse, nec timore mortis posse honestari, quae est fictio, & simulario potestatis, & quasi in opere mendacium, ac proinde est nullum damnum alicui infertis, sicuti non infert ioculum mendacium, habet tamen de se malitiam, quae timore mortis nullo modo tollitur, & ita docuit Suarez supra n. 3.

Ioan. vero Sanchez disp. 3. 5. sect. n. 6. aliam limitationem adducit, quae audaciam, & temeritatem videtur redolere: affirmat namque ob grauem causam in administratione sacramentorum rite posse simulationem, & huius simulationis varia exempla adducit. Prima inquit, si haereticus minatur mortem, si non consecraret omnem panem in foro extranem, poteris vt aquiuocatione, & intentionem non habere consecrandi. Secundo poteris Confessarius verba absolutionis sine intentione profere circa indispositum, si alia via maius comminatum vitare non poteris. Tertio poteris ob solatium scrupulosi anxie petentis absolutionem, cum tamen indispositus sit verba sine intentione profere. Quarto licet Sacerdoti ministrare hostiam non consecratam, pro consecrata mulieri, quam cogit maritus ad communicandum, quae sine iactura opinionis non potest communicatione omittitur, quia in omnibus his dicitur sufficiens causa vtendi aquiuocatione, & simulatione, et idololatria, quae inde sequitur, est solum materialis, & non formalis. Hae tamen mihi nullo modo probantur. Tum quia illa simulatio non obstat, quin verum actum iurisdictionis exerceas circa rem diuinam, & supernaturalem. Tum etiam, quia in foro exterioro sacramentorum factus vltus videtur esse, quasi quaedam exterior idololatria. Adde etiam alij ob ignorantiam ab idololatria excusentur, tu vero excusari non potes, cum materialis illorum idololatria tibi sit voluntaria. Manet ergo certum in his quae periclitantur ad communionem, & generale ritum sacramentorum ob nullam ritorem omitti posse, immutari, aut simulari, & ita tradit Suarez 3. tom. n. 30. disp. 67. sect. 4. circa fin. Valq. de Euchar. disp. 209. n. 41. & alij.

9 Dico vltimo, metus mortis, & alterius grauis damni excusat aliquando ab obseruatione legis humanae tam civilis, quam Ecclesiasticae, aliquando non. Examinare autem quando hoc in particulari contingat, & cuius mali metus sufficiat, efficit

omnes materias praesenti tractatu immiscere. Breuiter tamen dico, si lex humana prohibeat, vel imperet actum aliquem respicientem de se ritum communem, obligat ad sui obseruationem periculo mortis, quia tale bonum commune praeferi debet cuilibet vtilitati particulari. hac enim ratione non licet ob cuilibet necessitatem conficere sacramentum Eucharistiae, sine vestibus sacris, neque sine mixtione aquae, & aliis huiusmodi, quia sunt actiones respicientes ritum communem. Video tamen contrarium sentire Bonac. disp. 2. de pecc. q. 2. p. 2. num. 9. cum Anton. 3. p. rra. 1. 3. cap. 6. Salas de legib. disp. 1. 1. sect. 1. n. 8. versus secundo adde. Valquez disp. 161. c. 3. Valen. disp. 7. quast. 5. p. 8. quast. 4. Beccan. tom. 2. tra. 1. 3. cap. 6. quast. 4. n. 8. consentit Suarez ex parte lib. 3. de legib. cap. 30. num. 15. vbi dicit cessante scandalo, & contemptu, posse ob vitandam mortem fieri sacrum absque vestibus sacris, & adducit Ledesma. 2. p. quast. 19. art. 5. 3. quast. 25. art. 3. Medina. 1. 2. quast. 96. art. 4. Nauarri. cap. 25. num. 84. Mouentur, quia leges humanae non obligant cum tanto dispendio. Addunt tamen, nisi ita expositule bonum commune, quod ego semper existimo adesse in his actionibus. Verum si actiones non respiciant de se bonum commune, sed potius singularum vtilitatem, nunquam obligant cum discrimine vitae. habetur cap. consil. nm. de obseru. icium. vbi praepceptum icium non obligat cum detrimento salutis, & idem est de solutione decimatum, & audicione Missae. & cap. inter, de seuer. excomm. cap. quoniam multos, 1. 9. 3. excusantur communicantes cum excommunicato ob necessitatem. Et ratio est, quia neque Ecclesia, nec republica censetur proximè intentionem habere obligandi, debet enim in suis legibus Christi legibus conformari, cuius iugum uiae est, & onus leue. Adde Ecclesiae, & republicae concessam non esse potestatem obligandi subditos cum eo discrimine, nisi communi bono necessarium fuerit, non enim cogere potest subditos bellum aggredi, nisi defensionis republicae inleat, vt rectè dixit Salas tr. 3. disp. 3. sect. 1. num. 33. Hinc fit timore mortis, vel alterius grauis damni licere tibi matrimonium contrahere cum impedimento impediante, vel dirimente, quia non est credendum cum eo rigore velle Ecclesiam te esse obligatum, praeterquam quod in tali casu matrimonium non est, & ita docet expresse Suar. lib. 1. de leg. c. 30. n. 13.

So. um obicit potest aduersus hanc doctrinam c. sacris, de his qua vi. vbi Pontifex credit communicantem excommunicatis, si per coactionem adstrictus fuerit communicare, ab excommunicatione liberum esse: at si per metum communicet, excommunicationis lae teneri: & redditur ratio, quia licet metus atternet culpam, non tamen eam prius excludit. Ergo metus non excludit culpam in prohibitis lege Ecclesiastica, qualis est communicatio cum excommunicato.

Hunc textum variè explicant Adrian. ma. de excommunic. §. quoad materiam. D. Thom. 4. d. 28. quast. 2. art. 4. qu. 3. Syluest. verbo metus. quast. 7. Angel. excommunicat. 8. §. 18. Nauarri. c. 27. num. 33. Suarez tom. 5. in 3. p. disp. 6. sect. on 3. num. 10. & disp. 15. sect. 2. num. 13. & lib. 3. de legib. cap. 30. hinc Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 18. num. 4. Salas tr. 3. d. 3. p. 3. sect. 1. num. 34. Couarr. cap. alma. 3. p. §. 3. num. 9. Mihi tamen ea explicatio magis probatur, quae affirmat loqui text. non de qualibet communicatione cum excommunicatis, sed de communicatione cum excommunicatis in crimine criminis, seu de communicatione quae cederet in contemptum religionis, vel legis Ecclesiae, quae communicatio cum intrinsecè mala sit, ob nullum metum honestari potest.

PUNCTUM XIV.

Qualiter metus probandus sit.

- 1 Metum allegans probare debet.
- 2 Probatus huius quae inducunt grauem metum metus probatur.
- 3 Coniecturis metus probatur.
- 4 Sufficiens coniectura est, si praecessisset tractatus de te cogendo.
- 5 Item si fuisse reclusus.
- 6 Penitentia alicuius facti indicat aliquantulum coactum factum fuisse.
- 7 Probatio metus iudicis arbitrio relinquatur.
- 8 An duos testes deponentes de metu praeserendi sint multis negantibus.
- 9 Quando censetur metus purgatus.

1 Primò certum est, metum alleganti incumbere onus probationis, tum quia nemo praesumitur delictum commisisset, nisi probetur ex vulgari. merito. ff. pro socio. & tradit plures leges Flamini. lib. 13. d. resign. q. n. 71. tum quia metus est res facta, & factam non praesumitur, nisi probetur. eadem Ioan. §. verum. de confessione istam, de fid. instr. in bello §. fact. & ff. de capt. & post. in vlt. & tradit Menoch. cons. 11. n. 301. Male. alios allegans, verb. facta. c. n. 1. 732.

2 Secundò certum est, si quodlibet illorum, quae supra diximus,

DE
CASTRO
DALA
TONI
NIE

mus, metam grauem inducere probetur legitime, metus sufficienter erit probatus, v.g. celebras contractum cum Petro. probat Petrus te illi, vel eius consanguineis, ad amicos nimis coniunctis, minatum fuisse mortem, amissionem bonorum, vel aliud graue damnum, contractu que statim celebratus est, praesumitur ex huiusmodi metu celebratus, ac prouide rescindendus colligitur ex l. si donationis, C. quod metus causa, & tradit Malcard. pluribus relatis, v. r. metus, conc. 1055. num. 44. Ratio est. Tim. te namque iuste poteris damnum minatum tibi esse inferendum, si voluntati minantis non consentire. Adde ibi constat de metu, & constat de contractu celebrato. Vt ergo non iudicetur fuisse appositum ad extorquendum contractum, debet incutiens metum probare, & dam non probat, succumbit.

3. Tertio est certum coniecturis posse metum probari, cum enim metus ratio solet publice inferri sed communiter secretò, efficitur coniecturis, agendum esse ad illius probationem, vt multis relatis docet Malcard. verb. metus, conc. 1059. n. 3. Flam. lib. 13. q. 1. num. 99. haec tamen coniectura, vt bene Malcard. notat n. 9. Flamin. n. 102. debent esse legitime, exacte ac plene probata, ex l. non est, ff. quod metus causa, & tradit Alciat. in cons. 504. n. 7. & cons. 5. n. 17. Et ratio est clara, quia cum de delicto non conitat, nisi medijs coniecturis, si coniectura non probatur integre, delictum improbatum manebit. Quocirca ad cuiuslibet delicti probationem, ad minus necessaria est clara cognitio illarum coniecturarum quae valida, & ad iure approbata sunt, delictum inferre docuit Follet. in sua praef. crim. in vers. capiat in forma. n. 18 & loquens de metu tradit Burlat. cons. 72. n. 18. vol. 1. Haec clara cognitio non erit, quouique per duos testes omni exceptione maiores fuerit coniectura probata, quia omne iudicium sic debet probari ex sententia Barr. in l. fin. n. 7. v. si quareo qual. et debet, ff. de q. & notauit alijs relatis Malcard. conc. 498. n. 17.

4. Ex hac doctrina inferretur. Si probas praesens tractatum de te cogendo ad contrahendum, & contractus sequatur, probare satis contractum fuisse metu factum, quia iam probas voluntatem minantis rebellionem. & inuititiam, dum ergo ipse minans non probauerit à tali voluntate recessisse, in illa iudicatur peruersitate. Adde idem esse aliquid coactè facere, vel metu ne cogatur, ex l. nouissimè, ff. quod falso iur. iur. & tradit Bald. ibi. Decius cons. 690. vers. vixit dubitationib. col. 2. n. 10. Paris. cons. 139. n. 17. vol. 4. Sed si contrahas cum eo, qui tractatum damnum tibi inferre, ni contraheres, metum iustum habes, ne cogaris. Ergo coactè contrahas, & ita tenet Scapola. cons. 1. col. 2. v. r. i. coniectura. Crauetta cons. 1. §. 5. n. 6. Malc. alios referens conc. 1055. n. 44.

5. Secundo inferretur esse sufficientem coniecturam ad probandum metum, si probes in aliqua domo etiam priuata te retentum fuisse clausum, praesumitur enim metu actum quidquid agis, habetur l. si curris, ff. ex quib. caus. maior. l. 1. §. p. in ff. de vi, & v. n. m. & tradit Paris. cons. 60. n. 15. vol. 4. Corn. cons. 41. vol. 2. Malcard. n. 45. Flamin. lib. 13. q. 1. num. 126. Ratio est, iuste enim timere potes graue damnum si voluntati retinentis resistas. Neque obstat retinente minatum non fuisse incarcerationem diurnam, vel aliud damnum graue. Sufficit, inquam, quod satis probabiliter timere possis inferendum, si resistas: hac enim ratione, cum probatur stitipius, & flagor armorum, est non probetur vim fuisse illatam, probatur sufficienter metus, quia satis probabiliter malum timeret, vt est delictum in l. nouissimè, ff. quod falso iur. iur. & tradit Paris. supra n. 13. Malcard. n. 49. Flamin. n. 127. Haec tamen retentio, vt suppono, debet esse iniusta, si enim iuste ad petitionem alicuius partis, vel officio iudicis clausus retineris, non obinde contractus rescindendus esset, quia non debet praesumi metu factus, tum quia talis incarceration est executio iuris. Executio autem iuris nec metum, neque iniuriam inducit. l. iniuriarum, §. 1. ff. de iniur. l. quemadmodum §. magis, ff. ad legem Aquil. glossa e. cum dilectus, de his qui v. Tum etiam, quia tua culpa incarcerationem pateris, atque adeo non alius, sed tu ipse tibi metum inferis. Denique ex actione iusta non debet praesumi iniustum, ergo ex tali incarceratione iusta non debet praesumi tibi aliquid malum iniuste inferendum. Atqui solus metus de malo iniuste inferendo rescindit contractus, vt constat ex l. 3. sed vim l. si mulier in princ. l. qui in carcere, ff. quod metus causa. Ergo. Ex his reprobat, vt inutilis conuictudo quorundam iud. cum Ecclesiasticorum extrahentium à carcere stupratorem, vt stupratam ducat, exillimant enim non liberè, sed coactè contrahere, si carere detentus contahat, quod omnino est alienum à veritate, cum talis detentio iniusta non sit. Adde casu quo necessarium esset stupratorem à carcere exire, vt liberè possit matrimonium celebrare, debet iustitia à carcere exire, vt libeta ei facultas darent eundi, quod si aliter, alias non intelligeretur à carcere exisse formaliter, vt expressè habetur in l. qui neque 48. in i. gloss. verb. seruatus, ff. de verb. sign. ff. & tradit multos referens Sigismund. inter consilia feudalia, cons. 17. n. 10. & seq. Cuiusd. de iuram. l. 1. cap. 51.

n. 10. Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 13. n. 4. Flamin. lib. 13. q. 1. n. 18. Fagnac. lib. 1. praef. crimin. q. 33. n. 3. Balil. lib. 4. cap. 19. num. 8.

6. Tertio infero esse coniecturam sufficientem ad praesumptionem metus, esto non ad illius integram probationem, si post actum gestum fugias, ne illum exequaris, fuga enim indicat te inuere, contra voluntatem consentisse. cap. constat, l. q. 1. vbi Innocent. de ordinato ad haereticis dicit, si statim discedis, n. 11. illi, à pessimo conciliabulo eorum abrenuntiant, & ad Ecclesiam redit, iste talis potest habere colorem aliquem excusationis. expende, colore aliquem non integram excusationem, Idem probatur argumento à contrario, ex cap. ad id, 21. de sponsal. & ibi glossa, Archid. Cardin. & alij, quos sequitur Malcard. n. 46. Item est coniectura ad praesumptionem, quando in contrahente, vel aliud agente, dignoscitur praeter motum pallor in vultu, aut vox tremula, aut aliud huiusmodi, quia huiusmodi accidentia effectus sunt timoris. sic Malcard. supra n. 48. & colligit ex l. minore, §. tormentis, ff. de quib. Deinde est coniectura ad praesumptionem actus sufficientis, si renunciet quis iuri suo abs te, quia nullus praesumitur rem sibi damno iam factam voluntate facere, & colligitur ex cap. super eo, de renun. Abbas ibi, Alciat. de praesumpt. reg. 3. praesumpt. 7. n. 1. Malcard. alios referens, n. 42.

7. Restant aliquae difficultates examinandae.

Prima est, an probatio metus iudicis arbitrio relinquatur? Affirmo relinqui (esto nullus textus id clarè probet.) Nam lex, metus autem causa 3. ff. ex quib. caus. maior. 2. §. an. rest. quam adducit Decius in l. in omnib. causis, n. 7. ff. de reg. iur. Iolum probat iudicis arbitrio relinqui, qualitatem metus, non autem qualitatis probationem, vt optime considerat Menoch. lib. 2. de arbit. cont. 2. casu 136. n. 2. Malcard. conc. 1036. n. 11. Mouer tamen ad affirmandum iudicis arbitrio saepe relinqui quia saepe non constat testes deponentes de metu esse omni exceptione maiores, neque etiam constat, an probationes pro metu vincant probationes factas pro spontanea voluntate. In his ergo, & alijs casibus decidenda res est per iudicem, & ita tenent Menoch. & Malcard. supra, glossa, Ianoc. & DD. in cap. cum dilectus, de his qui v. Couar. 4. decr. 2. p. 2. §. 5. n. 10. Ant. Cucus lib. 5. in ff. maior. rii. 12. n. 167. & 168. Th. Sanchez. lib. 4. de matrim. disp. 17. n. 3. Nau. cons. 10. n. 3. & 8. v. de his qui v. lib. 1. in 2. edit.

8. Secunda difficultas, an magis credendum sit dubiis testibus deponentibus metum fuisse illatum, quam mille negantibus?

Affirmat communis sententia. Inn. in cap. super hoc, de renun. in gloss. qua incipit, & hoc vnum, Alciat. de praesumpt. reg. 3. praef. 7. n. 5. & cons. 162. n. 12. Couar. v. r. de sponsal. 2. c. 3. §. 5. n. 10. Burlat. cons. 72. n. 48. & alij plures relati à Flam. lib. 13. q. 1. n. 85. Malc. verb. metus conc. 1057. n. 1. Mouerunt, quia deponentes de spontanea voluntate deponunt de actu mentali, & inuisibili, qui soli Deo notus est: at qui deponent de metu, deponunt de minis, verbis, & tormentis, quae sensu corporis percipiuntur: praefertur ergo ij debent.

Verum vt haec sententia communis vera sit deponentes de metu deponere debent, non in genere, sed in specie, & in individuo, alius non probatur, vt bene Salicet. Barr. & alij in l. interpositus, C. de transact. & Bald. ibi, inferens non satis esse ad rescindendum contractum conuenerunt contrahentem fuisse conuenerunt nisi etiam probetur in illo contractu conuenerunt fuisse, & tradit alijs relatis Flam. lib. 13. q. 1. n. 10. Insuper etiam deponentes de spontanea voluntate deponere debent absolute, non restrictas gentes eius depositionem ad tempus, & locum, in quo contractus affirmatur fuisse factus: ex metu: hoc enim modo clarum est dictis deponentium de spontanea voluntate, non infirmari dictum deponentium de coactione, cum vtique dictum veritatem habere possit.

Aduerit tamen cum Farinae, multos referente libr. 1. praef. quest. 35. à num. 13. clausulam appositam à patiente metu, quod spontè facit actum, nullaque vi compulsus, non probari inde spontè factum esse, eodem enim timore, quo induci potuit ad contrahendum, induci poterat ad affirmandum, quod spontè faciat.

Verum si deponentes de spontanea voluntate, hoc est, de carentia coactionis restringant depositionem ad tempus, & locum, in quo coactum esse alij testes afferunt, tunc probantes coactionem praefertendi nullo modo sunt probantibus non interuenisse, si aliqui testes numero, & qualitate pares sint. Et ratio, meo iudicio, est manifesta, quia verique testes de re exteriori, & quae sensibus obiectus, deponunt, scilicet de coactione, vel de illius carentia. Ergo non est, cur de coactione deponentes praefertantur deponentibus de carentia illius, & ita tenent Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 27. num. 3. cum Decio cap. fin. de appellat. n. 28. Sigismundo inter consilia feudalia, cons. 48. n. 18. Flamin. lib. 13. q. 1. n. 89. imò caeteris paribus deponentes de spontanea voluntate, hoc est, de carentia coactionis, praefertantur deponentibus de coactione, tum quia deponent de non delicto, cuius carentia semper praesumitur, tum etiam quia deponunt de modo operandi voluntati consentaneo, & ita tenent

det Cepol. conf. crimin. 1. vers. ne videtur ex alio. Et conf. civil. 60. Malcard. concl. 497. n. 15. Flamin. supra à n. 89. Et 90. Item deponentes de coactione in contractu celebrato. et non deponant coartando deponunt, adhuc possunt illis exquirere, quia possunt deponere de talibus circumstantiis, & coniecturis, que omnino præsumptionem metus tollant: stare enim opinè potest metum alicui illatum fuisse ad extor. quendam contractum, postea vero cum contractus celebratur, metum purgatum esse, & ita teneri. Decius supra n. 25. Et reg. in omnibus 39. n. 8. ff. de reg. iur. Sanc. d. sp. 27. n. 2. Alciat. conf. 104. n. 8. Et conf. 5. n. 17. Cepol. conf. civ. 2. num. 14. Et seqq. Malcard. plures referens concl. 1057. n. 8. Et 9.

9 Tertia difficultas est, quando censetur metus purgatus? Communis sententia est, non censeri purgatum, dum non cessat omnino timoris causa, quamvis in actu externo appareat libertas, tradit Menochius lib. 3. præsumpt. 4. num. 22. Malcard. supra n. 36. Anton. Gomez 2. variar. cap. 14. num. 27. Flamin. lib. 13. quest. 1. n. 123. Et præcipuum num. 226. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 18. n. 7. Basilius de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 3. Et alij ab eisdem relati. Durat autem timoris causa, vt tradit Sanchez alios referens, Malcard. optimè concl. 1055. num. 36. quoniam durat subiectio timorem incurienti, vt si iudex metum inferat, dum durat officium, si tyrannus, dum durat tyrannus, si vir, dum durat matrimonium, si pater, dum durat patri subiectio. Hinc infert Flamin. n. 17. Et seqq. primò catectatum, & coactum præstare cautionem de soluendo, licet postea liberatus si à carcerebus, & cum intervallo solutionem faciat, solutio dicitur facta ex metu, nam si non soluisset, posset rursus carcerari, & severius tractari. Secundò infert, si contractus venditionis fuit celebratus per metum, & traditio rei venditæ fuerit facta ex intervallo, durante causa metus, traditio dicitur metu facta. Tertio, si maritus verberat uxorem, quia non consentiebat cuidam instrumento, si postea vxor assentiat etiam ex intervallo, dicitur consentisse metu mariti. Quarto, si mulier intravit in monasterium per metum, ibique per plures annos perseueravit, non purgatur metus si viger eadem causa, vel si non cessant impedimenta, vt possit reclamare, & tradit etiam Sanchez lib. 4. disp. 18. n. 8. Basilius de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 3. cum Nauar. 4. comment. de reg. cap. statumus, n. 19. quest. 3. n. 71. Quocirca vt metus censetur purgatus, debet adesse aliquis actus spontaneam voluntatem demonstrans, quia causa sentiel posita, tempore durat, præsumitur, dum aliqua ratione non probatur penite, traditque optimè Menoch. lib. 6. præsumpt. 37. Azor. lib. 1. cap. 11. quest. 18. Idè que, quod metu factum est ab initio, est postea facte confirmatum, nullas vires habet, præsumitur enim metu confirmatum, si per impressionem, C. quod metus causa, & multis relatis docet Malcard. concl. 1055. n. 34. Actus autem purgandi metum debet integrè & liquidè spontaneam voluntatem demonstrare, quare si aliam interpretationem recipit, metum non purgat, vt bene docuit Ioan. Garc. de nobilitate, Gloss. 17. n. 46. Nauar. lib. 1. cons. 11. de his que vis. cons. 4. n. 9. in 2. edit. Azuced. lib. 4. recop. tit. 21. l. 1. n. 195. Basili. de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 3. Ex qua doctrina infert alij allegatis Sanchez lib. 4. disp. 18. n. 10. Basili. de Leon. & Nauar. solutionem illius quod per metum soluere iurasti, fore rescindendam, est solutio spontanea fit, quia non præsumitur spontanea, sed facta timore perituri incurrendi, iuxta cap. de debito, de iureiurand. vbi iurans soluere viuras potest repetere, quia non censetur sponte soluisse. Qui autem sint actus spontaneam voluntatem demonstrantes, quibus metus purgetur, non est facile dicta, aliquos referunt Doctores, ne que difficultate carent. Primus est præsentia iudicis, seu magistratus, hanc enim sententiam purgat metum, eo quod favore iudicis possit agens quemlibet metum repellere, ita Batt. in l. ult. ff. quod metus causa. Iason consil. 71. col. 2. volum. 1. Crauet. consil. 114. n. 11. volum. 1. Et consil. 253. n. 4. Thomas Sanchez lib. 4. disp. 27. n. 3. Malcard. de probat. concl. 1055. num. 5. Verum huiusmodi præsentia solum inducit præsumptionem, quod metus sit purgatus, non tamen inducit probationem claram, stat enim opinè aliquem ita metu esse adstrictum, vt non solum non audeat contractum repellere, verum neque coactionem manifestare, & tunc contractus etiam si factus in præsentia iudicis, erit metu celebratus, & tradit ex Batt. & Bald. Flam. lib. 13. quest. 1. n. 194. Secundò quo censetur metus purgatus, est, si fiat actus eorum consanguineis, vel amicis patientis metum, præsumitur enim tunc liberè consentire, ita Batt. in l. transactionem, C. de transact. Iason ibi, Et in leg. interpositas, n. 5. C. eod. Felin. in cap. causam matrimonij, colom. 3. vers. quarta declaratio, de offic. deleg. Decius cap. xli. col. xliim. vers. vltimum notandum, de appellat. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 27. n. 2. At hoc intelligendum est, vt rectè Malcardus supra n. 4. cau quo consanguinei, vel amici sufficientes essent resistere violentiæ eius, qui infert metum, seu conscientia Quapropter Batt. supra, dicit ex consanguineorum presentia non cessare metum, vel metus præsumptionem, imò Thomas Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 27. n. 2. Anton. Gomez tom. 2. variar. cap. 14. n. 27. fine. Oriert. conf. 16. n. 24. & alij docent, neque hanc præsumptionem cessa-

re, sed tantum cogi allegantem metum, vt probet grauiorem illatum fuisse, & clariore probationes asserere. Tertio censetur metus purgatus ex cohabitatione spontanea cum inferente metum, qui enim fugere faciliè coactionem potest, neque fugit, voluntariè iam consentit, sic enim censetur matrimonium, & professio metu facta ratificari, si contrahentes non fugiant, vel recitent, cum faciliè possint, habetur expresse cap. ad id, de sponsalib. Et ibi Glossa, & tradit Malcard. multis relatis supra n. 35. Sanchez lib. 4. disp. 18. n. 3. Quod autem tempus requiratur, vt sic habitans censetur coactionem fugere potuisse, prudentis arbitrio metiendum est cap. de causis, de officio delegat. Et l. 1. ff. de iure delib. quia non est à lege tempus præscriptum, Sanchez supra n. 6. Vnde placet mihi, quod dicit Malcard. concl. 1055. num. 39. non præsumi purgatum metum in matrimonio, est mulier in domum viri tradatur, ibique habitat modico tempore, si statim ad domum Patris recuertatur; præsumitur enim non habitasse spontaneè cum fugerit, cum primum potuit, & consentit in his Basilius de Leon. lib. 4. cap. 17. n. 17.

PUNCTVM XV.

De ignorantia quid sit, & quomplex, quæque causet inuoluntarium.

- 1 Distinguitur ignorantia.
- 2 Qua sit ignorantia vincibilis, & inuincibilis.
- 3 An dicitur ignorantia vincibilis, qua non sit crassa, & supina.
- 4 Triplex ignorantia culpabilis distinguitur.
- 5 Quando dicitur ignorantia vincibilis.
- 6 Quorum rerum censetur habere ignorantiam inuincibilem.
- 7 Quid dicendum de parochiano ignorante festa, & ieiunij in hebdomada occurrentia.

1 **V**arias acceptiones ignorantie tradunt Doctores cum D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 8. Illa tamen nostro instituto deseruit, quæ est illarum rerum, quas quisque scite tenetur. Quapropter ignorantiam definire possumus esse carentiam cognitionis debite. Hæc carentia multiplex esse potest, alia iuris, alia facti, alia vincibilis, alia inuincibilis. Ignorantia iuris est, quæ ius ignorat, vt si ignores contractum vitiarium esse illicitum, omnia peccata mortalia etiam dubia nec sciri esse consentanda, diebus festiuis audiendum esse factum, ignorantia facti est, quæ ignotas hanc contractum esse vitiarium, hoc peccatum mortale esse necessariò consentiendum, nullas vires habet, audientem esse factum.

2 Hæc ignorantia iuris, vel facti vincibilis esse potest, & inuincibilis. Vincibilis dicitur, quia illam viribus tuis vincere poteris, inuincibilis, quia nullo modo illam superare potuisti. Poteris autem circa vnum, & eundem actum scientiam & ignorantiam inuincibilem habere: cognoscere enim potes accessum ad consanguineam, vel affinem esse peccatum intemperantiae, non tamen esse incestum. Item ignorare potes feminam esse nuptam, vel habere vorum castitatis, cum tamen cognoscas illius accessum tibi esse prohibitum: tunc talis actus, quatenus ex ignorantia procedit, non est peccatum, est peccatum sit, quatenus à scientia, vel ignorantia vincibilis procedit, tradit S. Thom. 1. 2. quest. 76. artic. 3. & ibi omnes eius expositores.

Hinc sit ignorantiam inuincibilem vocari antecedentem, iustam, & probabilem, vocatur antecedens, quia antecedit actum; est enim causa illius, quatenus si ipsa non adesset, actus non fieret: sicuti absentia naturæ, causa est submergionis nauis, quia si natura non abfuisset, nauis non submergeretur. Vocatur iusta, & probabilis, quia eam canones, & leges probant, & operantem ex illa excusant. Vincibilis ignorantia dicitur consequens improbabili, & iniusta. Consequens dicitur, quia aliquem actum voluntatis consequitur, v. g. dubitasti an hæc hebdomada dies aliquis sit ieiunij, omisit inuestigare: ecce ignorantiam consequentem esse ad illam voluntariam omisionem. Talis ergo ignorantia, iniusta est & à iure improbatum, & operantem ex illa non excusat, sed accusat. De ignorantia comitante nihil est, quod dicamus, quia neque accusat, neque excusat actum, hæc enim cum solum consistat in quodam habituali affectu voluntatis, quo quis paratus est actum eodem modo præstare, si ignorantia caret, ac præstitit ignorans, & affectibus nec metemur, neque demeremur, efficiunt sanè ignorantiam comitantem, si in consequentem non transit, non inducet peccatum, quia non potest inducere, quia fuerit aliquo modo voluntaria, vt optimè probat Salas 1. 2. tractat. 13. disp. 8. sect. 5. num. 35. Sanchez disp. 32. n. 26. Item, quia licet ille affectus peccaminosus sit, non tamen est causa actus, & consequenter non potest actus ratione illius puniri. Insuper vincibilis ignorantia adicitur affectata, crassa, & supina. Affectata, quia ignorare affectas, & intendis. Crassa, quia more crassi hominis & pinguis, desles, & piger es in ea deplenda. Crassi enim homines, & pingues desides solent esse. Eodem modo dicitur supina,

DE CASTRO PALAZO

supina, quia more iacentis supine in lecto. quide nulla re curat, sic non cuius ignorantiam expellere, in his omnes conueniunt. Ex hac doctrina infero non sufficere ad ignorantiam vincibilem aduertendam alicuius effectus, re cognoscere illius causam, nisi simul cognoscas saltem sub dubio causam esse illius effectus, docet Valquez illi disp. 107. cap. 3. & Sanchez n. 25. & specialiter n. 38. ubi probat danti operam rei illicitæ effectus inde sequutos non imputari, nisi aliqua cognitio de connexionne effectus cum tali causa occurreret.

3 Difficultas est, an detur aliqua ignorantia vincibilis, & culpabilis mortaliter quæ tamen non sit crassa & supina? Thomas Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 16. n. 7. & lib. 6. disp. 13. num. 32. & seqq. Salas tract. 13. disp. 8. sect. 10. num. 76. Bonacio disp. 1. de censuris. quæst. 1. punct. 1. aliis relatis, num. 4. affirmant sufficere ad ignorantiam vincibilem mortaliter, si diligentiam mediocrem non apposueris: at ad ignorantiam crassam, & supinam summam negligentiam requiri. Ergo distinguuntur.

Fateor tamen me non posse percipere hanc distinctionem si enim ignorantia vincibilis mortaliter necessarò expostulat non esse appositam mediocrem diligentiam in veritate inuestiganda, necessarò expostulat nullam, vel modicam diligentiam esse adhibitam: qui enim mediocrem diligentiam non adhibuit: & aliquam adhibuit, modicam sanè adhibuit, sed qui modicam diligentiam fecit, obligatus facere mediocrem censeat Thom. Sanchez habere ignorantiam crassam, & supinam. Ergo ignorantia crassa, & supina à mortali culpabilis distingui non potest: & ita sentit Suarez 1. in 3. p. disp. 4. sect. 10. à n. 7. Coninch, disp. 13. de censur. dub. 11. n. 9.

4 Quæritur (si placet) triplicem ignorantiam culpabilem agnosco. Primam directè voluntariam Secundam indirectè. in qua nulla diligentia adhibita est ad illam vincendam. Tertiam, in qua aliqua diligentia modica tamen, & insufficientis est adhibita. Ignorantia directè voluntaria est eadem ac affectata de qua Glossa in cap. eos. verbo affectum. de tempor. ordin. in 6. & in cap. vit. §. tu autem. verbo scienter. de offic. dol. par. in 6. Affectata autem ignorantia scientiæ æquiparatur, ex cap. quæstus. de pen. & remiss. ubi, si istis procuratoribus, aut studiosis negligentibus sitis reperiantur oppressi ab officio altaris, debet perpetuo abstinere & tradit Menochius de arbit. lib. 2. censur. 4. casu 316. Mascardus verbo ignorantia. conclus. 876. num. 31. Ignorantiam indirectè voluntariam, in qua nulla diligentia adhibita est ad illam vincendam appellarem ignorantiam crassam & supinam. Er in hoc sensu verum est dicere ignorantiam crassam, & supinam summam negligentiam ex expostulare ex leg. regula 9. §. sed facti ff. de iur. & facti ignor. ubi sed facti ignorantia in n. demum cuique non nocet si non summa negligentia obicitur. At ignorantiam in qua aliqua diligentia est modica ad illam vincendam adhibita sit, nullo modo crassam, & supinam appellarem: quia qui facit aliquam diligentiam, iam non videtur procedere ex lata culpa neque videtur integrè habere animum omittendi: & hac ratione optime intelligitur, quomodo potest esse ignorantia mortaliter culpabilis qui fuerit crassa & supina.

Quæ dicta sunt de ignorantia, intelligenda sunt de obliuione, & inaduerentia. Obliuio enim, & inaduerentia quedam ignorantia est, & eodem modo cum actu comparari debet, ac comparatur ignorantia. Quæ obliuio, & inaduerentia inuincibilis operantem excusat, vincibilis verò accusat, sicut de ignorantia dictum est. C. ita tradit Thom. Sanchez lib. 1. cap. 16. n. 8. Suarez 5. tom. in 3. p. disp. 4. sect. 8. n. 5. & Azor. tom. 1. lib. 1. in 3. p. cap. 16. quæst. 3.

5 His positis restat explicandum, quid requiratur: & sufficiens sit, ut ignorantia vincibilis, dicatur, vel inuincibilis, potens humana diligentia superari, vel non potens superari; Aliquibus placet sufficere re esse obligatum aduertere, etiam si neque dubitationem, aut scrupulum de malitia habuisses: sic tenet Zumel 1. 2. quæst. 76. art. 3. disp. 1. dict. 4. Valent. 1. 2. disp. 6. quæst. 6. p. 1. Mouentur, quia præceptum impleri non potest sine aduerentia, & cognitione illius, Ergo præceptum obligans ad illius executionem, obligat ad illius aduerentiam. Ergo si hanc omittis, peccas eodem peccato, ac si omittes præceptum, v. diximus in tract. de conscientia, disp. de conscientia errante Secundo idem est (quoad peccatum) præceptum scire, ac illud debere scire, ex l. quod te mihi §. ff. de rebuss. credit. ubi, sed etiam si aliqua iusta causa sit propter quâ intelligere deberes, quando ergo scis præceptum & non exequeris, peccas Ergo etiam peccas, quando debes scire, cap. si culpa, de iniuriis. Tertio communiter Doctores tradunt ignorantiam iuris vincibilem esse, secus vero ignorantiam facti quod nulla ratione verum esse potest, nisi quia iura leges tenearis scire, secus vero facti, Ex quo oritur illud commune axioma Ignorantia facti excusat, secus ignorantia iuris.

Mihi tamen magis probatur ad ignorantiam vincibilem, & culpabilem non sufficere re ex statu; vel officio obligatum esse, nisi aliqua cognitio, dubitatio, vel scrupulus sit de tali obligatione, quia vsque talis dubitatio sit voluntaria, esse non potest illius aduertenti omisso: prima ergo cognitio, qua voluntas moueri debet, necessaria est, & non libera.

Dices Ergo omittens præceptum semper omittit ex scientia illius, & non ex ignorantia: ergo nunquam datur peccatum ex ignorantia.

Respondeo facile omittit ex scientia illius clara, & distincta, nego: ex scientia illius confusa, vel dubia concedo. Ignorantia enim vincibilis huiusmodi cognitioni confusa, & dubia non opponitur, imò potius illam requirit consistit enim malitia ipsius ignorantie in eo quod nolueris illam dubitationem & cognitionem confusam de præcepto examinare. Ita Sanchez, lib. 1. Decalog. cap. 16. n. 21. Valquez 1. 2. disp. 107. cap. 3. à num. 6. & disp. 123. cap. 2. Salas tract. 13. disp. 4. sect. 5. n. 8. latius tract. 13. disp. 8. sect. vit. num. 87. ubi reputat supradictam sententiam improbabilem.

Argumenta in contrarium non obstant Ad primum dico, quamlibet legem obligare ad sui aduertentiam & considerationem, postquam tibi propolita est, non antea, proponitur tamen, cum dubitas vel scrupulum habes de illa.

Ad secundum concedo, idem esse quoad culpam scire præceptum, ac debere scire. At nego te debere acta scire, quouique dubites de tali obligatione.

Ad tertium respondeo regulariter ignorantiam facti, non iuris excusate, facilius enim ignoratur factum, quam ius, si enim ius naturale sit à natura ipsa haberetur, si positum sit passim. Solemnique ritu promulgatur: eaque de causa in foro externo alleganti ignorantiam iuris incambit onus probandi, quia presumptio est in contrarium, semper enim quis præsumitur scire quod publicum est, vt bene notant Doctores in cap. 1. de postul. pralat. & cap. fin. §. alioqui qui matrimonium accus. 907. & tradit, gloss. cap. nulli, verbo verissimiliter, de elect. in 6. At si dixerimus (vt bene dari potest) ignorantiam iuris inuincibilem, eodem modo excusatur à peccato, ac excusatur ignorantia inuincibilis facti, ita tradit Sanchez lib. 1. cap. 16. num. 26. Valquez disp. 123. cap. 2. num. 5. Azor. lib. 1. cap. 1. quæst. 13. & cap. 16. q. 1. Quod autem in pluribus casibus ignorantia inuincibilis iuris dari possit, nemini esse potest dubium, aliis nullus est fidelis qui ignorare possit inculpabiliter, mysteria fidei, & præceptorum Ecclesiæ, nullaque Confessarius, vel iudex esset, qui ignorantia inuincibilis laboraret eorum, quæ ex officio scire tenetur, quod est profus à veritate alienum. Concedo tamen in foro externo raro præsumi, neque admitti ignorantiam inuincibilem iuris communis, esto admittatur ignorantia probabilis legis municipalis cap. vt animarum, de confit. in 6.

6 Sed inquires, quarum rerum ignorantiam inuincibilem habetas?

Respondeo illorum omnium, quorum neque scrupulus, neque dubitatio tibi occurrit: quia hæc est prima radix veritatem inuestigandi, Azor. lib. 1. cap. 16. q. 5. Bonacio disp. 2. de pec. q. 3. p. 3. n. 3. Ex quo fit posse te ignorare plura, quæ iure Ecclesiastico, diuino, & naturali prohibentur, late probat Salas multis telatis 1. 2. tr. 3. disp. 8. sect. 4. potes enim inuincibiliter ignorare percussorem clericum esse specialiter prohibitam, effusionem feminis vel sanguinis violare Ecclesiam, habere copulam cum affine esse incestum, & similia. Ex iure diuino ignorare potes plurima mysteria fidei integritatem confessionis receptionem Eucharistiæ. Ex iure naturalis plurima possunt inuincibiliter ignorari, etiam toto vitæ tempore vt bene docet Valq. disp. 122. cap. 2. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 16. n. 33. eo quod eorum malitia non ita clara sit & manifesta: hac enim ratione ignorare potes vsuras esse illicitas, & peritium honestati non posse ad defendendam propriam, vel alterius vitam pollutionem esse intrinsecè malam, & alia huiusmodi, quæ passim vidi à multis inuincibiliter ignorari.

Dubitatio tamen laborata de prohibitione aliqua, non est ita facile concedendum te laborare ignorantia inuincibilis. Nam in primis debes diligentiam facere inuestigandi veritatem alias ignorantia affectata, diligentiam autem non summam, sed quæ communiter fieri solet in re graui, & saluam animæ spectante, colligitur ex l. regula ff. de iuris & facti ignorant. & l. lata culpa ff. de verborum signific. illa autem facta, si veritas non cognoscatur, inuincibilis ignorantia censetur: ita Valq. disp. 123. cap. 2. n. 5. Sanchez num. 14. Suarez 5. tom. in 3. part. disp. 4. sect. 8. num. 12. 16. & seqq. Azor. lib. 1. cap. 16. quæst. 6. Salas tract. 13. disp. 8. sect. 4. Bonacio supra n. 3. aduertit tamen & bene Valq. disp. 123. cap. 2. num. & Sanchez num. 17. Azor. cap. 19. quæst. 5. ignorantiam rerum propriam, officium, & statum spectantium raro esse inuincibilem, quia raro desinat quis aduertere se ratione officii aliquibus obligationibus teneri, quæ cognitio sufficienter viam aperit inuestigandi obligationem stat legum, & præceptorum communium facilius ignorantiam inuincibilem concedi posse, quia non ita occurrit tibi dubitatio omnium præceptorum.

7 Ex his deducitur parochianum ignorantem ieiunia, & festa in illa hebdomada occurrentia excusati, si die Dominica Missæ maiori adfuit neque Parochus, vt solet publicant, vel si absuit, alios interrogauit, neque monitus fuit, quia hic præstat illi ignorantiam inuestigandi veritatem quæ communiter præstat solet sic Azor. lib. 1. cap. 13. q. 1. di. 3. Michæl. 1. tom. sum.

Sancti, cap. 13. conclus. 7. n. 9. in fine. Sanchez lib. 2. cap. 6. num. 37. quod si neque interit, neque alios interrogavit, censendus est vincibili ignorantia laborare, quia non praestitit diligentiam, quae solet praestari. At hoc bene limitat Sanchez supra intelligendam esse, casu quo patochianus aliquem scrupulum, vel dubium habuerit illa hebdomada aliqua ignorantia, vel scita occurrere. Nam si nihil horum occurrerit, censendus est ininvidibiliter ignorare, & tradit in simili salas tract. 13. disp. 8. sect. 4. n. 23. §. 6. regula. Bonacina disput. 2. de peccat. quasi 8. pun. 3. n. 28. Siquam autem efficaciam ad cognoscendam rem laborasse in aliqua ignorantia invidibili est, si summum propositum formale vel virtuale habeas satisfaciendi tuae obligationi quia hoc propositum omnino excludit negligentiam mortaliter culpabilem, ut ex te constat, & tradit alius relatis salas 1. 2. tract. 13. disp. 8. sect. 4. n. 13. §. 1. regula.

PUNCTUM XVI.

An ignorantia, obliuio, vel inuertentia praecipri quando vincibilia sunt, minuant culpam, vel ab illa exculent.

- 1 Non excusat a culpa.
2 Minuit culpam si non sit affectata.
3 An ignorantia vincibilis possit ex mortali veniale facere.

Primo certum est ignorantiam illorum, quae ratione tui officii vel status tenentis scite, esse peccatum. Ea autem, quae tenentis scite, in duplici sunt differentia, alia quorum cognitio per te imperatur, ut sunt mysteria fidei, alia quae solum ratione operis, ut est scientia Decalogi, & aliorum praceptorum, si ignoras culpabiliter mysteria fidei, aduersus fidem peccas, si ignoras praecipra seruanda, & ob illorum ignorantiam aliquam transgredieris, vel te periculo transgressionis illorum exponis, peccas eadem specie peccati, ac si scieris illa praecipra violare: ita docet Valq. 1. 2. disp. 119. c. 2. §. 3. & Azor. t. 1. lib. 1. c. 12. §. 5. Sanchez lib. 1. in Decal. c. 17. n. 11. §. 12.

Secundo certum est ignorantiam culpabilem minuire culpam, quia minuit rationem voluntarii; minus enim voluntaria est transgressio praecipri ex ignorantia, quam ex scientia: nam ex scientia est transgressio directe voluntaria, ex ignorantia vero etiam affectata sit, est totum indirecte, quatenus negligit praeciprum investigare. Verum si huiusmodi negligentiam affectes, ut liberius, & sine remorsu praecipra transgrediaris, eto transgressio actualis illius praecipri, minus voluntaria sit, quam si ex scientia praecipri procederet, hoc non obstat quominus grauius delinquas: non quia illud peccatum multiplicem habeat circumstantiam, quod videtur infirmate Azor. lib. 1. cap. 14. quae. 1. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 17. num. 6. quatenus dicit peccatum adulterij, v. b. gratia scierit factam, solum adulterium esse: ac cum ignorantia affectata esse temerarium, & periculosum & aliis grauioribus peccatis inest scilicet, & facilligij expositum; hoc enim per se fallax est: nam etiam adulterium committum ignorantia solum crassa seu mortaliter culpabilis est temerarium: & periculosum, & illis criminibus committendum expositum, sed quia non est expositum mortaliter, eto quod illatum circumstantiarum ignorantiam probabilem habueris, ideo illud delictum non habet aliam malitiam praeter malitiam adulterij. Ergo ex hac parte non potest peccatum ex ignorantia peccatum scientiae superare. Ratio igitur efficacis quare grauius delinquas, si ex ignorantia supradicta affectata libere peccandi pecces, quam si ex scientia ea est, quia in hoc affectu virtute omnia transgredieris praecipra ob animum deperitatum siquidem remouere a te vis impedimentum a Deo positum ne volentur tua praecipra: medio enim conscientiae remorsu derinet Deus peccatores, ne in peccata laborant, si igitur hoc affectu peccatum a te exerceatur, vis tacite vis liberet in peccata vagari.

Difficultas autem in eo sita est an ignorantia vincibilis quae non sit affectata, aut crassa, minuat culpam, ut quae alias debet esse mortalis, reddat venialem; Neque est controversia de culpa aduersus ius diuinum, & naturale; hoc enim si ab ignorante ignorantia culpabilis mortaliter violatur, mortale erit. Controversia est de violatione legis humanae quae non videtur, ita stricte obligare, ut eius violatio ignorantia non affectata, crassa, aut lapsina mortalis sit, etiam si ignorantia culpabilis mortaliter fuerit: sic docet Thom. Sanchez lib. 1. ca. 17. §. 1. n. 19. & adducit pro se Valent. Valquez, Armilla. Nauarrum, solum, & alios Doctores, contenditque explicari non posse de ignorantia venialiter culpabili; haec enim culpam mortalem a cuiuslibet praecipri transgressione, excusat (secundum omnium sententiam: ita tenet Bonacina disput. 2. quae. 8. punct. 3. num. 1. videtur tamen loqui de ignorantia venialiter culpabili, sed fateor remouere ingenij mei: non enim percipere possim, quomodo detur ignorantia mortaliter culpabilis, & transgressio praecipri ex tali ignorantia mortalis non sit. Nam tota materia transgressionis consistit in negligentia culpabilis sciendi praeciprum, imo potius non est alia malitia omissionis, v. g. ieiunij, vel missae praecipra: quam est in illa culpabili negligentia. Si ergo illa negligentia est culpabilis mortaliter, omisso culpabilis mortaliter erit. Nequit ergo negligentia culpabilis mortaliter reddere violationem venialiter culpabilem: ita Suarez 3. tom. in 3. p. disp. 82. sect. 3. col. pen.

Ex his infero peccatum ex ignorantia culpabili, vel scientia commissum non ita variare naturam ipsius, ut necessario debeas in confessione explicare fuisse ex ignorantia culpabili, vel scienter commissum, non enim notabiliter auget, aut minuit peccatum: ita Nauarr. summ. cap. 6. num. 11. Suarez 4. tom. in 3. part. disput. 22. section 4. num. 14. At si forte procederet peccatum ex ignorantia affectata liberius peccandi & sine remorsu, ille enim affectus videtur necessario declarandus, quia non solum auget malitiam, ut dicit Sanchez lib. 1. cap. 17. fine, sed, meo iudicio aliam speciem constituit, aduersantem voluntati Deo seruienti,

PUNCTUM XVII.

An ignorantia legis, vel poenae impositae per legem excuset a poena.

- 1 Proponitur casus.
2 Ex ignorantia legis imponentis poenam poena non contrahitur.
3 Idem est si adest ignorantia facti.
4 Quid dicendum si solum ignores poenam a lege impositam.
5 Deciditur questio, & approbatur ignorantiam poenam in casibus excusare.
6 Probabile est ad irregularitatem extendi.
7 Probabile etiam est excusare ab aliis poenis delicti grauiorem secundum se excedentibus.
8 Aliqua inferuntur ex superiori doctrina.
9 Satis argumentis n. 4. positis.

Si nulla alia lege actus prohibitus est, nisi ab illa quae est poena imposita, ignorans inuincibiliter legem illam, poenam non contrahit, quia non peccat. Ergo non es a lege puniendus, ex res. sine culpa. 23. de regul. iur. in 6. cap. 2. de constit. & est res omnino manifesta. Difficultas autem est quando actus prohibitus est alia lege praeter illam quae poenam imponit, & ignotas legem imponentem poenam, cognoscens tamen actum alia lege prohiberi, & illum efficit, v. g. cognoscens, perculsionem clerici esse prohibitam iure diuino & naturali: ignoras tamen adesse Ecclesiae prohibitionem sub excommunicatione; contrahisne si clericum percutas excommunicationem, vel irregularitatem, aliamve poenam?

Respondeo probabilis esse te nullo modo contrahere, quia non d. liquitur contra legem Ecclesiasticam v. p. te ignoras illius. Ergo non debes poenis illius puniri. Nec enim poena est vitium protrahenda, quam d. licetum fuerit, ut dicitur in cap. 2. de his qui sunt a maiore parte capiti. Et in cap. felicitis res. illud autem, de poenis, in 6. iudex enim poenam metiri debet ex culpa. Confirmo: Grauius delinquit qui percutit clericum cognoscens perculsionem illius non solum esse prohibitam iure naturali, & diuino, sed etiam Ecclesiastico, & sub censura, quam qui solum cognoscit prohibitionem iuris naturalis. Ergo non debet vtrique eisdem poenis puniri. Secundo in censuris est res meo iudicio manifesta, Non enim contrahit potest censura absque monitione, & reprehensibilis, de appell. cap. Romana, cap. constitutum, de sentent. excomm. n. 6. atqui non censetur qui monitus quouque legem committentem censuram agnoscat. Ergo Item censura instituta est ad reprimendos rebelles, & inobedientes Ecclesiae, sed qui eius praecipra ignorat, nequit inobediens iudicari. Ergo non potest censura reprimi. Tandem censura est medicinalis poena, id est, poena non puniendi tantum delicti sed potius praeratiua committendi, cap. 1. de sent. excomm. in 6. praeratiua autem non alia ratione potest, nisi quatenus timore illius praeratiua a delicto committendo. Ergo necessario debes illius habere notitiam.

Haec rationes non solum probant ignorantiam legis municipalis, sed etiam Pontificiae, & cuiuscumque sit, a poena per ipsam imposita excusare. Quare cum in cap. vt animarum, 2. de constit. in 6. dicit Pontifex se nolle vt ignorantes ligentur statutis quouicumque ordinatum, non inde inferitur legibus a se latis velle ignorantes ligare, imo ex ratione decidendi illius textus, quae est, vt animarum periculis obuietur, supponit contrarium, Grauius enim periculum animarum adellet si pontificis legibus ligentur ignorantes, quam si legibus municipalibus ligentur: tum quia grauius sunt; tum quia minus cognita. Quod si dicas cur ergo Pontifex de solis sententiis latis ab ordinario loquutus sit, & non absolute de omnibus statutis. Item si nouum ius concedere noluerit, sed an quum declarare, cur vras est verbo nolimus debebat enim vt verbo declaramus. Facile responderet, quia solum de statutis ordinariu poterat esse difficultas an ignorantes ligentur. Legem ergo cuit

DE CASTRO PALACIO

tulit de difficultatibus, ex qua quod facilius erat colligi poterat: non autem rursus est verba declaramus, sed verba volumus quod indifferentes est ad novum ius statuendum, vel antiquum declarandum et sic daretur locus opinioni affirmanti ignorantiam censuræ ex se ab illa incurrenda non excusare, & ita tenet plures referens Sanch. lib. 9. de matr. disp. 32. n. 9. Nauarr. c. 27. n. 272. Suarez 1. 5. in 3. disp. 4. sect. 8. n. 20. Valq. de excomm. dub. 16. n. 6. Bonac. de censur. disp. 9. n. 1. p. 1. n. 7. Azot. lib. 1. in situ. mor. c. 15. q. 3. Coninch. disp. 13. de censur. dub. 10. n. 91. & alii.

3 Idem quod dictum est de ignorantia iuris, dicendum est à fortiori de ignorantia facti: si enim ignoras inuincibiliter hunc, quem peccatis, esse clericum, censuram percussiois clerici annexam non incurris: esto scias percussiois clerici censuram esse annexam, Ratio est eadem, & efficacior, quia talis ignorantia facti reddit actum illum, cui censura annectitur, omnino inuoluntarium: ac proinde incapax censuræ, vel aliter peccati, ideoque in c. si vero 2. de sent. excomm. excusatur ab excommunicatione occidens clericum, eo quod ignoratit clericum esse, quia gestabat eam, & docent Doctores supra relati. Salas de legib. disp. 15. sect. 9. n. 10. Valq. supra dub. 14. n. 2. & 7. Bonacina n. 8. Molina tom. 4. disp. 53. n. 1. Sanch. n. 23. Et hoc verum est, etiam si animum haberes percipiendi clericum, quia licet talis animus malus sit, ac percussio illa ex tali animo non proficit, quia semper intelligebas te non percute clericum, sed solum feram aut laicum, ergo percussio illa clericum, quatenus clericus est, tibi non fuit voluntaria nec peccaminosa, & consequenter nec censura puniendi, & ita docent Sanch. supra n. 26. Bonacina disp. 1. de censur. 2. p. 1. n. 24. Molina, to. 4. disp. 53. n. 1. Sanch. 6. tract. 5. d. p. 71. n. 8. Valq. 112. disp. 126. à n. 4. & de excomm. dub. 14. n. 4. & alii.

Sed quid si proiciens sagittam intendas occidere Petrum clericum, & calu occidas Franciscum similiter clericum, ensine excommunicatus, irregularis.

Respondeo te non esse excommunicatum, neque irregularem ob ignorantiam facti: excommunicatio enim, & irregularitas non ob intentionem, sed ob malum opus extrinsecum contrahi debet: ac occilio Francisci peccaminosa non fuit: intentio autem occidendi petrum inducere non potest excommunicationem, aut irregularitatem. Ergo excusaris ab illis, si secus vero dicendum est, si non casu, sed ex voluntate percussis Franciscum clericum, credens esse Petrum quia tunc percussis illa tibi est voluntaria, etiam si non sit voluntaria, quatenus Francisci est: ita alius relatis docet Sanch. disp. 32. n. 17. Bonac. disp. 1. q. 2. p. 1. n. 10.

4 Maior difficultas est, an ignorantia solius peccati à lege impostæ sufficiat ab ea excusari.

Et quidem non sufficere probatur. Quia tota ratio delicti merentis poenam, in transgressione legis sita est: hæc autem transgressio solum exposulat notitiam legis non peccati. Ergo ignorantia peccati, à pena non excusat. Alias inuincibiliter ignorans esse poenam inferri positam peccato mortali, illam non incurretet, quod omnino est falsum. Nam vt dicitur in leg. 15. tit. 13. p. 2. *el que face el yerro el mesmo se mete en serui dambre de la pena*, secundo vel pena imposta est proportioata delicto, vel est illi improporcionata: si hoc secundum dicas, erit iniusta, & iniuste infligetur: si primum eo ipso quod committas delictum, tenetis subire poenam proportionatam. Ergo cognitio peccati necessario non est à illam incurrendam, & ita tenet Matienzo, lib. 5. recop. tit. 12. l. 1. gloss. 1. num. 3. Iulius Clarus lib. 5. recop. §. fin. q. 85. vers. 2. est casus, Couarr. dicens oppositum esse errorem, cap. alma mater. l. p. §. 10. n. 9. Cordub. in quest. lib. 1. q. 25. in princ. Le desm. 2. p. 4. qu. 24. art. 6. ad fin. Auzila l. p. c. 5. disp. 5. dub. 10. concl. 2. & alii.

5 Verum etsi sapientia sententia probabilis sit, probabilis tamen existimo ignorantiam peccati à lege impostæ excusare ab illa incurrenda ipso iure, etsi per iudicis sententiam imponi possit. De peccatis, quæ medicinales vocantur, quales sunt excommunicatio, suspensio, & interdictum, est res clarior, quia nulla alia ratione dicuntur medicinales, nisi quatenus sui timore retrahunt homines à delictis committendis. Ergo necessario exposulant cognoscei, vt sui timore possint delinquentes detinere. Secundo ad incurrendam excommunicationem, & idem est de suspensione, & interdicto, quatenus censuræ sunt, requiritur competens monitio, ex cap. sacro de sentent. excomm. munitur, ac non constat quis competenter monitus, quouique sub comminatione censuræ moratur. Ergo. Tertio censura non fertur, nisi quando alia via delinquentis corrigi non potest, ex cap. nemo Episcoporum 11. q. 3. ibi, *illis qui aliter non potuerunt corrigi*, & c. satis colligitur ex Trident. sess. 25. cap. 3. de reform. Ergo quouique delinquentis corrigi nolit per monitionem censuræ, non debet censura affici.

Quarto violans legem Ecclesiasticam ignorando censuram annexam, non est contumax, & rebellis, quantum esse potest peccati Ecclesiasticæ, siquidem adhuc testat contumacia, & rebellio talis potestatis, sub comminatione, & notificatione peccati impostæ. Ergo quouique ei notificetur, ligari non potest tali peccati. Probo consequentiam, quia censura est vltima peccati vltimam contumaciam puniens: non autem puniet viti-

nam contumaciam, sed potius primam, si non expectaret notitiam censuræ: quia in cap. 2. de constitut. in 6. dicitur ignorantem statuta ordinariorum ligandos non esse illorum poenis: quod decretum, cum in animatum fauorem statum sit, extendi debet ad ignorantem non solum statutum, sed & poenam per statutum appositam. Ergo ignorantem censuras excusantur ab illis, & ita de his poenis quæ censuræ sunt, docet Suar. 5. tom. in 3. p. disp. 4. sect. 9. n. 19. Sanch. lib. 9. de matr. disp. 32. n. 13. & 21. Bonacina disp. 1. de censuris q. 2. n. 13. Coninch. disp. 13. de censur. dub. 10. num. 90. Flamin. de confid. q. 21. n. 17.

6 Hanc doctrinam extendit Sanch. & Bonacina supra à Coninch. disp. 18. dub. 4. num. 31. & Suar. num. 21. ad irregulartatem, ex illamque esse iatis probabile ignorantem à iuri actui impostam esse irregulartatem excusari illa, quia irregularitas, quæ est poena, similis valde est aliis censuris, tum in eo quod reus in se illam exequi debet, tum etiam, & præcipue, quia nunquam imponitur, nisi ad puniendam alicuius contumaciam, & singulare rebellionem aduersus potestatem Ecclesiasticam, vel ob grauissima crimina, qualis est irregularitas imposta ex tunc actum ordinis censura ligato, violanti interdium occidendi hominem, & familia. Deique probati hoc potest ex cap. proposuisti 82. vbi venia conceditur clericis ignorantibus constitutionem Syricij Papæ, quæ deponbat clericos incontinentes. Ergo ignorantia peccati à pena per legem imposta excusat.

Neque obstat text. in cap. cum illorum, de sententia excommunicationis, vbi percipientes clericum, si postea ordines recipient sciener deponatur perpetuo si clerici saeculares sint: autem sint regulares, ab executione ordinis suspenduntur; ac si ignorant procederet, eo quod non recordentur, le in excommunicationem incidit, vel prolixius ignorasse impeditos esse ordines sic suscipere, cum eis potest dispensari: si ergo admittitur dispensatio, contrahitur impedimentum etiam ignorantem & ita motus hoc textu docet Azot. lib. instit. moral. cap. 5. q. 7. Non, inquam, obstat supradictus textus, nam ibi loquitur Pontifex non de ignorantia inuincibili, sed vincibili, & crassa, loquebatur enim pro foro externo, vt dixit Hostiensis, & Abbas ibi n. 11. In foro autem externo nemo præsumi potest laborare ignorantia inuincibili iuris ita clari, & muni est, & ita docet Nauarr. sum. cap. 27. n. 41. Suarez plures referens tom. 5. in 3. p. disp. 33. sect. 1. n. 59. & vltimus autem.

7 De aliis poenis à censuris, & irregularitate, sentit Nauarr. sum. cap. 23. num. 47. & latius cap. 27. num. 274. vers. 13. ignorantem non ligati, nisi forte poena fuerint ita leues, & delicto proportionata: vt nulla ratione videantur excedere. Idem tenet Sa. verbo ignorantia, num. unico, in editione Complutensib. vbi dicit: ignorantia iuris, & facti excusat à pena legis humanæ etiam cum non excusat à peccato, vt cum quis peccat, sed ignorat ob id positam à lege poenam à eum enim contempserit legis, Probabile reputat, Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 4. sect. 9. n. 22. Sanchez lib. 9. de matr. disp. 32. num. 21. Bonacina disputat. 1. de cens. quest. 2. punct. 1. num. 13. Ratio Nauarr. ea est, quia delinquent obligari non potest ad poenam subeundam, nisi aliquo modo in illam conscientia sit ex ipso delicto solum cõfetur consentire in poenam quæ delicto proportionata sit iuxta prudentem estimationem, non autem in poenam extraordinariam, exorbitantem, & auctam ob talis delicti frequentiam, vel alias circumstantias peccati, temporis, loci, & c. Et, eo ad poenam extraordinariam non censetur delinquent obligatus. Deinde violans legem grauissimam, & extraordinariam poenis munitam, ignorando illas probabiliter, minus peccat, quam si eas sciret, sicut minus peccat, qui causa futandam ingrediatur hortum nullo, vel leui capite septum, quam si alio pariete esset cinctus, sed qui sciens violat legem grauissimam poenis munitam, illas incurrit. Ergo cum violator ignorante mirtus est agendum. Hic dicitur Nauarr. probat non posse iudicem ignorantem poenam extraordinariam legis, illam ei imponere, si delinquat, sed solum cum illo est agendum, ac si nulla esset poena impostæ, quia ratione ignorantia non fuit formaliter illius transgressor. Deinde probat supradictus dicitur sic ignorantem non cogitare poenam, si debeat ipso poenam in seipso exequi, quia poena, cuius executio ab ipso delinquentem debet fieri, nullo modo est annexa delicto, ac proinde delinquent in illam non consentit, non igitur subire illam debet, Item illam executio est res grauis & extraordinaria, & tanquam à poena extraordinaria & exorbitante excusari debet: sic videtur sentire Coninch. disp. 18. de irregul. dub. 4. concl. 1. num. 29. in fin. Molina tom. 1. de instit. disp. 2. §. obserua.

8 Ex hac doctrina inferur primo ignorantem inuincibiliter delicto à se commisso annexam esse excommunicationem, suspensionem, interdictum, vel irregularitatem poenalem non incurtere hæc poenis quia sunt poenæ tum medicinales tum grauissimæ, tum ab ipso delinquentem exequendæ. Poterit tamen iudex arbitrio prudentis delictum punire: constat ex Doct. lib. supra relatis.

Secundo infero reservationem ebolutionis fructum in odium alicuius peccati non contrahi ab ignorante, secus vero si ob committit bonum Ecclesiæ, & rectam illius gubernationem referretur

& obligationes sui muneris scire. Ergo non est admittendus allegare in contrarium: hac enim ratione Episcopus allegans ignorantiam vacationem beneficii, repellitur, quia cum praesens dicere debeat esse, praesumitur omnia ibi suo muneri pertinentia scire, ex glossa in l. si tutor, super verbo ostenderit. C. de pericul. iuror. & ex cap. qui & hum. n. 12. quæst. 2. Quocirca Male. verbo ignorantia, concl. 879. n. 22. & 24. probat multis allegatis nemini patrocinari ignorantiam decreti publici, edicti ordinarii publicati, & cuiuscumque statuti quoad homines loci illius.

2. Nihilominus certa sententia est, ignorantiam legis allegari, & probari posse tradit Abbas in c. cognoscentes, n. 9. de cons. & glossa ibi in fine. Sylvest. verbo l. x. q. 7. Menoch. de arbitrarij. in d. lib. 2. cent. 2. casu 186. & supponunt omnes. Et ratio est clara, quia notitia legis positivæ non est à natura infusa, sed diligentia cuiusque, & alterum disciplina haberi debet: hac autem possunt ex multis capitibus impediri, & impossibilia reddi. Ergo potest allegari, & probari.

3. Neque obstant rationes in contrarium. Fateor, inquam, aduersus ignorantem ius, statutumque commune esse praesumptionem, id est quod illi incumbere onus probandi, & praesumptionem elidendi.

Ad primum dico. Qui allegat ignorantiam legis, ut à transgressione legis excusetur, non allegat latam culpam, quia non allegat ignorantiam vincibilem, sed inuincibilem, & probabilem.

Ad secundum dico aduersus praesumptionem iuris & de iure debere non admitti probationem in simplici verbo, imò nec iuramento, ut dicemus, bene tamen si alia via ignorantiam probare contendat, scilicet allegando causas, ex quibus efficaciter praesumitur. Adde pro scientia legis solum esse praesumptionem iuris, non de iure; cum solum vetosimilitudo seu probabiliter, non necessario omnibus insit, in quo praesumptio iuris fit esse, ut optime dixit Alciat. de praesumpt. 3. p. in praesidio, n. 9. Praesumptio iuris (inquit) est probabilis coniectura ex certo signo proueniens, quæ alio non adducto pro veritate habetur; & multis exornat Flam. de cons. q. 77. n. 12. vbi n. 8. probat aduersus hanc praesumptionem admitti probationem.

Ad tertium eodem modo respondemus efficaciorum probationem ignorantiam requiri, quoties de scientia est ita vehemens praesumptio.

4. Modus autem probandi ignorantiam duplex est. Primus est ex coniecturis, iuxta textum in c. cum in tua, qui mater, accusare possunt, glossa ibi. & in c. praesumitur, vers. 3. quando probatur, de reg. iur. in 6. Bald. & Abbas in c. cognoscentes, de cons. n. 10. Felin. n. 19. Coniecturae sunt, si probes absentiam tempore publicationis, si detinearis infirmitate, si in tenera etate eras constitutus, & his similia, ex supra dicto c. cum in tua, & tradit aliis relatis doctissimus Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 2. casu 186. n. 16. Malecard. de probat. verb. ignorantia, concl. 880. vbi n. 1. aduertit hanc probationem ignorantiam per coniecturas non esse plenam, non enim de his quæ sunt in animo, constare certo potest; ac proinde iudicis arbitrio debet relinqui. Menoch. supra. Secundus modus probandi ignorantiam est iuramentum, cum enim ignorantia in mente consistat, solo videlicet testimonio ignorantis probari posse. Sic glossa in c. prop. n. 12. dist. c. qui dicitur, verbo. & hum. n. 12. q. 2. c. si verò d. 2. de sentent. excomm. verbo. propria. Abbas d. c. cognoscentes, n. 9. Couar. 2. var. c. 10. n. 1. vers. tertio admittenda est. & alij plures, quos refert, & sequitur Male. de probat. concl. 881. n. 1. & 2. Menoch. supra n. 3. vers. primus est modus. Gregor. Lopez l. 12. tit. 1. p. 7. verb. que lo non supra.

5. Difficultas autem est, an hoc iuramentum sufficiat ad probandam ignorantiam legis?

Et quidem quando alia via præter iuramentum ignorantia probari potest, omnes conueniunt iuramentum insufficientem esse, colligitur ex cap. praesentium, de testibus, cap. existeris, de praes. & tradit aliis relatis Felin. cap. 2. n. 12. de cons. vers. saltem primò. Malecard. supra n. 23. Iuramentum enim in defectum alterius probationis subrogatur; est enim probatio hæc privilegiata, cui locus est tantum cum aliae probationes deficiunt, tradit Menoch. n. 7. ex l. 2. §. diuus, et. de iure fisci. Secundò non sufficit iuramentum, si agatur tam de probanda ignorantia, quam de probanda ignorantia iustitia, ut si allegas ignorantiam ex causa absentiae, vel infirmitatis, debes absentiam, vel infirmitatem legitimis probationibus probare. ita Felin. supra n. 19. Menoch. n. 15. Malecard. n. 15. plures referens. Rationes adducit Menoch. & Malecard. quia actus isti ignorantiam insufficientes non consistunt in animo allegantis, sed sensibus obiciuntur. Debent ergo aliis testimoniis probari. Tertio non probatur ignorantia solo iuramento ignorantis, quando aduersus eum esset maxima iuris praesumptio, vel ex publica fama, vel ex facti notorietate, vel ex longi temporis praescriptione aliòve similitudine Decius in supra dicto cap. cognoscentes, n. 18. vers. similitudo arbitrarij. Felin. n. 17. Couar. reg. possess. r. 3. p. 5. §. 3. n. 4. vers. 10. Gratian. reg. 270. n. 7. Menoch. supra n. 7. & 8. & tract. de reg. possess. rem. 16. n. 36. vbi probat legantem se ignorantem sui antecessoris. Viuolam possessionem,

non esse audiendum, quando publicè notum est illum antecessorem suum vitiosè possedisse. Ignorantia enim illorum quæ publicè nota sunt, non praesumitur, imò praesumitur contrarium, & aduersus iuris praesumptionem solo iuramento non videtur standum.

Hinc oritur dubitatio, an ignorantia legis sufficienter promulgata probetur iuramento? Non enim videtur probari posse: nam aduersus iuramentum semper est iuris praesumptio, eo quod lex publica fit, & publicè omnibus nota post duos menses à publicatione. In contrarium autem est, quia non est praesumendum quis ita immemor suæ salutis, ut peccare velit. Item quia ea quæ sunt in animo latentia, non possunt efficere ori viam probati, quam testimonio ipsius dicentis: illi est ergo fides adhibenda.

Vtraque sententia est probabilis, & quælibet plures habet patronos. Ac probabilior, & magis recepta sententia est in ignorantia legis, seu iuris non admittendam esse probationem iuramenti: ita docet Menoch. supra. & lib. 1. de praesumpt. praesumpt. p. 77. n. 3. Thom. Sanchez. lib. 9. de mar. disp. 32. n. 5. Malecard. conclus. 881. n. 27. & 26. & alij, in duplici casu hæc nostra sententia verius procedit. Primò, si lex aut statutum prohibeat ignorantiam allegari: tunc enim nullo modo admittenda est probatio ex iuramento, quia statutum valet, & aliquid debet operari, tradit Bald. l. 1. ff. de legib. num. 6. Felin. in cap. cognoscentes, n. 15. de cons. Menoch. num. 10. Malecard. num. 20.

6. Verum si alia via probari potest ignorantia inuincibilis legis admittenda est probatio, est lex prohibet ignorantiam allegare, quia intelligi debet prohibere ignorantiam culpabilem, crassam, & supinam, non tamen prohibere allegare ignorantiam iustam, & probabilem. Nam si prohiberet iustam, & probabilem ignorantiam allegare, prohiberet iustam innocentem defensionem, & incederet, innocenter, ac si esset nocens punire. Dices, ergo nihil speciale probatur: nam quælibet lex prohibet allegare ignorantiam vincibilem. Ergo huiusmodi statutum de inuincibili est intelligendum: & sic tenet Felin. dist. c. cognoscentes, num. 15. Farinac. plures referens 1. p. fragment. verbo. cons. num. 702.

Respondeo tamen quamlibet legem repellere ignorantiam vincibilem, & crassam, admittereque probationem ignorantiam probabilis, & iustæ: ac cum hac differentia. Quia, quando lex non repellit probationem ignorantiam, admitti potest eius probatio simplici iuramento ex probabilis sententia, cui se potest iudex conformare. At quando lex ignorantiam allegari prohibet, nullo modo admitti potest eius probatio simplici iuramento, sed aliunde petenda est, & sic iam lex aliquid operatur. Secundò dici potest statutum nihil in hac parte speciale operari, sed ad maiorem claritatem, & expressionem illius, quod ex natura rei incit, illa verba esse apposita: sic aliis relatis explicat Menochus à num. 12. Minus enim inconueniens est negare legem aliquid speciale operari, quam affirmare iniquitatem continere, contineret autem iniquitatem, si iustè ignorantem puniret. Ergo. Secundus casus, in quo nullo modo aduersus legem admittitur probatio per iuramentum, est, quando agitur de tertij præiudicio, non enim iustum est alterum præiudicari solo tuo dicto: cum pro illo sit legis praesumptio, ita Menoch. supra n. 9. Malecard. n. 11. qui limitant procedere in præiudicio graui non leui.

7. Rursus si loquamur de probanda ignorantia facti, censetur statuendum esse regulam generalem probari sufficienter iuramento ignorantis, quia ignorantia facti regulariter praesumitur: propterea dicitur Ignorantia facti, non iuris excusat, c. ignorantia, de regul. iur. in 6. Hæc regula colligitur ex c. si verò, et. 2. de f. n. excomm. c. cum in tua, qui mater, de us. poss. & ibi glossa. & multis exornat Malecard. concl. 81. n. 4.

8. Ex qua regula infero primò, cum Malecard. num. 3. referente Abbate, Hyppolyt. & alios non solentem veltigal impostum mercibus, quas refert, propter quod incidit in commissum, excusari sufficienter, si iuret se necesse impostum esse veltigal, & tali iuramento factio absolueudus est, neque res eius cadunt in commissum. Secundò infero, hæc dem alicuius non solentem canonem per biennium, ob cuius negligenciam cadit in commissum, purgari sufficienter, si iuret, se ignorasse emphyteuticam ita Accurs. in l. 2. glossa. ult. vers. sed quid si ille, qui soluere debuit C. de iure emphy. intro. Marfil. in rub. C. de probationib. numer. 137. vers. & dixit nullum egræ Malecard. plures referens num. 4. & 5. Tertio infero, si dominus recepit canonem, id est, pensionem, & censum ab emphyteuta, postquam eecidit à iure suo ob negligentiam solutionis, eam reintegrat, iuxta l. 2. C. de iure emphyteut. Hoc tamen intelligendum est, casu quo dominus sciuerit emphyteuta à iure suo cecidisse, nec si ignorauerit. Nam si ignorans recepit solutionem pensionis, non reintegrat. Hæc tamen ignorantia, cum sit ignorantia facti, & non iuris, iuramento domini probatur sufficienter, tradit Marfil. supra n. 137. vers. Adde quod ista probatio ignorantia, Malecard. num. 6. Quod infero vasallum allebantem feudi vacantis ignorantiam, offerentemque iurare, debere admitti, quòd si non admittatur, appellare potest, tanquam

graua

gracitas, sic aliis relatis Mascard, n.7. Infero quindò procura-

DISPUTATIO II.

De peccatis. Vbi eorum natura, & essentia explicatur.

PECCATUM aliud est originale, aliud actuale, aliud habituale, aliud mortale, aliud veniale, de omnibus est sigillatim dicendum: sed quia à peccato originali omnia peccata originem trahunt, ideo de illo placet prius agere, & breuiter inquirimus. An sit? Quid sit? & quas personas afficiat, & quos effectus habeat?

PUNCTUM I.

Quid sit peccatum originale.

- 1. Fide tenendum dari peccatum originale.
2. Prima sententia peccatum originale esse peccatum Adæ moraliter quemlibet denominans.
3. Resoluitur supradicta sententia. & asseritur esse priuationem iustitiæ debitæ.
4. Proponuntur obiectiones aliquot, & soluntur.
5. Quid sit priuationem gratiæ debitam esse paruulis.

1. Neminus Catholicorum esse potest dubium dari peccatum originale, cum hæc veritas expresse definita sit à Trid. sess. 5. de peccat. origin. cap. 3. ex illo loco Pauli ad Romanos, Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Notaanda enim sunt verba Pauli dicens ab Adamo peccatum in hunc mundum intrasse, quod non potest intelligi de introitu per imitationem, quia paruuli non peccant imitando, ergo debet intelligi per realem propagationem. Nam eodem modo dicit intrasse peccatum, ac intravit mors comes illius, quæ certe non imitatione, sed veritate, omnes afficit. Deinde probatur ex Baptismo, qui institutus est ad paruulos in Christo regenerandos, iuxta Paulum ad Rom. 6. Signum ergo est mortuus esse ob peccatum, non quidem actuale, quod habere non possunt, sed originale. Item traditur ad Ephes. 2. Erasmus natura filij iræ, & 1. Corin. 15. num. 22. Omnes in Adam moriuntur.

2. In quo autem hoc peccatum consistat. variant Doctores, eorum opiniones refert, & errores latè impugnat Azor. lib. 4. instit. moral. cap. 26. Valq. 1. 2. disp. 132. Salas 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 1. sect. 1. illis tamen omnibus.

Duplex est sententia, quæ veritati accedit. Prima affirmat peccatum originale nihil aliud esse, quàm peccatum Adæ moraliter, & intrinsecè inherens, & denominans quemlibet hominem peccatorem. Cum enim peccatum originale debeat esse voluntarium, & nihil appareat, quod voluntarium sit præter Adæ peccatum, effici videtur in ipso, vt moraliter denominante peccatorem, sitam esse rationem peccati: quod exemplo peccati habitualis explicatur, peccatum enim habituale nihil aliud esse videtur, quàm peccatum actuale, dum non est sufficienter retractatum, aut à Deo condonatum, quia sic existens moraliter censetur perseverare, & intrinsecè peccatorem denominare: ita similiter in peccato Adæ, dum tale peccatum non est sufficienter retractatum, aut à Deo pro omnibus hominibus condonatum, censetur illis inesse moraliter, ita doctus Salmeron ad Rom. 1. disp. 45. & 46. & plures moderatè illi consentiunt. Fæcor tamen me non posse illi acquiescere, redole enim errorem Alberti Pighij controuers. 1. Cathari in opusculo de casu hominis c. 8. & vlt. & lib. cui titulus est summa doctrinæ, ad sacros Theologos. de peccato orig. §. 3. qui incipit, Esi igitur mea propositio, qui asserunt peccatum originale solum esse peccatum Adæ nobis imputatum, ac proinde quid extrinsecum esse, non vnicuiquè.

que proprium, contra Concilium sess. 5. can. 3. Sed probo non posse peccatum originale consistere in peccato Adæ moraliter, & intrinsecè denominante paruulum: quia peccatum Adæ tam actuale, quàm habituale est omnino remissum. Ergo non potest moraliter in paruulis perseverare, quia perseverantia moralis alicuius rei, tunc est, quando prudenter homines censent illam rem perseverare, & reputant, ac si physicè existeret, quod esse non potest, destructo totaliter fundamento huius denominationis: at quia totum fundamentum huius denominationis moralis, est peccatum actuale, & habituale Adami, quod per eius penitentiam, & gratiam animo fuit destructum. Ergo. Secundo per gratiam Christi in Baptismo collatam tollitur in paruulo totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet: vt dicit Concil. Trident. sess. 5. can. 5. sed non tollitur peccatum Adæ, hoc enim iam erat sublatum per eius penitentiam. Ergo aliquid aliud debet tolli, quod sit fundamentum illius moralis denominationis. Tertio nequit intelligi, qua ratione multipliciter peccatum originale in quolibet paruulo, si peccatum originale non sit aliud præter Adæ peccatum moraliter paruulo inherens: nam cum peccatum Adæ vnum sit, vnum debet reputari, & non multiplex formaliter, quod est contra Concil. sess. 5. can. 3.

3. Quapropter tenenda mihi videtur communis sententia, quæ affirmat peccatum originale consistere in priuatione singulis debita iustitiæ, & sanctitatis, cuiuslibet enim debeatur iustitia Adamo non peccante: at quia ipse peccauit, & omnes in illo, quia in illius voluntatem nostræ erant refusa, ideo nobis debita est priuatio gratiæ, & iustitiæ. In hac ergo priuatione debita peccatum originale consistit, ita Azor cap. 2. de pecc. q. 1. p. 2. Ratio est, quia peccatum originale ita est vnicuique proprium, vt verè illum peccatorem constituat, sed nihil est, quod singulis insit, quod possit illos peccatores intrinsecè constituitere, præter hanc priuationem. Ergo in hac priuatione peccatum originale consistit. Minorem probo, quia neque est peccatum Adæ, vt supra, probatum est, neque est aliqua qualitas, vt bene probat Azor, Salas, & Valq. supra, neque aliquis reatus ad peccatum, hic enim potius est effectus peccati quàm peccatum. Restat ergo, vt solum sit priuatio debita gratiæ.

Dices hanc priuationem non esse paruulis voluntariam, & liberam, quod est ad peccatum requisitum. Respondeo esse quidem liberam in Adamo; ibi enim omnes hominum voluntates refusa erant, ac proinde cum ipse peccauit, omnes nos peccauimus, & priuationem gratiæ meruimus habere. Ergo in hac priuatione debita peccatum originale consistit.

4. Verùm aduersus hanc sententiam obstat, primò, quia priuatio sanctitatis debita paruulis sit à Deo, Deus enim priuat hominem gratia sua, & iure ad gloriam, quia peccator est. Ergo priuatio gratiæ non est peccatum, sed est effectus peccati. Secundo, quilibet homo non solum est priuatus iustitia originali, quatenus iustitia originalis est gratia sanctificans, sed quatenus est donum quoddam, virtute cuius passiones sensitiuæ in Adamo subiectæ erant rationi, quia Deus Adamum condens, promisit illi, si mandatum seruaret, omnibus eius posteris, non tantum gratiam, sed iustitiam originalem daturum. Ergo in vtraque priuatione consistit peccatum originale, ac proinde non remittitur integrè per Baptismum, Tertio ipsæmet Adamus, postquam peccauit, mansit priuatus iustitia originali, & tamen non habuit originale peccatum. Ergo peccatum originale non potest in hac priuatione consistere?

Hæc tamen argumenta non obstant, quomòdus firma debeat esse communis sententia.

Ad primum dico, priuationem gratiæ fieri à Deo, sed non quatenus paruulis talis priuatio est debita: peccatum enim originale non in priuatione vnicuique gratiæ consistit, sed in priuatione debita, cuiuslibet enim homini per seminalem propagationem procreato, detur priuatio gratiæ, & sanctitatis, ob peccatum, quod Adamus commisit, cui ipse homo virtualiter, & moraliter consentit.

5. Sed inquires. In quo consistit, priuationem gratiæ esse cuiuslibet debitam, seu quemlibet mereri priuari gratia. Nam in peccato Adami non videtur posse consistere, cum hoc vnum sit, & priuatio debita multiplex. Item peccatum Adami est extrinsecum paruulis: deberi autem priuari gratia illis est intrinsecum, aliàs præcipua ratio peccati originali in extrinsecum sita esset. Quid ergo est in paruulis vltra carentiam gratiæ debitum carendi illi.

Respondeo non esse facile explicatum. Dico tamen necessariò recurrendum esse ad moralitates, peccatum enim Adami non solum fuit peccatum ipsius, sed etiam peccatum omnium posterorum, in illo enim omnes posterè peccauerunt, iuxta Paul. ad Rom. 5. Quid ergo mirum, si singuli peccauerunt, singuli habebant debitum contrahendi priuationem gratiæ? hoc tamen debitum esse ortum sit ex peccato Adæ, formaliter non est peccatum Adæ, sed ab illo quasi resultat moraliter, vel potest dici non esse peccatum Adæ, provt est peccatum ipsius, sed secundum quod est peccatum posterorum, & omnes in illo

DE CASTRO PALATINO CIVITATIS

illo peccauerunt, & secundum hanc rationem est physicè extrinsecum singulis sit: ac mortaliter intrinsecum est, & omnes intrinsecè afficit.

Ad secundum concedo non tantum inesse singulis priuationem gratiæ, sed etiam subiectiones iurum passionum rationi rectæ; ac nullo modo in hac priuatione subiectionis consistit, neque partialiter peccatum originale: tum quia Concil. *sess. 5. cap. 5.* dicit per Baptismum totum peccatum originale tolli, & tamen hæc priuatio subiectionis non tollitur: tum etiam, quia hæc subiectio non constituit gratiam Deo: ergo neque eius priuatio ingratiam constituit potest, ac proinde non potest esse peccatum, aliàs priuatio scientiæ, aliorumque donorum, quæ Adamo non peccante haberemus, essent peccatum originale, & sic peccatum originale non esset vnum, sed multiplex in quolibet subiecto, quod non est dicendum.

Ad tertium concedo Adamum habuisse priuationem gratiæ post peccatum, non tamen habuisse originale peccatum: requiritur enim ad originale peccatum priuatio gratiæ non vt cumque, sed debita origine, & feminali propagatione, debita, inquam, non ratione culpæ propriæ, seu propria persona commissa, sed ratione culpæ capitis, in cuius voluntate omnium voluntates refusa erant.

PUNCTUM II.

Quos effectus habeat peccatum originale.

1. Priuat regno Dei.
2. Contrahimus mortem, & rebellionem appetitus.

Conueniunt omnes Catholici priuare regno Dei, taliter quod decedentes in peccato originali, nunquam visuri sunt Deum, secundum illud Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei* non tamen inde sequitur habituros esse aliquam penam sentis, vt rectè, & eruditè probat Salmeron *ad Rom. 5. disp. 48.* Suarez *in 3. p. com. 2. disp. 57. sect. 6.* Salas *tract. 13. disp. 11. sect. 6. n. 74. & num. 83.* Azor *lib. 4. cap. 33. q. 1. & 2.* sed non ob carentiam huius penæ, & fruitionem rerum naturalium, & perfectam illarum notitiam dicendi sunt esse in beatitudine naturaliam, vt bene probat Azor *q. 5. Salas disp. 11. sect. 6. n. 92.* beatitudo naturalis ex postulat naturam rectam, sanam, integram, & puram, quæ si peccato mortali originali afficiatur, talis non est: nam caret perfectionibus, quæ secundum legem ordinariam ei fuerunt possibiles. Deinde qui in peccato originali est; Deo est inuisus, & inimicus, ac proinde miser; non ergo potest dici beatus. Item non essemus immortales, neque appetitus subditus rationi esset, sed sæpè in malum inclinaret: plurimum etiam haberemus ignorantiam; qua ratione bene comparat Sorus *lib. 1. de nat. & grat. cap. 13.* hominem in pura natura homini nudo, qui nunquam fuit vestitus, & hominem in natura lapsa comparat spoliario, qui antea vestitus erat, sed quid dicendum si aliquis originali infectus, cum solo peccato veniali decedat; & posse decedere probat latè Salas *q. 80. tract. 13. disp. 18. sect. 6. & 7.* quia obligatio se conuertendi ad Deum, & potest ignorari inuincibiliter, & casu quo ignoratur, potest illi non satisfieri absque culpa. Item potest tunc homo aliquod mendacium leue, verbumve otiosum committere, & subito mori. In tali ergo euentu decedens in originali, & veniali, quam penam sentias habebit.

Respondèdo habiturum aliquam, sed non penam æternam, sed temporalem, qua purgetur peccatum veniale commissum: locus autem, in quo purgandum est, vel est infernus, non cum societate damnatorum, sed separatim ab illis: vel est limbus, in quo decedentes cum originali residunt; non enim repugnat in limbo esse aliquem locum ignotum, quo animæ decedentes cum originali, & veniali purgantur, & purgatæ, à veniali statim coniunguntur aliis, quæ cum solo originali decederunt. Quod si dicas, quare Patres, & Concilia nihil de hoc loco dixerint, facile responderetur, quia pauci sunt, qui sic decedunt. Vide Salas *sup.* & Suarez *t. 4. in 3. p. disp. 1. sect. 2.*

2. Secundò est de fide ob peccatum Adami mortem incurtere, ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, &c.*

Tertiò ob peccatum incurrimus rebellionem appetitus, ægitudines, labores, & alias innumeras miseras, de quibus latè Valquez *2. disp. 134. cap. 1.* Suarez *3. p. com. 2. disp. 57. sect. 6.*

Aduertendum tamen est mortem corporis, rebellionem appetitus, ignorantiam, & alia similia, quæ per peccatum incurrimus, etiam in natura pura creati habere deberemus, neque obinde sit per peccatum non fuisse hominem vulneratum in naturalibus: fuit equidem, quia dono gratiæ, & iustitiæ originali illi prauæ aff. etus naturales erant impediti, & per peccatum homo perdidit hanc gratiam, & rediit ad id, quod de se habebat. Ergo verè vulnerata est in naturalibus. Vide D. Thom. *q. 85. art. 3.* Caiet. *ibi.* Valquez *disp. 134. c. 2.* Salas *tract. 13. disp. 13. sect. 1.*

PUNCTUM III.

Quas personas peccatum originale afficiat.

1. Omnes descendentes per feminalem propagationem, excepta B. Virgine Maria, peccatum originale contraxerunt.
2. Aliqui affirmant Virginem sanctissimam non solum exemptam fuisse ab originali culpa, sed etiam à debito illam contrahendi.
3. Defenditur, vt probabilius immemem non fuisse B. Virginem à debito contrahendi peccatum.

DE fide est omnes descendentes ab Adamo per feminalem propagationem tale peccatum incurtere, cum primùm eorum corpori animæ viuunt: ita Trid. *sess. 5. can. 5.* nisi aliquis speciali priuilegio eximatur, quod dico propter Beatissimam, & nunquam satis laudatam Virginem Mariam; hæc enim mater Dei, & Regina mundi sub hac regula generali non comprehenditur, fuit enim diuinitus excepta: decebat enim dignitatem matris, vt toto fieret pulchra, & decora abique macula, & ruga. Neque obinde sit ab eius filio Christo Domino redemptam non esse; redempta enim fuit, ne incurteret captiuitatem peccati, non liberata post incartum, qui modus redemptiois nobilior, & efficacior est. Negati enim non potest B. Virginem ex meritis Christi præseruatam, ne vllum peccatum veniale committeret, & plures sanctos præseruatos esse, ne mortale committerent, qui in toto rigore dici possunt redempti à captiuitate peccati incurrenda, nisi gratia præuenerunt, ita B. Virgo dici potest redempta de peccato originali, non quod contraxit, sed quod de facto contraheret, nisi à gratia per Christum præuenta fuisset. Testimonia Scripturæ, Patrum, & rationum in fauorem huius piæ, & debiti sententiæ videri possunt in Salmer. *ad Rom. 5. disp. 49. & 50.* Azor *lib. 4. c. 34. q. 3.* Suarez *tom. 2. tota disp. 3. sect. 5. & 6.* Bellarm. *4. de amiss. grat. c. 15.* Val. *tom. 2. ad 3. p. disp. 116. & 1. disp. 130. c. 1.* Beia *tr. 2. c. 9. q. 10.* Salazar, & alii qui latissimè hæc veritatem confirmarunt; nobis tamen sufficit consensus ferè vniuersalis Ecclesiæ defendentis hanc sententiam, quam Sixtus IV. & Pius V. non leuiter promouere voluerunt, concedentes singulares gratias, & indulgentias hoc festum celebrantibus. Et est nouissima Pauli V. constitutio, quæ incipit, *Sanctissimus Dominus noster*, quam refert Barbosa *in remiss. ad Conc. sess. 5. fol. 50.* Naldus *verbo Maria conceptio*, quæ silentium contrarium opinionibus imposuit, sanctiisque, & merito, ne publicè in concionibus, lectionibus, conclusionibus & aliis quibuscumque actibus publicis, afferretur Beatiss. Virginem culpa originali fuisse conceptam: quibus decretis veritas immaculatæ conceptionis Virginis est ita stabilita, vt poterit à Summo Pontifice tanquam dogma fidei definiti.

2. Rursus aliqui neciterici sequentes Catheticum *lib. de pecc. orig. c. vlt. & lib. de concep. Virg. ad Synod. Conc. Trid. p. 1. c. 1. & lib. 4. contra Caiet. & Galati. de arcam. lib. 7. c. 10.* & Salmeron *ad Rom. 5. disp. 45.* existimant Virginem non solum exemptam fuisse ab originali peccato gratia præuenerunt, verum exceptam fuisse à debito contrahendi illud; eo quod non peccauerit in Adam. Dicunt enim in decreto illo, quod Deus statuit peccante Adamo omnes posteros concipiendos fore sine gratia, & iustitia, exemisse B. Virginem absolutè, si decreuerit incarnari ante præuisionem peccatum, vel sub conditione si præuisionem peccati incarnati velle: quæ exceptio videtur, & dignitatem Christi, & matris commendare; matris, quia non solum à peccato, sed etiam à debito contrahendi liberatur; Christi, siquidem ex matris ipsius hæc gratia matri conferretur. Probabilem reputat hanc sententiam Valent. *disp. 6. q. 21. p. 2. ad 1.* Henriq. *lib. 3. inu. cap. 21. §. 3.* Salas *1. tract. 13. disp. 11. sect. 5. q. 11. à n. 68.* Azor *tom. 1. lib. 4. cap. 34. q. 1. circa finem*, licet oppositam reputent probabiliorè, & ita mihi videtur.

3. Ratio, quare non eximam B. Virginem à debito contrahendi peccatum originale, est, quia ante peccatum originale non fuit Christus Dominus præuisionem saltem in statu passibili, & meritorio, quem de facto habuit; hic enim status assumptus fuit in remedium, & satisfactionem peccati commissi. Ergo non potuit esse causa meritoria præuisionem Virginem à debito contrahendi peccatum Adæ: hæc enim præuisionem, præuisionem ipsius peccati antecedit. Secundò, si B. Virgo in Adamo non peccauit, eius voluntas in Adami voluntatem non fuit refusa. Ergo Adam non fuit caput morale B. Virginis. Ergo etiam Adamo non peccante B. Virgo non haberet gratiam, & originalem iustitiam ex promissione Dei facta Adamo, sed aliunde illi concedenda erat: quod non videtur, neque in Scriptura, neque in Patribus fundamentum habere. Tertiò habere B. Virginem debitum contrahendi peccatum, & non contrahere potius extollit, quam minuit eius dignitatem; debitum enim contrahendi peccatum non est peccatum, sed est obligatio illud contrahendi: quod cum non contrahatur, gratiore reddit animum, vt potest qui clarius se videt redemptum. Quare hoc modo rectè exprimitur aliqua loca Scripturæ, quæ affirmant omnes nos in Adam peccasse,

peccasse, ad Rom. 5. & 1. Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Ergo si B. Virgo per Christum fuit vivificata, & ita & in Adam si fuit mortua, ac proinde debitum habuit cadendi per peccatum.

PUNCTUM IV.

Quod sit peccatum mortale, & veniale, actuale, & habituale, & qua ratione inter se differant.

- 1. Definitur peccatum.
 - 2. An omne peccatum sit contra legem. Proponitur. & resolvitur. ibid.
 - 3. Objectiones contra dictam resolutionem proponuntur, & diluuntur.
 - 4. Conuenit supradicta peccati definitio tam mortali, quam veniali.
- Et quid sit peccatum habituale. ibid.

Peccatum definit August. 22. contra Faust. c. 27. esse dictam, factum, vel concupitum contra legem diuinam. Hac definitionem approbant omnes Scholastici cum Mag. 22. disp. 35. & D. Th. 71. art. 6. coincidunt cum ea, quam tradit Ambrosius, lib. de parad. 8. Peccatum (inquit) est diuina legis prauaricatio, & contemptum inobedientia mandatorum. Dicitur dictum, factum, vel concupitum, vt explicentur peccata cordis, oris, & operis, esto malitia proprie in actibus voluntatis residet, in actibus vero aliarum potentiarum denominatur tantum, sicuti & libetras, item comprehenduntur peccata tam commissionis, quam omissionis: omisso enim actus debiti, etiam si pura sit, est quædam moralis effectio, facit enim id omitendum, quod facere non debebat. Item comprehenduntur peccata, quæ sunt contra legem naturalem, diuinam, & humanam; omnia enim sunt contra legem diuinam indirecte. Deus enim præcipit obedire legibus hominum, iuxta il. ud ad Hebræos 13. *Obedite præpositis vestris, & sub acce eu. Ideoque Lucæ 10. dixit, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.*

Difficultas autem est, qua ratione peccatum sit contra legem Dei? Et ratio difficultatis est, quia lex diuina sæpe mala prohibet, quia mala sunt: prohibet enim mendacium, adulterium, quia ex se mala sunt. Ergo antecederet ad prohibitionem est in rebus prohibitis malitia, quæ sufficit constituere peccatum. Et confirmo. Primum secludamus legem diuinam, & committas mendacium verè facis aliquid indecorum, & inhonestum. Ergo peccas: hac enim ratione dixit Paulus ad Rom. 2. *Cum enim genes que legem non habent, naturaliter ea qua legis sensum faciunt, ostenduntur opem legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddunt illa conscientia ipsorum.* Confirmo secundò, Deus sibi legem imponere non potest: nihilominus tamen non potest mentiri, nec se odio habere: quia ex se mala sunt. Ergo scilicet eius lege malitiam habent.

Propter hæc existimo dicendum malitiam moralem, & peccatum in his quæ de se mala sunt consistere immediate, & formaliter in dissonantia cum natura rationali: sed quia hæc dissonantia semper est prohibita à lege diuina: ideo omne peccatum verè, & proprie dicitur esse contra legem diuinam: sic Valq. 1. 2. disp. 56. & 97. Salas tract. 13. disp. 2. sect. 4. n. 59. & 71. & disp. 3. sect. 3. n. 28. in princ. Azor. lib. 4. c. 1. q. 2. n. 10. & q. 4. & 5. Bonacina disp. 1. de pecc. q. 2. p. 1. n. 2. & 4. Suarez. lib. 2. de legib. c. 6. n. 5. & 11. Moncor ad affirmandum essentiam peccati non esse immediate contra legem diuinam, sed contra naturam rationalem: nam stare optime potest aliquem mentiri: sed solum mendacium esse ab aliquo superiore prohibetur: sed solum cognoscit esse indecorum, & indecorum naturæ rationali. Ergo tale mendacium peccatum erit, seu malum mortale, esto non sit contra legem superioris.

Secundò alij probant. Lex diuina prohibens mendacium libera esse videtur in Deo: nam est actus quidam diuinæ voluntatis, respiciens creaturas, & illas obligare intendens: qui actus nequeunt esse necessarii in Deo, etiam supposita voluntate producendi creaturas. Vnde enim talis necessitas videri potest? Deum ergo suspendere Deum huiusmodi legem: at tunc mendacium non esset aduersus legem illam, esset tamen aduersus naturam rationalem. Ergo in dissonantia cum natura rationali peccatum consistit.

Sed hæc ratio mihi non probatur, quia esto omnis actus diuinæ voluntatis ad extra liber sit, tamen hic actus, quo omnia intrinsecè mala prohibet, necessarius est non absolute, sed ex suppositione, quo voluit mundum creare, & creaturas ratione viuentes subditas habere: nam eo ipso obligatus fuit esse illam legislatorem, & prohibere, quæ prohibenda sunt, aliàs non haberet providentiam illarum consentaneam suæ bonitati, vt rectè dicit Suarez lib. 2. de leg. cap. 6. numer. 14. circa fin. Quare prima ratio sustinenda est de contrarietate cum natura rationali. Quod intelligendum est tam de peccato commissionis,

quàm omissionis: omittere enim actum debitum, qui verè debitus est, rationi naturali aduersatur, & in hac contrarietate peccati malitia consistit. Dixi peccatum consistere in dissonantia cum natura rationali, non cum sensitiua. Nam licet plura peccata tam rationi naturali, quàm sensitiuæ disconuenientia sint, vt est bestialitas, sodomia, & pollutio, quæ ideo videntur contra naturam, quia sunt non solum naturæ rationali, sed etiam sensitiuæ disconuenientia. At plerumque alia peccata solum rationi naturali, & non sensitiuæ disconuenientia sunt, vt bene notauit Bonacina disp. 2. de pecc. quest. 2. p. 1. num. 9.

Sed obiici potest primò illud ad Rom. 4. *Vbi non est lex, nec prauaricatio, & 1. Corinth. 15. Virtus peccati lex.* Ergo contrarietas legis, est quæ peccatum constituit. Secundò peccatum est inobedientia, & offensio superiori facta, vt dixit Ambrosius, sed inobedientia, & offensio necessariò requirunt cognoscere legem superioris, cuius voluntati inobediens tepugnat. Ergo in hac contrarietate ad legem consistit peccatum. Non enim dici potes te offendere superiorem, cuius voluntatem non cognoscis. Tertio si ex dissonantia cum natura rationali peccatum defumitur: qui mendacium committeret aduersus legem diuinam esse prohibetur, grauius multò peccaret, quàm qui solum aduerseretur esse dissonum naturæ rationali, teneturque in confessione hanc circumstantiam, vt notabiliter aggrauantem, vel fortè mutantem speciem explicare, quod certè inauditum est.

Ex solutione harum obiectionum nostra sententia dilucidabitur.

Ad primam respondeo cum Anselm. ibi, & Valquez disp. 97. cap. 4. non esse prauaricationem, nec peccatum in multis, vbi non est lex Moyses, quia nec sunt aliàs prohibita, neque dissona naturæ rationali: si tamen generaliter velis loqui Paulum de quacunque lege, respondeo verum esse, non esse prauaricationem, vbi non est lex Dei, indicans, vel præcipiens aliquid esse malum, quia eo ipso quòd malum sit, indicatur à Deo malum esse, ac proinde nunquam est peccatum; quò sit contra legem Dei indicantem esse malum. Deinde affirmo, cum peccatum est contra rationem, esse etiam contra legem Dei præcipientem saltem mediare, quia omne quod est contra rationem est contra Dei præceptum: quòd si aliquando huius rationis præceptum non cognoscitur, non tollit, quominus verè peccatum sit; & dignum poena, vt bene dixit Azor lib. 4. quest. 4.

Ad secundam respondeo peccatum esse inobedientiam, & offensam Deo factam, non formaliter, sed materialiter, & indirectè, seu consequenter. Ad rationem enim inobedientie formalis requirebatur transgressio legis ex voluntate non obediendi, & ad rationem offensæ formalis cognitio ipsius superioris præcipientis; quæ cum possit non haberi, cum peccas, poteris non esse inobediens formaliter, et si materialiter, & absolute inobediens sis: quia rationem naturalem violas.

Ad tertium concedo, grauiorem esse culpam illius, qui aduertit ad legem, & violat præceptum, quàm si nullam illius aduertentiam haberet: at quia ratio, vel nunquam accidit te ignorare legem esse illorum, quæ sunt intrinsecè mala, ideo non est necessarium distinguere in confessione, an preces ex ignorantia legis, an ex illius cognitione: si tamen casus daretur, in quo inuincibiliter ignorares, vel non aduerteres legem diuinam esse prohibentem ea, quæ sunt intrinsecè mala, existimarem necessariò tibi esse explicandum in confessione, iuxta sententiam asserentiam circumstantias notabiliter aggrauantes, vel diminuentes esse necessariò explicandas.

Supradicta definitio peccati, esse scilicet prauaricationem legis seu esse voluntatem, locutionem, operationemve contra legem, non solum conuenit peccato mortali, sed etiam veniali. Veniale enim peccatum etiam est contra legem: tum quia aduersatur rectæ rationi: tum quia eodam præcepto sæpe peccata venialia, & mortalia prohibentur, vt patet in furto grati, & leui 3. & ita tenet plures referens Salas 1. 2. q. 98. tract. 13. disp. 16. sect. 5. n. 27. Valquez disp. 143. cap. 4. & alij communiter. Quate cum Doctores dicunt peccata venialia non esse contra legem, sed præter legem, intelligenda sunt non absolute, sed cum addito, hoc est, non esse magno opere, & notabiliter contra legem, vel non esse contra legem necessariam gratiæ, & amicitia diuinæ. Non enim peccatis venialibus gratia, & amicitia diuina dissoluitur, esto infirmetur, & remittatur.

Peccatum habituale est macula moralis relicta in anima ex peccato actuali præterito, quæ macula dum non remittitur à Deo, vel non retractatur, reddit hominem dignum odio diuino & poenæ æternæ destinatum. Hac macula neque est peccatum præteritum, aliàs nunquam delicti posset, neque est carentia diuinæ condonationis, quia hic in Deo existit, & à Deo est iudicanda. Ergo non potest neque partialiter peccatum consistere, sed est quid relictum ex peccato actuali præterito, quod dum non condonatur, semper conuertitur perseverare. Sed de his latius in materia de gratia.

PUNCTUM V.

Qua ratione peccatum mortale à veniali differat.

1. Declaratur in quo conveniant, & in quo differant.
2. Expenditur an veniale peccatum prius gloria pro aliquo determinato tempore.
3. Proponitur quaedam obiectio adversus supradicta, & solvitur.
4. Peccatum ex genere suo mortale aliquando potest esse veniale.

Non differunt formaliter ex obiecto, cum utrumque rationi naturali, & legi diuinæ aduertitur, ac prout esse possunt, etiam in genere moris eiusdem speciei, ut bene probat Sala, 2. tract. 13, disp. 16, sect. 21. Valquez disp. 144, cap. 2, & 3, Valent. disp. 6, quest. 2, p. 2, & quest. 18, p. 2. differunt tamen ex modo tendendi in obiectum, quia veniale leuiter aduertitur rationi naturali, & legi diuinæ, mortale grauius: in effectibus autem maximè differunt, quia mortale destruit amicitiam Dei, secus veniale; mortale meretur carentiam perpetuam diuinæ visionis, & poenam inferni, veniale autem minimè, sed solum aliquam poenam temporalem.

2. An vero veniale mereatur carentiam diuinæ visionis pro aliquo tempore breui? Quæstio videtur de nomine, certum enim est existentem in peccato veniali exclusum esse à diuina visione, quousque illius poeniteat, vel pro illo satisfaciatur, quia nihil conquinatum in illam ciuitatem intrabit.

Sed dicunt aliqui hoc non contingere, quia peccatum veniale mereatur carentiam illius visionis, sed quia illa visio cum tali peccato incompatibilis sit, sicuti existens in peccato mortali habere non potest amorem Dei, non quia peccatum mereatur huius amoris carentiam, sed quia cum amore habet incompatibilitatem. Ita similiter videtur dicendum de peccato veniali, non mereri quidem carentiam diuinæ visionis, sed cum illa esse incompatible. Quod autem non videtur mereri carentiam diuinæ visionis, etiam pro determinato tempore, inde probatur, quia peccatum veniale non meretur etiam pro breui tempore priuationem gratiæ, & iustitiæ, quæ est semen gloriæ, seu ius ad gloriam. Ergo neque etiam potest mereri ipsam gloriæ priuationem.

Alij vero dicunt, & mihi verius apparet, peccatum veniale mereri priuationem gloriæ, & visionis diuinæ pro aliquo determinato tempore. Quia ideo Deus negat gloriam existenti in peccato veniali, quia se indignum illa constituit. Item talis negatio gloriæ à Deo facta, poena est delinquentis veniatiter, & est poena iusta. Ergo venialiter peccans poenam hanc meretur, alias iniuste Deus gloriam negaret. Adde peccatum veniale mereri poenam aliquam in purgatorio. Ergo meretur carere diuina visione toto tempore, quo necessario fuerit ad illam poenam subeundam, quia illa poena cum visione diuina esse non potest.

Et quibus rationibus patet solutio rationis oppositæ sententiæ; carentiam enim diuinæ visionis non inferri peccatum veniale ex incompatibilitate utrunque quam cum visione habet, sed ex incompatibilitate meritoria, id est quod huiusmodi carentiam inferri Deus in poenam illius. Carentia autem diuinæ visionis, cum aliquis Deum odio habet, non inferri à Deo, sed ab ipso peccatore habetur: eaque de causa non potest esse propriè eterna, quia illud quod debet habere rationem præmij, vel poenæ, ab alio ab ipso merente, debet principaliter effici.

Ad replicam de merito priuationis gratiæ pro aliquo tempore, dicimus peccatum veniale non mereri priuationem gratiæ, mereri tamen dispositionem illius, quod sufficit, ut gloria non data, sed danda mereatur, pro aliquo determinato tempore carere: facilius enim re indignum facis beneficio acquirendo, quam acquisitio peccatum enim veniale non priuat gloria habitam, sed impedit habendam ob status excellentiam, & perfectionem: ac non priuat gratia habitam, neque habendam in hac vita ob statum multis imperfectionibus abundantem.

3. Sed obicitur. Carentia diuinæ visionis ob aliquid breue tempus est maius malum, quam poena æterna sensus, eo quod prius maiori bono: sed peccatum veniale huiusmodi poenam sensus non meretur. Ergo neque illam.

Respondeo primò, carentiam diuinæ visionis iam habitæ esse maius malum, concedo: carentiam diuinæ visionis, seu retardationem illius, nego.

Secundò respondeo cum Sala tract. 13, disp. 16, sect. 8, num. 27, negandum absolute assumptum, non enim carentia diuinæ visionis ob breuissimum tempus est maius malum passione longissima, seu æterna tormentorum inferni, aliis magis putaretur anima per breuissimam retardationem visionis, quam

per grauissima tormenta, quæ in hac vita, vel in alia pati posset, cum decedens in peccato mortali, & veniali, ob solum peccatum veniale posset puniri poena sensus æterna, quantumcumque æterna, quia carentia diuinæ visionis non punitur, cum hæc peccato mortali correspondeat. Quæ omnia, & alia, quæ adducit Sala supra num. 23, concedi non debent.

4. Rursus peccata alia sunt ex genere suo mortalia, alia venialia, alia vero per accidens mortalia, alia ex accidenti venialia. Ex genere suo peccatum mortale est homicidium, adulterium, furtum, falsum testimonium, & similia. Ex genere suo veniale dicitur otiosum verbum, inanis gloria, impatientia laborum, & similia: hæc tamen, quæ ex genere suo sunt mortalia fieri possunt venialia, tum ex imperfecta deliberatione, tum ex parate materia, si enim in homicidium, adulterium, vel furtum semiplena deliberatione contentas, carebis mortali culpa. Item si contentas in furtum non in magna quantitate, sed leui, & in falsum testimonium non graue, sed leue, peccatum veniale solum committes. Contra vero, quæ ex genere sunt venialia, fieri possunt mortalia ex accidenti, si occasio fiat, & periculum vel tibi, vel alteri grauioris culpæ committenda. Neque in his potest esse inter Doctores dissentio, sed indigent explicatione.

PUNCTUM VI.

An peccatum ex genere suo mortale, fieri possit veniale ex defectu plenæ libertatis.

1. Aliqua supponuntur.
2. Negans aliqui peccatum mortale ex se fieri posse veniale ex defectu plenæ deliberationis.
3. Sententia affirmans defenditur.
4. Satisfit contrariis.
5. Qua sunt indicia plenæ, vel semiplenæ deliberationis.

Traditur de conscientia disp. 2, punct. 2, num. 6, probatur ad peccatum mortale sufficere, si aduersus malitiam in communi, etiam non distinguas, an mortalis, vel venialis sit. Item hanc malitiam mortalem potes dupliciter cognoscere. Primò clarè, & distinctè; secundo confusè, & quasi densis tenebris obolutam. Quando clarè, & distinctè cognoscis, valèque perfectè voluntatem ad eius prosecutionem prohibere, dicitur plenè liber: quando autem confusè, ut contingit, quando non es integrè à somno excitatus, vel es semiebtus, vel aliò distractus, tunc dicitur imperfectè liber: ita Navarr. summ. prelu. 9. Thomas Sanchez lib. 1, cap. 1, num. 10. Valquez 1. 2, d. 1, 27, ar. 4, num. 11. Bonacium disp. 2, de peccato, quæst. 2, p. 3, num. 2, & alij.

2. Dubium autem est, an hæc imperfecta libertas peccatum, quod aliàs mortale esset, reddat veniale? Sunt aliqui, inter quos est Ioan. Sanchez in suis disput. select. disp. 18, qui maxime inclinat non posse dari peccatum veniale ex semiplena deliberatione, sed necessario esse mortale, vel nullum esse. Muenitur primò, quia Deus non imponit sua precepta semihominibus, sed hominibus integris, & iustarum facultatum domino. Ergo dum non integrè dominus iustarum adionum, non videtur à Deo obligatus. Secundo committens futurum, vel adulterium ex semiplena deliberatione, vel potuit plerè deliberare, vel non: si non potuit, non videtur peccare; si potuit, iam est in culpa. Tertio, si semiplena aduertentia potest peccatum, quod aliàs erat mortale, excusare à mortali, & facere veniale. Ergo poterit si circa veniale peccatum feratur excusare ab illo: v. p. si ioculosum verbum, vel leue futurum ex semiplena aduertentia simpliciter excusabit à peccato, aliàs semiplena deliberatio fauorabilior erit peccato mortali, quam veniali, siquidem à mortali excusatur, & non à veniali. Quarto, non satis explicatur, in quo consistat hæc semiplena aduertentia in peccato: non enim consistere potest in difficultate cessandi à peccato; nam cum maxima difficultate cessandi à peccato, stare potest plena libertas, ut patet in homine male inclinato: neque etiam consistere potest in remissa cognitione, seu aduertentia obiecti, nam in gradu quantumcumque remisso dari potest cognitio sufficiens reddere voluntatem plenè liberam. Ergo non est in quo hæc semiplena aduertentia consistere possit.

3. Nihilominus certa omnium sententia, omniumque Doctorem autoritate confirmata, (à quibus Ioan. Sanchez non ausus fuit recedere, etiam animam manifestauerit,) affirmat ex semiplena deliberatione reddi peccatum aliàs mortale, veniale. Ratio est clara, nam qui semiplena libertate in peccatum consentit, liberè consentit. Ergo peccat. Quod vero non peccet mortaliter, inde colligitur: quia peccatum mortale diuinam amicitiam dissoluit, & hominem æternis cruciatibus destituit. At non æquum ob actum semiplerè liberum ita grauius hominem punire. Ergo signum est non esse in illo malitiam mortalem. Item ad rationem peccati requiritur liber consentire. Ergo

Ergo ad rationem peccati mortalis, quod propriissime peccatum est perfectus consensus requiritur.

3 Neque obstant contraria. Ad primum Deum imponere precepta homini absolute: si autem ipse femicibus, vel femidormiens ea transgrediarur, reus erit culpa non grauis, sed leuis. Neque parua merces reputanda est excusatio a graui culpa, & ab integra precepti transgressionem. esto leuis committatur.

Ad secundum concedo non potuisse plene deliberare, sed non obinde ab omni culpa excusari, sed a mortali, quia semiplena deliberatio libertatem constituit.

Ad tertium semiplena aduerentia potest a mortali excusare, & reddere veniale, non tamen potest a veniali omnino excusare, quia ad excusandum a mortali, sufficit quoddam plena libertate non aduerterit legi: at ad excusandum a veniali, necessarium erat omnino libertate cetero: quod omnino repugnat, cum semiplene liberum tamen intra terminos venialis peccati leuissimum.

Ad quartum fatore esse difficile explicatu. in quo hanc semiplena deliberatio sita sit, non enim consistit in difficultate voluntati recedendi ab obiecto prohibito, neque in cogitatione inuenta, vel remissa de malitia obiecti, vt bene probat obiectio, sed consistit in cogitatione distincta, vel consula huius malitiae vt diximus in princ.

5 Sed inquires, quae iudicia habebis, vt cognoscas plene, vel semiplene aduertere, libertateque plena, vel semiplena operatum esse?

Respondeo nulla esse, quae semiplenam deliberationem a plena distinguant, ita cetero, vt nulla relinquatur dubitatio: cum enim hae in animo insint, solus Deus ea perfecte distincte cognoscere potest: id quod dixit Augustinus in *Enchiridia*, c. 78. quae sunt graua, & leuia peccata, non humano, sed diuino sunt pensanda iudicio: aliquibus tamen coniecturae hae distincti possunt, de quibus diximus *tractat. de conscientia*, disp. 3, punct. 11.

Prima coniectura inferendi semiplenam deliberationem sumitur ex defectu aratis, quia non attingit septennium, tunc si dubites habuisse plenam libertatem, praesumere poteris non habuisse. Idem est si dubites, an perfecte a somno fueris excitatus, vel ebrietate depaleris, quia hae cum perfecta sunt, libertatem tollunt; ergo cum imperfecte existunt, illam diminuunt. Sic Sanchez lib. 1. in *Deal. c. 1. n. 21. Bonac. disp. de pecc. q. 2. p. 3. in fine.*

Secunda coniectura est si animum firmum habeas, & saepe repetitur nunquam committendi mortale, praesumere poteris peccato non plene consensisse: illa enim quae odio multoties sunt habita quando amantur plene, facili, & sine difficultate cognoscuntur.

Tertia est, si facile potes peccatum exequi, illudque, cum tui compos es, pro virtus tempus, praesumere poteris antea non plene consensisse: non enim ita facili, & affectus mutatur, tradit Sanchez, *supra n. 17. Bonac. n. 19.*

Quarta coniectura sumitur ex committent contingentibus quae efficacissima est, vt tradit Menoch. lib. 1. *praesumpt.* 18. *cap. 5. praesumpt.* 32. Quare si aliquis sit timoratae conscientiae, peccatumque mortale abhorreat, praesumendus est non plene consensisse, cum de consensu dubitat: locus dicendum, si perditus moribus sit, licet enim cum peccatum, velut aquam bibit, cum illo angitur, praesumere potest vere commississe. sic docet Sanchez *supra n. 20. Bonacina n. 19. Sayrus in elauis regia, lib. 8. c. 7. n. 6.*

Supradictae coniecturae, vt dixi, veritatem non ostendant, nec dubium tollunt, ac proinde illis non obstantibus teneris in confessione manifestare, cum dubius existis, an plene consenseris, secus si opinionem habueris probabilem, qualem regulariter facit quilibet ex supradictis coniecturis.

PUNCTUM VII.

An mortale ex genere in veniale transeat ratione paruitatis materiae, & quae haec sit.

- 1 Quae peccata non possint leuia esse ex paruitate materiae.
- 2 Propositor difficultas, & solutio.
- 3 Vnde desumenda sit grauitas, vel leuitas materiae in peccatis? Propositor dubium.
- 4 Desumitur ex obiecto, quatenus fini intento a legislatore conuenit, & exemplis explicatur.
- 5 Limitatur a Sanchez in legibus prohibentibus aliquod causa vitandi damnium reipublicae.
- 6 Excluditur haec limitatio.
- 7 Non est verum affirmare grauem materiam esse, quae est totius precepti violatio, leuem, quae est pars illius.

Primo in hac re est certum apud omnes esse aliqua, in quibus non admittitur paruitas materiae, & alia esse in

quibus admittitur. Quae autem haec sint, non est facile definire. Suarez lib. 2. de legibus, cap. 28. numer. 23. Bonacina *disp. de peccat. quae 1. punct. 3. n. 11.* Thomas Sanchez lib. 1. in *Deal. c. 4. n. 1.* Affirmant nullam dari paruitatem materiae in his, quae directe, & immediate, circa Deum, & eius honorem versantur: & haec ratione in odio Dei, contemptu ipsius, & infidelitate, nulla est paruitas materiae. Item in iuramento assertorio falso, in simonia, & aliis, Rationem reddunt, quia in his omnibus, quantumvis sit parua materia, inuenitur integra irreuerentiae, & offensionis ratio. Nam si neges aliquem minimum fidei articulum, veritatem diuinam negabis: si odisti Deum infinitam Dei bonitatem odisti; si contempsisti Deum, infinitum esse Dei contempsisti; si falsum iuras, mendacem Deum facis; si simoniam committis, pretio temporali rem spirituales aestimas. Ergo graue peccatum committis.

2 Sed haec doctrina difficultate non caret, inquiri enim potest, quare integra Dei offensa, & irreuerentia in materia parua odij, infidelitatis, contemptus, & iuramenti assertorij falsi inuenitur: & non inueniatur in iuramento promissorio, comminatorio, voto, sacrilegio, & aliis religionis actibus? Item non caret difficultate, quare in odio Dei & contemptu dari non possit paruitas materiae: siquidem non vis Deum absolute contemni, & offendi, sed contemni, & offendi leuiter, quod sic explico. Quodlibet peccatum veniale est Dei offensa, & inobedientia, & qui illud committit, se ipsa offendet Deum, cuiusque preceptum transgreditur. Ergo si hoc velit ex expressa voluntate, & animo Deum offendendi, cuiusque preceptum in illa materia transgrediendi, non obinde Deum in graui materia offendet, aut contemnit. Ergo solum venialiter peccat. Deinde, esto concederemus, (vt vere concedendum est,) in respicientibus Deum, cuiusque honorem non posse dari paruitatem materiae. Quae ergo regula erit in respicientibus naturam humanam, cuiusque honorem? Nam in his alia sunt, in quibus non admittitur paruitas materiae, vt in homicidio, fornicatione, pollutione, &c. In aliis admittitur, vt in contumelia, percussione, furto, cum in omnibus his inueniatur integra ratio sacrilegij. Et explicatur in iuramento iniusto, quod diuinam bonitatem videtur offendere, aequae ac si esset in materia graui. Aequae enim diuina bonitas pugnat cum peccato veniali, ac cum mortali, sicut diuina veritas cum falsitate graui, ac leui. Item in furto paruo integra ratio iniustitiae reperitur, sicut & in furto magno: haec enim adaequate consistit in conuersione rei alienae inuito domino. Alias furtum aueritum decem non dicitur habere integram rationem iniustitiae, cum possit dari iniustitia grauior, & grauior.

Propter haec dicendum existimo ex communi sensu Ecclesiae & fidelium desumendam esse grauitatem aliquatam reum & leuitatem aliarum. Quae autem haec sint, suis locis examinandum est: fundatur autem hic sensus Ecclesiae in naturis ipsarum rerum: aliqua enim ita de se inordinata sunt, vt in qualibet materia reputerentur grauissima: qualibet enim idolotria, simonia, iuramentum falsum, infidelitas, desperatio, odium, & contemptus Dei, irritatio sacramentorum, homicidium, pollutio, fornicatio, & similia de se grauem inordinationem habent, & in quacumque materia constituantur, non variant iudicium; alia vero ita leuia sunt, vt nisi ex aliquo accidenti extrinseco grauia esse non possint, vt verbum otiosum, scurrilitas, & alia huiusmodi. Alia vero, quae esto de se graua sint non semper aequalem inordinationem habent, vt furtum, si fiat in magna, vel parua quantitate, variat enim multum iudicium.

3 Rursus est difficultas explicare, vnde desumenda sit grauitas, vel leuitas materiae, in his, in quibus dari non potest: nam vel iudicanda est ex ipsis rebus, vel ex fine intento a legislatore, vel ex voluntate ipsius: neque est imaginabile aliud ex utro, vnde desumatur. Ex ipsis rebus desumi non potest, cum saepe venialia, vel indifferentia ob aliquem specialem finem a legislatore intentum, sub graui culpa prohibeantur, vt dicemus. Neque sumitur ex fine intento a legislatore: hic enim grauissimus semper est, & idem respectu materiae leuis, & grauis. Deinde ex voluntate legislatoris desumi non potest: alius rem grauem sub leui culpa, & econtra leuem sub graui, imperare posset. Item inquiri posset, vnde haec voluntas cognoscenda foret, quando expressae explicata non est.

4 Dicendum igitur est, grauitatem, vel leuitatem materiae precepti desumendam esse non ex ea secundum se spectata, sed secundum quod conducit ad finem mentum a legislatore: si enim materia precepta grauius conuenit fini legislatoris, erit peccatum graue illius transgressio, esto materia leuis sit: si leuiter conuenit, erit peccatum veniale, esto grauis materia sit, vt tradit, & optime probat Valquez 1. 2. *tom. 2. disp. 158. cap. 6. num. 59. & 60.* Thomas Sanchez lib. 1. in *Deal. cap. 4. num. 2. & c. Suarez de legib. lib. 3. cap. 25. num. 4. & 12.* Exemplis conuentione declaro: praecipit legislator, ne alienam contra voluntatem domini accipias, vel retineas; finis huius precepti est, ne dominus damnium patiat in bonis suis: accipis contra eius voluntatem centum aureos: talis acceptio grauius conuenit fini precepti, siquidem tali acceptatione grauius dominum laedis: at si assem acciperes, non esset acceptatio grauius conueniens

DE CASTRO PALANCA

cens fini præcepti. Item multiloquium, de se leuis est materia at si obiectantia religiosa minuatur grauitate, & ob id superior silentium præcipiat, violatio silentii peccatum graue erit, quia grauitate conducti fini intento: & tradit Sanchez lib. 1. cap. 4. num. 3. & Bonacina disp. 1. de legib. quasi. 1. p. 7. §. 4. n. 1. Item ingressus vnus religioni in cubiculum alterius gratia loquendi, materia leuis est de se: at si superior ingressum prohibeat, vt aliqua inconuenientia euitet, quæ ex tali ingressu oriuntur, sine dubio ingressus grauis materia erit, & peccatum mortale. Item si scholastici tormentum igneum, vel alia arma secum deferri prohibeantur ob pacem reipublicæ, & aliquis vna hora cum illis incedat, sine dubio lædit grauitate finem à legislatore intentum, qui est vitatio occasionis rixarum; secus verò dicendum, si breuissimo tempore deserret, sublata omni occasione etiam remota rixæ, ita Bonacina supra n. 18. Deinde si, prohibitum esset scholasticis ne cum armis in scholas intrent, & aliquis illa deferens solum transeunt in scholas intret, quando nullo modo apparet occasio rixæ, non videtur grauitate lædit finem à legislatore intentum; secus verò si ibi per horam commoraretur. Colligitur ex his, quæ dicit Bonacina supra num. 19. Deinde inferes quantitate, quæ pro furto materiam grauem constituit, non constituit illam pro donatione prohibita: pro furto enim lex, vel octo diachmæ censentur grauis materia in communi sententia. At si hæc dones, non censentur grauem donationem fac. re, sed omnino leuem: quocirca pro donationis grauitate expendenda est persona donantis, & donatarij & alia circumstantiæ: & secundum illas iudicanda est grauis, vel leuis donatio, vt rectè dicitur in cap. essi quæstionibus, de simonia, vbi pensata qualitate donantis, & donatarij, non reputatur magna vnus equi donatio, et si pro tempore reputetur: regulariter ergo pro donatione materia grauis duos, vel tres aureos debet excedere, sic Molin. tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 88. circa finem, vers. illud admonuerim. Azorius tom. 1. lib. 5. cap. 28. §. sciendum est. Saepè eadem materia respectu vnus finis est grauis, respectu alterius est leuis. Deinde auditio sacri singulis diebus, si ob religionem, & spirituales cuiusque profectum imperetur, vt potest imperari à Prælato religiosorum; non est dubium esse grauem materiam: at si imperetur à Prælato Ecclesiastico, vel seculari, ob rectam alicuius vniuersitatis, vel collegij gubernationem: sicuti solet Rector vniuersitatis scholasticis sibi subiectis imperare aliquibus diebus sub pœna præstiti iuramenti; materia grauis non videtur omnino vnus, vel alterius diei. sic Bonacina supra de legibus, n. 16. Valquez 1. 2. disp. 158. cap. 6. Th. Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 4. num. 2. & 6. Couar. c. quæmus part. 1. p. 7. sine.

Ex his constat attendendum præcipue esse fini præcepti an grauis sit, & an res præcepta grauitate ad illum finem, quod ex circumstantiis colligendum est, conducatur: nulla enim certior regula in hac materia præscribi potest, sic Valent. 1. 2. disp. 7. quæst. 5. punct. 6. col. 957. Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 4. sect. 6. num. 11. & 12. & disp. 18. sect. 3. n. 16. & 17. Sanchez lib. 1. in Decalog. c. 4. n. 3. Bonacina disp. 2. quæst. 3. punct. 3. n. 12. & optimè Suarez lib. 3. de legib. c. 2. §. 7. Vnum tamen est certum, in casu dubio, an grauitate conducatur, grauitate sit finis, præsumi debet, & esse finem grauem, & grauitate conducere: quia præsumptio stat pro communiter contingentibus, & raro, vel nunquam præceptum imponitur, nisi ob finem grauem, & de materia illi maxime necessaria: & ita tenet Suarez 5. 1. in 3. p. disp. 4. sect. 6. n. 11. & de legib. supra n. 4. Th. Sanchez lib. 1. in Dec. c. 4. n. 3.

Supradictam conclusionem limitat Thom. Sanchez lib. 1. in Decal. c. 4. n. 8. & Victoria de potestate ciuili, n. 19. vt non procedat in legibus prohibentibus aliquid causa vitandi damni in reipublica: qualis est lex ne arma, neque pecuniæ aut aliæ merces ex regno extrahantur, ne vitæ triticum coctum vendatur: existimat enim, si in graui quantitate hæc sint ab vno, peccatum illud mortaliter, quamuis damnum graue ex tali facto non proueniat reipublicæ, mouentur, quia non debet spectari, quale damnum sequatur vno contraueniente, sed quale si à multis, & communiter fiat. Secundò, in furto datur quantitas notabilis, etiam si parum alicui noceat vt si centum aureos à Rege accipias. Ergo in his non est attendendum damnum, sed quantitas: aliàs futuri mille aureos è diuersis furando à quolibet vnium pondium, non est lethale. Tertio, quia aliàs finis legis frustraretur; nunquam enim quilibet tantam quantitatem extrahit, vt ex ea solum ingens reipublicæ damnum sequatur. Quarto, quia ideo iuste suspenditur prædo in itinere accipiens à viatore 50. nummos aureos, quia et si id damnum non sit notabile semel illatum at magni momenti est grauitate id delictum punire, ne passim fiat.

Verum hæc limitatio mihi non probatur. Existimo namque aportationem mercium, diuitiarum, armorum, & similia ex ciuitate, tunc solum peccatum mortale esse, quando ex tali aportatione ciuitas damnum graue pateretur. Mouerit ad id affirmandum, primò quia tota ratio huius prohibitionis est vitatio damni reipublicæ (vt suppono.) Ergo dum reipublica grauitate non damnificatur, non fit grauitate aduersus huiusmodi

prohibitionem, Confirmo. Tunc violatur lex grauitate, quando violatur grauitate finis intrinsecus ipsius legis: at finis intrinsecus huius legis, non est alius quam vitatio damni in reipublica. Ergo dum hic non violatur grauitate, non violatur grauitate ipsa lex. Secundò sequeretur ex opposita sententia, aportare quantitatem de se sufficientem ad furtum, esse peccatum mortale aduersus hanc legem: quod videtur ridiculum, quia illa quantitas de se grauis est, et si passim, & communiter à multis aportaretur, non est dubium ciuitatem fore acceptatam graue damnum. Ergo peccatur grauitate aduersus hanc legem.

Neque obstant rationes contrariæ.

Ad primam dico spectasse legislatorem in ferenda lege, ne damnum sequatur reipublicæ ex tali aportatione, non tamen intendisse sub graui culpa prohibere aportationem mercium factam ab vno, quæ graue damnum reipublicæ non causet, tametsi si à multis fieret grauedamnum reipublicæ ex illis pateretur; aliàs aportatio vnus auti, imò diachmæ esset mortalis: si enim hæc à multis, & passim fieret, sine dubio graue damnum reipublicæ proueniret.

Ad secundam nego ex graui furto non accepturum quemlibet etiam dissimum graue damnum, & quando à multis auferretur, tota illa communis per modum vnus damnificatur. Sed gratis admisso non damnificari dominum grauitate ex quantitate graui de se, vt g. decem aureorum, non obstat quominus furtum graue non committatur, quia retinet alienum inuito domino, in materia graui, quæ est ratio, & finis immediatus huius prohibitionis, & non damnum ipsius domini.

Ad tertiam nego finem legis legislatari tui culpa adæquatè, & perfectè, siquidem in culpa non est, vt damnum graue reipublica patiatur.

Ad quartam concedo rectè suspendi prædonum arripientem à viatore 50. aureos, non tam ob damnum illatum, quam ob iniuriosam actionem. In præsentem autem supponimus adæquatam finem legis esse vitare damnum in reipublica, quod si graue non sit, non apparet, unde peccatum mortale nasci possit. & ita tenet Mercado lib. 3. de contract. c. ult. §. esto supuesso. vbi solum dicit esse mortale extrahere à regno triticum in magna quantitate anno sterili, idem tenet Margarita Confessorum in quæst. moral. q. an licitè possit transferri frumentum. & equi contra legis interdictionem, fol. 246. & Sanchez supra n. 17. refert plures viros doctos sentire non esse mortale vendere panem coctum contra pragmatice regni interdictionem, nisi sit in ea quantitate, ex qua ingens damnum reipublicæ sequatur, cetero multo reddito ob id tritici pretio.

Sed inquiretur, ex qua merita aportatione censentur damnum graue reipublicæ facere?

Respondeo non posse certa regula designari, sed pensandum esse prudentis arbitrio, regulariter loquendo, centum aureos, vel merces illius valoris, seu arma decem milium existimantem esse grauem materiam, ex qua damnum reipublicæ pati possit, secus in minori quantitate, nisi forte reipublica oppressa esset ab inimicis, vel penuriam pateretur, tunc enim non est dubium minorem quantitatem sufficere.

Ex his infertur decipi Doctores afferentes grauem materiam illam esse, quæ est tota præcepti leuem, quæ comparatione totius materiæ præcepti leuis est. Nam, vt constat ex exemplis allatis, totalis materiæ præcepti leuis esse potest, si leuiter ad finem à legislatore intentum conducit. Item leuis esse potest materia comparatione totius rei præcepti: at secundum se grauis, vt si habes obligationem dandi elemosinam millium aureorum, & 50. omittas: omisso 50. comparatione millium leuis est materia; at quia secundum se & in ordine ad finem intentum, qui est subleuatio alienæ miseriæ, vel exercitatio pietatis, grauitate conducit: ea de causa grauis materia censetur: & peccatum mortale illius omisso. E contra si obligationem ex præcepto, vel voto habes recitandi coronam virginis, & decennarium duplex omittas, comparatione totius rei præcepti grauis est materia, quia est tertia pars: at quia ad finem intentum, scilicet deuotionem excitandam, virginem colendam, non videtur grauitate conducere, sed solum leuiter; peccatum solum veniale erit illius omisso. Idemque censeo de tertia parte cuiuslibet horæ minoris, sic tenet Bonacina disp. 2. de peccat. q. 3. punct. 3. n. 14. Sanchez n. 5. esto contrarium videatur sentit n. 18.

PUNCTUM VIII.

An ex voluntate legislatoris peccatum mortale possit fieri veniale.

1. Proponitur quæstio.
2. In materia leui non potest legislator grauem obligationem imponere.
3. Limitant aliqui in seculari Principe, secus in Ecclesiastico. Reuocatur tamen.
4. Ex intentione in legislatoris circa materiam grauem potest esse venialis obligatio.

5. Contra

Contraria sententia proponitur, & p. obatur. Sicuti: eius rationibus.

1. Cum quodlibet peccatum mortale transgressio legis sit, &... Causa legis ex voluntate legislatoris pendet a dubium est, an possit legislator esse re, ut materia de se grauis, & grauius conducat ad finem in preceptum, obliget solum sub veniali culpa; & contra, an possit materia leuem, & leuiter sub precepto condicentem, sub graui culpa imperare? v. g. ex finis imperantis imponit tibi ieiunium, ex motu religionis & spiritualis profectus imperat: additionem sacri ieiunium enim & grauis materia est, & grauius conducat finem a legislatoris intento. Idem est de sacri auditione, poteritne solum ad culpam venialem obligare? contra vero verbum otiosum, mendacium leue, leuis sunt, & leuiter virtuti opponuntur, poteritne obligare sub graui culpa, ne profertantur!

2. In hac re certum est, nullo modo posse legislatorem in materia leui obligationem grauem imponere, quantumvis venientia legis obligatio sententia. Suarez lib. 3. de legib. lib. 1. in Decal. cap. 4. n. 3. Valenz. 1. 2. disp. 158. cap. 4. n. 34. Sanchez cap. 5. n. 2. in Decal. cap. 4. n. 3. Valent. 1. 2. disp. 158. cap. 4. n. 34. Azor. tom. 1. lib. 5. cap. 6. n. 5. Salas tom. 2. quest. 71. art. 13. disp. 1. sect. 11. n. 30. & alij innumer, quos superuacuum est recensere. Ratio est, quia talis intentio, & obligatio esset iniusta & iniuria: quod enim magis iniustum, & iniuriosum, quam leuis precepti transgressio culpam grauem & poenam aeternam adiungere? Non igitur est concedenda superiori talis potestas.

3. Hanc assertionem imitatur Sayrus, in eius regia, lib. 3. cap. 1. n. 17. ad legislatorem imperantem; & dicit Ecclesiasticum posse sub graui culpa rem leuem imperare. Quod potest probari ex hoc rationem, in quibus res leues sub poena excommunicacionis prohibentur; & ex precepto nolitis primis parentibus imponi, quod videbatur leuissimum, & ex 1. 1. ff. de constitur. p. n. 1. ubi, quod precepti placuit, legis habet vigorem.

4. Sed reprobanda est hęc limitatio, quam probat Sanchez supra & Suarez n. 7. & tenet a communis sententia: quia ratio facta tam de Princip. seculari, quam ecclesiastico probatur in utroque enim grauitas materiae desideratur, ut fundamentum necessarium grauis obligationis. Neque obstat virtus religionis, ubi enim si aliqua res leuis in virtute obedientie, vel sub excommunicatione mandatur, credendum est ob aliquam finem grauem reddendam illi graui, ut diximus de silentio seruando, de ingressu in cellas, secus vero quando omnino constituitur leuem esse materiam: hoc modo exprimitur etiam Clementis exiis de verborum significatione. & cap. ex his, quod in 6. dum dicunt verba preceptiva in regula sancti Francis indicat obligationem sub mortali. Mox obstat preceptum nolitis paucis impositum de adhaerentia a cibo vitio, quod licet in se ipsa videatur leuis, ad finem autem a deuotionem grauius finis, siquidem erat precepta in reo, nullo modo diuinae auctoritatis, & humanę subiectionis. Dicitur vero egi prius loquitur non de Principe Ecclesiastico, sed de laico, de quocunque tamen loquitur, intelligi debet seruata prudentia, & iustitia, quod enim Principi placet, rationabiliter, & iuste legis habet vigorem.

5. Rursus citat materiam grauem, an possit superior sub veniali obligare? Mihi probabilius multo est posse, & ita tenet & late notat Suarez lib. 3. de legib. cap. 17. n. 7. Valent. 1. 2. disp. 158. cap. 4. n. 34. Castro lib. 1. de leg. p. n. cap. 5. documen. 4. nam in principio cap. 11. paulo post princip. in probatione 2. in Decal. Thom. Sanchez lib. 1. de mar. m. d. 1. n. 6. & lib. 6. in Decal. cap. 4. n. 3. Nauar. sum. cap. 23. num. 49. Iou. Sanchez, disp. 1. n. 16. Salas de legib. disp. 10. sect. 7. n. 33. Boncina disp. 1. de legib. quest. 1. punct. 7. §. 4. n. 23. & valde probabiliter repetat Lessius lib. 2. cap. 4. d. 9. num. 96. §. tertio, & alij plures ab eisdem relati. Nam obligatio legis ex voluntate legislatoris est. Ergo si legislator non vult ad mortale obligare, lex obligare non potest, quia neque extendi obligatio ultra mentem legislatoris, ex 1. si quis nec causam. & l. non omnia, si si certum petatur.

6. Dees, superiorum habere intentiones repugnantes, ex vna parte vult obligare sua lege, (vt suppono,) siquidem obligat ad culpam venialem; ex alia parte non vult obligare ad mortale: hæc autem intentiones videntur repugnantes, & vna aliam excludere.

7. Respondo huiusmodi intentiones repugnantes non esse: nam de ratione legis solum est obligatio ad culpam; non vero obligatio ad mortale. Ergo intendens obligare, & nolens ad mortale non committit repugnantiam. Præterea hic modus obligandi in materia graui aliquando potest esse conueniens præcipue in religionibus, ubi ne multiplicentur obligationes graues, & quæ leues sufficiunt, possunt superiores præcipere aliqua graua, v. g. vt Missa singulis diebus audiat obligatio sub veniali culpa, quæ necesse est in hac constitutione esse potest, quæ iniustitia aut quis excuset? Affirmandum ergo est hanc modum imperandi & possibilem esse, & sepe esse conuenientem, & ita dixit Suarez illo cap. 27. numer. 12.

cum D. Thom. 2. 2. quest. 106. art. 9. ad 1. in aliquibus religionibus obseruati.

8. Verum aduersus hanc sententiam pugnat acriter Vasq. 1. 2. tom. 2. disp. 158. cap. 3. n. 17. & cap. 4. a num. 32. probans in potestate legislatoris esse imponere præceptum: a illo posito non esse in eius voluntate obligationem coactare, sed necessario intendendam esse obligationem iuxta materiae qualitatem. Idem tenet Bellarm. tom. 1. controu. part. 2. controu. 5. de membr. Eccles. milit. lib. 3. cap. 11. in solut. ad pen. Salmeron tom. 4. Euang. part. 3. tract. 12. §. differt autem. Mexia pragmat. panis, conclus. 1. n. 11. Victor, relect. de potest. ciuili, n. 19. Aragon. 2. 2. quest. 62. art. 3. col. 1. §. secundo est aduertendum. Salon, quest. 77. art. 1. controu. 8. col. 3. §. tertio, quia non possum. O. ha. gauius tract. ult. de satisfact. sacram. quest. 1. n. 7. Zapata tract. de inst. distrib. cap. 3. fol. 1. 4. Reginald. lib. 15. a. n. 4. B. can. tract. 3. cap. 6. quest. 3. n. 10. & de legislaore sacrali, quod non possit imperare sub culpa veniali, vel mortali, sed necessario iuxta qualitatem materiae debeat procedere, tenet Grassus 1. p. de off. lib. 2. cap. 57. num. 6. Sotus lib. 1. de inst. q. 6. art. 4. Salon. 2. 2. q. 77. art. 1. controu. 4. §. tertio, quia.

9. Moneatur primò, quia voluntas superioris solum requiritur ad imponendam obligationem: qualis autem obligatio sit, ex grauitate, vel leuitate rerum, quæ præcipiuntur debet sumi. Ergo non stat in voluntate superioris hanc obligationem extendere, vel coactare. Et confirmo primò, peccatum esse veniale, vel mortale non pendet ex voluntate imperantis, sed ex ipsis rebus præceptis, quæ posito præcepto grauem, vel leuem deordinationem habent. Ergo pro voluntate superioris non potest fieri veniale, quod alias est mortale. Confirmo secundò, superior sua lege, & præcepto rem præceptam in aliqua virtute constituit, v. g. cum imperat ieiunium in materia temperantiae, & cum imperat sacrum facere in materia religionis. Ergo non potest venialiter tantum peccare, secundò lex diuina, & naturalis obligare non potest sub culpa veniali in materia graui. Ergo neque lex humana. Tertio non potest legislator ad culpam mortalem obligare in materia leui, quia est irrationabilis & iniusta talis obligatio: sed etiam est irrationabilis, & iniusta obligatio leuis in materia graui, siquidem non proportionatur materiae. Ergo. Quarto obligatio est quasi effectus consecutus ad legem, ideo enim subditi legis superioris obligantur, quia leges legitime sunt, & valide: sed effectus consecutus ex causa naturali impediri non potest. Ergo neque potest impediri obligatio, posita lege. Ergo neque obligatio grauis, posita lege de re graui. Quintò si votum, vel iuramentum facias de re graui, tenetis sub culpa graui adimplere, quantumvis tenetis obligare sub culpa veniali. Ergo similiter tenetis obedire sub mortali lege a superiore lata de re graui, etiam sipe velit tantum sub veniali. Sed ò in facramento penitentiam penitens tenetur sub mortali penitentiam grauem pro grauibus peccatis implere, etiam si statuat dicat se velle ad venialem tantum culpam obligare. Ergo etiam si legislator velit ad veniale subditum obligare, obligabitur ad mortale.

10. Verum hæc rationes non obstant, quominus tenenda firmiter sit nostra sententia.

11. Ad primum dico, voluntatem superioris non solum requiri ad imponendam obligationem, sed ad qualitatem illius: quando autem ipse superior voluntatem non coactat, censetur velle obligare iuxta materiae qualitatem: & tunc ex grauitate, vel leuitate materiae pensanda est obligatio. Ad confirmationem primam fateor peccatum veniale a mortali non distingui ex voluntate legislatoris immediate, sed ex ipsis rebus imperatis, distinguitur tamen mediate, quatenus voluntas legislatoris intendens ad solum veniale obligare facit, vt res imperata, et si grauis sit, non grauius lædat legem, neque grauem deordinationem habeat. Ad confirmationem secundam admitto antecedens, & neque consequentiam non enim grauius læditur virtus, cuius ommissio non est graui præcepto prohibita.

12. Ad secundum argumentum concedo libenter legem naturalem obligare non posse in materia graui ad culpam leuem, secus vero lex positiua, diuina vel humana. Et ratio differentiae est, quia obligatio legis naturalis ex ipsis rebus, & deordinatione, quam habent immutabilem cum re & ratione, oritur: at obligatio legis positiuae cum auferri omnino possit pro voluntate legislatoris potest etiam pro eadem voluntate limitari.

13. Ad tertium concedo non posse legislatorem ad culpam mortalem obligare in materia leui: nego tamen non posse in materia graui non obligare ad culpam mortalem, quia prior voluntas est iniusta, & iniuriosa subdito non vero secunda, est aliquando fuerit imprudens: magis enim requiritur ad imponendam obligationem, quam ad illam minuendam, ad obligationem enim imponendam requiritur necessario, vt limites potestatis non excedat superior, ne subdito iniuriosus fiat: ad tollendam obligationem, vel minuendam, sufficit potestas superioris, quia inde nulla iniuria subdito prouenit.

14. Ad quartum admitto obligationem subditi obseruandi legem esse quasi effectum legis: nego tamen hunc effectum coactari non posse pro voluntate legislatoris: legislator enim ferre

DE CASTRO PALAZO

ferre potest legem obligantem, secundum totum quod potest vel solum obligantem scilicet, & secundum maiorem obligationem, quam potest imponere.

Ad quantum negati possit consequentia; posito enim voto, & iuramento, non pendet ex voluntate vouentis, & iurantis obligatio, sed ex iure acquisito Dei, ac proinde non mutum si vouens, vel iurans non possit se ad venialem culpam obligare in materia graui; secus vero possit legiflor, cuius voluntate sicut potest tolli obligatio, potest & diminui, secundum respon- deo negando vouentem non posse se ad venialem culpam in materia graui obligare, quia sicut omnis obligatio à sua volun- tate ortum habuit, ita potuit ortum habere limitato modo, & non secundum omnem materię capaciatem, & ita docet Th. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 9. num. 6. secus dicendum existi- timo de iuramento, in quo Deum in testem, & fideiusso- rem rei promissa adducis: in hoc enim non potes limitate obli- gationem ad veniale, si materia grauis est; quia non pendet à tua voluntate obligatio implendi promissum, Nam etiam si ab initio haberes animum non implendi; vel non te obligandi, si tamen iuras, debes implere.

Ad sextum respondeo primò negando antecedens, quod ne- gat, suarez tom. 4. de penitent. disp. 3. sect. 7. n. 5. Medina r. de confess. tract. 2. quæst. 43. Diximus namque pro voluntate Con- fessoris coactari posse obligationem penitentię, quia est quæ- dam lex, & præceptum, & condicione legis & præcepti humani fortiri debet. Secundò respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam. Et ratio diuersitatis, quia Confes- sarius non imponit nomine proprio satisfactionem, sed nomine Christi & vices illius gerens: Christus autem non præsumit velle grauem satisfactionem leui obligatione adstringere. Ergo. Item penitens non obligatur satisfactionem exequi virtute solius Præcepti à Confessario impositi, sed etiam virtute sa- cramenti recepti, ne sacramentum imperfectum relinquat: hæc autem obligatio si materia grauis est, non videtur esse posse venialis, & ita tenet Coninch de sacram. disp. 10. de penit. dub. 8. n. 65. Bonacina disp. 5. de sacram. penit. q. 5. sect. 3. p. 4. n. 4. fin. Ioann. Sanchez disp. 15. sect. 1. num. 16. Ochagan. tract. de satis- fact. q. 8. n. 7. & alij.

PUNCTVM IX.

Quibus modis veniale peccatum transeat in mortale.

Multipliciter hoc contingit. Primò si vltimus finis in peccato veniali constituitur, vel ei mortalis sit adiunctus. Secundò ratione contemptus. Tercio si occasio, & periculum proximum sit incidendi in mortale. Quarto si sæpe multiplicetur. Quinto si proximum scandalizet, de his omnibus sigilla- tim est dicendum.

§. I.

Qua ratione peccatum veniale in mortale transeat ratione finis.

- 1 Si finis est mortalis, mortale est.
- 2 Si finis est venialis, & medium mortale, peccatum est mortale.
- 3 Distinctio Suarez, & Sanchez non admittitur.
- 4 Sufficit explicare in confessione malitiam mortalis medię, tacito sine veniali.

1 Certum est apud omnes peccatum esse mortale, si quis ex affectu fornicationis mentiat, vel aliud veniale committat, quia habet affectum & voluntatem peccandi mortaliter: quia huiusmodi affectus extrinsecus est, & peccatum veniale, quod vt medium assumitur, non immutat, ideo declarato in confessione affectu, veniale peccatum declarari non est necesse, docet Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 5. num. 7. Reginald. lib. 6. num. 129. Bonacina de penit. disp. 5. quæst. 5. sect. 2. p. 2. diff. 3. n. 27. § decimo octauo.

2 E contra si ob studium, vel iactantiam, vel alium vanum finem, omittis sacrum, forniceris vel occidas, videris non solum peccatum fornicationis, vel homicidij committere, sed etiam iactantię grauis necessitatio in confessione explicandę. Probo quia amore illius obiecti creati præfers amicitię diuinę: si- quidem ob illius consecutionem nihil pendes peccate mortali- ter. Ergo talis amor inordinatus est: ergo non solum peccas peccato fornicationis, quod ob illius consecutionem admittis, sed etiam alio speciali peccato; & confirmo, qui futurus, vt fornicetur, magis est honestus, quam fur: quia malitia potius ex fine, quam ex medijs desumitur. Ergo qui ob studium vt iactantiam, vel alium vanum finem, sacrum omittit, fornicatur, aut occidit, magis est censendus curioſus, vanus, aut iu- perbus, quam sacrilegus, intemperans, vel iniustus. Ergo

magis ex amore finis, quam ex amore mediolorum debet ma- litia delumi,

3 in hac re Suarez tom. 4. in 3. disp. 12. sect. 4. n. 11. & ex illo Thom. Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 5. n. 15. affirmat dupliciter ex fine veniali re operari posse. Primo ex vehementi, & inordi- nato ad illum affectu. Secundò ex tua libertate, & facilitate. Si primo modo operaris, debes (inquit) circumstantiam finis faceri: secus si secundo modo. Probat priorem partem, eo quod veniale efficiatur mortale, quoties in eius obiecto vlti- mus finis constituitur, secundum probant; quia tota malitia in præcepti omissione consistit, atque ex ea in finem redundat: quare explicata omissionis malitia tota culpa explicatur.

4 Fatetur tamen hæc distinctionem non percipere, non enim intelligere possum in quo vehemens, & inordinatus ille affectus consistit: quia non consistere potest in aliqua graduam intentione, hæc enim de peccato veniali nunquam mortale constituit & ad præiens institutum esse omnino talem inten- tionem impartientem, tradit ipse Sanchez supra n. 140. Ergo so- lum consistere potest in eo quod ex eius amore non dubites peccatum mortale committere: satis enim inordinate proce- dis; & nescio quomodo potest esse maior inordinatio. Ergo vel dicendum est circumstantiam finis venialis semper faciendam esse, vt probant rationes n. 3. allatę; vel nunquam esse necesse- riò faciendam quod probabilis existimo, sed sufficere explica- te malitiam medię assumptę: ita videtur sentire Bonacina disp. 2. de peccat. q. 3. p. 5. num. 2. vbi eodem modo loquitur quando peccato veniali finis mortalis adiungitur: ac quando fini veniali mortalis electio copulatur, & in materia de penitentia loco citato de veroque casu dicit non esse necessarium in confessione fieri maius venialis, sed mortalis malitia declarata satis esse: idem tenet expressè Azor tom. 1. lib. 2. in 3. mor. cap. 3. quæst. 7. sine vlla distinctione. Ratio est simplicissima: nam vel ille affectus, qui est causa amplectendi peccatum mortale, ver- satur circa obiectum bonum, vel indifferens, vel malum: si cir- ca obiectum bonum, vel indifferens, nullam inde recipit mali- tiam. Ergo tota malitia est ex electione medię. Ergo decla- rata tali electione in confessione; manifestissimè tota malitia declaratur: si vero versatur circa obiectum malum, clarum est declarari debere, si graue sit, secus si solum venialiter delinquit. Et confirmo si ex affectu vehementi, & inordinato studendi vel equitandi vel furandi leuem quantitatem sacrum omittes- res? ideo an talis affectus sit irreligiōſus, sacrilegiōſus distincto ab omissione facti, vel non? Dici non potest esse sacrilegiōſum sacrilegiōſum distinctum; cum equitatio vel studium, vel furum ad religionem nullo modo pertineant: & alias cum aliquis fura- retur rem grauem, vt fornicaret, non solum in furto, sed etiam in fornicatione duplex esset malitia mortalis, altera ini- iustitię, altera intemperantię; quod certe est inauditum: non enim multiplicari debent peccata absque necessitate. Ergo di- cendum est affectum finis solum esse malum, vel ex malitia propria, vel denominatiue ab electione. Malitia autem propria esse non potest mortalis; cum circa rem bonam, vel indifferen- tem, vel leuiter malam versetur, vt suppono. Ergo solum ma- litia medię est declaranda in confessione necessario, & non ma- litia finis venialis.

Neque obstat quod dicit D. Thom. 1. 2. q. 88. art. 5. ab om- nibus receptus, veniale transire in mortale quando in eo vlti- mus finis constituitur: concedo enim transire in mortale; sed non malitia distincta ab eo ratione cuius transit.

§. II.

An ratione contemptus veniale transeat in mortale.

- 1 Transgressio legis contemptus est, & qua ratione contingat.
- 2 Si iungitur transgressioni legis, duplex peccatum facit.
- 3 In qua specie peccati contemptus sit.
- 4 Circa præceptum & consilia versatur contemptus.
- 5 An possit dari contemptus formalis, qui solum peccati venia- le sit præponitur ratio adhibendi, cui assentiunt plures Doctores.
- 6 Resoluitur contemptum formale semper esse mortale peccati.

1 Certum est quamlibet legis transgressionem siue mor- talem, siue venialem, esse aliquem contemptum: con- temto enim legem, qui delinquit in legem: postponit enim eius obseruantiam proprię voluntati, & vilitati. At hic con- temptus vocatur materialis, quia in ipsa materia, & opere pec- caminoso imbitur & quia non habet malitiam distinctam ab ipsa legis transgressione. sed per omnes transgressiones vagatur, vt bene dixit D. Thom. ab omnibus receptus in 4. disp. 19. art. 3. quæst. 3. De huiusmodi contemptu non loquitur in præ- senti, cum tatione huius peccatum veniale non transeat in mortale, sed immutatur per se. Alius est contemptus formali- malis, de quo in præsentibus hic procedit ex intentione formali- despiciendi aliquam personam cuius præcepta, & consilia

Hic

Hic autem contemptus, ut bene dixit Suarez, lib. 3. de legib. cap. 8. n. 15. potest esse in intellectu, & in voluntate in intellectu est, quando sine violo fundamentum, & ratione iudicatur res aliqua, vel persona minori estimatione digna: quam par est: quia actus si circa Deum versetur, erit blasphemus: si circa homines erit iudicium temerarium, cuius gravitas ex gravitate obiecti metienda est. Ad peccatum contemptus hic error intellectus non requiritur: in voluntate autem est contemptus, si velis personam aliquam vel eius precepta, & consilia, pro nihilo habere: hanc voluntatem subsequitur opus, quo intendis personam illam vel eius precepta & consilia ostendere parum estimari debere.

Ex hac doctrina inferetur primo contemptum legis esse speciale peccatum distinctum ab illius transgressione: ac proprie esse necessarium explicandum, colligitur ex D. Th. communiter recepto 2. 2. q. 186. artic. 9. v. g. si omittas sacrum die festo ex contemptu legis, duplex peccatum committis, & omissione facti debiti, & contemptum precepti, Probo, quia violans ex contemptu legem non solum peccas peccato contrario legis violanti: sed etiam peccas, quia ex contemptu illam violas. Nam si hic contemptus, etiam sine voluntate legem transgrediendi adesse, quis dubitat peccatum grave fore. Ergo ex eo quod transgressio legis iungatur, non auferit malitiam. Neque potest malitiam transgressionis habere, cum indifferens sit iungi causaliter legis transgressioni, ita tradit Valent. 1. 2. disp. 7. q. 6. punct. 6. casu. 1. Th. Sanchez lib. 1. in decalog. c. 5. n. 6. Bonac. disp. 2. de peccat. q. 3. punct. 5. n. 16.

Sed inquiretur, in qua specie peccati contemptus sit? Respondeo si circa Deum, & eius precepta, & consilia contingat peccatum erit contra religionem; religio enim Dei te obligat debiti cultum, & honorem Deo exhibere, & consequenter illam non despiciere: si circa personam contemptus sit, erit peccatum contra pietatem eadem ratione, pietas enim virtus est obligans revereri parentes, & consanguineos? si circa Praefatos & superiores, erit aduersus, obsequium; & obedientiam illis debitam: nullo tamen modo est formaliter contra obedientiam, potest enim despicere superior, quin eius precepta despiciatur. Quare inobedientia formalis, non est formalis contemptus, sed aliquando contemptum praesupponit, aliquando non nisi enim nascatur ex superiori despectu, & abiecta illius estimatione, ut regulariter solet, contemptum praesupponit: si tamen ex indignatione illius, praesupponit odium si ex propria estimatione, & arrogancia, arguit superbiam: semper enim inobediens formaliter habet aliquid ex his moribus: nam precisè ad inobedientiam moveri non poterat: nemo enim intendens ad malum operari, Quod si contemptus versetur circa alias personas, minoris, quam spat est illas estimando, est actus iniustus, ex iustitia enim culter debetur reverentia, honor, & estimatio iuxta eius qualitatem: si tamen velis illum aliter tractare, iniuriam illi irrogas.

Inferetur secundo contemptum non solum versari posse circa precepta, sed etiam circa consilia: haec enim contempti possunt, ut vana & inutilia. Quod si ita contemnatur, quis dubitat, peccatum committit: ita tradit Suarez, lib. 3. de legib. c. 2. n. 13. Azor. tom. 1. in sum. moral. lib. 12. c. 13. q. 1. Thom. Sanchez lib. 6. in decalog. cap. 1. n. 3. & Suarez de legib. lib. 3. cap. 18. in fine. Bonac. supra n. 13. Ex quo fit laetius patere contemptum, quam inobedientiam formalem, cum haec solum sit circa precepta: contemptus esse potest circa consilia & circa personam, ut tenent supra dicti Doctores.

Difficultas praecipua est, an possit dari contemptus formalis, qui in unum veniale peccatum sit.

Ratio dubitandi est, quia potest contemptus versari circa materiam leuem: potes enim contemnere legem, cuiusque precepta non absolvent, sed quatenus sunt in hac materia leui v. g. in silentio seruando: sed tunc, contemptus non videtur gravis, sed leuis leuem enim iniuriam videtur legislatori irrogare leuia eius precepta contemptus, graui, estimans.

Propter hanc rationem plures Doctores affirmant dari posse peccatum veniale contemptus, sicut & inobedientiae formalis, si preceptum superioris contemnas, non absolute, sed quatenus est in materia leui tenet Caietanus sum. verb. contemptus v. aduerte hic, ibi Armillia num. 3. Bartholom. de Medina 1. 2. quaest. 88. artic. 4. sine. Valent. 1. 2. disp. 7. quaest. 5. punct. 5. 6. in 1. casu. & 2. 2. disp. 8. quaest. 3. punct. 3. v. v. ceterum, conuenit Leonardus Lessius lib. 1. de iustit. c. 46. d. 6. n. 45. & 46. loquens exprisse non solum de legislatore humano sed etiam diuino: & estimans, si nolis illis parere in rebus minimis, ut ostendas eorum minima precepta te parui facere, non esse mortale: conuenit Thomas Sanchez lib. 1. in decalog. cap. 5. n. 11. & 12. in fine, in legislatore humano secus in diuino.

Dico igitur primo formalem contemptum Dei seu, de Deo indignam estimationem habere, aut illam aliquo signo ostendere, semper esse mortale: continet enim tacitam blasphemiam: in hoc omnes conueniunt, Suarez, n. 23. Bonac. disp. 2. de pecc. quaest. 1. 2. 5. numer. 10. Salas de legib. disp. 10. sect. 8. numer. 38. Idem est, si nolis Deo in re leui obedire, ne illum solatio afficias: nec eius beneplacitum facias: est enim actus odij, grauisque iniuria & ostendit satis animum deprauatum, sic. Ioan. Sanc. Ferd. de Castro. Sum. Mor. Pars 1.

disp. 7. sect. num. 13. Suarez, lib. 3. cap. 23. numer. 13.

Dico secundo, formalis contemptus diuini precepti etiam leuissimi, & cuiusvis consilii est semper mortale, Th. Sanchez, supra n. 11. sine. Ratio est, quia tacite ipsum Deum despicias, cuius precepta consilium contemnis. Item si precepta diuina, & consilia contemnis, quia vana, & inutilia, nemini esse potest dubium esse grauisimum peccatum, ut ipsemet Leonardus faceret. Suarez, lib. 3. de legib. c. 28. n. 22. sed non videtur esse posse circa illa alius formalis contemptus. Dicere namque, te illa contemnere: eo quod vis ostendere te illa parui facere, non satisfacit. Rogo enim in quo stat te velle ostendere, parui facere precepta diuina leuissima, seu consilia. Non enim consistit in eo quod illa transgrediaris: quia velle ostendere te transgredi preceptum diuinum non est contemptus formalis alias quoties te laudas de peccato commisso, vel vis peccatum committere in praesentia aliquorum, diceretis precepta diuina formaliter contemnere, quod non est concedendum. Neque etiam stare potest in eo quod velis ostendere precepta illa leuia necessaria non esse ad salutem, & multo minus consilia: nam hoc est verissimum, & in hac ostensione contemptus esse non potest: contemptus enim non est, quoties est vera tui estimatio. Restat ergo, ut contemnas precepta, vel consilia diuina, illa contemnas, ut vana & inutilia, vel saltem ut minus vtilia minusque conuenientia, quam de facto sunt: sed hoc, meo iudicio, continet tacitam blasphemiam, derogat enim estimationi debita precepti diuini, & consilii. Ergo est peccatum mortale.

Dico tertio contemptus legislatoris humani, quatenus legislator est seu violatio cuiuscumque legis precepti, & consilii ipsius, ex tali contemptu semper reputo esse peccatum mortale, non solum in graui materia, ut ferè omnes dicunt, sed etiam in leui. Ratio est, quia esse rem leuem quae tibi imperata est non obstat quominus tibi imperetur ex eadem potestate: quia imperatur res grauis. Ergo si ex contemptu huius potestatis preceptum leue violas ita grauius peccas, ac si violares preceptum graue. Item potestas imperandi tibi rem leuem, à Deo dimanar, sicut dimanar potestas imperandi rem grauem: Ergo cum illam contemnis bonum ipsius Dei contemnis. Ergo Deo irrogas iniuriam: tacite enim Deum temis temendo eius potestatem: hac enim ratione dixit Christus Lucæ 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, ita Bonacina n. 10. Suarez n. 24. & in hoc sensu explicari potest, quod dixit Angustinus relatus in cap. vnum orarium, distict. 2. §. hinc. auem nullum scilicet esse peccatum veniale, quod non fiat mortale si placet, quando placet, inquam ex legis contemptu: sic explicat Sanchez lib. 1. cap. 5. numer. 16. vel quando placet ex contemptu. Deo ut explicat, Suarez numer. 23. in fine. Verum si superior tatur non quatenus superior est sed quatenus est infirmus fortis, indoctus imprudens & ex huiusmodi contemptu nolis ei obedire in re leui, non erit peccatum mortale, quia tunc non contemnitur formaliter eius potestas, contemnitur enim eius persona ob defectus quos habet, potest ergo huiusmodi contemptus venialis esse, sicut & murmuratio, & detractio. Item si ex indignatione leui, & prauo aliquo affectu, erga superiorem nolis illi obedire in re leui, non est mortalis talis inobedientia neque talis indignatio, & prauus affectus charitatis grauius laedit, ut tenet Lessius n. 46. Sanchez n. 12. Bonacina n. 13. Ergo neque etiam supra dictus contemptus superioris laedit grauius reuerentiam illi debitam, & ita tenet Sanchez in sum. lib. 1. cap. 5. numer. 8. 12. & 13. Suarez, de legib. lib. 3. cap. 28. numer. 24. Lessius n. 46. Bonacina numer. 10. & 11. Castro lib. 1. de leg. p. anal. cap. 5. conclus. 2. Ioan. Sanchez disp. 7. sect. num. 13.

Ex qua doctrina inferi Bonacina numer. 11. excusari à mortali clericos seminarii vel aliorum collegiorum, nolentes obedire suis praefectis, ex quodam ipsorum contemptu, quia tales praefecti veram potestatem non habent, nec vere superiores sunt, & sic potius videntur contemni: ut particulares homines ob aliquas ipsorum imperfectiones, quam ut superiores.

Dico vltimo contemnere alias personas, quae superiores non sunt aliquando est mortale, aliquando veniale pro materiae grauitate, vel leuitate cum enim peccatum hoc iniustitiae sit, recipit magis, & minus colligitur ex doctoribus supra relatis.

§. III.

An peccatum veniale fieri possit mortale ratione periculi.

1. Esse peccatum mortale, si sit occasio proxima illius.
2. Quod sit periculum proximum peccandi.
3. Proponitur triplex agenda quaestio.
4. Propositum committendi omnia venialia esse mortale.
5. Resoluitur supra dicta sententia.
6. Soluitur fundamentum num. 4. positum.
7. Qui dicant non esse licitum ob vllam causam te periculo peccandi exponere, & quomodo probent.
8. Exponitur quomodo liceat te periculo peccandi exponere.
9. Soluitur fundamentum num. 7. adductum.

- 10 Quid dicendum de accessu ad predicandum Evangelium in fidelibus, & conversionem meretricibus cum periculo peccandi.
- 11 Inferius parentem posse alere filios ex concubina domi retenta chirurgum mederi reverenda femina, custodiam carceris ministrare cibaria femina incarcerata.
- 12 Neque filius familiae tenetur patris domum deserere, neque scriba officium relinquere.
- 13 Item parochus non debet officium parochi deserere.
- 14 Quid de domino, cui debet concubina centum aureos.
- 15 Absolvendum sapere esse qui est in occasione proxima peccandi si proponit non peccare, affirmavit Ioan. Sanch. & refellitur.
- 16 Si cessat periculum, tamen non cesset occasio, absolvi potest.
- 17 Si non tenetur penitens occasionem deserere, absolvi potest.
- 18 Si tamen tenetur non debet Confessarius absolvi quin prius penitens occasionem fugiat, tamen si semel, vel iterum possit.
- 19 Quae dicta sunt procedunt tam in vero peccatore, quam in eo qui sic reputatur.

1 **C**onstat apud omnes non solum peccatum veniale, sed etiam rem de se indifferentem fieri mortalem, si occasio mortalis, & proxima tibi sit incidenti in mortale. Ratio est manifesta, quia eodem praecipio, quo tenetur peccatum mortale non admittere, tenetur & proximum illius periculum vitare, quia si non eui as, cum possis, conuinceris sane amare peccatum illud, cuius amas periculum. Suarez tom. 5. in 3. p. disp. 18. sect. 3. num. 16. Ex quo fit te obligatum esse in confessione manifestare peccatum cum omnibus suis circumstantiis cuius periculo te exposuisti: sic Alcozet sum. c. 10. fol. 74. Th. Sanch. lib. in Decal. c. 8. n. 4.

2 Illud autem dicitur periculum proximum, & mortale peccandi, quod frequenter ad peccatum inducit, vel attentata tua fragilitate te in peccatum infligit, & passim se offerit: sic Suarez 4. tom. in 3. p. disp. 31. sect. 2. ad finem. Nauar. sum. c. 3. n. Thom. Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 8. n. 1. Neque ad hanc occasionem, & periculum proximum requiritur domi concubinam habere: si alibi habeas pro tua voluntate, liberque tibi sit aditus ad illam, ac si tecum habitaret, sicut leones solent effugere, vt liberius abique metu iudicis concubinariam vitam transigant: sic Ioan. Sanch. disp. 10. sect. 3. Neque necesse est, peccatum esse opere consummatum, sufficit esse solum in voluntate vt teneatur occasio illius vitare, quia iam illud est peccatum mortale: quare si domi retines feminam, ex cuius praesentia moueris illam lasciuie desiderare, ab eius consortio te debes separare, sic Graffius 1. p. decis. lib. 1. cap. 26. nu. 16. Nauar. in sum. c. 3. n. 23. Chapiau. de casib. referuat. in examine confessor. fol. 386. Ioan. Sanch. n. 3.

Dixi si te frequenter ad peccatum inducitur, nam si semel aut iterum peccasti, pluries vero restitisti, non videtur occasio proxima, & mortalis peccati: sic Ioan. Sanchez disp. 10. sect. 3. num. 17. cum Anton. Fernand. in instruct. confessor. document. 6. num. 3. fol. 26. & colligitur ex Nauar. sum. cap. 4. n. 42. vers. de cimo nono, ubi requiritur ad hoc vt tactus dicatur peccatum mortale, vt quasi temper mortaliter peccare faciat personas, quae sunt eiusmodi qualitates.

3 Triplex est pro intelligentia huius materiae transtanda quaestio. Prima, an sit occasio proxima peccandi mortaliter, propositum committendi quodcumque veniale; quod te tibi utile obtulerit Secunda, an ita malum sit te exponere periculo peccandi, mortaliter, vt nulla ratione honestari possit. Tertia, an existens in periculo peccandi, ex eo quod proponat non peccare, quin te tali periculo remoueat, possit, & debeat absolui.

4 Circa primam quaestionem Thom. Sanchez lib. 1. in Decal. c. 5. n. 4. & Bonac. disp. 2. de pecc. q. 3. p. 5. n. 17. affirmant propositum committendi omnia venialia, quae te tibi obtulerint, esse peccatum mortale. Mouentur, quia peccata venialia ad mortale disponunt, vt tradit, S. Thom. ab omnibus receptum 12. q. 83. art. 3. & colligitur ex Ecclesiast. 18. Qui spernit modica paulatim, decider. Ergo qui illa vult committere, in manifestum periculum committendi mortale se exponit: ergo peccat mortaliter. Additque Sanchez non solum propositum generale committendi omnia venialia, quae te tibi obtulerint, in veniale esse sed etiam propositum committendi omnia venialia in materia periculosa, vt luxuria: nam si in hac materia habeas propositum admittendi confabulationes aspectus, tactus quoties solum venialia fuerint, peccas (inquit) mortaliter, eo quod certum libidinis mortalis periculum sit.

5 Verum supradicta sententia mihi tempore difficultis apparuit. Fateor namque habentem longo tempore propositum committendi venialia quaecumque merito timere posse esse à Deo despicendum, & relinquentem in mortale incidere: at ex vitulis propositis, praecipue si longo tempore in illo non perseverat, non credo esse in peccato mortali. Moueor primo, quia peccata venialia, etiam ad mortale disponant, non

disponunt proxime, & mortaliter, sed remote, cum saepe videamus homines, qui de fugiendis venialibus nihil curant, mortale non committere. Ergo venialia de se non sunt disposita proxima mortalis. Ratio est, quia licet venialia peccata animam labefactent, & charitatem refrigerent, hominemque in interitum adducant: at propositum non committendi mortale exercitiumve operum pietatis, & religionis detinent, firmumque reddunt animum, ne corruat; quod enim ex vna parte deperditur, alia via reparatur. Secundò propositum facienti venialia, ideo esse potest peccatum mortale, quia est propositum periculi, & occasionis proxima committendi mortale: sed hac ratione esse non potest. Ergo ex nullo capite esse potest mortale. Probo minorem. Vt illud mortale periculum, & occasio proxima committendi mortale consistat in omnibus venialibus simul sumptis, vel in aliquibus; Non in aliquibus tantum: aliis propositum committendi aliqua venialia in qualibet materia diceretur esse propositum committendi mortale, quod est plusquam falsum: praeterquam quod signati non possit, quae venialia haec debeant esse. Neque etiam consistere potest hoc periculum in omnibus venialibus simul sumptis, cum nunquam dari possit casus, in quo haec committantur. Ergo propositum illa committendi, non est propositum alicuius periculi, & occasionis mortalis, quae de facto esse possit. Tertio ex opposita sententia sequeretur quemlibet obligatum esse sub graui peccato vitare aliqua venialia, nam si omnia sunt occasio proxima mortale committendi, & quilibet tenetur non te exponere occasionei proxima committendi mortale, efficitur teneri peccata aliqua vitare. Rego ergo, quod, & quae haec sunt. Certè signari non poterunt. Item nostra salus non consistit solum in obseruatione praecipitorum obligantium sub mortali, sed etiam in obseruatione praecipitorum obligantium sub veniali. Iquidem vitatio venialium, ad vitacionem mortalis necessario requiritur. Tandem tenetur quia ad contritionem habendam, non solum contenti de mortalibus, sed etiam de venialibus, vt pote illorum dispositionibus proximis quae certè concedi non debent: sed potius concedendum esse propositum non vitandi venialia compati posse cum proposito summo non admittendi mortale.

6 Ex his solummodo manet argumentum adductum in fauorem Thomae Sanchez. Fateor namque propositum committendi venialia disponere ad mortalia, sicut & quodlibet aliud veniale disponit. Non enim dubium est veniale esse indeliberatione ad mortale deliberatum disponere, & veniale esse paruitate materiae ad graue eiusdem, sicut enim leuis disponit ad graue, sic graue ad graue eiusdem, sicut enim leuis disponit ad mortale, te constituit in magno, & aperto vel probabili periculo illius, ac prouide non efficitur mortale ratione periculi praesentis, vt optime notauit Salas 1. 2. tom. 2. quest. 83. tractat. 13. disputat. 16. lect. 23. num. 67. fine. Quare solum propositum committendi illa venialia, quae occasione proxima fuerint mortalis peccati, erit mortale, vel propositum committendi illa venialia, quae simul sumpta mortale constituunt, vt si proponas multa facta committere in parua quantitate, licet enim quodlibet factum per se leue sit: coniunctum cum aliis non leue, sed graue est vt statim dicemus. Extra huiusmodi casus propositum committendi venialia, non est peccatum mortale, vt tenet Salas. disputat. 19. sectione 25. numer. 89. §. sed auctores.

7 De secunda quaestione non desunt Doctores, qui affirmant ob nullam causam temporalem, licitum esse te exponere certo, vel probabili periculo peccandi, docet Lorca 2. 2. sect. 3. disp. 28. num. 9. Affirmans ob bonam spirituale proximi non licere tibi exponere tali periculo. Graffius in decisionibus lib. 1. cap. 28. Ludouicus Lopez 1. part. instruct. cap. 21. §. ad secundam rationem. & cap. 12. §. tertium notabile. & corollario vltimo. & alij. Mouentur, quia bona spiritalia, cuiuslibet temporalis bono preferenda sunt. Ergo preferendum est periculum lapsus cuiuslibet alio bono. Ergo ob conseruationem famae propriae, vel alienae non poteris te exponere peccandi periculo. Item si tua & alterius salus periclitatur, non erit legitimus ordo Charitatis si tuam deseras, & alienam respicias: deseras autem, si ob vitandum alterius peccatum te peccato exponas. Ergo non erit tibi licita talis expositio.

8 Nihilominus communi veraeque sententia docet licitum esse ob grauem, honestamque causam te periculo peccandi exponere, vel si iam expositus es, periculum non deserere docet Neartus sum. cap. 3. n. 14. Suarez 4. tom. disp. 32. sect. 2. circa finem. Thom. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 8. num. Emanuel Saa verbo peccatum, num. 6. Salas 1. 2. quest. 6. artic. 6. tractat. 3. disp. 3. sect. 1. num. 31. §. inferius alijque circa finem. Basilus de Leon lib. 5. de marim. cap. 35. num. 4. Ioannes Sanchez in numerosos referens & videtur expresse tradi in cap. consultationi, de frigidis ubi permittuntur coniuges, quorum matrimonium ob impotentiam est irritum simul habitare vt fratres. At constat aperte ex tali cohabitatione periculum tactus necessarium esse. Ergo ob rationem vrgentem scilicet, ne decet

scandalum periculum peccati permittitur. Ratio huius conclu- sionis est manifesta: quia periculum peccati, non est peccatum formaliter, sed solum occasio eius. Ergo potest aliqua ratione honestari. Item in tantum periculum peccati: peccatum est, in quantum est tibi integrè voluntarium, seu in quantum ceteris quantum est tibi integrè voluntarium, seu in quantum ceteris illud gratis amare: at si virgine aliqua occasione illud suscipis, non tam dici potes amare periculum, quam illud subire, pro- grege docuit Basilium confiteatur. mon. st. c. 4. pag. 489. ubi inquit, qui virgine aliqua causa, & necessitate se periculo obicit, vel permittit se esse in illo, cum tamen aliàs nollet, non tam dicitur amare periculum, quam iocundus illud subire, & ideo magis prouidetur Deus ne in illo peccet.

9 Neque obstat ratio in contrarium adducta. Fatemur nam- que bona spiritualia cuiuslibet temporali bono p. ferenda esse, non tamen inde sequi vitiationem periculi peccati praeferen- dam esse cuiuslibet alia damno temporali certo, quia periculum peccati non est peccatum in se, nisi quatenus sine necessitate amatur, neque etiam inducit necessitatem peccatum aliud dam- num temporale est certum, & inuitabile, vt supponimus. Ergo hoc est praefendum illi.

Ad secundum respondeo, si salus alterius, aequè ac tua pe- riclitatur, concedo, te non teneri tuam periculo exponere. At si alterius salus necessario periclitatur, tua verò solum contingit, vt coniungit, quando infans existens apud infantes mo- riturus est sine Baptismo. si tu non accedis: at si accedis, timere potes subuersionem; existimo tunc non solum te posse, sed etiam debere te illi periculo exponere ob infans salutem. Non enim infans spolari debet iure suo. quod habet ad Baptis- mum ob infidelitatem matris, vel fragilitatem baptizati: & in tenet Bannes. 2. quest. 26. art. c. 5. §. 6. si quis querat Azor. 2. in lib. 12. cap. 4. ante finem. Valentia tom. 3. disp. 13. quest. 4. §. 6. Suarez de charitate. disp. 9. sect. 2. num. 3. plures referunt Ioan. Sanchez disp. 10. sect. 1. num. 9. Neque obstat hoc illi Christi Domini Matth. 16. Marc. 8. Luca. 9. Quid potest homini, si vnusquisque mundum laetetur, an me verò sua damnationem paratur: aut quam dabit homo commuta- tionem pro anima sua? Non enim sensus huius loci est, nihil prodesse homini laetari totum mundum, si alicuius peccati pe- riculo te exponit urgente causa. sed potius sensus est nihil prodesse homini laetari totum mundum, si alicuius peccatum committat, peccatum enim est detrimentum animae, non periculum peccati, quo statim peccatum vitari potest.

10 An vero possis ad infidelis accedere gratia illos con- uertendi cum periculo subuersionis, & ad praedicandum here- teticibus cum periculo peccandi? Mihi probabilius multo est te posse, quia tunc est sufficiens causa honestandi tale periculum cui tu te exponis: neque censendum est tunc fore verè pericu- lum, sed inuano auxilio facie vincendum: & ita docet D Tho- mas 2. 2. quest. 10. art. 9. in fine corpore. Salas 1. 2. tract. 8. dispu- tat. 2. art. 1. §. 1. num. 60. §. ad secundum argumentum, & late plurius relatis tom. 2. quest. 74. tract. 13. disp. 6. sect. 17. n. 105. §. 106. & Sotus lib. 5. de insti. quest. 1. art. c. 6. in fine 2. concl. Ioan. Sanchez, disp. 10. sect. 1. n. 8.

11 Ex his infero primò, posse, imò teneri parentem alere filios ex concubina, qui nec sperari possunt ad matrem, neque alia via possunt vitam quaerere, et si periculum habeat lapsus cum concubina: sic Ioannes Sanchez supra n. 9. circa medium. Item chiturgus potest verenda feminaria curare cum periculo confensus: idem si aliqua femina inclusa sit in aliquo secre- to loco, vt sit in ceteribus inquisitionis, ad cuius sustentationem solus callos carceris occurrat, potest officium exercere, et si periculum habeat peccandi cum illa, si alius non sit per quem cibaria ministrat. Ratio omnium est, quia damnium, quod proximè euenit ex omissione harum actionum, est graue, & inuitabile: damnium autem, quod tu incurris, vitare potes auxilio Dei, quod non deest, praecipue cum non tua voluntate, sed ob eius beneficium in tale damnium, hoc est, periculum peccandi incidis.

12 Infero secundò, filium familiàs non teneri domum patris deserere, in qua adest occasio peccandi, nec mercatoris, & scribas ab officio propriis abstinere, et si in illis habeant occa- sionem peccandi: quia tunc non est illis voluntaria occasio, sed iniuncta in illam incidunt quam cum graui detrimentum vitare ne- quequam tenentur: Ita Nauarr. summ. cap. 3. n. 4. Grassi lib. 1. de offi. cap. 28. n. 25. Anton. Feroand. in fruct. confessor. document. 6. Ioan. Sanchez, disp. 10. n. 10. §. 11.

13 Infero tertio, neque parochum esse obligatum desere- re officium, et si expectat voluntariè postui occasione desump- ta ex auditu in confessione, sufficit enim si proponat firmiter amplius non conuente: at Confessarius qui liberè confessiones audit, & facillè potest illas fugere, tenetur fugere, ne se periculo exponat, quia ob opus consilij non grauius necessarium, non debet peccandi periculo se exponere. Dixi, si facillè potest non se ex desolatione officij constendi, sequitur aliqua nota honoris, & famae Confessarij, non debet abstinere, in his consenti. Ioan. Sanchez supra disputat. 10. numer. 18. cum Lopez 1. part. in fruct. cap. 25. §. 1. hoc ultra. Nauarr. summ. cap. 3. num. 26.

14 Tandem infero Ioannes Sanchez num. 20. non teneri dominum expellere domo concubinam, cui dedit mutuos cen- tum aureos, quorum recuperandorum spes nulla est, si illam è domo expellat: neque econtra ipsam teneri à domo exire, si exiens non recuperata est, quae sibi debetur. Verum huiusmodi iudicium non facillè admitterem, pensanda enim est occasio: si enim diuturna sit, & grauius moueat, censuram admittendum esse debuit, ex cuius amissione non graue damnium, tibi veniat. Nam quilibet teneri saluti propriae consulere etiam cum aliquo temporali detrimento.

15 De tertia quaestione, an debeat absolui, qui est in occa- sione proxima peccandi, ex eo quòd proponat firmiter non peccatum? Ioannes Sanchez illa disputat. 10. numer. 4. au- lus est affirmare non solum semel, sed ter, & quater posse ab- solui, & loquitur, quando liberè potest occasionem deserere, adducit pro sua sententia aliquos Doctores: qui in casu occa- sionis proxima nihil minus dicunt, praecipue adducit Suarez tom. 4. de poenitent. disp. 32. sect. 3. num. 3. qui dicit posse penitentem absolui, antequam exequatur id, quod facere tenetur: quia satis est habere firmum propositum suam obligationem implendi, cui credendum est, praeterea, si tunc primum incidit in eam occasionem, & non est inuenus infidelis, seu incons- tans in similibus propositis, neque ex alijs coniecturis potest talis suspicio probabiliter concipi: ex eo igitur quod dicit praesertim, infero Sanchez sentire Suarium posse ter aut quater absolui: quis non videat, quam leuiter interat & quam inuisè, cum potius inferri debet secunda vice non esse absoluen- dum, si iam ingenuus fuit infidelis, & inconstans in similibus propositis: imò si Ioannes Sanchez vellet attendere Suarium, pauò inferri vidisset non esse absoluen- dum ter, vel quater. Aliquando, (inquit Suarez,) oportet remittere peniten- tem, & illum non absolueri, donec suam obligationem im- pleat: praeterea, quando iterum, atque iterum illam con- fessus est, & implere promisit, neque impleuit, quia aliàs re- linquetur in morali occasione peccandi, & eius propositum mor- taliter non potest iudicari efficax, quandoquidem conuincitur esse in magna mora & posse, & non facere: quapropter oportet Confessores in hoc esse cautos, & constantes, ne grauentur peccatis alienis: quod notauit Caeteranus verbo restitutio, c. 6. & Anton. 2. part. tit. 2. c. 8. Nauarr. 1. 7. n. 34. §. cap. 26. n. 5. hac Suar. Quid ergo clarius dici potest?

16 In hac ergo re primò certum est: si iam res sine muta- tione ita vt ceteris moraliter possit occasionem peccati cessare, sine dubio absoluen- dus est: hoc contingit: cum puella deforma- tis facta est: sic Grassi lib. 1. de offi. 1. part. cap. 28. num. 9. Ioan. Sanchez disp. 10. sect. 1. n. 12. vel si cognatio inter ipsos esset suborta, quae ab ipsis contemni non creditur, aut noua alia in- terferunt obstacula. Sanchez supra, cum Ludouic. Lopez 1. part. in fruct. 2. 2. in prin. Anton. Fern. in fruct. conf. docum. 6.

17 Dico secundò, in casibus, in quibus penitens non tenetur fugere occasionem peccandi, eodem modo debet Con- fessarius cum illo procedere, ac procedit cum habente consue- tudinem iurandi falsò, vel murmurandi, vel te polluendi, sicut enim hos absoluit, quoties intelligit firmum se emendandi ani- mum habere, ita absolueri debet occasione ligatum. Expedire tamen (vt bene aduertit Suarez supra n. 4. Reginaldus tom. 2. praxi. lib. 8. num. 19. Grassi 1. part. de offi. lib. 1. cap. 28. num. 23. Nauarr. summ. c. 3. n. 21. Coriolanus de casibus reservatis, lib. 7. 6. Lopez 1. part. in fruct. c. 22. §. tertium notabile.) videre an ali- qua emendatio sit: nam si nulla apparet, differenda erit abso- lutio: non quia necessarium si differri, si de firmo proposito pro- babiliter constat, sed vt in interim tempore se amplius dispo- nat, aliquamque penitentiam faciat: quando autem nulla adest emendatio, sed fortè maior in dies peccatorum numerus augetur: satis certò potest Confessarius inferre non habere peni- tentem vt tunc propositum se emendandi: quia in peccatum graue non ita facillè labitur quis, quando illud ex animo exercitatus est maiorique diligentia se praecauit, quidquid in contrarium sentiat Ioan. Sanchez supra n. 16.

18 Dico tertio, quando penitens tenetur deserere occa- sionem peccandi: et si possit Confessarius semel, aut iterum ab- solutionem concedere, antequam de facto expellat, eo quòd sciat expullurum: raro tamen illam concedere debet, sed potius cogere penitentem, vt à se peccati periculum expellat, & sic liberum velit absolui. Moueat ad id affirmandum expe- rientia magistra: raro enim penitens (praecipue si ex illis est, qui semel in anno ad confessionem accedunt) occasionem ex- pellit iam absoluitus: sed iterum eisdem, & grauioribus peccatis se implicat, & Confessarius non solum officium iudicis, sed Medici debet exercere, circa penitentem: ac prouide esto iudicet esse ritè dispositum ad absolutionem ratione firmi pro- positi quod de praesenti habet, idòque possit ex officio iudicis illi absolutionem concedere: at ex officio Medici tenetur medicamentum apponere, quod videt esse vnicè necessarium ad praecauendum futura peccata, timere enim iuste potest, non fore remouendam occasionem si absolutionem noui remota occasione concedant. In hac conclusione à fortiori conueniunt Doctores affirmantes, nec prima vice concubinatum esse absoluen- dum.

DE
CASTRO
PALATINO
LIBRARIUM

quin prius expellat concubinam: hi sunt Rodriguez tom. 2. sum. cap. 46 n. 17. Nauar. cap. 16. n. 20. Anton. Fernand. instruat. confess. document. n. 2. fol. 31. Margarit. confessor. fol. 30. Chapiuui. de casibus reseruat. in fine fol. 386. S. uelut uerbo concubinaris, quasi 2. & certe meo iudicio uidetur fere decisa hæc contentoria à D. Augustino in cap. satisfactio de penitent. dist. 3. ibi, satisfactio penitentia est peccatorum causis excedere, neque earum suggestioibus adiuu indulgere: & ibi Gloss. uerbo causa, ait, vitiosum radicem nec sufficit ramos incidere, & opportunitates, vel occasiones peccandi, & c. uelut interdum. g. dist. 81. ibi, Congruum est enim in de corporaliter auelli, ubi quisque illecebris deseruiuit, & cap. legitur. 2. q. 2. Gelasius Papa admonet Faultum, absolucndos non fore, qui in errore & occasione peccandi sua culpa immeriti sunt,

19 Dico vitio idem quod dictum est de vero concubinario, dicendum esse de eo, qui est in hominum opinione, ac proinde eodem modo esse, vel non esse absolucndum: quia quilibet tenetur non solum à se remouere occasionem peccandi, sed quæ talis existimatur esse ob scandalum, Syluester uerbo concubinaris quasi 2. Nauar. sum. cap. 3. n. 10. & cap. 16. n. 10. Grassi lib. 1. de cas. 1. part. c. 28. num. 8. Ch. piauui. tract. de casibus reseruat. in examine confessoriorum, q. 1. habetur in fine libri, fol. 386. Ioannes Sanchez disp. selectar. num. 15. Villalobos sum. tract. 1. d. fficent. 25. num. 4.

§. IV.

An peccatum ueniale fiat mortale, si sæpius multiplicetur, & quid de scandalo.

- 1 Ex sola multiplicitate nullum peccatū ueniale fit mortale.
- 2 Proponitur aliqua in contrarium.
- 3 Soluuntur supradicta.
- 4 Peccata que ueniunt in aliquo tertio, fieri possunt mortalia, si multiplicentur, secus si nullam habeant unionem.
- 5 Comedens sæpe die ieiunij, tamen si singulis vicibus parum, violare grauite potest ieiunium, secus si pluribus distinctis diebus.
- 6 Intemperanter comedens peruenire potest ad mortale peccatum.
- 7 Laborans die festo pluries, tamen si singulis vicibus parum, violare potest festum.
- 8 Quid dicendum de eo, qui causa est, ut plures modicum quid accipiant die ieiunij, vel modicum laborent die festo.
- 9 Quid de omittente singulis diebus orationem Dominicam recitare, quam tenetur ex voto.
- 10 Quid si plura leuia uota uiolens eodem die, Proponitur prima sententia te peccare mortaliter.
- 11 Probabilis est oppositum.
- 12 Responderur fundamentis n. 10. adductis.
- 13 Si peccatum de se ueniale grauitate proximum scandalizat, peccatum est graue. Reliqua de scandalo remittuntur tractanda tract. de charit.

Certum est apud omnes Catholicos, nullum peccatum ueniale ex genere suo fieri mortale ex sola multiplicatione: quare si uerbum otiosum est solum peccatum ueniale, etiam si sæpius multiplicetur, ueniale semper constituet, & idem est de aliis peccatis. Ratio est manifesta: quia multiplicatio non constituit actum in alia specie, neque auget peccati grauitatem intensiue, sed solum extensiue, hoc est, plura peccata eiusdem rationis constituit: ut bene probat Suarez lib. 3. de legibus, c. 28. n. 9. Azor. lib. 4. mist. moralium, cap. 9. q. 15.

2 Contrarium huius conclusionis uidetur docere Vasquez 1. 2. quest. 96. disp. 158. cap. 6. num. 60. ubi ait, transgressionem legis frequentem esse mortalem, quia notabiliter læditur finis legislatoris, et alia uenialis esset. Et confirmari potest in religiosis, quorum regule communes non solum ad culpam grauem, imò neque leuem obligare, quas tamen si passim transgrediantur, peccant leuiter, eo quod uideantur illa contemnere, & periculi transgrediendi uota exponi, tradit Abbas c. nam concupiscentiam, num. 1. & 5. de consuetud. & ibi Felin. n. 11. in fine. Syluest. religio. 1. quasi 12. dicto 4. Valent. 2. 2. disp. 30. q. 4. puel. 5. uersic. arguo ita est.

3 Verum hæc non obstat; quominus uerissimum sit ex consuetudine, & multiplicatione uenialis ex genere nunquam fieri mortale: quia finis legislatoris eodem modo læditur actibus repetitis, ac si repetiti non essent: quia, ut suppono, illi actus non ueniunt inter se, neque in obiecto, & consequenter non est, unde mortale peccatum possit constituere. Exemplum autem de religioso nobis non contradicit. Fatemur namque, si ex transgressione plurium regularum ad culpam non obligantium exponeretur religiosus periculo transgrediendi uota, ob periculum esse mortale: at non uideo qua ratione huic periculo exponatur, Nihilominus tamen credo peccatum mortaliter, non ob supradictum periculum, sed ob scandalum aliorum, & specialem religionis ruinam, quæ sine dubio oritur ex illo te-

pido, & defectuoso procedendi modo; quis enim dubitare potest religiosum, qui passim silentium uiolaret, cubicula ingrederetur, epistolam sine licentia scriberet, & hæc parumper detret, scandalum fore aliis religiosis, & ruinam religioni non mediocrem allaturum, & tanquam pestem esse omnino à cœtu, & communicatione aliorum excludendum: ergo peccat mortaliter, si hæc faciat, vel propositum habeat ea faciendi, quia religiosus tenetur sub mortali ita uiuere, & mores suos componere, ut merito in religione sustineri possit: ita tradit alius relatis Thomas Sanchez lib. 6. in Decalog. cap. 4. num. 18. & seqq.

4 Quod si de peccatis uenialibus, quæ ex paruitate materiae talia sunt, loquamur, distinguendum est, alia enim inter se, & in ordine ad aliquem tertium, seu obiectum ueniunt, alia uero non, Quæ in aliquo tertio non ueniunt, qualia sunt iuramentum uera, sed indeliberata. hoc est iudicia carentia, quantumuis multiplicentur, semper retinent eandem malitiam. At peccata, quæ in aliquo tertio ueniunt, ita accrescit eorum malitia ex multiplicatione, ut peccatum quod aliis ueniale foret, mortale fit ob peccata uenialia, quæ iam facta supponit. Explicis conclusionem, Futuris à Petro nummum regalem, committis peccatum ueniale, repetis futurum aliquoties, sine dubio deuenies ad futurum, quod uerè peccatum mortale fit: uo quia ex uenialibus peccatis, mortale aliquod fiat, sed quia illud peccatum furti, quod aliis ueniale foret, si alia furti facta non supponeret, fit mortale: quia illo furto completur damnum notabile, quod uerè tale esse iudicatur: quod clarissime constat, quando rem acceptam retines; pono enim quantitatem sufficientem ad peccatum mortale esse quatuor nummos argenteos; acceptis tres, si postea unum, uel duos accipias, quis dubitat te peccatum mortaliter, cum duos accipis, siquidem uerè es acceptor, & possessor grauis quantitatis alienæ: & idem est, etiam si de facto illos tres nummos argenteos non possideres, quia sufficit te possidere obligationem illa restituendi, quia hæc est possessio in uirtute. Ratio est, quia materia præcedentium peccatorum uenialium, uenit mortaliter cum materia huius ultimi peccati: ac proinde hoc furto ultimo uoluntarie amplectens totam illam materiam; siquidem intendis grauem quantitatem à Petro accipere, grauemque damnum illi inferre. Quocirca quoties obiecta peccatorum uenialium uenit possunt, & mortaliter unum efficiet, poteris peccando uenialiter ad mortale peccatum peruenire. sic Vasquez 1. 2. disp. 146. c. 2. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 4. num. 9. & 10. Bonacina disp. 2. de peccat. q. 3. p. 5. n. 20. Suarez lib. 3. de legib. cap. 28. n. 11.

5 Ex his infero primo, te comedentem sæpius die ieiunij, violare ieiunium uita illa comestione, quæ ad notabilem quantitatem peruenit; quia illa uita comestio, est per se sumpta, leuiter temperantiam læderet: at ut coniuncta aliis, & illas supponens, grauitate lædit: mortaliter enim illis coniungitur, & quasi esset simul cum aliis facta reputari debet: ita Vasquez supra n. 4. & disp. 2. 58. cap. 6. num. 60. Sanchez num. 11. & 15. Bonacina num. 27. Suarez lib. 5. de uoto cap. 5. num. 11. Secus dicendum, si diuersis ieiunij diebus parum aliquid comedas; uel propositum habeas parum aliquid singulis diebus comedendi, quia unum ieiunium cum alio non continuatur; neque comestio uno die facta, cum alterius diei comestione: sic supradicti Doctores. Neque propositum fertur in omnes illas comestiones coniunctim sumptas, sed in omnes separatam, & singulis diebus debitas; & prope debitas sunt: quæ cum solum sint debite sub peccato ueniali, nunquam est propositum de mortali: ita docet optimè Suarez in simili lib. 5. de uoto, cap. 5. num. 16. §. difficultas.

6 Infero secundo, si intemperanter cibum sumas, & uita comestione agnoscas tibi notabile damnum inferre: peccas mortaliter, quia iam amplectens obiectum grauitate distans rationi; quod est secundum se graue non esset: at graue est redditum ob multiplicem præcedentem comestionem, sic Vasquez, Sanchez, & Bonacina supra.

7 Infero tertio te laborantem similiter die festo aliquoties, est singulis vicibus parum tempus consumas, peccas mortaliter, quando peruenis ad quantitatem notabilem, uerbi gratia, duarum horarum, quia omnes illi labores mortaliter ueniunt, & quasi in eodem tempore facti reputantur: siquidem uerum est dicere te laborasse ille die festo ultra duas horas; secus uerò, si per quadantem singulis festis laborares; quia tunc sicut festa diuersa sunt, ita & labores sunt diuersi, neque unum cum alio continuatur: sic Sanchez cap. 4. num. 11. Bonacina num. 25.

8 Infero quarto, non peccatum mortaliter, qui eodem die ieiunij in causa est, ut plures modicum quid accipiant, & in die festo per breue spatium similiter laborent: quia actus cuiuslibet personæ cum actionibus alterius nullo modo continuantur: sic Bonac. c. 26. Sanchez n. 11. & 12.

9 Infero quinto, quid dicendum sit, si omittas plures dies recitare orationem Dominicam, vel dare elemosynam paruum, quam singulis diebus dare promissisti, an pecces mortaliter? Et quidem si in honorem illius diei, uel remedio altius necessitatis singulis diebus facta est promissio, cœcose non

non peccatum mortaliter, etsi pluries omittas: quia qualibet omisso non contiguatur moraliter cum alia neque vnum quid efficiantur: scilicet verò dicendum, quando intentio votantis non determinat tempus, ut fiat obligatio, sed potius ut illam contingat in solutione debitorum: tempus enim augere: ut contingat in solutione debitorum, si de fa- praeiungitur debito solvendo, non ut extingatur debita, si de fa- pioinde adveniente termino, & debito non soluto, magis debi- tor est: quando autem hoc modo recitatio, vel elemosyna promittitur, nemini est dubium posse pertinere ad aliquem diem, in quo omisso elemosyna, vel recitatio sit gravis, quia tunc non solum omittitur elemosyna, vel recitatio illius diei: sed recitatio, & elemosyna omnium dierum praecedentium: quae debita tunc est ac proinde est gravis: & ita tenet Bonacin. disp. 2. de peccat. q. 3. punct. 5. n. 2. 3. Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 4. n. 14. Sual. lib. 5. de voto. c. 5. n. 2. 9. & 10.

Sed inquire, quando censetur votans annexere obligatio- nem ad diem, quando non?

Respondetur, quoties aliquod motuum in singulis diebus re- luctet, quale solet revertere in recitando quoties calculo virgi- neo, nullo modo censetur votans in diem sequentem proto- gere obligationem: & in votis personalibus ita semper est in- telligendum, dum aliud non constat, ut bene dixit. Sors lib. 7. de iustit. q. 1. art. 1. col. 4. vers. c. conclusio ergo. Aragon. 2. 2. quest. 88. art. 3. paulo post principium, comel. 3. Quapropter Suarez lib. 5. de voto, cap. 5. num. 12. & 13. & alibi saepe: dicit ratio con- tingere in votis personalibus obligationem factam pro vno die in sequentem prorogari: in votis autem realibus facilius po- test praeteri intentio prorogandi obligationem, eo quod videat- ur non solum attendi religiosum servitium, sed etiam necessi- tatis alicuius remedium, quod semper habet eandem oportuni- tatem. Quapropter Medina 1. 2. quest. 88. art. 4. ad 4. Petrus de Ledesma 2. 2. sum. tract. 10. cap. 3. dub. 1. & multis relictis Garcia de benefice. 3. part. cap. 1. num. 17. tenent in votis reali- bus obligationem in sequentem diem semper prorogari credo tamen sic praesumi, dum aliter non constat: constare autem, si in honorem Virginis promissa esset elemosyna danda singulis Sabbatis, vel in eius festiuitatibus: non enim ad sequentes dies transferret, sed eodem modo iudicandum esset de tali elemosyna, ac de ieiunio tunc promisso.

10. Maior difficultas est, an pecces mortaliter, si violes plu- ra vota eodem die, quorum quodlibet de se leui sit, & omnia simul gravem materiam constituent? Verbi gratia, pro- missisti Deo in honorem Virginis septies salutationem Angeli- cam recitare, alio voto in honorem passionis quinquies ora- tionem Dominicam, & alio voto alias orationes in hono- rem alicuius Sancti, peccesne mortaliter, si omnia haec omittas.

Bonacina disp. 3. quest. 3. punct. 6. num. 29. existimat te pec- catum mortaliter, & idem tradit Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 4. num. 16. non solum in votis, quae sunt eiusdem rationis, sed etiam in votis diversis, ut si vno voto promissisti aliquas leues orationes recitare, & alio elemosynam, alio opus aliquod levis charitatis. Movenur primo, quia omnia illa vota eiusdem ra- tionis sunt: obligant enim sub materia religionis. Ergo violans illa violat virtutem religionis grauius. Secundo per accidens est omnes illas orationes multiplici voto esse Deo promissas, po- terant enim vnicuique voto promissae esse. At si vnicuique voto promissae fuissent, & de facto omittentur, peccatum foret morta- le: ergo etiam est mortale, quando multiplici voto fuerint pro- missae. Constat. Si Petrus magnum pecuniae summam promi- sisset promissionibus diversis, quarum singulae promissiones le- uem materiam continent: eodem modo peccates omittendo pecuniae solutionem, ac si vnica promissione pecunia illa pro- missa sit, quia per accidens est promissa esse vnica, vel multi-plici promissione: ita similiter in promissionibus Deo factis videtur dicendum, cum ad eius honorem, & cultum partem referat, multiplici, vel vnico actu omnes illas orationes pro- missas esse.

11. Verum etsi supradicta sententia probabilis sit, mihi proba- bilior videtur opposita: nempe in supradicto casu non esse peccatum mortale omissionem illorum votorum: ita colligitur ex Francisc. Suarez lib. 5. de voto. c. 5. num. 11. & 12. vbi affirmat, si promissisti singulis horis eleuare mentem ad Deum, vel quo- ties Missam audire, nihil leue ex illa omittentes, etsi toto die non eleuaret mentem ad Deum, & in pluribus Missis leue quid omittentes, nunquam te peccatum mortaliter: & reddit rationem, quia vna materia cum alia non colligatur: scilicet verò si promissus recitare officium diuinum integrè, & in prima omittentes Psalmum, in tertia, & sic in singulis horis, quia om- nes illae horae vnum officium diuinum constituent, & omnes illae omissiones in vnum aduocantur. At in supradicto casu illa vota non vniuntur in aliquo tertio, sed quodlibet ex illis est se- paratum, & distinctum. Ergo violatio vnus non potest augere violationem alterius. Neque obstat illa vota vni in virtute re- gionis: nam etiam si promissus Dominicus singulis Do- minicam orationem recitare, & multis diebus omittentes, non peccas: quia est omnes illae recitationes aduersus religionis

Err. de Castro Sum. Mor. Pars I.

virtutem sint, quia tamen inter se non vniuntur, ideo grauius virtus religionis non laeditur: sed omnia illa vota (etsi sint vno die implenda) non tamen vniuntur inter se, sed ita distincta sunt, ac si quodlibet illorum quodlibet distincto die praestan- dum esset, quod exinde probatur: quia quodlibet votum in specialem reuerentiam, & honorem alicuius Sancti, vel mysterij diuini factum est, in quo aliud votum non conuenit. Ergo sunt inter se omnino disparata. Ergo non peccas mortaliter, esto omnia illa omittas.

12. Ad rationem contrariam facile responderetur. Admitto omnia illa vota vni in virtute religionis, sed haec vnus non sufficit, ut ex omissione illius grauitas alterius accretat: debe- bant enim inter se vota vni.

Ad secundum respondeo impossibile esse vnico formali vo- to promitti, esto vnico actu omnes illae orationes promitteren- tur, est enim ille actus virtualiter multiplex, & de re multiplici, scilicet est, quando vnico actu promittis singulis Sabbatis recita- re salutationem Angelicam, quodlibet enim Sabbato absoluitur promissum illius diei, neque vltra progreditur, neque recitatio vnus Sabbati cum recitatione alterius coniungitur: scilicet verò est in promissione pecuniae homini facta, quae cum in eius vi- liam cedat, omnes illae pecuniae promissae in huiusmodi fi- re, qui est immediatus, aduocantur, & tunc vnica promissione, siue multiplici promissae sint, siue vnico die praestandae, siue multis diebus: ac verò recitationes non vniuntur, cum quodlibet cedat in honorem particularis Sancti, vel mysterij.

13. An peccatum veniale, vel opus indifferens mortale red- darur ob scandalum? Certum est reddi mortale, si enim tuo dicto, vel facto indicas ad peccatum mortale, peccas mortali- ter, quia particeps es peccati alterius: & ita docet D. Thomas 1. 2. quest. 88. art. 3. corp. & ibi interpretes Toletus lib. 3. sum. cap. 2. n. 3. in fin. Suarez 5. tom. in 3. part. disp. 18. sect. 3. num. 27. Thom. Sanch. lib. 1. in Decalog. cap. 6. num. 11. Valquez de scandalo quest. 43. art. 8. dub. 2. num. 17. vers. c. vna autem. Qua autem ratione hoc contingat, & quibus modis scandalum mortale fit, cum opus sit tantum veniale, vel indifferens, latè dicemus tract. de charitate, disp. de scandalo.

PUNCTVM X.

An libera complacentia, & delectatio de ob- iecto malo, quaeque dicitur delectatio, mo- rosa absque proposito exequendi illud, sit peccatum mortale.

§. I.

Proponuntur aliqua c. rta.

1. Explicatur differentia inter delectationem de obiecto & eius desiderium.
2. Delectatio de cogitatione obiecti mali, mala non est.
3. Idem est dicendum, si delecteris de modo aliquo mirabili, & artificio.
4. Limitantur supradicta.
5. Quomodo cognoscendum sit, procedatne delectatio ex artificio, & cogitatione, vel ex obiecto malo.
6. Delectatio de obiecto formaliter malo, semper est mala.

1. PRIMO certum est magno esse differentiam inter dele- ctationem de aliquo obiecto, & eius desiderium: saepe enim licita est delectatio de aliquo obiecto, cuius tamen non est licitum desiderium: licitum enim est complacere de ludo, qui fuit causa omissionis Missae, non tamen licet illud desidera- re, & licet displicere, & tractari de auditione Missae facta in die festo ob laborem annexum, non tamen licet desiderare Missam non audire. Ratio est, quia desiderium, seu voluntas efficax ali- cuius obiecti tendit ad ponendum obiectum cum omnibus suis circumstantiis. Ergo ab obiecto talibus circumstantiis vestito separari non potest malitia, neque etiam à voluntate separari poterat: & accipit enim voluntas malitiam ab obiecto: ac delectatio non tendit ad ponendum obiectum, sed quasi supponit iam pos- situm, illudque secundum se respicit, ac proinde facili negotio denudari potest à malitia: siquidem neque directè, neque indirectè in illam fertur, cum nihil ponat, ex quo malitia sequatur. E contra verò potest esse aliquod desiderium ab obiecto licito, cuius tamen complacentia non sit licita, desiderare enim potes co- pulam habere cum Maria, casu quo sit tua legitima vxor, neque tu sis aliquo vinculo impeditus: ac complacere in tali copula, non est ita certum licere. Quae omnia probant desiderium, & voluntatem efficacem sumere tuam bonitatem, & malitiam ab obiecto: complacentiam autem ex conformitate, vel deformi- tate immediata cum virtute: sic Valsq. 1. 2. disp. 12. cap. 3. Salas tract. 1. 3. disp. 6. sect. 5. n. 50. Basil. de Leon lib. 10. de matrim. c. 16. §. 1. 7. Bonac. de matrim. q. 4. p. 8. n. 3. 15. & 16.

2. Secundo certum est delectationem de cogitatione obiecti mali,

mali, malam non esse: nam cognoscere obiectum malum, malum non est. Ergo neque delectari de tali cogitatione malum esse potest. Et confirmo. Deus cognoscit omnia mala, & peccata, & delectatur de tali cogitatione, non igitur potest esse ibi aliqua malitia.

3. Tertio certum est delectationem aliquo modo mirabili, & artificioso in obiectis pravis relucente non esse mortalem, quia non est delectatio de obiecto malo, quatenus malum est, neque quatenus fundat malitiam, sed potius quatenus ab illa praescindit. Obiectum enim talis delectationis bonum quid est, scilicet dexteritas, velocitas, ingenium, fortitudo, inopinatus eventus, & similia, quae licet pravis actionibus adiungantur, non tamen ferunt delectatio, ut illis sunt coniuncta, sed potius ut ab illis praescindunt. Hac enim ratione cum videmus aliquem ex praecipitio cadere, & grauius vulnerari, ridere, & laetari solemus, non quidem de malo illius, sed de modo quo cecidit. Item cum narrantur fraudes, furta, duella, aliaque similia, delectari solemus, quia imbibunt in se inusitatum modum, dexteritatem notabilem: sic Azor, *tom. 1. instit. mor. lib. 4. c. 6. q. 11* & alij statim referendi.

4. Aduerte supradicta intelligi per se loquendo: nam per accidens saepe est peccatum mortale, vel veniale, delectari de cogitatione, vel de aliquo artificioso peccato. Erit namque peccatum veniale, si cogitatio sit vana, & otiosa: erit mortale, si periculum adit consentiendi in aliquo mortali: sic relato D. Thom. Angel. Sylu. & alijs docet Salas *1. 2. q. 7. tract. 13. disp. 8. sect. 7. n. 61. 62. c. 64. sect. 45. n. 230. circa finem. Thom. Sanchez. lib. 1. in Decalog. c. 1. a. n. 2. Lessius lib. 4. de virtutibus. c. 3. dub. 15. n. 109. Bonacina. de matr. q. 4. punct. 8. n. 7.*

5. Sed inquires quomodo cognoscas, an delectatio ex cogitatione, vel ex aliquo artificio oriatur, an vero oriatur ex re mala cogitata.

Respondeo difficillimum esse cogniti, & periculosissimum. Primo enim certum est, ut delecteris de cogitatione debere te necessitati aduertere cogitare, alias conuinceris de re cogitata delectari & non de cogitatione, quia voluntas ferri non potest in incognitum. Postero autem quod supra cogitationem reflexis, non inde inferri manifeste de sola cogitatione delectari, nam potes de cogitatione, & de re cogitata delectari. Secundum signum licet non euidens, clarius tamen sumitur ex occasione vnde orta est cogitatio: nam si ex honesta occasione cogitas de obiecto pravo, ut quia audis confessiones, legis, studes, praedicas, praesumeris delectari de cogitatione, non de re cogitata, & licet in appetitu sensitivo oriatur delectatio, censuris ei non consentire: at si ex occasione prava, ut ex affectu turpi & otioso, locutione inuiti, lectione vna oriatur: non leue indicium est ex re cogitata esse potius delectationem, quam de ipsa cogitatione. Tertium & mihi apertum indicium est ad cognoscendum, vnde oriatur delectatio, attendere, an artificium in rebus pijs relucens aequè te delectet, ac in pravis, & inhonestis; nam si cum honesta sint, & si elegantiora, & sublimiora, non te ita delectant, signum est non ex artificio tantum, sed ex re cui est annexum artificium, sumi delectationem: hac ratione optime aduertit Salas *1. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 8. q. 7. n. 65.* conuincit plurimos consentire in delectatione rerum turpium sub praetextu artificiosi carminis, vel suavis musicae, qui tamen carmina elegantiora rei pie, & honeste audire, & legere recusant, vel saltem minori auditate legunt, & audiunt, & quasi minus lepida, & artificiosa sibi videntur; indicium sane non leue suae prauae affectionis.

Secundo conuincit latenter delectatione carnis ferri, qui frequentius, & libentius loquuntur de occultis partibus corporis, de agritudinibus, medicinis, vestibus, & alijs ad eas pertinentibus, quarum memoria iturpiter in risum incompositos testes aliquid delectationis latentis.

Tertio inquit Salas similibus peccati argui, qui metaphoris rerum turpium gaudent, quasi artificioso loquantur, & qui facile multa detorqueant ad turpes sensus, & celebrant minus inconsiderate dicta sub specie ostentandi acumen ingenij, & loquentis imperitiam, qui potius gaudeat rebus turpibus cogitatis: & quamuis haec saepe a mortali excusentur ex inadvertentia, aut ignorantia, aut quia obiectum non est adeo obscenum; saepe tamen ob delectationem formalem rei turpis mortalia sunt, quare omnino vitanda.

6. Quarto certum est delectationem de obiecto formaliter malo etiam sub ratione delectabilis esse mortalem: loquimur de obiecto non venialiter malo, sed mortaliter, hoc est de peccato mortali (nam delectatio de aspectu curioso feminarum, de furto leui, de verbo otioso, veniale est in omni sententia si licet & ipsum obiectum) Suppositum existimo ita certum, ut nulla ratione stante fide dubitari possit: qui enim se iactaret, vel delectaretur de fornicatione habita, de furto commisso, de ieiunio violato suae se, siue ab alio, voluntate sua amplectitur obiectum grauius prohibendum. Ergo peccat mortaliter, & idem est, etiam si de facto haec commiserit, nec commissurus esset, sed fugeret committi, & sic de illo delectaretur, quia iam per voluntatem amplectitur obiectum formaliter malum: parum enim refert esse obiectum verum, vel fictum, ut malitiam

tribuat, Bassilius de Leon, *lib. 10. de matrimonio, cap. 16. numero 2. c. 3.*

Ex quo fit si coniuges copulam maritalem habentes, se delectant de copula fornicaria, mortaliter peccaturos, quia approbant obiectum mortaliter malum: contingit enim saepe coniux accedens ad vxorem, cogitationem habere in alia femina, & in illius congressu, quasi in praesenti delectari, nemini potest esse dubium tunc peccate mortaliter: ita Syluest. *verbo debitum, quaest. 2. in fine. Sanchez alios referens lib. 9. matrim. disp. 17. num. 6.*

§. II

An delectari de obiecto materialiter malo, v.g. de coitu cum femina, de comestione carnis die Venenis, sit mortale.

1. Proponitur sententia negans.
2. Contraaria affirmans.
3. Tertia distinguit de prohibito iure naturali, vel positivo.
4. In materia luxuria nulla est delectatio deliberate quaesita de obiecto graui in personis solutis, quae ex lenitate materiae venialis sit.
5. An delectari de copula sub conditione, si licita sit, sit mortale? Negat Sanchez de delectatione voluntatis secus de delectatione appetitus.
6. Admittenda non est talis distinctio.
7. Viduis nullo modo licet de copula habita durante matrimonio delectari.
8. Proponitur aliquot obiectiones.
9. Soluuntur.
10. Mortale est delectari de pollutione naturaliter contingente, tamen si licet illam ob aliquem honestum finem desiderare, aut de ea sic contingente ob curam fidem hominum gaudere.
11. Idem est dicendum de alijs materijs.
12. Quid dicendum de coniugibus ligatis voto castitatis.
13. Quid si ex alio impedimento extrinseco illicita copula sit coniugibus, an possint de copula delectari.
14. Quid quando dubium habent de valore matrimonij, & ratione dubij interdicta est debiti peticio. Proponitur sententia affirmans esse licitam talem delectationem.
15. Probabilior opposita.
16. Respondetur argumentis num. 14. deductis, & resoluitur ratio in absentia coniugis absque pollutione licitas esse.
17. Quid dicendum, quando coniux dubius non est de valore matrimonij.
18. Quid dicendum de delectatione in coitu aliorum, proponitur quaedam sententia.
19. Resoluitur esse mortale tam delectationem de coitu licito quam illicito.
20. In alijs materijs à Venere licita est delectatio de opere bono.
21. Si de opere ex aliqua circumstantia malo delecteris, quatenus tale est peccatum.
22. De obiecto iure positivo prohibito potest esse delectatio absque peccato.

I. Variæ sunt sententiae.

Prima negat vllam delectationem de obiecto materialiter malo, etiam si sit in re venerea, esse mortalem, sed solum veniale: tribuitur Martino de Magist. *tract. de temperantia, q. 3. luxuria ad 17.* clarius illam docet q. de pollutione post probationem 4. conclus. Corduba *lib. 1. q. 23. dub. 11. §. igitur*, illam reputat probabilem. Medina *1. 2. q. 7. art. 6. non audeat illam condemnare. fundamentum huius sententiae est: quia ferè nullum est obiectum, à quo separari malitia per apprehensionem non possit. Ergo de illo ut sic apprehenso delectari potes absque peccato saltem mortali: nam licet virtus castitatis omnes motus, & delectationes circa rem veneream reprimat: at non videtur sub mortali reprimere inefficaces, sed solum illas, quae efficaces sunt, & causa operis.*

2. Secunda praecedenti opposita affirmat omnem delectationem de obiecto mortali, siue prohibito iure naturali, siue positivo in quacumque materia sit, esse mortale: ita Medina *Cod. de vestit. quaest. 21. §. mihi tamen*. Valent. *1. 2. disputat. 6. quaest. 4. punct. 4. ad finem*. Azor, *tom. 1. institut. moral. lib. 4. cap. 6. quaest. 1. fauet D. Thom. quaest. 4. artic. 8. ubi probat delectationem veneream de opere mortali, mortalem esse, quia mortale est confirmari per affectum peccato mortali, quae ratio aequè probat de obiecto contra castitatem, ac contra quamlibet aliam virtutem, & de prohibito iure naturali, vel positivo.*

3. Tertia, & communis sententia est, omnem delectationem mortalem de opere mortali prohibito iure naturali mortalem esse, non item de prohibito iure positivo tradit D. Thom. *1. 2. quaest. 74.*

quasi 74. art. 8. in cap. 1. ad §. siquidem solum in prohibitis iure naturali exemplum ponit Lessius lib. 4. de iust. cap. 3. dub. 15. et 115. Corduba lib. 2. q. 30. dub. 1. Sanchez alios referens lib. 1. cap. 2. num. 9.

Priorem huius sententiae partem probant Doctores, quia à prohibitis iure naturali separari non potest malitia, quia sunt inrisolubiles mala: ac à prohibitis iure positivo optime potest separari; siquidem ab illis separari potest prohibitio, quae facta sunt, sed quatenus in se sunt delectabilia, delectant: si enim die Veneti videas agrorum comedentem carnem, & de tali comestione delectaris; delectaris, inquam, de comestione bona, & non mala; siquidem non delectaris de comestione violante legem. Verum, ut distinctè procedamus, prius dicendum est de delectationibus in materia luxuriae, postea de reliquis.

4. Dicendum ergo primò est in materia luxuriae nullam esse delectationem deliberatè quaesitam in solutis hominibus in re veterata de obiecto graui, quae ex leuitate materiae excelsius à naturali: ita communis conscientia, neque contraria vix iam habet probabilitatem. Valquez disput. 109. cap. 3. Salas in numerosis referens tractum 3. disput. 6. section. 4. num. 45. Basilius de Lessius lib. 10. de matrim. cap. 16. §. 2. num. 8. lib. 4. cap. 3. dub. 15. num. 109.

Ratio huius conclusionis est, quia delectatio de obiecto veterato est causa per se, & supra natura coitus, vel pollutionis, commouet enim appetitum sensitiuum, & spiritus vitales subleuantes generationi vocat. Ergo per se est mala, & prohibita. Oculi, tactus, & amplexus nulla honesta ratione accepti peccata sunt, quia initium sunt, & causa per se coitus, vel pollutionis. Quòd verò hae delectatio mortalis sit, esto si, actus in efficitur ex eodem principio, probò: quia magis quam tactus, oscula, vel amplexus appetitum delectat, maiorique impetu, & efficaciori ad coitum, vel pollutionem promouet, & ratio abest à tali delectatione consensus in opus; vt notauit D. Thom. de virt. 85. art. 4.

5. Ex hoc fundamento inferitur nemini soluto licere delectari de copula sub conditione cogitata, si esset licita; quia illa cognitio, & delectatio praesens est, & causa, & initium coitus praesentis: ita Sanchez, Basilius de Leon, & Valquez supra, Limitat tamen Sanchez tom. 3. de matrim. disput. 47. num. 1. & sequ. lib. 1. in Decalog. cap. 2. à num. 31. hanc doctrinam ad solam delectationem appetitus sensitiui, & non voluntatis, quia appetitus sensitiuus ferri non potest in obiectum conditione veteratum, scilicet sub conditione matrimonij, quia imaginariu non potest representare appetitum obiectum veteratum aliqua conditione, sed absolute, ideo (inquit) appetitum non posse ferri in obiectum licitum, sed in obiectum secundum se, & cum copula in se mala sit in solutis, ideo mala erit talis delectatio, licet delectatio voluntatis: probat autem non posse imaginariam representare appetitum obiectum sub conditione, quia in representatione obiecti conditionalis, est quidam tactus discursus, qui imaginariu cum brutis communi non est tribendus: videtur enim in representatione obiecti conditionalis affirmatio, & negatio, vt cum dicitur, si homo est animal, est sensibilibus; aequales enim huic, est animal, ergo sensibilibus.

6. Verum hae doctrinae acquiescere non possum. Existimo enim delectationem voluntatis de copula sub conditione auctente eius malitiam, si fiat in solutis, malam esse: non quia ex parte obiecti mala sit, sed quia de facto excitat appetitum, & commouet ad copulam praesentem, quae nullo modo solutis licita est: si enim castitas delectationem appetitus sensitiui refrenat in solutis, quare non debet refrenare delectationem voluntatis? Deinde falsum est appetitum non posse, sicut & voluntatem delectari de obiecto sub aliqua conditione, imaginariu enim representare potest obiectum veteratum aliqua conditione: nam ad hanc representationem non requiritur discursus, affirmatio, vel negatio, sed sola simplex apprehensio, qualis est in brutis; brutis enim saepe representantur cibi conuenientes, veterati tamen aliqua conditione quae illos à sumendo remouet, & vere comederent illos, nisi timor domini castigantis addelet; habent ergo appetitum sub conditione: sic Ioann. Salas tract. 13. disput. 6. sect. 18. num. 189. & sect. 30. n. 200. Quòd verò in voluntate delectari, non solum gaudium, sed etiam delectatio, videtur necessariò affirmandum exemplo Christi, qui summum gaudium vno Deo habebat: imò gaudebat vehementer se pro redemptione mundi pati, & moti non tamen de illa morte habebat delectationem, sed potius tristitia, iuxta illud, *tristis est anima mea usque ad mortem*, quae tristitia non solum in appetitu, sed etiam in voluntate residet. In quo autem differant gaudium, & delectatio voluntatis, non est facile explicatum. Deo ergo gaudium esse quandam complacentiam approbationem boni possessi, quia voluntas vult ita esse, & complacet, vt ita sit; tendit enim ad rem, prout est in se; delectatio verò non respiciet, prout est in se, sed prout sibi est utilis, & conueniens, & de illa vt sic delectatur: quare delectatio ex gudio sequitur; ac non semper gaudium inferit delectationem.

Adde difficillimo negotio distingui posse delectationem voluntatis à delectatione appetitus; habent enim huiusmodi potentiae talem inter se annexionem, vt vix eorum actus distingui possint, vt ex praeterea constat.

6. Secundo infero non esse licitam viduis delectationem tam voluntatis, quam appetitus sensitiui ortam ex cogitatione copulae habitae tempore matrimonij, neque sponsi de futuro delectati de copula habenda tempore coniugij: quia talis delectatio non sumit suam bonitatem, vel malitiam ab obiecto, quòd bonum quidem est, sed ex oppositione, quam de praesenti habet cum virtute castitatis, eo quòd de praesenti excitet, & commoueat spiritus subleuantes generationi, & pollutionis, vel coitus praesentis initium sit: & ita tenet Sanchez plures referens lib. 9. de matrim. disput. 47. num. 4. Bonacina q. 4. de matrim. punct. 8. n. 13. Valquez 1. 2. disput. 114. n. 3. Basilius de Leon lib. 10. de matrim. c. 16. §. 2. n. 10. & 11. Lessius lib. 4. de iust. c. 3. dub. 15. num. 120.

8. Sed oblicies. Eiusdem bonitatis, & malitiae est operatio, & eius delectatio, teste Aristotel. communiter recepto lib. 10. Ethic. cap. 3. ad finem, & cap. 5. sed operatio, quam delectatio habet pro obiecto, est licita. Ergo. Secundo delectati de copula, est copulam approbare, & de illa gaudere; sed gaudium, & approbatio copulae licitae licita est. Ergo licita est talis delectatio. Tertio coniugibus licitum est, delectari de copula tunc habita, quia delectantur de obiecto bono, sed idem est obiectum cum vidui sunt. Ergo licet de eodem delectari; diuersitas enim temporum speciem moralem non variat, si in obiectis non sit variatio. Quarto licitum est delectari de comestione carnis tempore quo licet, de occasione latronis à iudice facta, de distributione pecuniae alienae, casu quo esset propria. Ergo etiam erit licitum delectari de copula: & ita tenet de sponsis de futuro Medina referens Vid. 1. 1. quest. 74. artic. 8. dub. 3. & sibi Zumel, disput. 4. c. 3. Paludan. in disput. 19. quest. 3. art. 1. n. 9. & probabilem reputat Corduba lib. 1. quest. 23. dub. 13. & de viduis docuit idem Medina dub. 2. Palud. Zumel, supra. Valent. 1. 2. disput. 6. quest. 4. p. 4. Syluester verbo delectatio quest. 13. Emanuel Sa, verbo luxuria, n. 13. Salas tract. 13. disput. 6. sect. 18. numer. 190. probabile reputat delectationem etiam appetitus sensitiui de obiecto turpi sub conditione auctente eius malitiam licitam esse, & sect. 29. loquens de sponsis de futuro, solum vt probabilius defendit non esse eis licitas tales delectationes, & sect. 30. n. 200. in viduis reputat probabilius posse delectari de copula habita.

9. Verum retinenda est nostra sententia affirmans delectationem veteratam tam voluntatis, quam appetitus sensitiui in peccatis solutis esse mortalem. Dixi, tam voluntatis, quam appetitus sensitiui: quia delectatio voluntatis excitat delectationem appetitus propter sympathiam naturalem, neque valet distingui, quando delectatio est voluntatis solum, quando verò sit etiam appetitus, vt bene probat Valquez disput. 113. c. 2. & disput. 108. c. 2. Salas disput. 6. sect. 30. n. 200. Quocirca.

Ad primum dico eiuudem bonitatis & malitiae esse delectationem cum operatione, quam causat, non cum operatione, quam habet pro obiecto. Cum autem delectatio de copula licita causet illicitam, quia causat copulam de praesenti, quae illicita est; ideo ipsa delectatio illicita est. Secundo respondeo eiuudem bonitatis, vel malitiae esse delectationem cum opere, quod habet pro obiecto: ac obiectum delectationis non est copula praeterita, quatenus praeterita, sed quatenus vt apprehensionis modò sit praesens, & quasi modo sit exercita, & cum de praesenti illicita sit, efficitur illicitam esse eius delectationem.

Ad secundum nego delectari de copula esse formaliter copulam approbare: aut de illa vteunque gaudere: nam in omni sententia licitum videtur esse, gaudere, quòd debitum marito reddiderit, & cuiuslibet licitum est gaudere, quòd coniuges sibi iniucem debitum reddant: quia hic actus totam suam bonitatem, & malitiam sumit per ordinem ad obiectum sicuti actus desiderij, & voluntatis efficacis: ac delectatio inefficax cum non respiciat obiectum, vt praeteritum, neque vt futurum, sed abstractat ab illo, eius malitia, & bonitas non per ordinem ad obiectum, ex quo originem sumpsit, sed ex effectu, quem causat, desumenda est. Et forte hoc est quòd voluit dicere Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 15. num. 120. Bonacina quest. 4. matrimonij punct. 8. num. 14. Salas 1. 2. tract. 13. disput. 6. sect. 29. & sect. 30. num. 199. cum dixerunt sponsis de futuro non licere delectari de copula futura, neque viduis de copula praeterita apprehensa per imaginationem, vt praesenti, & tunc exercita; licet verò de illa, vt futura vel praesenti.

Ad tertium nego coniugibus licitum esse delectari de copula tunc habita, quia delectantur de obiecto bono, sed quia delectationes non sunt eis tunc prohibita; cum enim licita eis copula sit, & licita esse debet causa illius.

Ad quartam admitto licitas esse illas delectationes, quia non habent specialem deformitatem cum virtute; & nego tamen licere delectationem de copula ob rationem saepe dictam.

10. Tertio inferitur nullo modo tibi licere delectari de pollutione

DE
CASTRO
PALAZO
TOM.
I
EN

pollutione in somnis habita, vel coitus sine peccato contingente: quia talis delectatio causa est excitativa pollutionem coitus praesentis, & ob eam causam prohibetur à castitate. Ita Zumel plures refertens 1. 2. q. 74. artic. 8. disp. 4. dub. 2. Et 4. Salas 17. 13. disp. 6. sect. 3. 2. num. 119. Basilius de Leon lib. 10. c. 16. §. 2. num. 12. At licitum est de illa pollutione gaudere ob effectum inde sequentem, & ob eandem causam desiderare, quia tunc non est propriè delectatio de pollutione, sed de eff. & inde sequuto. Verbi gratia, licet desiderare, vt pollutio naturaliter contingat ob tentationes sedandas, & ob eundem effectum de illa gaudere: hac enim ratione Ecclesia gaudet de Adæ peccato, cum dicit: *O felix culpa, quæ talem, ac tantum meritis habere Redemptorem.* Sic Valquez disp. 1. 5. cap. 2. Et 3. Basilius supra. Lessius lib. 2. c. 3. d. 14. n. 105. Saa. verb. *luxuria*, n. 11. Salas plures refertens 17. 13. disp. 6. sect. 3. 2. n. 217. Et seq. Sanch. lib. 1. in Decal. c. 2. n. 18.

11. Quod dictum est de pollutione ob huiusmodi finem, dicendum est de homicidio, fornicatione, & aliis peccatis, licitam esse, isquam, delectationem non illorum præcise, sed quatenus fuerant cause alicuius boni effectus. Sic Basilius lib. 10. de matrim. cap. 16. num. 2. sine. Et num. 12. sine. Salas 17. 13. disp. 6. sect. 3. Bonacina de matrim. quest. 4. punct. 8. num. 8. Neque obstat, si dicas te non posse procurare pollutionem, homicidium, fornicationem: ergo neque de illis contingentibus delectari, quia procurare pollutionem est esse causam illius: at delectari de illa naturaliter contingente ob effectum relictum non est esse causam illius. Ergo non est, vnde talis delectatio videtur. Verum si loquamur de desiderio: est Emanuel Saa. verb. *peccatum*, n. 13, in editione Complutensi, affirmet licitum esse desiderare illud, de quo est licitum gaudere. Et idem docet Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 14. num. 105. verb. *dico quare*. At mihi videtur id verum non esse; licitum enim est gaudere, quod aliquis fuerit interfectus non ex displicentia personæ, sed ob hereditatem inde provenientem: at interfecionem eius desiderare non videtur licitum. Item nullo modo licet desiderare, vt aliqui nefariè copulenter, ad habendos filios, quia licet desideret finem bonam, desiderat illum medio peccato: at postea iam peccato licitum esse videtur de illo, secundum quod causabit liberos gaudere. Quare solum licet desiderare ob bonum finem illud obiectum, quod sine peccato effici potest, licet, inquam, desiderare pollutionem naturaliter contingentem, non voluntariè contingentem mortem naturalem alicuius, vt à peccato cesset, vel tempus iam non turbet. In omnium enim sententia certum est nullo modo licere supradicta procurare: non enim quidquid licet desiderare, licet efficere, quia alio modo tendit desiderium in obiectum, ac tendit operatio: desiderare enim potest clericus, vt latrones interficiantur, non tamen potest illos interficere, quia non desiderat interfici à se, sed ab alio: quæ omnia notavit Sorus 1. de iust. q. 12. art. 1. *verbis finem* Nauarr. sum. c. 16. n. 17. rat. 6. Salas alios refertens 1. 2. 17. 13. disp. 6. sect. 3. 2. n. 220. Lessius lib. 4. c. 3. dub. 14. n. 104. *verb. dico secundo*.

12. Quartò inferitur non esse licitum coniugibus ligatis voto castitatis delectari de copula legitime habita, vel habenda; quia licet obiectum bonum sit: at delectatio bona non est, eo quod aduersetur voto castitatis, quod prohibet omnem delectationem em sensibilem veneream. Sic Basilius de Leon num. 12. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 44. num. 25. Valquez disp. 12. num. 10. Temperant tamen aliqui hanc doctrinam. Coninchus disp. 34. de matrim. dub. 11. num. 109. ne habeat verum in coniuge, qui votum castitatis emisit absque consensu alterius coniugis, & ratione cuius non deobligatur à debiti redditione. Nam tunc delectatio non videtur prohibita, siquidem absolute copula non est prohibita, cuius ipsa potest esse causa: at eadem cum Sanchez, Conincho n. 115, & Valquez supra, talem delectationem tibi esse prohibitam ratione voti castitatis, quia ratione illius obligatus es abstinere ab omni carnali delectatione quantum est ex te, seu quæ sine iniuria alterius coniugis omitti potest: at talis delectatio omitti potest sine iniuria coniugis. Ergo. Neque obstat illam delectationem initium esse posse copulae licitæ, quia non prohibetur ratione copulae, cuius initium esse potest, sed ratione sui ob votum castitatis. Adde initium esse non copulae licitæ, sed illicitæ: nam est initium copulae peccatæ à delectante, non copulae redditæ, ratione enim delectationis, ipse qui delectatur, copulam petit. Sic Lessius n. 106. Valq. 1. 2. disp. 15. c. 2.

13. Sed quid si ex alio impedimento extrinseco copula coniugalis illicita sit, vt quia vterque, vel alter astitatem contraxerant, vel prohibiti sunt copulari, vel ex copula damnata est sequendum proli: an tunc licita sit delectatio de copula?

Negat Basilius de Leon lib. 10. de matrim. cap. 16. §. 2. num. 12. quia delectatio tunc initium est copulae illicitæ. Probabilius tamen existimo oppositum; quia est copula ex accidente illicita sit, at per se licita est. Ergo delectatio licita erit, cum delectatio non respiciat copulam secundum quod ex circumstantia vitatur, sed secundum quod se habet. Et confirmo, si votum castitatis fecisset coniux non absolutum, sed limita-

tum, scilicet non accedendi ad vrotum: certum est non peccaturum aduersus votum in delectatione mortosa. Ergo delectatio mortosa non sumit suam bonitatem, vel malitiam ex copula, quam de presenti potest causare attendendo ad circumstantias extrinsecas, sed de copula, quam potest causare per se. Adde in impedimento affinitatis esse rem manifestam, cum ratione huius impedimenti solum accatur coniux à debiti petitione. Ergo non à delectatione illius. Ita docet Sanch. lib. 9. de matr. disp. 44. à n. 21.

14. Maior dubitatio est, quando coniugi dubium est de valore matrimonij, & ratione dubij interdicta est debiti peritio, an tunc licita sit delectatio? Videtur licita: tum quia copula coniugij dubitandi absolute licita est: tum quia delectatio non infert copulae petitionem potius quam redditionem, sed est indifferens. Ergo ratione huius indifferentiæ licita erit talis delectatio. Et confirmo. Tactus, qui ab vno coniuge in absentia alterius haberetur, non est mortalis, vt defendit Sanch. disp. illa 44. n. 16. quia de se est indifferens ad copulam licitam, vel illicitam, neque delectatio mortosa copulae cum coniuge abscate, quia referri potest ad copulam coniugalem, licet actu non ditigatur. Ergo similiter delectatio de copula à coniuge dubio excutabitur à mortalitate, quia ordinari potest ad copulam licitam, qualis est petita ab altero coniuge.

15. Diceretur tamen existimo prohibitam esse talem delectationem: quia in solutus omnis delectatio carnalis tam extrinseca, quam intrinseca prohibita est, eo quod aduersatur castitati cohibenti omnes has delectationes: sed qui dubius est de matrimonij valore, non habet ius petiendi has delectationes, nisi in quantum necessarium fuerit ad seruandum ius illiusdem alterius partis bona fide contrahentis: at ad conferendum ius alterius comparis nunquam est necessarium coniugem dubium de mortose cogitando delectare, licet neque se in absentia coniugis tactibus prouocet. Ergo nullo modo talis delectatio est illi licita: & ita tenet Sanchez lib. 9. de matr. disp. 44. n. 24. Coninch. disp. 34. de matr. dub. 11. n. 115.

16. Ad rationem oppositam respondeo, cum copula solum licita sit, casu quo peratur: at sublati tali petitione licita sit, efficitur delectationem, quæ non supponit, neque supponere potest, petitionem semper illicitam esse: quia non habet conditionem, quæ illam possit honestare. Ad confirmationem, est Nauarr. Saa. Corduba, & alij quos refert Sanchez disp. 44. n. 2. & Basilius de Leon lib. 10. de matrim. cap. 16. num. 11. existimant tactus, & delectationem appetitus sentiens in coniuge absente mortalia esse; quia cum non possint esse causa, & principium liciti coitus eo quod sit impossibilis, sunt causa, & principium coitus illiciti, vel pollutionis. Nihilominus existimo tales delectationes, & tactus absque periculo pollutionis non esse peccata mortalia, eo quod ratione matrimonij omnes delectationes carnales, quæ ad copulam per se ordinantur, à mortali sine excusata. Quod verò copula sit impossibilis, cum impossibilis sit per accidens, non tollit quominus delectatio ad illam ordinetur, idè quæ licita sit, & ita tenet Valq. 1. 2. disp. 13. c. 2. Sanch. n. 3. Coninchus disp. 34. dub. 11. n. 113. At in coniuge dubitante de valore matrimonij, cum nullam causam habeat honestandi delectationes carnales, nisi ad petitionem comparis carentes dubitatione: nullo modo illi est licita talis delectatio, aut tactus.

17. Quod si coniux dubius non est de matrimonij valore, neque aliquo impedimento voti, affinitatis, aut similibus ligatus est: probabilius existimo licitum esse delectari de copula maritali habita, vel habenda, ac si praesens esset, modo absque periculo pollutionis: quia omnes hæc delectationes coniugibus sunt licitæ, eo quod principium, & dispositio sint copulae coniugalis, quæ illis licita est. Ita Valq. 1. 2. disp. 113. cap. 2. Sanch. lib. 9. de matrim. disp. 44. n. 3. Coninch. n. 113. Neque redditur mortalis, etiam si inde conseruat membris pudendi alteratio, & commotio absque pollutionis periculo, quia hæc omnia ad copulam materialem de se ordinantur: si tamen propter eorum delectationem appaeratur, erit culpa venialis, quia extrahitur à suo fine. Sic Valq. n. 4. Sanch. n. 5. Salas 17. 13. disp. 6. sect. 30. n. 206. Quod verò Salas ibi n. 205. affirmat mortale esse, si coniuges se delectant de copula maritali imaginaria, & ficta, mihi non probatur; quia parum refert copulam esse fictam, vel veram, si delectat in absolute illis prohibita non est, & non fertur ad obiectum formaliter malum, & ita tenet Sanchez disp. 44. n. 22.

18. Quintò inferitur quid dicendum sit de delectatione in coitu aliorum, & quidem si coitus aliorum malus sit, & de illo sic apprehenso delecteris, nemini est dubium te peccare, quia placet tibi, & approbas obiectum malum. At si coitus aliorum à culpa excusetur, eo quod fuerit in amentia, Herreia disp. 31. quest. 17. existimat non esse mortale, quando absque periculo propriæ libidinis, & iniuria prolis; quia amentibus, inquit, nulla est lex posita, & idem est de eorum coitu delectari, ac delectari de coitu brutorum. Verum si coitus aliorum à culpa excusetur ob ignorantiam, somnum, aut ebrietatem, existimat mortale esse de illo sic apprehenso delectari; quia hic peccantes lege adstringuntur, licet ab illis ob ignorantiam excusentur. Ergo

Ergo delectari de illorum coitu, est delectari de actu prohibito. Adde, hos ignorantibus non licet coniugere, nec confu-
tere, ut coniugantur. Ergo nec licet de illorum coniunctione
delectari.

19 Ergo verò existimo de omnibus esse morale, sic Cor-
daba lib. 2. q. 30. sine salis tract. 13. disput. 6. sect. 31. n. 118. Azor.
tom. 1. in fin. moral. lib. 4. cap. 6. quest. 9. Mourcor, quia omnes
tam cibij, quam amens lege tenentur, licet ab illa ob ebrie-
tatem, vel amensiam fuerint excusati, Ergo delectari de illor-
um coitu per se, est delectari de obiecto malo. & solum per
accidens excusato à malitia. Ergo est mala delectatio. Con-
firmo. Nemini licet amensiam ad necem hominis inuolare, ne-
que ebrios inter se coniugere, neque desiderare, ut iudex erret
in profectenda sententia, aut testes falsum testimonium dicant,
etiam ignorantibus, quia mala illa, & peccata, à quibus amen-
siam, & ebrietas per ignorantiam excusantur, tibi erunt volunta-
ria, & grata. Deinde in venenis est specialis ratio, quare de
his obiectis nequas delectatur, quia delectationes de his obiectis
non solum sunt prohibita, quia ad obiecta prohibita referuntur,
sed etiam ratione sui, & ob repugnantiam quam habent
cum castitate, excusant enim, & commouent de se appetitum ad
coitum, Ergo siue obiectum excusatur à malitia, siue non, de-
lectatio de illo mala est. Unde non solum delectatio de coitu
à malitia per accidens, excusato mala est, sed etiam delectatio de
coitu matrimoniali aliorum, quia talis delectatio excitat in
habente illum, fluxum seminis. Et licet aliquando non excitet,
hoc est per accidens, ex se enim habet excitare, ac proinde à
causa excusati non potest, esto contra tenet Salas *supra* n. 2. 15.
tunc de delectatione voluntatis, quam appetitum sensuui, situo-
li (siquis) est talis distinctio.

20 Verum si de delectatione in aliis materijs à Venere lo-
quamur, dicendum est primo licitam esse delectationem de
quolibet opere bono, siue à se, siue ab alio factam sit. Probo,
quia obiectum bonum est, & nullum prauum affectum mouet.
Ergo licet de illo delectari, sicut delectare. Qua ratione il-
licum est de delectari de suspensio latrone de inimicis iure va-
stans, sic omnes Doctores.

21 Dico secundò, Si opus ex aliqua circumstantia malum
sit, & de illo, vel est sub tali circumstantia, delectaris, delectatio
peccaminosa est, sicut & ipsum opus, sic Basilius de Leon lib.
10. de matrim. cap. 16. num. 16. Ratio, meo iudicio, est euidens,
quia delectatio vel est approbatio obiecti, vel supponit illius
approbationem, sed approbare obiectum malum, malum est.
Ergo de illo si delectari malum erit. Explico conclusio-
nem. Approbatio est sanam comedere carnes in Quadragesi-
ma, si de tali comestione delectaris, procul dubio delectaris de
obiecto formaliter malo; similiter si te iudicem fingis, & sub
hac apprehensione contemplaris vindicare de inimico, quis
dubitare potest te peccatum cum obiectum formaliter ma-
lum approbes.

22 Dico tertio, de quolibet obiecto iure postiuo prohibi-
to potest abique morali delectatio esse, dummodo intelle-
ctus repræsentet voluntati obiectum denudatum conditione
vitians, & voluntas & appetitus in illud ve sic repræsentatum
feratur. Hæc conclusio est communis, Lessius lib. 4. cap. 3.
dub. 15. n. 11. & seq. Vazq. 1. 2. disp. 110. cap. 2. Sanch, alios
referens lib. 1. Decal. cap. 2. n. 10. Ratio videtur aperta, quia
obiectum, ut sic repræsentatum, non inuoluit malitiam. Ergo
nequit illam delectationem tribuere: posse autem tali obiectum
denudatum per intellectum à conditione vitiantem, apertum est,
cum ab extrinseco habeat malitiam, sicuti & prohibitionem
hæc ratione tibi non est morale. si in Quadragesima delectaris
de usu carnis absolute, quia usus carnis in se malus non est, ne-
que in se inuoluit prohibitionem; esset tamen mortale si dele-
ctatio esset de usu carnis in Quadragesima facta, ita vt obiectum
delectationis illammet circumstantiam comprehenderet.

Dices. Sanè nullo modo licet velle in Quadragesima com-
edere carnes, etiam si non velit illas comedere, quatenus sunt
prohibita, Ergo neque etiam licet in Quadragesima de usu
carnis delectari.

Respondendo negando consequentiam. Ratio disparitatis est,
quia voluntas efficax tendit ad consequendum opus, & cum ab
opere sic exercito separari non possit malitia, neque à voluntate
efficaci separari potest: at delectatio cum operis executione non
sit, potest in opus denudatum à conditione vitiantem ferri, ac
proinde malum esse, vt bene notauit Coninchus *disput.* 34.
dub. 11. n. 110. Bonaccia de matrim. quest. 4. par. 8. n. 11.

Dico quartò, de obiecto iure naturali prohibito mala est
delectatio, quous ab illo præcindi non potest malitia: at si
ab illo obiecto in aliqua circumstantia facta separari potest
malitia, non erit mortalis eius delectatio. In priori parte hu-
ius conclusionis omnes conueniunt: nam tunc delectatio non
habet, vnde honestari possit, cum malum semper approbet.
Qua ratione nunquam potest esse licita delectatio de idolola-
tria, odio Dei, mendacio, infidelitate, & similibus, quia in nulla
circumstantia hæc licita esse possunt. Secunda pars paucis ar-
guitur, eo quod existimant à prohibitis iure naturali separari
non posse malitiam, & prohibitionem. Verum si rectè expendi-
datur, clara est: factum enim licitum esse potest necessitate

gravi vigente, homicidium auctoritate publica factum: si igi-
tur quis delectaretur de horum actuum substantia, non inter-
tur delectari de illis, quatenus mali sunt; siquidem, & mali,
& boni esse possunt, secundum diuersas circumstantias in
quibus fiunt; hæc enim ratio, vt bene dicit Azor statim al-
legandus, non peccat mortaliter, qui se ducem fingens in
bellio iniusto delectatur, quòd strenue pugnaverit, iurificè se
defenderit, aliisque huiusmodi fuerit operatus. Item ipsemet
Thomas Sanchez, qui lib. 1. cap. 2. num. 11. affirmat, de-
lectationem de prohi bitis iure naturæ semper esse ma am, n. 35.
nobiscum videtur consentire, siquidem admittit non esse cul-
pam lethalem, si laicus se apprehendat Sacerdotem, & iurif-
dictionem habentem; delectatur in confessionibus audiendis,
quia audire confessiones non est malum, nisi quatenus sit à
non habente potestatem; quare dum non delectatur de huius-
modi conditionis absentia, non delectatur de aliquo malo, sic
dicendum in duello homicidio, & similibus, quæ licita, & illi-
cita esse possunt, ita tenet Basilius de Leon lib. 10. de matrim.
cap. 16. num. 19. Azor tom. 1. in fin. moral. lib. 4. cap. 6. quest.
1. in fin. & Thomas Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 2. num. 16.
fine. Coninch. *supra* num. 110.

§. III.

An delectatio, & desiderium obiecti mali sub
conditione auferente eius malitiam,
mortale peccatum sit.

- 1 Explicatur questio.
- 2 De prohibitis iure positio non est peccatum.
- 3 Quid attendendum de prohibitis iure naturæ? Proponitur que-
dam sententia non posse honestari talem delectationem.
- 4 Probabile est honestari posse.
- 5 Sati sit argumentis num. 3. posit.
- 6 Aliqua aduertuntur pro superioris doctrina intelligentia.

1 **D**esideras comedere carnes die Venetis, occidere, men-
tiri, vindicare, idololatriæ si tibi liceret, & de illis
sub tali conditione apprehendis delectaris, committis pecca-
tum, ac si conditionem non apposuissis.

2 Si de prohibitis iure positio loquamur, recepta om-
nium sententia est, te non peccare, si apponas conditionem
excusantem à malitia, & sub ea obiectum velis, vt si velis in
Quadragesima comedere carnes, casu quod Ecclesia permitte-
ret, stante enim Ecclesiæ permissione talis comestio licita est.
Ergo velle comestionem sub tali conditione est velle obiectum
bonum nulla ex parte maculatum.

3 Quòd si de prohibitis iure naturæ loquamur distinguen-
dum est. Aliqua enim sunt, à quibus separari potest malitia;
alia à quibus malitia est inseparabilis. Prioris generis sunt, coi-
tus, homicidium, furum, infamatio, quæ stante aliqua conditio-
ne licita sunt, coitus enim licitus est, si cum vxore propria fiat,
homicidium, si auctoritate publica, furum, si vigente necessitate
de infamatio, si honesta causa intercedat. Alia sunt, à quibus ma-
litia separari non potest, quia nullus casus dabilis est, in quibus
hæc liceant, vt mendacium, fornicatio, vindicta, idololatria,
odium Dei, & similia. Si voluntas fertur in prioris generis
obiecta sub conditione auferente eius malitiam, existimo
peccatum mortale non esse, quia fertur in obiectum denuda-
tum à malitia; hæc enim ratione non peccat mortaliter re-
ligiosus, qui velit ducere vxorem, casu quo liber esset à voto, &
occidere latrones casu, quo iudex esset, & alienum accipere
necessitate vigente, sic Caietanus in *summa*, verbo cogitatio.
Emanuel Saæ verbo peccatum. Mai 1. tom. *summa*, cap. 12. n. 1.
in 2. edit. Basilius de Leon lib. 10. de matrim. cap. 16. num. 20.
Th. Sanch, alios referens lib. 1. in Decal. cap. 2. n. 11. & alij Do-
ctores statim referendi. Quòd si voluntas fertur in posterioris
generis obiecta, quæ in nullo euentu licita esse possunt, affirmat
Thom. Sanch. n. 13. Basilius de Leon *supra* Azor tom. 1. in fin.
moralium, lib. 4. cap. 6. q. 10. te peccare mortaliter, quomo-
cumque ea velis, etiam si ea velis sub conditione, si tibi liceret,
vel si non essent mala, vel prohibita. Nam cum impossibilis
sit talis conditio, pro non adiecta debet haberi, ex text. in *cap.*
fin. de conditionib. appositis, ac si conditio non esset apposta, sed
absolute in talia obiecta motus fuisset, nemini est dubium te
peccatum grauer. Ergo etiam si conditionem apposueris.
Secundò cum dicitis velle mendacium, si esset licitum, con-
uincens desiderate licitum esse mendacium. Ergo desideras, vt
naturæ retum mutentur, & iure naturæ verita liceat. Ergo
peccas. Tertio nemini esse potest dubium, hunc actum esse
culpam lethalem, si esset licitum, destruerem Deum, cum ta-
men conditio rationem malitiam auferre videretur.

4 Nihilominus existimo satis probabile non esse pecca-
tum mortale hæc obiecta intrinsece mala desiderate, vel de il-
lis delectari sub conditione, si licita essent, vel si Dei offensa
non essent; sic tenet expressè Valquez 1. 2. *disput.* 116. cap. 2.
Sayrus in *clausi regia*, lib. 8. cap. 7. num. 28. & 29. Salas
tractum 13. *disputat.* 6. *sectio*, 27. num. 180. Emanuel Saæ in
edit.

DE
CASTRO
PALACIO
TOM.
IIII
LIV

edit. Complur. & Rom. verbo peccatum, n. 2. Bonacina de matrimon. quæst. 4. p. 8. num. 20.

Probo primo, quia sic desiderans illa obiecta, non absolute, & efficaciter illa desiderat, cum videat esse impossibilia, solum enim ostendit propensionem suæ voluntatis in tale obiectum quando enim dicit se mendacium committurum, si liceret, scit nec esse, neque posse esse licitum mendacium. Ergo non habet voluntatem committendi mendacium; cum hac enim voluntate mentendi, si liceret, stat optimè voluntas nunquam mentendi, quia non est licitum. Ergo solum illa voluntas est, quædam voluntas inefficax, seu, ut melius dicam, est quædam propensionis in obiectum significatio: at quando ita est, implet Thomas Sanchez num. 27, affirmat malam non esse. Ergo nunquam est mala talis voluntas, secundò, qui vult mentiri, casu quo liceret, non vult obiectum prauum, siquidem mendacium licitum malum non est, & licet nunquam possit esse licitum mendacium, hoc non obest quominus voluntas in illud sub ea conditione feratur; in apprehensione enim, & affectu mendacium licitum est.

Neque obstant rationes conetarie. Admitto enim conditionem impossibilem in matrimonij contractu favore ipsius pro non adiecta haberi: at non in aliis contractibus, ex §. si impossibilis, Institur. de iuribus stipular. & leg. impossibilis, 7. ff. de verborum obligat. & leg. non solum, 30. ff. de actionib. & obligat. Ex quibus legibus constat apponentem conditionem impossibilem non habere voluntatem contrahendi, sed potius irridendi?

Ad secundum nego volentem mentiri, casu quo liceret, vel ut licitum sit mendacium, quia circa bonitatem, vel malitiam mendacij non feruntur eius voluntas, sed negativè se habet: sicut si voluntatem haberes occidendi latrones, si iudex edes, non inferitur te habere voluntatem assassinandi officium iudicis. Neque religiosus, qui dixerit: Si solutus essem à voto, ducerem uxorem; inferitur habere voluntatem se à votis liberandi, sed solum dicit, quid in illo statu faceret, sibi que gratum foret. Ergo ex tali voluntate non inferitur velle, ut rerum naturæ mutentur, secundò respondeo concedendo te velle, ut illa omnia essent licita, & naturæ rerum mutentur; sed quia non vis illud efficaciter, sed inefficaciter, & per simplicem affectum, & ob finem bonum, non est cur peccati mortalis tuis affectus dammandus sit, ut bene dixerunt Vasq. & Salas supra.

Ad tertium respondeo illam voluntatem, si esset licitum, destruerem Deum, mortalem esse non ex formali obiecto, quod respicit, sed quia videtur effectus esse alterius voluntatis Deum odio habentis: qui enim sermò id diceret, manifestè conuinceretur Deum sibi displicere, & ex displicentia ipsius esset mortale; non obiecto.

Pro maiori intelligentia supradictæ doctrinæ aduerto aliquos esse casus, in quibus à mortali aliqui de existimant excusatos ob conditionem appositam, cum tamen non sint, eo quod conditio illa non tollat malitiam integrè. Si enim dicas vindicater, fornicater, aut aliud malum facerem, si infernus non esset, vel si non essem sacerdos religiosus, &c. sine dubio peccatus esse, vel non esse infernum, esse, vel non esse sacerdotem, non tollit malitiam vindictæ, fornicationis, & aliorum peccatorum; tollerit tamen aliquam circumstantiam: ut si diceres, si non essem religiosus, fornicater, & constituerit peccatum solum contra temperantiam, non contra votum, ut bene notavit Bonacina de matrimon. quæst. 4. p. 8. n. 27. Sanchez libr. 1. in Decalog. cap. 2. n. 28. qui n. 29. aduertit, cum aliquis dicit, si hoc mihi alio tempore accideret, vindicater, esse peccatum, si potentiam exequendi vindictam desiderat: at si solum enuntiativè proferat, enuntiativo, inquam, quid tunc sciendum fuisse existimat, culpa vacat. Nunquam tamen est peccatum velle relinquere peccatum ob timorem inferni, vel ob amissionem honoris, ob quemcunque enim finem peccatum relinquatur, peccatum non est.

§. IV.

An delectatio morosa de turpi obiecto habeat omnes species, quas habet desiderium illius.

1. Explicatur questio, & declaratur, in quo sita est difficultas.
2. Si delectatio sit de copula cum coniugata, quatenus talis est, speciem habet adulterij, secus si de copula coniugata præciso per intellectum coniugij.
3. Preponitur quædam obiectio, & soluitur.
4. Aliqua aduertuntur notanda.

1. **C**onstat primò, desiderantem fornicari cum soluta contra temperantiam peccare; si cum nupta, addere iniuriam ob adulterium; si cum religiosa, vel voto castitatis ligata, peccare contra religionem; si cum consanguineis, peccare contra pietatem, quantumvis vellet non esse coniugatam, religiosam, vel consanguineam, quia desiderium peccati tendit

ad exequendum peccatum, & cum à peccato illo separari non possint illæ circumstantiæ, necessariò illatum malum habere debet desiderium, seu voluntas efficacis.

Difficultas autem est, an etiam illas habere debeat delectatio: siquidem delectatio non tendit ad executionem operis, sed potius ipsum opus, quasi exercitum supponit, & in illo delectatur.

2. Et quidem si delectatio sit de copula habita, vel habenda cum coniugata, quatenus coniugata est: ita ut obiectum tæ delectationis non solum sit copula cum illa femina, quam cognoscis coniugatam, sed copula cum illa ut coniugata, taliter quòd esse coniugatam te delectet, nemini esse potest dubium talem delectationem non solum contra temperantiam, sed etiam contra iustitiam esse: siquidem iniustitia tibi placet, & grata est, & tradiderunt Azor. Vasq. & Salas infra allegandi. At vero vel nunquam hoc contingit, quia terminam esse coniugatam, vel alio impedimento ligatam, parum delectationi delectatur, in ò potius temperat delectationem, non illam excitat. Ergo cum de illius concubitu delectaris, non delectaris de illo, quatenus est concubitus coniugatus, vel religiosus, sed ab omnibus his circumstantiis præcisus. Possit autem delectationem ab omnibus his circumstantiis præcisare, videtur manifestè: femina enim illa esse poterat sine coniugio, vel voto castitatis. Ergo bene potest apprehendi, quòd apprehendatur affectus coniugij, vel voto castitatis (est alia cognoscitio cognoscitur affectum esse coniugio, vel voto castitatis). Ergo apprehendere potes copulam cum illa, ut sic apprehensa. Ergo si delectaris in tali copula, non delectaris in copula adulterina, vel sacrilega: quia copula illa prout est in tua apprehensione ab omnibus his malis præcisus. Ergo delectatio de copula cum coniugata, religiosa, vel consanguinea, eiusdem esse potest speciei, nisi formaliter delectatio fiat de illis, quatenus tales sunt, ita tenet, & late probat Vasq. 2. disp. 12. cap. 2. Azor libr. 4. in sit. mor. cap. 6. q. 3. Sayrus in clauis regis lib. 8. c. 7. n. 19. & 20. Thom. Sanchez, libr. 1. in Decalog. cap. 2. n. 12. attenda eius limitationem, quam apponit conclusioni, probabilem reputat Lessius libr. 4. de vitiis. cap. 3. dub. 15. n. 123. Saà verbo luxuria n. 13. Salas 1. 2. tract. 1. disp. 6. sect. 6. num. 56. & 57. Agid. de Coninch. disp. 34. dub. 1. n. 108. Bonac. de matr. q. 4. p. 8. n. 9.

3. Sed obijcies, cum delectaris de obiecto prauo, verbi gratia de copula habita cum coniugata, copula cum coniugata tibi placet, & grata est. Ergo tibi grata est copula adulterina, quia ab illa copula cum coniugata separari non potest adulterij malitia.

Respondeo, si per approbationem voluntatis tibi placeat copula cum coniugata, certum est malitiam adulterij talem approbationem habere; illa enim voluntas est voluntas operis: at si per delectationem tibi placeat, non est necessarium, quòd tibi placeat copula cum coniugata, quatenus cum coniugata est; sufficit, si placeat illa copula, quæ cum coniugata est facta, quatenus est cum femina pulchra, & à te amata; stat enim optimè non posse ab aliquo opere separari plures malitias, & in delectatione illius operis omnino separari. Exemplis probat Coninchus, Lessius, & Salas supra, si in loco facto malè tractetur tuus inimicus, & tamen de illius calamitate delecteris abique consideratione loci sacri: talis delectatio malitiam sacrilegij non habet, etiam si opus exterium sacrilegium fuerit. Item audis verba facientis, sed contumeliosa, imputa, detestatoria, delectari de illis potes, non quatenus contumeliam causam, sed quatenus risum excitant, item non quatenus detestatoria, sed quatenus impura. Ergo non est necessarium delectationem integrè obiecto conformari, & omnem eius malitiam in se recipere, sed poteris solum ex parte turpitudinem ab illo accipere.

4. Aduertendum tamen est, si delectatio contingat de copula sodomitica, vel bestialis, necessariò faciendum esse, quia omnino sunt distincta à copula fornicaria, & speciem cum virtute castitatis oppositionem habent: siue hæc oppositio illis proveniat à turpitudine obiectorum, quæ respiciunt, siue à se ipsis per ordinem ad obiecta, sic Vasq. cap. 2. Lessius n. 122. Salas num. 60.

Secundò aduertendum est, si delectatio fiat ab habente votum castitatis, esse non solum contra temperantiam, sed etiam contra votum, quia votum omnes delectationes carnales excludit. Solum est difficultas, an delectatio coniugis cum femina aliena habeat non solum malitiam contra castitatem, sed etiam contra iustitiam? Affirmat Bonacina quæst. 4. num. 8. de matrimon. n. 19. versus. secundus casus, quia coniux per matrimonium non solum corpus, sed etiam affectus alteri coniugij obligavit. Ergo si in alteram à coniuge inclinat, iniuriam intogat. Hæc tamen ratio non caret difficultate, supposita nostra lenientia affirmante delectationem non accipere malitiam omnem obiecti, sed quatenus ab intellectu voluntati repræsentatur. Cum autem à circumstantia coniugij possit intellectus præcisare, & seipsum quasi solum considerare, non videtur circumstantiam coniugij, posse malitiam tali delectationi tribuere. Quòd autem per coniugium non se coniuges obligauerint ab his delectationibus abstinere, sicuti obligantur vouentes castitatem; inde probatur, quia hæc delectationes sunt:

non per se in cognoscere alteri coniugi. Ergo non potest ratio illarum iniuriam pati, neque ob illas priuatur copula sibi debita. Ergo non sunt contra iustitiam, sed solum contra temperantiam, quod dubitando dictum sit.

§. V

An delectatio appetitus sensitivi cum commotione corporis, peccatum sit mortale, si voluntas in talem delectationem expressè non consentiat.

- 1 Quæ ratione in his moribus consentire possit, & de quo consentit sit controversia.
- 2 Motus appetitus sensitivi non refrenari à voluntate, cum possit qui affirmant esse mortale.
- 3 Probabilior, est sententia opposita.
- 4 Soluuntur fundamenta num. 2. posita.
- 5 An sit peccatum veniale hos motus non reprimere? Proponitur sententia non esse.
- 6 defenditur cum communi esse veniale peccatum, & soluuntur contrariæ rationes.
- 7 Quid si ob causam honestam non reprimis.

1 Duplicitè voluntas in huiusmodi moribus consentire potest, primò expressè appetendo illos, & in illis se delectando, & de hac voluntate nemini est dubium esse peccatum mortale. Secundo consentire potest tacite, & virtualiter, quatenus non reprimat, que coërcet, cum possit. Et de hac secunda voluntate est controversia, an sufficiat, ut motus appetitus sensitivi sint peccata mortalia, etiam quando abest periculum pollutionis, vel alterius consensus mortalis.

2 Prima sententia affirmat, sic AZOR tom. 1. lib. 4. cap. 6. quæst. 5. & cap. 11. quæst. 5. Petrus de Ledesma 2. part. sum. cap. 27. initio. Valent. 1. 23. disput. 6. quæst. 4. punct. 3. vel nihilominus contraria. Lellius lib. 4. de iustit. cap. 3. num. 117. Valquez 1. 2. disput. 108. cap. 2. Sayrus lib. 8. cap. 7. num. 3. referunt pro se D. Thom. Bonavent. Alenf. Richard & alios, sed immerito, ut etiam expedit Salas 1. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 3. in princ. num. 24. & 25.

Probat potest primò, quia voluntas tenetur regere appetitum, & omnes alias potentias, ne rationi pugnent: ideo enim constituta est domina, & regina potentiarum. Ergo si cum appetitibus, aliisque inferioribus potentia oppugnant rationem voluntas non se opponit, & appetitum reprimat, & obligationi, non satisfaciunt, Ergo peccat, & cum sit materia grauis exculsiua non potest à mortali. Secundo, si voluntas in huiusmodi motus expressè consentiat, omnes affirmant, peccare mortaliter. Ergo etiam peccabit si virtualiter consentiat, tacitus enim, & expressus consensus pro eodem reputantur, ex l. de quibus, in fine, ff. de legibus, & l. cum quis ff. si certum petatur. & late Eucrat. loco ab expresso ad tacitum. Confitemur, quia vix distingui potest, an voluntas se negatiuè habeat, an expressè consenserit nam cum appetitus secum trahat voluntatem, difficile erit discernere consentiente appetitu voluntatem non consentire. Tertio si aliqui huiusmodi motus per tactus, & amplexus in te excitat, obligatus es sub mortali illum reprimere. Ergo etiam cum à natura excitatur cum eodem modo ad fermentationem prouocent. Neque valet dicere te esse obligatum repellere huiusmodi tactus, ne peccato alterius consentias: nam etiam si alter non peccaret, eo quod cibus, aut amens esset, teneris illum à te repellere, neque tales actus permittere: quia talis irritatio à quocumque proueniat, castitati obstat. Quarto velle hos motus, & delectationes inde consergentes, ideo est mortale, quia hæc delectationes initium sunt, & causa proxima pollutionis, vel coitus, sed siue apponatur expressè, siue tacitum interpretatiuè, eodem modo sunt initium, & causa pollutionis, vel coitus. Ergo eodem modo erunt peccata, cum consensus interpretatiuus verus consensus sit. Quindò, si voluntati licet hos turpes motus non reprimat, sed illorum delectationem recipere, contenta erit talis delectatione, & de matrimoniali copula non carabit. Obstat ergo ratio, quæ sententiam fini matrimonij.

1 Nihilominus etsi supradicta sententia valde probabilis sit: probabilior mihi videtur non peccare mortaliter voluntatem, quæ non reprimat hos turpes motus sed merè negatiuè se circa illos habeat, dummodo abest periculum pollutionis, aut vicerioris grauis consensus, tenet hanc sententiam Caietan. 1. 2. quæst. 74. art. 3. & in summ. verb. delectatio vers. magna. tom. Nauac. cap. 11. num. 9. vers. 1. part. 2. & cap. 16. num. 9. part. 1. Tolet. summ. lib. 5. cap. 14. num. 2. Philiaicus tom. 1. part. 2. sum. lib. 4. cap. 8. & alij plures, quos refert Salas tract. 13. disp. 6. sect. 3. num. 25. Et licet ipse noluerit suam mentem declarare, tamen insinuat esse pro hac sententia vt legenti patet. Probabilissimam esse affirmat Thomas Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 45. num. 25 & lib. 1. in Decalog. cap. 2. num. 13.

vbi hanc reputat probabiliorē in rigore metaphysico, practicè tamen aliam dicit esse veram.

Præcipua ratio, quæ me mouet, est quia huiusmodi motus à natura proueniunt, ita vt omnes coërcere sit impossibile, aliquos difficilimum. Non est igitur credendum de diuina bonitate salutem æternam hominem his periculis exposuisse esset enim salus æterna cuiuscumque hominis non leui periculo exposita, si cum à natura sit in malum procliuus, arctatus sit non solum non admittere hos motus, sed etiam illos reprimere, & coërcere. Item si obligatus esset homo hos motus reprimere, cum possit, obligaretur sanè media apponere non difficilia ad reprimendum, Ergo si videat hos motus consergere eo quod in lecto tali vel tali modo decumbit tenebitur à tali cubitu abstinere, imò surgere, & se aliquoties verberare, quod certè est durissimum, & pauci admittunt. Deinde peccabit mortaliter, si non euitat causas, ex quibus cognoscit huiusmodi motus prauos insurgere; nam si postquam excitati sunt tenetur illos reprimere à fortiori tenebitur impedire ne excitentur; tenebitur ergo sub mortali feminam non alloqui, nec videre, aliaque similia omittere, quæ omnium sententia vel bona sunt, vel solum venialia.

4 Denique argumenta contrariæ sententiæ non videntur. Ad primum dico, voluntatem obligatam esse sub mortali regere appetitum, ne ita cum ratione pugnet, vt ex eius pugna ipsa consentiat: at impedire quamlibet pugnam, non videtur obligata voluntas saltem sub mortali.

Ad secundum admitto gratis in contractibus idem esse iudicium taciti, & expressi propter præsumptum consensum: at in peccatis nequaquam; nunquam enim tibi licet aliorum peccata velle: licet tamen illa non impedire, & Deus peccata permittit, non tamen illa vult. Quare si rectè expendatur hic consensus tacitus, qui solum est permissio, non debet dici propriè consensus voluntatis, cum voluntas quantum est de se illos non velit, & in tali appetitu delectatione displiceat. Alias diceretur Deus tacitè velle nostra peccata, & virtualiter in illis consentire, si quidem illa permitit potens cohibere quo nihil absurdum. Ad confirmationem, difficile quidem est discernere voluntatem non consentire, consentiente appetitu: at experientia constat ita contingere, præcipuè cum in voluntate adeit displicentia formalis de tali delectatione, quæ displicentia efficaciter detinet voluntatem, ne consentiat, estq; inefficax sit ad prauos illos motus reprimendos.

Ad tertium concedo obligatum te esse sub mortali repellere excitantem turpes motus: at non obligari eodem modo, quando à natura excitantur: esse enim excitatos à natura, dimittit obligationem, sicut in pollutione contingit quæ permittit potest stueri quando à natura prouenit: at si alius in te excitat omnino debebas illum repellere.

Ad quartum concedo velle hos turpes motus illòque procurare, esse peccatum mortale, quia initium sunt, & causa pollutionis. Nego tamen inde inferri illos permittere esse mortale; quia aliud est velle causam pollutionis, aliud permittere illam. Qui enim permittit causam pollutionis à natura prouenientem, non dicitur illius causa: at qui illam vult causa illius est. Adde si præuideatur futura pollutio, etiam si non præuideatur illius consensus, communiter Doctores sententur teneri tunc voluntatem resistere, nec posse solum negatiuè se habere, quia tenetur causas notabiliter ad pollutionem influentes auertere, si commode possit. sic Sanchez supra lib. 9. de matrim. disp. 45. num. 45. & in Decal. lib. 1. cap. 2. n. 14. Salas 1. 2. tract. 13. disput. 6. sect. 18. num. 127. fine, & sect. 9. num. fine. quamuis difficultate non caret.

Ad quintum nego permissionem obstat grauius fini matrimonij, cum enim voluntas non possit horum motuum delectationem procurare, vel in illa gaudere sed summum illum pati, cum acciderit, non potest periculum esse, quod his delectationibus contenta sit.

5 Ex dictis oritur non leuis difficultas, an sit peccatum veniale hos motus non reprimere, cum possit.

Ratio difficultatis est. Nam si est peccatum veniale non reprimere hos motus, ideo est, quia est obligatio reprimendi, & carentia illius repressiois aduersatur alicui præcepto: at nullum præceptum esse videtur cui aduersetur: nam illud præceptum, non concupisces, non appetitus cupiscentia vbi non est libertas, sed de concupiscentia voluntatis latum est. Ergo dum ipsa voluntas non concupiscit hos motus, nullum peccatum esse potest. Deinde si adit præceptum reprimendi hos motus, cum hæc sit materia grauis obligatio erit sub mortali. Ergo vel dicendum est nullum esse peccatum hos motus non reprimere, vel esse mortale. Denique non reprimere hos motus, ideo esse potest peccatum veniale, quia ipsi excitant, & mouent ad pollutionem, cuius causas debes auertere, si commode possis. Ergo hæc ratio probat non esse peccatum veniale, sed mortale. Quia non auertere causas in materia luxuriae notabiliter influentes in pollutionem, mortale est, vt expedit Sanchez lib. 9. de matrim. disput. 45. num. 25. Confirmo pollutio præuisa, & non intenta, in tantam est peccatum, in quantum est peccatum causa illius, sed quando ex huiusmodi delect.

DE CASTRO
D. PATA
TOM.
E. V.

delectationis appetitu prævidetur pollutio, delectatio appetitus peccatum mortale est. Ergo etiam et in male, quando non prævidetur. Probo consequentiam, quia causa pollutionis esse mortale, vel non esse, non provenit ex effectu sequuto, sed ex eo quod ipsa per se talem effectum habeat. Ergo vel dicendum est nullum esse peccatum hos motus non reprimere, etiam stante pollutionis periculo, vel semper esse peccatum mortale. Quapropter plures Doctores asserentes hanc delectationem mortalem esse, non tam de periculo pollutionis, quam de periculo consensus in ipsam sunt locuti: quocirca Alensis, Bonaventura, & alij, quos refert Salas 1. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 3. n. 30. & sect. 35. circa finem, n. 6. sentiunt nullum esse peccatum has delectationes permittere, si abest periculum consensus, & expressè docet Ioan. Sanchez in select. disp. 21. n. 3.

6 Verum omnino retinenda est communis sententia, quam docet Salas supra sect. 3. num. 30. sine & sect. 9. in princ. ubi plures refert Thomas Sanchez in Decalog. lib. 1. cap. 2. n. 11. sine, & omnes communit: permittere, inquam, hos turpes motus, & delectationem appetitus absque aliqua causa honesta, esse peccatum veniale, quia de se sunt inordinati, & ad copulam incitant. At à copula prohibitus est abstinere: ergo etiam prohibitus est abstinere ab his motibus sub gravi culpa, ne illos velis; sub levi, ne illos permittas. Nec mirum est hos divertos modos consentiendi, non eadem gravitate culpæ prohiberi, sicuti non eadem gravitate culpæ prohibetur resistere tepidè tentationi, ac illam velle. Ex his patet ad primam & secundam rationem dubiandi. Ad ultimam dico te obligatum esse auertere causas per se ad pollutionem notabiliter influentes, quando commode potes; obligaris, inquam, sub mortali, si tibi voluntariae sint; sub veniali, si à natura sunt appositæ, vel si intelligantur probabiliter pollutionem causaturæ. Unde cum Doctores dicunt causam dare pollutioni, absque vili necessitate, mortale esse, etiam si pollutio non sequatur, si causa per se referatur ad pollutionem, optimè dicunt: at qui permittit huiusmodi motus, non dat causam per se pollutioni, sed permittit causam à natura datam: hæc autem permissio non videtur sub gravi culpa prohibita, quando pollutio non intelligitur provenitura: sufficit, si tunc sub veniali intelligatur prohibita.

7 Notandum item est, si ob causam necessariam, vel vicalem tibi, aut alteri non reprimis huiusmodi motus, quales sunt, audire confessiones, legere, locutio urbana cum femina, equitatio, timor incidendi in turpiores delectationes, vel virginitas tenendi, nullum peccatum committis: etiam si adsit periculum pollutionis, modò abest periculum consensus, quia tunc pateris has delectationes, non agis: ita Azor tom. 1. institutionum moralium. lib. 4. cap. 6. quest. 5. Salas plures refert 1. 2. tract. 13. disp. 6. sect. 3. num. 31. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 2. n. 11. Valquez disp. 108. cap. 3. sine. Coninchus disp. 34. de macrim. dub. 1. n. 111. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 14. num. 94. & dub. 15. num. 118.

PUNCTUM XI.

Qua ratione pecces, si te iactes, aut iactari permittas de peccato, de bonis naturalibus, & de virtutibus.

- 1 Iactantia de peccato peccatum est.
- 2 Si de dexteritate, aliisque circumstantiis iactaveris, idque audientes intelligant, à peccato mortali excusari potes.
- 3 Si alius te de peccato laudet, & laudes acceptas, mortaliter peccas.
- 4 Idem est si alium tu de peccato laudas, vel quod non commiserit exprobras.
- 5 An iactantia in peccatum eandem habeat malitiam, ac ipsum peccatum.
- 6 Iactantia immoderata in donis naturalibus per se est veniale peccatum.
- 7 Aliquando est mortale, ut si in damnum tertij vergat.
- 8 Quare ab hominibus estimationem, & gloriam in virtute aliquando licet.
- 9 Humanas laudes propter se appetere illicitum est.
- 10 Sed quid si ob gloriam humanam captandam fingeres opera virtutis.

1 **S**ine controversia est, iactantiam de peccato peccatum esse, quia iactantia & est complacentia in peccato, & ex illo laudem quaerit. Vnde si peccatum fuerit mortale, mortalis erit iactantia: si veniale, venialis. Neque refert, si ne peccatum verum, vel falsum, de quo te iactas, quia iactantia eadem esse potest, siue peccatum verum sit, siue falsum, sic omnes Doctores cum D. Thom. 2. 2. q. 132. art. 1. & 3.

Sed quid si tibi placeat ab aliis, néve exproberis, te iactas de peccatis commissis, vel singis commissis.

Respondeo in iactantia de peccato communitur dupliciter peccari, primò per complacentiam, & gaudium de peccato, de

quo te iactas. Secundò per extolentiam pravam, & elationem inordinatam, si in peccato, de quo te iactas, non complaceras, excusaris à peccato elationis, seu inanis gloriae, quæ consistit in quaerenda laude, & honore ex peccatis, sic D. Thom. supra artic. 3. Nauar. summ. cap. 23. num. 12. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 3. num. 5. & 10. Azor tom. 1. instit. lib. 4. cap. 13. quest. 2. & 5.

2 Verum si in peccato narrato non complaceras, neque ratione illius laudem quaeras, sed solum te iactes, de ingenio dexteritate, virilitate in committendo, affirmat Lessius lib. 2. de instit. cap. 47. dub. 6. n. 42. Sanchez num. 4. Bonacina quest. 4. de macrim. punct. 8. num. 10. non esse mortale casu, quo audientes intelligant te neque complacere in peccato, neque laudari de illo, sed solum de modo, qui in committendo adsit: nam si id non intelligant, peccas inanis gloriae peccato, siquidem opere saltem exteroa exultas in rebus pessimis. Et ita præiudicium est contingere, quoties tuus animus in contrarium manifestè non declaratur, sumitur enim præiudicium ex communitate contingentiis, ex l. nam ad ea, ff. de legib. Negari item non potest talem narrationem periculosissimam esse.

3 Quòd si alius te de peccato iactet, & laudes acceptes, illis que congaudeas, clarum est te peccare mortaliter, ut bene dixit Nauar. & Sanchez supra: at si tibi displicent, & præ reverentia taces, existimat Sanchez non esse mortale, nisi talis esset laudatus, qui ræcedo stantibus scandalum præberet. Ego verò, ut te excusent à peccato, semper existimo necessariam, ut aliquo modo displicentiam, quam habes in corde, exterius manifestes; alioquin censebis laudes ex malefactis acceptate, & in illis consentire.

4 At si tu alium de peccato commissio laudas, vel exprobras, quòd non commiserit, clarum est te peccare mortaliter, ut bene dixit Nauar. & Sanchez supra: at si tibi displicent, & præ reverentia taces, existimat Sanchez non commississe, excusaturque ad committendum; tum quia significas laudem, & honorem ex malefactis esse quaerendam, idque propterea, sic Nauar. cap. 23. num. 13. Caietan. sum. verb. iactantia. Sanchez n. 6. & seq. ubi bene advertit aliquando oriri obligationem restitutionis, si tua exprobratione, vel iactantia motus aliquis fuerit damnus inferre. Quòd si solum dexteritatem, ingenium, & vires in peccato laudare intendis, si ut excusaris à peccato explicare debes, & cauere omnino, ne in te vel in alio periculum sit iactantia, & gaudij de mortali admisso: ratioque cuius bene dixit Sanchez num. 12. frequentissimè hanc laudationem mortalem esse.

5 Sed inquires, an iactantia eiusdem sit specificè malitiae cum peccato, de quo te iactas, ac proinde in confessione tenearis dicere, & declarare peccatum, de quo fuit iactantia, si fuit, inquam iactantia de furto, vel de fornicatione.

Affirmat Sanchez illo cap. 3. n. 13. Mouetur, quia virtus non solum prohibet peccatum tibi formaliter contrarium, sed etiam delectationem, & iactantiam de illo. Quæ sententia vera omnino est, si iactantia sit cum gaudio de peccato commissio: at si gaudium excludas, & solum peccatum iactantia committas, existimo probabilius non variari eius malitiam ex varietate peccati, circa quod versatur; ac proinde te non esse obligatum declarare peccatum, cuius fuit iactantia, sed sufficienter satisfacere dicendo te de mortali culpa iactasse. Probo, quia tota iactantia malitia consistit in captanda gloria, & honore ex male factis; quòd verò malè facta sint latrocinia, homicidia, aut fornicationes, materiale quid est, & per accidens ad iactantia malitiam, sicuti ad violationem voti, & iuramenti, materiale quid est, quòd violatio sit in castitate, vel in paupertate, ita tenet expressè Nauar. sum. prelad. 9. num. 4. Neque verum est quamlibet virtutem prohibere iactantiam de peccato tibi contrario, sicuti prohibet delectationem, gaudium, & desiderium illius, quia iactantia de peccato, quòdcumque sit, per se prohibetur à virtute humilitatis; est enim iactantia filia superbiae: seu inanis gloriae, ut dixit Gregor. lib. 31. mor. cap. 31. & D. Thomas communitur receptus 2. 2. quest. 132. artic. 4. ac proinde humilitati contraria: at delectatio, gaudium, & desiderium de peccato solum ab ea virtute prohibetur, qua prohibetur ipsum peccatum.

6 Verum si de iactantia in donis naturalibus, nempe ingenio, nobilitate, robore, & fortitudine loquamur, & de his te iactes, plusquam oportet, peccatum veniale per se tantum est. Esse peccatum constat, siquidem appetit excellentiam, & honorem indebitum. Esse tantum veniale ex eo probatur, quia res quæ appetitur bonum est, scilicet honor, & gloria humana: modus autem appetendi non est cum damno tertij, ut suppono. Ergo non videtur esse grauis culpa. Et confirmo, quia actioris ingenij, nobilitatis prolapie, præstantioris doctrinæ opinionem affecturus est, quam sua merita postulant, non teneat manifestare veritatem, sed poterit hanc opinionem, etsi falsam permittere; dummodo non vergat in detrimentum aliorum. Ergo procurare opinionem excedentem meritis, non est mortale, siquidem non est peccatum illam conseruare.

7 Dixi non esse mortale per se apparente excellentiam, & honestatem indebitam, quando non vergit in aliorum graue detrimentum. Nam si iustitiam horum bonorum, eo quod fallat, in aliorum graue detrimentum vergit, necini est dubium esse mortale. Vnde si ignarus iuris canonici, vel medicus re singa peccatum Medicum, vel Aduocatatum, & obinde exponaris periculo medendi infirmos, vel dissoluedi lites, necini est debium peccare mortaliter, cum obligatione restituendi, si dimum fuc te legatur: sic Nauar. cap. 23. num. 13. & 16. Lessus lib. 1. cap. 47. dub. 6. num. 42. Sanchez alios referens lib. 7. in Decalog. cap. 3. num. 2. vbi a peccato mortali excusat genitricem competitores cathedrae, qui te coram electoribus plus illo excolunt, & laudes, & factiora fingunt, vt competitoribus alius praerantur, quia huiusmodi dictis ferè nulla fides adhibetur.

8 Quod si de iactantia in virtute loquamur, dicendum est narrant recte facta, & ab omnibus gloriam, & aestimationem ob illa querere, fieri posse aliquando abique peccato, iuxta illud Ecclesiast. 4.1. num. 1. Curiam habet de vno nomine; hoc est magis permansit tibi, quam mille ihsauri, & Apostolus ait, presidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Debet tamen huiusmodi recta aestimatio non propter le appetit, sed vt melius Deo ratio illius obsequaris, vel causa sit, vt alij obsequantur, qua ratione dixit Marti. 5. Sic luceat lux caestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est: sic Azor. 5.1. institutum moralium lib. 4. c. 1. §. 3.

9 Qui enim solum humanam laudem ex operibus bonis capiat, peccat, vt optime expendit Nauarra in cap. minister 13. quafi. 5. num. 30. & 44. & Azor. lib. 4. instit. cap. 13. quafi. 1. tum quia omnia creata non sunt propter se appetenda, tam quia inordinatio est virtutum, quae excellentior est, ad humanos honores dirigere, & propter illos appetere: tum etiam, quia virtus per se solum est laude digna, & dignissima, vt per se appetatur. Deinde non leniter demonstrat Christus Nauarra. 6. Attendite (inquit) ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videantini ab eis. Nam de illis qui hoc faciunt, subiugit recepisse mercedem suam, quasi diceret, iam illis est satisfactum: cum coram opera primum a Deo non meruerint, cum non propter ipsum fuerint facta. At hac culpa etiam si sit in admittitioe, vel receptione iactamentorum, solum est venialis, quia non videtur grauis inordinatio ex bono opere humanam laudem captare, & ita tenet Nauarra. cap. 23. num. 13. caest. 4. qui res principaliter. Syluest. verbo vana gloria, q. 2. sine. Henriquez lib. 4. de poenitentia. cap. 36. num. 4. in comment. lib. R. Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 3. num. 1. Bonacina de matrim. quafi. 4. p. 8. num. 10. colligitur ex Azor. tom. 1. lib. 4. instit. mor. cap. 13. quafi. 3. & 4.

10 Sed quid si ob gloriam humanam captandam fingeres opera virtutis, adhuc exitimo te solum venialiter peccare, si inde damnum aiquod graue alius non obuient, quia non videtur grauis inordinatio, quod exprèsè docuit Azor. tom. 1. instit. moralium lib. 4. cap. 13. quafi. 5. vbi postquam dixit hypocritas, quia quis factis virtutibus integritatem, & sanctimoniam fingat simulat, cupiens, & studens bonis haberi, & praedicari, labiargit in his tunc lethalem culpam in esse, cum proximo graue damnum inferatur, aut graue aliquod imminet peccati peccatum, aut cum in deprauiatam finem, animam, & mentem intendimus. Ergo si excludis sentit so um esse veniale. Leonardus Lessus lib. 2. cap. 47. dub. 6. num. 45. dicit esse solum veniale, siue mendacium, & iactantia: & solum ex adiunctis esse mortale, colligitur ex Nauarra. cap. 23. num. 13. & Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 3. num. 2. & 3. vbi falsò laudatum peccati mortalitatis condemnant, si aduersus inde graue damnum oriri taceat, imò aliquando subdunt Sanchez, & Nauarra. nec veniale esse falsis iactibus non contradicere: dummodo illis, quae falsae sunt, non delecteris, sed quia per opinionem, erit falsam, quam habent alij de tua virtute, quae tuo statui necessaria erat, virtus scandalum.

PUNCTVM XII.

An representatis duobus peccatis, voluntati, v.g. homicidio, & leui mendacio, teneatur voluntas vtrumque respicere, vel possit abique peccato vnum pra alio amplecti,

- 1 Proponitur dubitatio.
 - 2 Licetiam esse electionem minoris mali comparatione maioris probat Sanchez.
 - 3 Peccatum est electio minoris mali in supradicto casu.
 - 4 Non est peccatum aduersus electionem, sed aduersus virtutem, qua cum pugnat malum electum.
 - 5 Qui maius malum eligeret secluso minori, aduersus illam virtutem peccaret, aduersus quam est malum electum.
 - 6 Solutioe argumenta n. 2. posita.
- Recd. de Castro sum. Mor. Pars I.

1 Ceterum est voluntatem vtrumque respicere debere, si id sibi est possibile, quia vtrumque malum est, ac prouide vitandum. Controuertitur igitur est an casu, quo determinata sit virtus respicere, possit elicere abique peccato hunc actum; si peccatum a me admittendum esset, eligerem potius leue mendacium, quam homicidium?

2 Afirmat Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 10. à num. 25. licitam esse hanc electionem, seu praeelectionem minoris mali, comparatione maioris; iniquam tamen, si maius malum eligeret. Mouetur primò, quia hic non absolute vult eligere minus malum; hoc enim esset iniquum, sed vult eligere, casu quo fragilitate sua vnum è duobus illis peccatis esset determinandus eligere: sed eligere minus malum comparatione maioris, est recta electio. Ergo. Confirmatur. Licetum est determinato, vnum è duobus peccatis efficere, & consilium, vt minus eligat, quia tunc non consulitur absolute malum, sed electio minoris, quae bona est. Secundò exi charitas te obliget vitare in proximo quodcumque peccatum, at vbi ipse determinatus est vnum è duobus eligere, tenetis arctiori vinculo malus vitare. Ergo etiam tenetis in te ipso arctiori vinculo maius peccatum vitare. Ergo voluntas, eligendi minoris mali potius quam maioris, bona est, & sub praeecepto. Tertio hic actus, si tibi mentitandum esset, aut neganda fides, eligerem negare fidem, esset grauisimum peccatum: at non esset peccatum, nisi quatenus opponitur praeecepto de minoris mali praeelectione: siquidem voluntas similiter ad non peccandum est determinata. Quarto, quando duo praeecepta incompatibilia concurrunt, datur praeeceptum eligendi, quod grauius est, & quod grauius malum curat. Ergo idem erit, quando ex voluntate te quis conicit in has angustias; quia necessitas non efficit praeeceptum de vitando grauiori malo, sed illud supponit. Hae sunt praecipua argumenta, quibus Thomas Sanchez mouetur, contendi pro sua sententia adducere Sorum 4. distinct. 17. quafi. 2. articl. 4. in 5. conclus. Barthol. à Ledesma. in summ. sacrament. tractat. de poenitentia, vbi de contritione, difficult. 6. col. penultim. Martinum de Ledes. 2. part. 4. quafi. 2. articl. 3. paulo post principium. in 4. proposit. Suarez tom. 4. in 3. part. disputat. 3. section. 10. num. 7. Petium de Ledesma. in summ. tractat. de poenitentia, cap. 6. post. 9. conclus. fol. 438. versio. de lo dicho se sigue. Qui tamen, in eo iudicio, non negant electionem minoris peccati, etiam facta illa suppositione, peccatum esse: sed solum dicunt non esse peccatum distinctum, neque habere malitiam distinctam ab ea, quam haberet, si per se eligeretur, & nulla comparatione facta: consentit sententiae Sauch, integrè Bonac. disp. 2. de peccat. q. 4. punct. 4. proposit. 5. num. 25.

3 Triplici conclusione meam sententiam declarabo.

Afirmo primò dicentem, si furtum, vel leue mendacium ego determinatem committere, eligerem potius mendacium, quam homicidium; peccare peccato mendacij, quantumuis habeat voluntatem vtrumque vitandi. Probo, quia et si eligit minus malum, ad vitandum maius: at absolute malum eligit, sed electio libera mali nunquam potest esse bona. Ergo. Quod longè aliter se habet in consulente, in cuius potestate non est, dimouere proximum ab vtroque peccato, ideo rectè facit consulens, vt minuat malum illud: at in eligente, vt bene dixit Suarez tom. 4. in 3. part. disput. 3. sect. 19. num. 3. semper habet in potestate sua vtrumque vitare, neque fieri potest, vt commissio leuioris peccati, sit necessaria ad vitandum grauius, quia est aperta contradictio, & ideo in ipso eligente nunquam ille actus potest esse bonus. Confirmo. Illa suppositio, si determinandus esses ad mendacium leue, vel ad homicidium, nullo modo tollit malitiam in illo actu, quo dicis te electurum esse mendacium, quia tollit malitiam mendacij, determinatio enim tua voluntatis ad vnum è duobus committendis, non immutat obiecta, neque illa aliter quam sunt, supponit. Ergo. Item cum dicis: si essem laicus, & non sacerdos, me vindicarem, peccas peccato vindictae, quia esto habes voluntatem absolutam nunquam te vindicandi, habes tamen voluntatem illius sub conditione non auferente eius malitiam, ac prouide peccas, vt omnes farentur: sed eodem modo te habes in presenti, sub conditione enim, quòd determinandus esses ad vnum è duobus ad homicidium, vel ad leue mendacium, dicis te electurum mendacium, peccas quidem eligendo mendacium, quia illa suppositio tua determinationis non tollit mendacij malitiam, quia & libera est, & mendacio extrinseca.

4 Dico secundò, posita fictione supradictae comparationis, in qua minus peccatum relicto maiori eligitur, talis electio minoris peccati non habet malitiam aliam distinctam ab ea, quam habet minus peccatum. Hae conclusio à nemine negari potest: imò hoc est so um, quòd Doctores relati à Sanchez videntur docere; cum tantum dicant facta illa comparatione ficta, potius minus malum quam maius est admittendum nunquam tamen dicunt in illa electione libera minori mali malum non esse, sed non esse malum aduersus praeeceptum electionis.

5 Dico tertio, qui sub illa comparatione homicidium eligeret, G omisso

DE CASTRO PALAZO TOM. II. P. 73.

omisso leui mendacio, peccaret sanè morali peccato homicidij: at non credo aliam malitiam habere. Quod peccet mortaliter, constat ex prima conclusione, & expresse omnes Doctores admittunt; quod verò non habeat aliam malitiam, inde probò: nam si aliquam haberet, maxime aduersus præceptum, quo cauetur ex duobus illis malis minus esse eligendum, sed in præfenti nullum est tale præceptum: siquidem qualibet suppositione facta utrumque vitari impetatur. Ergo, Deinde vitare homicidium, potius quam lege mendacium ipsamet iustitia virtus obligat: quælibet enim virtus quo grauior est, & excellentior, eo strictius obligat ad sui obiecti obseruationem, Ergo non est necessaria alia obligatio distincta. Ergo qui vitæ committere homicidium, potius quam leue mendacium aduersus iustitiam peccat.

Sed quid dicendum, cum inter duo peccata mortalia eligatur vitare utrumque qualibet suppositione facta. At peccat solum aduersus illam virtutem, cui opponitur peccatum, si de facto committeretur: vnde pro qualitate virtutis est maior, vel minor obligatio; semper enim fides, v. g. fidelitate excellentior est. At cum te determinas vnum è duobus violare, & resolis violare fidem, solum aduersus fidem peccas, quia fides est, quæ te distabat magis esse ipsam seruandam, quam fidelitatem. Neque enim necessaria est alia virtus, quæ hoc dicitur.

Argumenta pro sententia Sanchez ex dictis manent soluta; qualibet enim determinatione facta semper est malum eligere peccatum leuius; non tamen est malum consulere eligendum, quia non consulitur eligendum minus malum absolute, sed diminutionem maioris, cum in potestate consulentis non sit virtutem vitare, sicuti est in potestate electoris.

Ad secundum concedo te teneri auctori vinculo peccatum grauius vitare, quam leuius, non tamen inde inferri, si eligas leuius, non peccatum: peccabis, inquam, sed leuius.

Ad tertium concedo illum actum negandi fidem esse grauissimum, & aduersus fidem, quia sufficit sub conditione non aufere malitiam velle fidem negare.

Ad quartum quando duo præcepta incompatibilia concurrunt, si rectè expendatur, non datur præceptum eligendi, quod grauius est, quia ibi tunc non sunt duo præcepta, sed vnum tantum; aliud enim cessat, quia potest aliqua circumstantia, qua posita cessat obligatio. Verbi gratia, adest præceptum audiendi Missam, & simul necessitas succurrendi infirmo, cessat omnino præceptum audiendi Missam, quia ponitur aliqua circumstantia, qua cum non obligat: at in præfenti casu supponimus utrumque præceptum de facto obligare, neque vnius obseruationem alterum excludere. Ergo utrum est secundum. Ergo si vnum ex illis violas, peccabis.

DISPVATIO III.

De Peccatis, qua est de eorum distinctione, gravitate, & paenis eis annexis.

PVNCTVM I.

Vnde distinctio peccatorum sumenda sit.

1. Propositur questio.
2. Multiplicitas ex parte præcipientis non multiplicat peccata.
3. Obiectiones aliquot proponuntur, & diluuntur.
4. Quoties est distinctio formalis, non materialis rei præcepta, est peccatum distinctum.
5. Proponuntur obiectiones, aduersus dictam doctrinam, & illis fit satisfactio.

PRINCIPIVM constitutum cuiuscumque rei est principium distinctum illius, ex Philo-
pho: cum autem constitutum peccati, vt est præcedenti disputatione constat, sit dissonantia cum natura rationali, quotiescumque hæc dissonantia numero, vel specie diuersa est, diuersum est peccatum numero, vel specie; ita Azor. tom. 1. c. 1. c. 1. moralium, lib. 4. cap. 1. quest. 5. 6. & 7. Valentia 1. 2. disp. 6. quest. 2. p. 1. Valquez disp. 98. cap. 2. & 1. Salas 1. 2. tract. 13. disp. 3. sect. 2. num. 16.

Difficultas autem est, an quoties multiplicentur præcepta, multiplicentur dissonantiae, & consequenter peccata?

Et dicendum est præceptum multiplicari posse, vel ex parte præcipientis, vel ex parte rei præceptæ: ex parte præcipientis multiplicatur, quando ab eadem persona pluries præceptum reperitur: à diuersis, quando eadem res à diuersis prælati

præcipitur, vel à Deo, & creaturis. Ex parte rei præceptæ multiplicatur præceptum, quando multiplicatur res, quæ præcipiuntur.

2. Dico ergo primò, sola multiplicitas ex parte præcipientis non multiplicat grauius dissonantiam rationis, ita vt sit necessario confitenda. Probo, quia hæc multiplicitas non facit esse præceptum multiplex, formaliter, sed solum facit præcipientes esse multiplices. Ergo non potest hæc multiplicitas diuersam obligationem constituere; ac proinde neque diuersum peccatum necessario in confessione manifestandum; ita tenet Azor. quest. 5. Valquez cap. 2. Salas n. 9. Bonacina alios referens disp. 2. de peccat. q. 4. punct. 3. n. 10. & seq. coroll.

Ex hac conclusione infero omitterentem ieiunium in vigilia alicuius Sancti concutenti in Quadiagesima, & sacrum die S. Petri occurrentis in Dominica non peccare duplici peccato necessario manifestando, sed satisfacit præcepto confessionis, si dicit semel violasse ieiunium, vno die festinato sacrum omisit: sicuti satisfaceret clericus, qui diceret se omisit recitare vno die, etiam si ratione ordinis sacri, & virtus vel plurius beneficiorum obligatus fuerit. Ratio omnium est, quia omnia illa præcepta eandem rem præcipiunt: ita Valquez disp. 98. cap. 3. Salas tract. 13. disputat. 3. sect. 2. num. 17. Azor. lib. 4. cap. 2. quest. 6. Sanchez alios referens lib. 9. de matrim. disp. 15. num. 5. & 6. lib. 1. in Decalog. cap. 14. num. 9. Henriquez lib. 5. sum. cap. 5. §. 6.

3. Sed obieci. Præceptum est actus intellectus, & voluntatis præcipientis, sed non potest esse idem actus intellectus, & voluntatis quando præcipientes sunt diuersi, v. gr. homo, & creatura, Pontifex, Episcopus. Ergo neque potest esse idem præceptum. Ergo est multiplex. Ergo violator illorum violat multiplicia præcepta. Ergo multiplex peccatum committit, ac proinde tenetur confiteri.

Secundò quando tibi ab vno superiore præcipitur audire Missam, & alius independenter ab illo id ipsum tibi præcipit, quodlibet mandatum ex his te integrè obligat: siquidem quolibet deficiente maneret obligatus. Ergo omittens Missam, utrumque præceptum violas; non enim est maior ratio de vno, quam de alio. Ergo dupliciter peccas.

Tertiò negari non potest omitterentem sacrum à Deo, & ab Ecclesia præceptum inobedientem esse Deo, & Ecclesie. Ergo grauius peccat, quam si solum Ecclesie, vel Deo inobediens foret. Ergo saltem ratione huius grauitatis tenetur manifestare in confessione à quibus fuit sibi præceptum impositum.

Facilis est horum solutio.

Ad primum dico esse quidem diuersum præceptum Pontificis, & Episcopi, non formaliter, sed materialiter, quia vnus alteri non superaddit obligationem nouam, sed eandem vrget.

Ad secundum concedo quodlibet mandatum ex his te integrè obligare: at quia ad idem formaliter obligat, non peccas duplici peccato, sed vno, sicuti si ab Episcopo, & Pontifice lata esset excommunicatio ob furtum in Ecclesia commissum; si committeres furtum, non duplicem excommunicationem, si vnam contraheres.

Ad tertium concedo omitterentem sacrum à Deo, & ab Ecclesia præceptum, esse inobedientem Deo, & Ecclesie, non formaliter inobedientia, sed generali, quatenus omnia peccata dici possunt esse contra obedientiam, vel charitatem, aut gratitudinem: at quia plurius es inobediens, concedo te aliquo modo grauius peccare, sed non est grauitas tantæ considerationis, vt necessario manifestanda in confessione sit, quamuis concederemus circumstantias notabiliter aggrauantes esse in confessione manifestandas.

4. Dico secundò. Nulla est alia distinctio peccatorum, nisi secundum distinctionem præceptorum. Vnde si ex parte rei præceptæ sit solum diuersitas numerica, peccatum solum numero multiplicatur, si diuersitas specifica, peccatum diuersum erit in specie. Conclusio est manifesta: nam cum peccatum sit transgressio legis, & lex sit diuersa, quoties res præcepta diuersa est, efficitur sanè omitterentem quolibet rem præceptam distinctum peccatum efficere. Hoc autem intelligi debet de distinctione rei præceptæ formaliter, non materialiter, non enim ex diuersitate materiali obiectorum, videtur diuersificari peccata; qui enim prodigus esset expendendo aurum, non committeret diuersum peccatum specie, si expendere argentum. Idem in plurium sententia contingit in inseperantia ex diuersitate obiectum, non enim attendi debet materiale obiectum, sed formale præcepti, diuersitas enim materialis conducit ad diuersitatem numericam actus, non ad speciem: ita communis sententia Azor. tom. 1. lib. 4. cap. 2. q. 5. Valquez disp. 98. cap. 2. Valent. 1. 2. disp. 4. q. 2. p. 1. Salas tract. 13. disp. 2. sect. 2. n. 9. & 14.

5. Sed obieci primò. Vnico præcepto plura diuersa mandari possunt. præcepto enim iurandi prohibetur iuramentum falsum, iniustum, otiosum; & præcepto non fornicandi, prohibetur fornicatio, adulterium, pollutio, bestialitas, & tamen hæc omnia differunt specie. Ergo diuersitas peccatorum non requirit diuersitatem in præceptis, sed solum diuersitatem in re præcepta.

Secundo obijcio. Eadem res duplici via prohiberi, vel precepti potest titulo inquam, religionis, & iustitiae vt contingit in precepto prohibente furtum rei sacrae, titulo pietatis, & temperantiae, vt in fornicatione cum consanguinea, titulo, castitatis & iustitiae, vt in fornicatione cum vxorata, sed tunc committens furtum rei sacrae, vel fornicationem cum consanguinea, duplex peccatum committit necessario in confessione manifestandum. Ergo multiplicitas peccati non requirit multipliciter.

Tertio contingit multiplicari rem preceptam formaliter non multiplicari peccatum numero, vt contingit, si fornicam inlequaris, alloquaris, deosculeris pluries, & rem cum illa habes, quodlibet ex antecedentibus est peccatum distinctum, & tamen non est necessario in confessione manifestandum: vt tenet communis sententia. Ergo non ad multipliciter rei precepta peccata multiplicatur.

Ad primam obiectionem concedo vnico precepto materialiter, seu vnica propositione plura diuersa prohiberi, sed hoc non tollit, quin aequaliter, & formaliter plura precepta dicantur: alia omnia, quae Deus prohibet dicentur vnico precepto prohiberi, si quidem vnico indissolubili actu prohibet; sufficit enim, vt dicatur esse plura precepta, si res preceptae ita distinctae sunt vt quilibet eorum possit suo precepto prohiberi.

Ad secundam, ibi esse duplicem rem preceptam, vel vniam rem sub aliqua diuersa circumstantia; ratione enim iustitiae, prohibetur furtum cuiuslibet rei, siue sacrae, siue profanae, ratione enim religionis prohibetur specialiter furtum rei sacrae, quod certe distinctum est: nam respectu iustitiae rem factam esse, vel non esse est per accidens; solum enim respicit, ne alterum, contra voluntatem domini accipiat: ac respectu religionis est quidem per se esse factam, quia religio non prohibet furtum rei sacrae quatenus factum est, sed quatenus illo casuatur irreuerentia, & indecentia rei sacrae, & Deo dicatur. Idem est in precepto non fornicandi cum consanguinea, castitas enim prohibet quamlibet fornicationem cum aliena. Quod vero sit consanguinea, vel non, non pertinet ad castitatem: ac pietas & reuerentia consanguineis debita expostulat, ne illis turpiter immisceatur; ac proinde, quod est per accidens respectu castitatis est per se respectu pietatis. Similiterque dicendum est de, fornicatione cum vxorata, quae est aduersus castitatem prohibentem accessum ad non tuam quatenusque sit, & simul est aduersus iustitiam prohibentem euilibet iniuriam. Quare dicere possumus in omnibus his duplicem esse rem formaliter preceptam; ea enim, quae sunt per accidens prohibita respectu vnus virtutis, sunt per se prohibita respectu alterius.

Ad tertiam respondeo, ex his quae latius dicemus in tractat. de poenitentia disputat. de his quae necessario sunt consentiend. Haeor, inquam, quodlibet ex illis peccatum esse, & peccatum physice distinctum: ac quia moraliter, & secundum communem estimationem non distinguuntur; sed ad idem sunt: ideo declarata copula, omnia illa quae communiter contingunt, consentur declarata, & de oculis, & tactibus copulam precedentibus ferre omnes affirmant, non esse necessario fatenda, vt videre est apud Nauarum cap. 6. numer. 18. §. inferius. Valquez 1. 2. tom. 9. disputat. 75. cap. 2. §. 2. fine. Et de poenitentia, quest. 9. artic. 1. dub. 5. numer. 33. Azor. tom. 1. instit. moralium, libr. 4. cap. 4. quest. 6. Suarez, tom. 4. in 3. part. disputat. 22. section. 5. numer. 26. At de oculis, tactibus & collocactione subeunte copulam, cito Valquez, & Suarez supra, existimant necessario esse fatenda, quia sunt initium alterius copulae: ac si absque amno illius fiat, existimo satis probabile non esse necessario fatenda, quia videntur esse complementum copulae praeteritae, & non initium alterius: & sic declarata copula, omnia, quae regulariter euenire solent, intelliguntur declarata, & licet aliquando id non contingat, est per accidens: ita Nauar. in cap. considerat. de poenitentia distinct. 5. numer. 46. Et in summ. cap. 6. numer. 17. generaliter dicit actus, qui praecedunt, vel subsequuntur communiter ad actum principalem peccati, non esse necessario in confessione manifestandos, vt si quis alterum occidit, & statim gaudeat; & iterum, vel de illo colloquatur, alii que ostendat sibi placere, quia haec communiter contingunt. Henriquez lib. 5. summ. cap. 5. §. 5. vbi comment. dicit esse communem. Et cap. 8. numer. 13. Azor. tom. 1. instit. moralium, libr. 4. cap. 4. quest. 6. fine. Salas tractat. 13. distinct. 5. section. 8. numer. 82. circa finem. Quod vero Ioan. Sanchez disputat. de secler. numer. 3. addit supra dicta esse verba, etiam si magna intercelleret interruptio temporis inter copulam, & consequentis ad illam; dummodo ad alia negotia qui commisit fornicationem, non se diuertat, sed in eodem statu, & situ permaneat, detraens feminam, ad deosculandum illam & colloquendum, vel si forte femina discessit, ex vtriusque conuentione expectet reditum, ad iterum deosculandum illum nullo modo mihi probatur, neque, Nauar. quem pro se adducit in cap. considerat. id dicit sed solum dicit in su. iuxta edit. Legum. in 1. 197. cap. 9. numer. 17. versic. inferius septimo, Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars I.

semel tantum peccare quoad necessitatem consistendi, qui post vniam fornicationem cum amica habitam, sapius osculatur. non ad iterandam fornicationem, sed ad maiorem delectationem, quia omnia illa oscula videntur consequentia fornicationis, & rei iam habitae, & in cap. considerat. num. 48. fine, requirit praebula, & consequentia ad copulam, & ea, in quae quis vno impetu fertur quae omnia intelligi debent de immediate consequentibus copulam, quaeque potius sunt copulae complementum, quam alterius initium, sicut tactus, & oscula longo tempore post copulam subsequencia, nescio qua ratione possint dici esse complementum illius, & non via alterius.

Vnum tamen est omnino dubitatum apud omnes, coitum vnum non esse viam ad alium, ac proinde etiam si mox post alium sequatur, necessario est peccatum distinctum in confessione manifestandum.

PUNCTVM II.

Vnde distinctio numerica peccatorum non solum in esse physico, sed morali, & in ordine ad confessionem desumenda sit.

- 1 Proponitur ratio dubitandi.
2 Resoluitur.
3 Respondetur rationi dubitandi.

Non leuis est difficultas, quando peccata quoad numerum mortaliter censentur multiplicata vt tenentur in confessione ea manifestate, & declarate. Ratio dubitandi est, quia peccatum praecipue consistit in voluntate quam in opere externo. Ergo multiplicata voluntate etiam si opus externum non multiplicetur, multiplicari debet peccatum. Ergo cum quis pergit hominem occidere, & ex hac voluntate parat equum, assumit arma, quaerit inimicum, multiplicat peccata, nec in confessione satisfacit, si dicat hominem occidisse, nisi huiusmodi voluntates declarauerit, necessarium enim est eas multiplicare, praecipue si aliquo tempore in ea durauerit confirmo. Demum te post aliquos dies ponere voluntatis habita, & omnino ab illa cessare: satisfactis ne si dicas te voluisse hominem occidere, quin dicas, quoties voluisti, vel quo tempore persecutus in tali voluntate. Nemo credo audebit id affirmate, cum quilibet ex illis voluntatibus peccatum distinctum sit. Ergo etiam cum sequitur occisio, sunt haec voluntates manifestandae, siquidem eorum malitia non obinde immutatur. Adde declarata occisione non sufficienter haec voluntates declarantur: non enim ad quamlibet occisionem necessarium est tanto tempore in depauperata voluntate perseuerare: alia qui toto anno in ea perseuerat, & in fine illius eam executioni mandaret, satisfaceret dicendo se hominem occidisse, quin declarauerit in tali voluntate in tegro anno perseuerasse.

Fateor pressum me esse hac difficultate. Nam vt recte dixit Nauar. in cap. considerat. in princip. distinct. 5. numer. 13. versic. pone item. si quis velit occidere hominem substantia quadam voluntate, sed deliberata, moraliter peccat, si continuauit paululum illam certum est ex praxi communi nondum teneri ad illam extensionem consistendam, neque si continuauit vniam horam neque duas, neque tres, si tamen octo dies vel mensem, vel annum continuaret, tenebitur sanè: quis Ego determinabit temporis illam quantitatem, post quam tenetur & intra quam tenetur;

Pro resolutione supponendum est aliqua esse peccata quae interius consummantur vt odium, superbia, inuidia, haereticis, delectatio morosa: alia, quae exterius perficiuntur, vt iuramentum falsum, idololatria, homicidium, fornicatio, furtum, &c. Si de peccatis, quae interius consummantur, sermo sit communiter, Doctores tradunt multiplicata voluntate, multiplicari peccatum, quia cum illae voluntates inter se non volunt, neque vniantur in aliquo effectu, qui causa sit talis peccati, non est vnde vniam peccatum dici possint. Ergo sunt plura peccata ita docet Azor. tom. 1. lib. 4. cap. 4. quest. 4. coasentit Salas 1. 2. tract. 13. distinct. 5. section. 8. numer. 89. Valquez distinct. 75. cap. 1. numer. 1. Nauar. summ. cap. 6. numer. 16. Si vero de peccatis, quae exterius consummantur, loquamur, dicendum est, voluisti occidere hominem, & in te reuertens decreuisti a praua illa voluntate cessare, si postea iterum velis occidere peccata & necessario est manifestanda talis multiplicitas; quia postrema voluntas cum priori non continuatur, etiam in aliquo opere extremo, cum fuerit per contrariam voluntatem retractata: ita Nauar. cap. considerat. in princip. distinct. 5. numer. 48. circa finem. Emanuel verbo confessio cap. 5. numer. 6. Salas alios referens, 1. 2. quest. 7. tract. 13. distinct. 5. §. 8. numer. 84. Et tract. 7. di. 6. sect. 6. numer. 35. conclus. 1. Quod si non mutasti voluntatem occidendi,

DE CASTRO PALATINO

sed perseverasti in illa quousque occideris, tunc distinguendum est: si durante illa, voluntate ad alia opera te diuertisti, quæ via non erant occisionis, interrupta illa est voluntatem non solum meritis, sed etiam ex parte, ac proinde tenberis in confessione declarare, quoad poteris quoties interruptam voluntatem assumptisti, neque satisfacies dicendo te occidisse, quia omnes illæ voluntates occidendi, cum non fuerint in aliquo opere, quod via fuerit occisionis continuatæ, censeri non possunt continuatæ, ac proinde neque vnum peccatum cum occisione efficiere docet Syluest. verbo peccatum, l. §. 2. Armilla verbo peccatum, §. 4. & plures recentiores, prout refert Salas tom. 1. in 2. tractat. 7. disp. 6. section. 6. num. 28. sine, & 31. sine Bonacina disputat. 2. de peccat. quest. 4. punct. 2. num. 5. Valquez disput. 75. cap. 2. & 3. ubi quatuor modos apponit iterumpendi voluntatem. Primo, per contrarium actum, Secundo per lumnem. Tertio per inadvertentiam, Quarto per diuertionem ad alia opera. Qui omnes mihi probantur, nisi forsitan fuerit assumptus, ut medium ad præuentionem exequentiam? esto Emanuel, verbo confessio, cap. 52. numer. 6. Lopez 1. p. instruat. cap. 3. Gaffis, lib. 1. cap. 20. n. 14. & segg. & alii quos sequitur Salas 1. 2. quest. 73. tractat. 13. disp. 5. sect. 8. num. 84. doceant solum interruptionem per actum contrarium, & non per somnum, & esum efficiere nouum peccatum necessario constitutum. Si verò voluntas occidendi non fuit interrupta alia voluntate contraria, neque aliquo opere externo, quod via non fuerit ad occisionem, sed perseverasti moraliter, quousque hominem occideris, existit no te satisfacere obligationi confessionis, confitendo occisionem, quin declares quo tempore durasti in illa voluntate, & quæ opera ad illius executionem assumptisti; suppono enim omnia illa opera non habere aliam malitiam, nisi à voluntate occisionis. Ratio est quia quando est vnum propter aliud, non censetur, nisi vnum, ut tradit S. Thom. 1. part. quest. 5. artic. fin. ad vltim. argument. Omnia autem illa opera, omnes illæ prauæ voluntiones, etiam in genere entis, & peccati (physicè loquendo) plura sunt: quia ad occisionem ordinantur, & cum illa vnum constituunt, quia fuerunt illius causæ, sicut lapides, columna, & ligna, sunt causæ domus, ideo declarata occisione, censentur omnia declarata, factique ad id textus in legum qui ff. de usurpation. & ita tenet Nauarr. in summ. cap. 6. num. 16. 17. & 18. & in cap. confideret, in princip. distinct. 5. numer. 48. ver. ex hac limitatione. Henricquez libr. 1. de poenitent. cap. 5. Bonacina disp. 2. de peccat. quest. 4. punct. 2. num. 8. §. 3. Tolet lib. 3. cap. 7. Syluest. verbo peccatum, l. §. 2. Salas tractat. 13. disp. 5. section. 8. num. 87. Aduertit autem cum Henricquez hoc esse intelligendum, quando inter hos actus modica est distantia, & bene quia quando plurima est, non potest voluntas ad alia non diuertit; quæ media non sint finis exequendi, ac proinde est facta interruptio moralis.

Verum si occiso non fuerit sequuta, eo quod retractasti voluntatem, vel fuit tibi impossibilis cum tota illius peccati malitia sita fuerit in voluntate, necessario obligatus es voluntatis multiplicatam declarare, quia non habent, vnde tales voluntates mutant, & moraliter vnum sunt: cum talis multiplicitas declarati facile non possit, cum singulis momentis voluntas renouetur, debet declarare te totis habuisse voluntatem occidendi, quoties opera aliqua externa diuersa ad illum effectum assumptisti, vel quoties voluntatem intelligis renouare. Quod si id tibi videatur arduum, & scriptis expositum, declarare tempus, quo in voluntate illa perdurasti, quia hac via videris voluntates, sic Nauarr. cap. 6. num. 18. Salas Valquez locis citatis, Bonacina num. 9. & in simili tradit Azor 1. tom. lib. 4. cap. 4. quest. 4. sine.

Ad rationem dubitandi respondendo præambula illa etiam in esse physico peccata distincta sunt tamen secundum communem hominum estimationem non reputantur distincta, sed idem peccatum cum occisione facta fuerint via, & causa illius, & nullo modo interrupta. Ad confirmationem, concedo antecedens, te obligatum esse manifestare voluntates, quas habuisti occidendi quando occisionem non fuisti executus, quia tunc illæ voluntates non habent tertium, in quo sint vnum: ac quando occiso sequuta fuit, etiam eodem modo mala fuerint ea peccata, quia habent, in quo continuantur, ideo non debent necessario explicari.

Ad aliam confirmationem concedo non esse necessarium ad quamlibet occisionem multiplicari res opera, & voluntates, sed non obinde sit integro anno, imò neque mense in eadem voluntate perseveraturum, quin debeat manifestare: nam ferè impossibile est quod ad alia opera, quæ via non erant occisionis, non te diuertit: quando autem interruptit voluntatem, vel per contrariam voluntatem, vel per opus ad executionem illius non ordinatum, iam diximus manifestari tunc debere, & esse peccatum, non solum physice sed moraliter omnino distinctum necessario in confessione manifestandum.

Inferuntur aliqua pro clariori intelligentia distinctionis specificæ, & numerica.

- 1 Examinatur, an accipiens rem alienam, & apud se retinens plura distincta peccata committat necessario in confessione manifestanda, & proponitur sententia affirmans.
- 2 Resoluitur questio cum distinctione.
- 3 Satisfit fundamentis contrariis.
- 4 Proponitur te plura peccata committere necessario in confessione manifestanda si eodem tempore plura iuramenta falsa proferas ad eandem rem confirmandam pluribus maledictionibus, vel plagis inimicum officias.
- 5 Defenditur contraria sententia.
- 6 Quid dicendum si diuersis contumeliosis verbis Petrum eodem tempore officias.
- 7 Quid si pluribus in peccato existens sacramenta ministras vel iratus plures eodem impetu vulneres.
- 8 Defenditur esse plura peccata necessario manifestanda in confessione.
- 9 Coniugatus, si cum coniugata adulterium committat utrumque coniugium tenetur manifestare.
- 10 Religiosus, sacerdos, non tenetur utrumque manifestare, tum peccatum luxuria committit, sed sufficit si sacerdotium vel votum declare.
- 11 Quid si votum castitatis est simplex.
- 12 Religiosus transgrediens superioris præceptum dupliciter peccat.
- 13 Idem est scholastico, cui res aliquo obligatoria præcipitur, in virtute præstiti iuramenti.
- 14 Causa peccati qua ratione declaranda in confessione sit.
- 15 Quid dicendum de eo, qui in plures Sanctos blasphemat, vel alicui familia maledicit.
- 16 Qui in die festo sapè proponit non audire Missam, qui dicant non committere plura peccata.
- 17 Contrarium est dicendum.
- 18 Satisfit rationi contraria.

EX his inferretur resolutio illius difficultatis, an accipiens rem aliquam, neque restituens multo tempore, tenetur declarare, quo tempore accepit, & perdurauit in illo peccato; Et videtur esse obligatum declarare, & neque satisfacere dicendo se rem alienam accepisse, neque adhuc restituisse. Primo, quia perseverans in concubinato multo tempore tenetur declarare. Secundo, quia perseverantia in peccato commisso auget peccatum. Tertio, quia gaudere de peccato commisso peccatum est distinctum, sed qui rem alienam vult non restituere, gaudet de eius retentione. Ergo. Quarto, se queretur, cum qui rem fatatus fuerit, etiam eam lapsus contractauerit, imò etiam si ab alio fure, quicquam rem fatatus fuerit, recuperauerit, diuersum peccatum non committere cum semper eandem habuerit obligationem restituendi, noluit restituere.

Propter hæc aliqui dicunt quoties vteris te aliena vel renouas voluntatem non restituendi vel aduertis alienam possidere, esse distinctum peccatum necessario in confessione manifestandum: sic Nauarr. in summ. cap. 17. num. 55. §. ex quo inferretur primo. Contra verò docet Henricquez libr. 2. de poenitentia, cap. 5. §. 5. Aragon. 22. q. 62. artic. 5. dub. circa 2. Argumentum dicto 2. Quoad, 4. distinct. 16. propos. 23. Si toto eo tempore quo rem alienam retinueris, potuisti restituere, & nolueris satisfacere, si dicas, te alienam accepisse, neque restituisse, quia non commisisti diuersum, distinctum peccatum, sed vnum longo tempore continuatum, retentio enim illa toto illo tempore vna est, & non diuersa, & ab eadem voluntate moraliter existente prouenit. At duratio in peccato non est circumstantia necessario fatenda, quia neque mutat speciem, neque auget numerum, cum a te durante non distinguatur, tametsi grauissima sit, & in gravitate æquivalcat pluribus peccatis: indicat Azor tom. 1. in sum. lib. 4. cap. 3. quest. 5. sine, quatenus solum cum vendit, & alienat rem fortuitam censet peccate forem, quia tunc se se impedit à restitutione faciendi, & videtur esse Nauarr. in sum. Lugdunens. 1. q. 97. cap. 6. n. 17. ver. sic, addimus secundo, ubi dicit, qui fatatus est infantem, qui apud eum adoleuit, vnum futurum se esse dicitur exprimens, & infans de furt.

2 Ego verò existimo dicendum primo, si decreuisti restituere, & postea boni propolus penitens peristis in retentione, manifestum est te peccatum diuersum committere, quia iam cessauit illa retentio esse voluntaria. Secundo, si impotens factus es restituere, & postea potens non restituis, committis peccatum distinctum, quia per impotentiam, restitutionis discontinuata fuit prior voluntas, cum iam retentio non fuerit peccaminosa, ut antea, & in his ferè omnes conueniunt. Tertio, si postquam rem accepisti animo retinendi, ad alia te diuertas, neque cogitas de retentione, & iterum recordatus retentionis

retentionis, adhuc non restituitur, credo re de nouo peccare, & tanquam novum peccatum manifestandum fore in confessione. Probo, quia tunc voluntas retentionis est noua, neque cum priori conuata. Ego enim nouum peccatum. Et confirmo: toto illo tempore, quo non aduertis, neque potes aduertere te alienum retinere, retentio non est tibi actualiter voluntaria: neque est voluntaria in aliquo effectu, qui sit causa illius. Ergo cum de nouo fiat voluntaria, de nouo fit peccatum, ac prout necessarium confitendum. Dices, si post furtum dormiam, & post somnum aduertam retinere, somnus interruptit retentionem: nam durante somno retentio fuit inualuntaria. Concedo totum: neque obinde fit semper somnus interruptere voluntatem: nam aliquando somnium, ut medium exequendi illam: at in retentione nunquam, ut medium exequendi illam, quia non indiget positio inflexa, ut sit, cæque de causa, quælibet inaduertentia voluntatem interruptit, & ita tenet Valquez 1.2. disp. 75. num. 14. & 15. Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 2.2. sect. 5. n. 32. optimè Fernand. Rebell. de oblig. iustit. 1. part. lib. 2. de restitut. quest. 17. sect. 2. præcipue conclus. 2. num. 7. & 8.

3 Rationes contrariæ leues sunt. Ad primam dico, perseverantiam in concubinato manifestandam esse, quia non perseveratur in vna copula, sed in pluribus, quælibet enim copula ab alia est distincta, neque vna cum altera continuatur.

Ad secundam concedo, perseverantiam in peccato augere peccatum, sed quando augmentum non constituit peccatum diuersum, non est necessarium in confessione manifestandum.

Ad tertiam concedo, gaudere per delectationem motualem de furo commisso, esse novum peccatum: at gaudere per voluntatem efficacem non esse peccatum distinctum à voluntate retinendi, nisi adit aliqua inceptio.

Ad quartam concedo contritentem sæpius rem furtiuam in sua, inquam, potestate existentem, non esse peccatum distinctum, sed idem continuatum, quando ex contritione non rediit res deterior: imò etiam quando ex contritione non rediit distinctum, sed idem, quando à furo, qui tibi rem surripuit, recuperasti, quia semper est eisdem rei retentio, seu non restitutio, videturque decium in lei qui, & in fine. de furtis, ff. de furtis, & tradit expresse Azor tom. 1. instit. moral. lib. 4. cap. 4. quest. 5. sine Ioan. Sanchez disp. 6. sect. 6. n. 1. Salas 1.2. tract. 13. disp. 5. sect. 8. n. 90.

4 Secundò infertur, quid dicendum, si eodem tempore plures maledictiones in alium iactes, plura iuramenta facta ad aliquam rem confirmandam proferas, pluribus plagis inimicum afficias, plures feminam eodem tempore deofuleris, an, inquam, tunc plura peccata numero distincta officia necessariò confitenda? Ratio dubij est: quia quodlibet ex his iuramentis, plagis, & maledictionibus, & oculis, etiam aliud non sequeretur, esset peccatum consummatum interius, & exterius. Ergo quodlibet ex his est distinctum ab alio, neque cum alio continuatur. Et confirmo: si hæc maledictiones, & iuramenta prolata essent diuersis temporibus, quælibet ex illis maledictionibus, & iuramentis constitueret peccatum consummatum distinctum. Ergo quòd facta fuerint successiue vnum post aliud, non impedit hæc multipliciter, sicut in pollutione, & fornicatione, non impedit eorum multipliciter, est successiue fiat.

5 Verum communis sententia est, hæc non reputari peccata distincta, sed idem peccatum numero: sic Azor 1. part. instit. moral. lib. 9. cap. 28. quest. 1. 5. Ratio est, quia omnia illa iuramenta confirmant eodem tempore vnum fallitatem, maledictiones idem malum inimico imprecantur, percussiones vnum vulnus constituunt: quod non leuiter confirmari potest ex negatione D. Petri; res enim dictus est negasse Christum: neque absque remeritate, aut errore, vt dicit nosse doctissimus, & omnibus sæculis merito laudandus Ioannes Maldonatus Math. 26. num. 1. dici potest sæpius, quam ter negasse; at tamen singulis vicibus plura iuramenta, & attestaciones protulit, vt optimè ipse Maldonat, expendit num. 70. 71. & 74. Primò enim interrogatus, quasi dubitauerit ab ancilla, an esset ex discipulis Christi, respondit: non sum; vt dicit Ioan. at cum ancilla instaret, & diceret affirmanter, Et tu cum Iesu Galilæa eras, Respondit ipse: neque noui illum, neque scio, quid dicas, vt Math. Marc. & Lucas scribunt. Secundò verò interrogatus adhibuit iuramentum, Tertio examinatus superaddidit execrationem illam quam sæpe ingeminauit, quod confas ex illis verbis, cepit deseriari; quasi sæpe, & multis modis execratus fuerit, ideoque dixit Marcus execrationem usum fuisse. Secundò probatur ex cap. cum pro causa de sententia excommunicationis. Vbi ob verberationem clerici factam in dormitorio, & continuatam per claustrum, vnicui excommunicatione contrahitur ratione verberationis: est plures quam semel percussus sit, quia omnes illæ percussiones reputantur vna, Et licet in rextu videatur duplici excommunicatione illum ligatum esse: hoc non est ratione solius percussoris, sed ratione violationis Ecclesiæ: vide glossam. Confirmat hæc sententiam Ioan. Andreas reg. velidum. col. penult. de reg. iuris lib. 6. affirmans Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars 1.

eum, qui ter pugione clericum percussit, continuatis vulneribus, vnam tantum excommunicationem contrahere, quia reputatur vna percussio: facit cap. Lotharini, ad iuncta glossa verbo appellauit, 3. quest. 2. vbi dicitur eum, qui vno, & continuo impetu appellauit bis, vel ter à sententia, semel appellasse dicitur, & l. cum quæstio, C. de legatis §. sed & alia, dicitur, qui eandem rem cuiuspiam in testamento, bis, aut ter legauit, proinde est: ac si semel legauerit: & ita hæc sententiam docet expressè Nauarr. in summ. cap. 6. n. 17. & in cap. consideret in princip. de penit. disp. 5. num. 48. vers. ex quibus Henricus 2. de penitent. cap. 5. §. 6. & cap. 8. §. 3. Bonacin. disp. 2. de peccat. 3. 4. punct. 2. num. 11. Simanchas de Catholice. institut. cap. 8. sine Couarr. 2. variat. cap. 10. num. 8. Salas alios referens 1.2. tract. 13. disp. 5. sect. 8. n. 86. & 90. & tom. 1. tract. 7. disp. 6. §. 6. n. 39. §. dico seprimò Azor 1. tom. lib. 4. cap. 4. quest. 5. Ioan. Sanchez in select. disp. 6. n. 1. 2. 3. & 6. indicat Valquez tom. de penitent. quest. 91. art. 1. dub. 4. num. 8. quatenus dicit vnum peccatum committere, qui alium lancea ter vulnerauit, vno, inquam, actu, id est. vno iracundiæ impetu & tom. 1. in 1. 2. disp. 75. cap. 2. sine, dixit vnum esse peccatum pluries feminam deofulari lasciuè, vel tangere in eodem tempore, quia in vno opere exteriori continuatur, videlicet in perseverantia conuersionis cum femina permanente periculo.

6 Sed quid si Petrus diuersis verbis contumeliosis afficias eod m tempore, si nomines illum latronem, adulterum, homicidam: et: ne diuersum peccatum, quælibet ex his contumeliis? Communis est sententia esse plura peccata, & necessariò in confessione manifestanda, quia est diuersa species iniuriæ, sicut si vocares latronem, & simul petuceres, sic Azor tom. 1. lib. 4. cap. 4. quest. 5. consentit Salas tract. 13. disp. 5. sect. 8. num. 90. Ioan. Sanch. in select. disp. 6. num. 1. Suarez tract. 3. disp. 6. de charitate opposit. sect. 2. num. 3. Nauarr. cap. 6. summ. n. 18. vers. inferur secundo.

Nihilominus Bonacina disp. de peccat. quest. 4. punct. 2. n. 12. censet non esse plura peccata, neque in confessione debere explicari: quia esto essent iniuriæ diuersæ rationis, tamen in ratione iniuriæ, & contumeliæ conueniunt: sicut si à Petro furatus esses equum, vestem, & arma, non teneris explicare ea in confessione, sed satisficeres sufficienter declarando quantitatem, quia in ratione furti, omnia illa eiusdem rationis sunt, sic videntur esse in ratione contumeliæ: aliàs semper morales in confessione explicare, quibus omnibus proximum dehonestasti, quod certe non est apud confessarios satis receptum; & hæc sententia probabiliter iustitieri potest.

7 Tertio infertur, quid dicendum sit, si existens in peccato mortali, pluribus eodem tempore sacramenta, ministres, vel iratus plures vulneres, etiam eodem ictu, vel prohibitus ludere, iudas cum pluribus continuat per noctem?

Fortè placebit alicui hæc omnia vnum esse peccatum, neque obligationem habere sic operantem distinguendi in confessione, quor fuerint personæ, quibus malè sacramenta ministrantur, quælibet vulneratur, quibus cum lusit; sed satisficere, si dicatur malè semel administrasse sacramenta, vulnerasse hominem grauitate, iussisse, cum prohibitus fuerit: & de hoc vltimo casu id tenet Azor 1. tom. summ. lib. 4. cap. 4. sine. Ioan. Sanch. disp. 6. sect. 2. n. 1. Nauarr. in cap. consideret, in princ. de penit. disp. 5. n. 48. vers. ex quibus, & docuit Bart. in iustificando ff. de furtis.

8 Verum tam in hoc, quàm in aliis casibus tenendum est, esse plura peccata necessariò in confessione manifestanda, tenet Valq. 1.2. disp. 98. cap. 3. n. 9. Probo, quia ad multipliciter personarum multiplicentur actiones, neque vna cum aia vnum efficiunt, quis enim dicit administrationem sacramenti Petro factam, vnum componere posse cum administratione facta Ioanni, & vulnus Ioanni inflictum pertinere aliquo modo ad vulnus Petri? Et idem est de ludo; quælibet enim ex his actionibus omnino independens est ab alia in esse peccati, & totam in suo genere malitiam completam habet, sicuti habet fornicatio cum diuersis personis, & probari potest ex doctrina Battoli in iustificando, §. insans ff. de furtis, n. 5. cum qui vendit certi vini mensuram decem nummis, stante lege, quod solis octo vendatur, toties delinquere, quoties vendit etiam eodem die.

9 Quarto infertur, an coniugatus habens rem cum alia vxore, debeat vtrumque coniugium explicare, vel satisficere dicendo in confessione adulterium commississe? Probabile reputat Saa in editione Complutensi verbo confessio, n. 30. non esse necessariò manifestandum: & posset probari; quia esse vtrumque coniugatum, aut esse vnum, non variat speciem adulterij, neque numerum illius, sed solum auget eius grauitatem, Ergo non est necessariò manifestandum in confessione. Tenenda tamen est contraria sententia, tanquam certissima, debere, inquam, te manifestare, vtrumque coniugium, quia esto actus sit vnus numero in esse physico, & morali fornicationis: at in ratione adulterij, seu iniustitiæ duplex est, & duplicem malitiam continet, eo quod duplex iniuria duabus personis inferatur, ita Valquez 1.2. disp. 98. cap. 3. n. 9. Salas plures referens tract. 3. disp. 3. sect. 2. num. 19. Nauarr. summ. cap. 6. n. 5. vers. quarto infertur, sine.

10 Quintò infero, quid dicendum de religioso habente ordinem sacrum, & violente castitatem?

Respond. non esse obligatum manifestare utrumque, sed sufficere, si dicat se esse religiosum, vel ordinem sacrum habere; quia ordo sacer non obligat ad castitatem servandam, nisi ratione voti in eo inclusi, quæ est obligatio eadem cum obligatione voti in professione facti. Ergo declarata qualibet illarum, sufficienter declarat tota malicia peccati, ita Medina 1. tom. sum. cap. 14. §. 18. vers. 3. Manuel Rodrig. 1. tom. cap. 53. conclus. 4. num. 5. & cap. 195. conclus. 2. num. 2. Azor tom. 1. lib. 4. cap. 2. quest. 6. sine. Salas 1. 2. quest. 72. tract. 13. disp. 3. section. 2. n. 21. ubi alios refert.

11 Sed quid si habeat votum simplex castitatis & insuper solemne ratione ordinis sacri, satisfaciens, si dicat se peccasse adversus votum castitatis, tacens esse solemne?

Respond. satisfaciens: tum quia votum simplex à solemni non differt essentialiter, sed solum accidentaliter, ut latius in materia de religione: tum & præcipue, quia est votum solemne reddat hominem ad matrimonium, & ad alios fines: at ad servandam castitatem eodem modo, & sub eodem fine obligat, scilicet ne irruerent Deo fiat, si non seruetur, quod ei promissum est: quapropter in *charlus, qui clericus, vel novitius*, ait Celestinus votum solemne non magis obligare apud Deum, quam simplex. Idemque tradit in *l. 1. tit. 8. part. 1.* & ibi Greg. Lopez alios refert: & ita tenet, & latius probat Salas *sup. n. 21.* Vnum tamen est omnino certum, in quo ferè omnes conveniunt. Sacerdotem violantem castitatem satisfaciens, si dicat se ordine sacro esse insignitum, quia idem votum repetitur in omnibus ordinibus, adversus quos peccat.

12 Sextò infero, religiosum transgredientem præceptum superioris intendens sub mortali obligare, duplicem culpam committere, necessariò in confessione manifestandam; alteram adversus illam virtutem, in qua res est constituta; alteram adversus obedientiam votum. Quod ut rectè intelligatur supponendum est superiorem præcipientem constitutorem rem præceptam in ea virtute, ex cuius amore movetur: præceptum imponere, seu quam intendit, ut subditi executionem rei præceptæ consequantur. Hæc autem virtus aliquando est eadem cum ea, quam ipsa res præceptæ iure ipso naturali respiciunt, ut contingit, cum furum, & homicidium prohibetur, ne fiat alicui iniuria, & tunc non constituit præceptum superioris distinctum peccatum: aliquando est distincta, ut cum furum rei factæ prohibetur ob speciale loci sacri reverentiam, & tunc iam diximus peccatum constituitur speciale contra virtutem religionis, aliquando verò res mandat, quæ iure naturali mandata non erat: ut ieiunare, audire Missam; aliquando prohibentur: quæ iure ipso prohibita non erant; videlicet ne religiosi domo egrediantur, ne inter se loquantur, néve vnus in alterius cubiculum ingrediarur; in quibus præceptis attendendus est finis immediatus legislatoris, & dicendum rem præceptam in ea virtute esse, in qua fuerit finis immediatus, siquidem ad illam consequendum, vel medium assumitur. Hoc supposito probò manifestè religiosum transgredientem superioris præceptum peccare dupliciter. Primò adversus illam virtutem, in qua est præceptum. Secundò adversus votum: nam cum superior habeat hanc vim constituendi rem præceptam in aliqua virtute, ac si iure naturali ab ipsa virtute esset mandata, violans tale præceptum, violat ipsam virtutem: ex alia etiam parte religiosus habet votum obediendi superiori in his, quæ sibi sub obedientia fuerint imperata. Ergo peccat adversus huiusmodi votum, cum obedire renuit. Quocirca Franciscanus, qui feria 6. Quadragesimæ non ieiunat, & superiorum per regulam id sibi præcipientium, Secundò ratione voti obediens, quo ad observantiam regulæ obligans sub mortali se adstrinxit: & ita tenet Vasquez 1. 2. disputat. 98. cap. 3. num. 7. & 9. Azor tom. 1. lib. 4. cap. 2. quest. 6. Salas alios referens tract. 13. disputat. 3. sect. 2. num. 6. & 17. Non tamen ex hac doctrina inferitur religiosum omittentem horas canonicas ab Ecclesia præceptas, & Missam die Dominica, & alia, quæ communiter alijs à religiosis sunt imperata, peccare adversus votum obediens, quia ratione illius solum obedire tenetur in his, quæ sibi, ut religioso fuerint imperata, ut bene notavit Thomas Sanchez lib. 6. in *Decal. cap. 1. n. 9.*

13 Septimò infero scholasticam omittentem præceptum sibi impostum in virtute præstiti iuramenti, si res aliqui sibi erat præcepta, peccat dupliciter, & contra iuramentum, & contra virtutem, in qua erat res præcepta, sic Azor, & Salas *supra*. Dixi, si res aliqui sibi erat præcepta: nam si præcipitur sub virtute præstiti iuramenti res non sibi aliqui præcepta, ex illa solum contra iuramentum delinquere, eo quòd videtur superior nullam illi obligationem imponere, etiam possit. Quando tamen aliquis verè superior non est, quia non habet vim obligandi aliunde, nisi ex voto: tunc certum est violentem rem sibi imperatam à superiore aliqui non præceptam, solum peccare contra votum, ut contingit in seculari voto obediendi suo confessario in omnibus, quæ iudicaverit suæ

spirituali saluti maximè continere, ita Salas *disp. 3. sect. 2. n. 16.* Vasquez *disp. 98. cap. 3. num. 7.*

14 Inferitur octavò, te non teneri declarare in confessione omnia illa, quæ causa fuerint peccati omissionis, v.g. Missæ audientiæ, si nullam aliam malitiam in se habeant, præter eam, quam contrahat ex omissione, quia declarata omissione, declarata integram illorum malitiam: quapropter non tenentur dicere ob voluntatem studendi, ludendi, &c. Missam reliquissæ, sufficit, si dicas te Missam omisisse, cum audire deberes. At si ob fornicationem, vel furum reliquisti sacrum, tenentur id declarare, ut constat, sic Sayrus lib. 2. in *clavi regis, cap. 6. n. 10.* Valent. tom. 2. disp. 6. q. 1. p. 4. dub. 2. Bonacina *disp. 2. de peccat. q. 4. p. 4. sine n. 27.* Azor tom. 1. lib. 4. cap. 3. q. 7.

An verò ludus, vel studium, qui causa fuit omissionis, dici debeat commissiois peccatum, vel omissionis: res est parvi momenti: existimo peccatum esse commissiois, licet sit contra præceptum affirmativum, quia non est contra illud directè, sed indirectè, quodlibet enim præceptum affirmativum habet adiunctum negativum, prohibens omnia illa, quatenus impediunt præcepti affirmativi executionem.

15 Infero nonò, quid dicendum de illo, qui in plures Sanctos blasphemet, vel alicui familiæ maledicet, committente peccata, quot sunt sancti, vel tot peccata, quot sunt personæ in familia? Videtur id affirmandum, quia si omnes illos Sanctos specialiter malediceret, & omnes illius familiæ de facto occideret, etiam vnò impetu faceret, tot iniurias, & homicidia committeret, quot essent personæ maledictæ, & occisæ. Ergo etiam in voluntate maledicendi, & occidendi, tot debent esse peccata, quot sunt personæ. Item si aliqua persona ex illa familia esset Clericus, haberet maledictum sacrilegij ille actus. Ergo quælibet persona secundum se tribuit suam malitiam: sic affirmat Azor tom. 1. *instit. mor. lib. 2. cap. 4. q. 3.* & Salas 1. 2. q. 73. tract. 13. disp. 5. sect. 6. n. 65. sine. Verum Navar. cap. 6. n. 18. in *nova edit. Lugdunensi, vers. Inferitur quartò*, contrarium defendit, eo quòd in iure tota via familia, vna persona reputatur, l. 1. ff. si familia furum fecisse dicatur, idemque tradit Bonacina *disp. 2. de pec. q. 4. p. 2. n. 1.*

Dicendum tamen est, voluntatem occidendi totam vnam familiam sumptam per modum vnus, vnicum esse formalitè peccatum: at virtute multiplex esse, iuxta multipliciter personarum, quæ appetunt occidi. Quòd sit vnum peccatum formale, probat ratio Navarri, & quia vnus est indivisibilis actus: alius qui vellet homines infinitos occidere, malitias infinitas formaliter haberet? Quòd verò sit in virtute multiplex, inde probatur, quia habet in voluntate formaliter plures occisiones, atque adeò est voluntas plura peccata committendi, Ergo saltem in virtute illa voluntas plura peccata continet. Adde qui intendit familiam occidere, non satisfaciens confessioni, si dicat habuisse voluntatem homicidij, quia non est voluntas vnus homicidij, sed plurium, sicuti non satisfaciens confessioni, qui diceret habuisse voluntatem fornicandi, si habuit voluntatem fornicandi cum omnibus, qui in vna domo residebant. Ergo signum est illam voluntatem in re esse multiplicem. Quocirca Bonacina, qui tenet vnum esse peccatum, vnicamque malitiam habere, nihilominus affirmat in confessione exprimentum esse obiectum huius peccati, quod nescio an sit satis consequenter dictum, cum solum numerum, & speciem teneatur quis confiteri, cui obligationi satisfaciens videtur, si dicat habuisse semel voluntatem homicidij, si in illa voluntate non est nisi vna numero malitia. Atque si obiectum peccati declarare debeat, solum quia pertinet ad constitutionem huius numero peccati, etiam teneretur declarare, si voluit occidere Ioannem potius, quam Franciscum. Item si furum fuit pecunia, vel suppellectilis, si intemperantia fuit in cibo, aut potu, cum omnia hæc ad constituendum peccatum concurrant. Item teneretur declarare intentionem, & durationem huius peccati, quia ipsam peccatum constituent. Neque est simile de voluntate furandi omnes libros alicuius bibliothecæ, vel destruendi aliquam domum, hic enim actus formaliter, & in virtute vnus est, quia solum vnicum furum, vnicamque destructionem causet; at voluntas occidendi familiam, continet. & causæ plures occisiones, quarum quælibet est peccatum distinctum.

16 Inferitur decimò quid dicendum de illo, qui eodem die festo proponit sepius non audire Missam, & de festo non audit, an peccet vno, vel pluribus peccatis, quot sunt voluntates omittendi.

Negare tenentur omnes illi qui dicunt peccata, quæ opere externo consummantur, tunc tantum multiplicari, quando voluntas peccandi, quæ fuit interitua per contrarium actum, multiplicatur: nam si per contrarium actum non fuit interitua, censetur semper moraliter manere, & consequenter licet physice repetatur, non constituit diversum peccatum necessariò in confessione manifestandum: tenet expresse Caetano *t. m. 1. opuscul. 31. & 17. respons. in 15. dub. 2.* Navar. cap. 6. n. 16. & 17. Gratius lib. 1. cap. 10. num. 14. & sequ. & alij, quos sequuntur Salas tract. 13. disp. 5. sect. 8. num. 85. adhibita hac limitatione, nisi inter ipsos actus voluntatis multum temporis intercedat: quæ

que limitatio in presenti casu non potest habere locum. Ratio huius est, quia voluntas non tractata semper censetur moraliter manere. Ergo cum alia sumis superadditur, eadem est moraliter cum illa. Deinde cum una voluntas ab alia non multum distat, moraliter loquendo, continuari censetur, precipue cum utraque ad idem obiectum tendat, & eundem effectum causent. Præterea, qui vult occidere iuicicum, & ex hac voluntate parat arma, & ex alia iter arripit ad occisionem illæ voluntates neque inter se vniuntur, vt constat, neque vniuntur medijs, sed ad summum vniuntur in effectu; hanc autem vniorem in effectu etiam habent illæ voluntates omittendi Missam. Ergo sunt vnum peccatum, & non plura.

17 Dicendum existimo, si ex voluntate alicuius operis incompossibile cum præcepto Missæ, Missam omittitis, vnum peccatum censeri committere, quantumcumque renoues voluntates, quia omnes illæ in illo opere raicantur & sunt medio illo causæ impediendes præcepti adimplerionem: neque in hoc est maior difficultas, quam in voluntate occidendi Petrum ex cuius voluntate plura, media apponit. At si propositum habeas omittendi Missam, neque ex illo proposito apponatur medium aliquod incompossibile, sed ibi sitas, & post factum renoues idem propositum, & postea adueniente tempore vigeat præcepti eandem renoues voluntatem, censetur multipliciter peccatum commississe; quia omnes illæ tres voluntates non habent in quo fiat vnum; non enim sunt vnum inter se, cum non inter se vniantur, neque in aliquo effectu producto, cum nihil producant, neque in omissione Missæ, quia omisso audiendi Missam non incipit nisi ab eo tempore, in quo Missa audiri non potest. Ergo necessario illæ voluntates debent reputari multiplex peccatum. Confirmo, Si voluntatem haberes crastina die Petrum occidendi, neque ex hac voluntate medium aliquod apponeres, sed eandem voluntates sapienter repeteres, quousque crastinus dies accederet, in quo & appositio medijs, & occisio simul iunguntur omnes illæ voluntates antecedentes, & repetitur iuxta postiam sententiam peccata essent, quia non habent in quo vniuntur; non inter se, neque in aliquo effectu, cum nullus sit, quando ipse sunt; sed similiter voluntates repetite toto mane non audiendi Missam hora 12. non habent in quo vniantur & vnum sint. Ergo etiam debent censeri distincta: & ita tenet Valquez 22. disp. 75, cap. 3. sine num. 16.

18 Ad rationem dubitandi respondeo voluntatem non retractatam manere moraliter habitualiter, sed non actualiter, & in virtute, ideoque constituit voluntas de nouo adueniens dicitur numero actuali: peccatum neque in hoc attendi debet distantia, vel propinquitas temporis inter vnam, & aliam voluntatem; sed an illæ voluntates causæ sint alicuius effectus communis, vt contingit in casu de inimico occidendo: tunc enim media, quæ apponitur inter se vniuntur ad consequentiam finis inuenti, sicut vniuntur lapides & ligna collecta ad ædificationem domus ob quam vniorem moralem, & accidentalem collectio lapidum, & lignorum, etiam physice multiplex sit, moraliter tamen vna censetur, quia ad vnum finem ordinatur, & ab eadem voluntate ædificandi prouenit.

PUNCTUM IV.

Vnde grauias, & malitia peccati defumenda sit.

- 1 Peccata esse in grauitate inæqualia.
- 2 Ex varijs capitibus desumitur grauitas peccati.
- 3 Peccatum inferioris speciei superare potest aliud peccatum grauius ex obiecto.

1 Reuertit me ab hac difficultate expeditam, omissis varijs peccandi modis. De fide enim certum est non omnia peccata æqualia esse in grauitate, sed vnum peccatum alio grauis esse constat ex Genes. 13. vbi Sodomitæ pessimi iudicantur, peccatores coram domino nimis, & Genes. 37. Ioseph. accusant fratres coram domino, nimis, & clarus Christus Dominus Ioannis 19. dixit Pilato, qui me tradidit tibi, manus peccatum habet. Ergo peccata æqualia esse non possunt. Ratio est manifestata, quia licet omnia peccata in eo conueniant, vt sint contra rationem: at ipsammet rationem naturalem grauius offendit vnum peccatum, quam aliud grauius enim offendit bestialitas, quam simplex fornicatio; & duplex fornicatio diu delictata, quam casu contingens. Deinde quia omnes essent æque puniendi, quod est contra illud Deuteronom. 25. pro mensura delicti, erit & plagarum modus; & Math. 10. & 11. terra Sodomorum remissus erit in die iudicii & Luc. 10. qui accipiens damnationem maiorem. Neque obstat rectitudinem non suscipere magis, & minus vt dicamus peccata, quæ videntur priuare rectitudinem, non suscipere magis, & minus quia non priuare rectitudinem priuatiue, sed pœniue, & in formis positiui, dicitur locus inæqualitatis licet enim frigus priuare subiectum calore quia tamen priuare per formam contrariam, potest sus-

cipere magis & minus. Item licet rectitudo alicuius lineæ in indiuisibili consistat ab hac rectitudine magis, & minus linea recedere potest: de quo latè Valquez 1. disp. 99, & Salas tract. 13. disp. 5. sect. 1. Azor. tom. 1. lib. 4. cap. 9.

2 Præcipua peccati grauitas, & malitia sumitur ex obiecto directo, quia inde sumit speciem: tradit D. Thom. 4. 2. q. 73. art. 3. Secundò ex circumstantiis, Tertio ex continuatione, & duratione, Quarto ex intentione. Explico in homicidio facto in loco sacro, cuius prima grauitas sumitur ex iniustitia facta, Secunda ex circumstantia sacrilegij, Tertia ex continuatione voluntatis, Quarta ex eius intentione.

3 Contingit autem sæpe grauiorem malitiam peccati esse ex circumstantia, quam ex obiecto, vt si quis cognosceret formam religiosam, vel nuptam grauius ex circumstantia quam ex obiecto peccaret.

Difficultas autem est, an peccatum ex obiecto minus graue, possit ratione intentioni, vel durationi, vel extensioni obiecti fieri grauius, alio grauius ex obiecto; quia nunquam videtur species inferior superiorem vincere posse. At tenendum est tanquam omnino certum peccatum inferioris speciei superare possit aliud peccatum grauius ex obiecto, quidem si cum peccatis venialibus superioris speciei fiat comparatio, res est indubitata; quis enim negabit furtum pollutionem, & adulterium superare iuramentum otiosum, vel falsum non plenè deliberatum. Ex quo non leue argumentum sumitur ad probandum aliquod peccatum mortale inferioris speciei superare posse aliud de superiori speciei. Exemplis res manifestatur. Detractio & contumelia ex obiecto, & speciei leuiora peccata sunt homicidio: at si quis vnam nobilem & illustrem familiam de prodicione, vel hæresi diffamaret, sine dubio grauius peccaret, quam si vnum ex infima plebe occideret. Ergo. Item si quis diapidaret ararium publicum reipublicæ maxime necessarium, grauius peccaret, quam omittendo Missam vel occidendo plebeum. Ratio est, quia cum quodlibet peccatum habeat grauitatem limitatam; & finitam absolute potest aliud peccatum leuioris speciei ita multiplicari, & intendi, vt eius grauitatem adæquet, sicut contingit in argento, quod licet secundum materiam suam inferius sit auro: at in æstimatione, & valore ob eius quantitatem excedere, & superare aurum potest. Neque est inconueniens quod indiuiduum alicuius speciei inferioris, superet indiuiduum alterius speciei: calum enim ratione incorruptibilitatis, & aliam quatuoratum quæ sibi sunt propria superat in perfectione plura viuentia tubulnaria: & ita tenet, & latè probat Sayus lib. 5. cap. 4. num. 9. Azor. tom. 1. lib. 4. q. 4. fin. Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 66. sect. 2. Salas q. 73. tract. 13. disp. 5. sect. 2. à n. 14. Herret. in 2. d. sp. 32. q. 3. & videtur clarè esse sententia Augustini relati in equano 64. q. 1. vbi inter ignoranter hæreticum, & scilicet auarum, & inter hæreticum bene moraliter viuentem, & Catholicum sceleribus plenum, non audeat ferre sententiam quis grauius delinquit. Supponit ergo Augustinus peccatum minus graue ex sue genere ita, agrauari posse ex multiplicatione, vt vincere possit peccatum grauius ex suo obiecto.

PUNCTUM V.

Quos effectus peccatum actuale habeat

- 1 Diminuit inclinationem naturam ad virtutem.
- 2 Priuare gratia, & virtutibus infusis.
- 3 Destinat peccatorem ad penam æternam.
- 4 Arguitur effectum peccati venialis esse penam æternam.
- 5 Defenditur non esse proprium effectum peccati venialis.
- 6 Quomodo vnum peccatum sit effectus, seu pena alterius peccati.
- 7 Nota, & infamia peccatoris effectus est peccati.

1 Dicitur hic agit D. Thomas 1. 2. a quest. 85. vsque ad 88. & latè Valent. Salas, & Valquez ibi, exponam præcipuos ea breuitate, qua in omnibus studeo.

1 Primus effectus peccati est diminuerie inclinationem naturam ad virtutem: sic D. Thom. quest. 85. art. 2. Caietan. Conrad. Zumei. ibi Valquez. disp. 132. Salas disp. 13. sect. 2. Azor. tom. 1. lib. 4. c. 2. q. 2. Quod vt rectè intelligatur, aduertendum est, inclinationem naturalem ad virtutem ab ipsamet potentia voluntatis non distingui; quare cum in seipsa substantialiter voluntas non immutetur, efficitur nullo peccato intrinsecè eius inclinationem dimitti posse: verum quia voluntas non ita inclinatur ad virtutem, quin libere possit vitium amplecti sit multiplicato vitio multiplicati habitum & qualitatem ad vitium inclinatem: ac proinde inclinatem voluntatem, vt virtutem relinquit, & vitium amplectatur: & hac ratione dicitur dimitti per peccatum inclinationem ad virtutem extrinsecè quidem & accidentaliter, quia quo magis voluntas in vitium inclinatur, eo magis à sequenda virtute impeditur. Nunquam tamen ita impeditur quin voluntas libera maneat, & potens sit virtutem sequi, & naturam suam inclinationem opere G 4 complet

DE
ASTR
PALAT
TOM.
IV.

complete, ut dixit Trident. *sess. 6. can. 5.* Ratio est manifesta, quia cum omnis hæc dimissio sit per habitus viciosos inclinantes ad vitium virtute oppositum, & omnes hi habitus non necessitent voluntatem, sed potius illi subdantur, nunquam potest ita inclinatio ad virtutem dimitti, ut finiatur, semper enim intrinseca, & libera potestas ad virtutem, ac proinde nativa inclinatio (substantialis integra manet.

2. Secundus effectus peccati mortalis est privare hominem gratia, & virtutibus infans, cum enim peccatum constituat hominem Deo inuisum, & inimicum, necessarium debet excludere ab illo gratiam, quia amicus reddebatur.

3. Tertius effectus peccati mortalis est destinatio ad penam æternam, quam necessarium omnes peccatores decedentes in mortali subibunt, iuxta illud, *Ita maledicti in ignem æternum Matth. 25. Marc. 3. & 8. & 2. ad Thessalon. 1. & 1. Corinth. 6. & in aliis locis, ubi passim scriptura æternitatem pœnæ peccatoribus comminatur, solum autem est difficultas in reddenda ratione, quomodo hæc pœna æterna proportionata sit culpa, in d. lenior, quia in culpa ipsa meretur, cum tep. pum sit ab omnibus Theologis cum Mag. 4. d. 26. & ibi D. Thomas 9. 2. art. 2. q. 1. ad 1. & 1. p. q. 21. art. 4. ad 1. Deum punire circa condignum, & difficultas in eo sita est. Nam peccatum mortale non habet gravitatem infinitam, quia neque illam habere potest, ex Dei infinitate, aduersus quam peccatur; neque ex vilitate personæ peccantis, quia hæc omnia extrinseca sunt, ideoque non possunt refundere in actum infinitatem; aliis quodlibet peccatum veniale habere infinitam gravitatem, & æternitatem pœnæ meretur, item quodlibet mortale continet gravitatem omnium mortalium, neque vnum mortale esset gravius alio, & æqualiter pro vno, ac pro multis deberet peccator puniri, quod est absurdum. Quæ ergo est ratio, quare peccatum finitum in gravitate puniatur circa condignum pœna æterna? Plures rationes ad hanc veritatem confirmandam adducuntur à D. Gregor. 4. dialog. c. 44. D. Thom. 1. 2. q. 87. art. 3. 4. & 5. & ibi Valq. Salas Zúmel, Valent. Sayr. lib. 2. c. 13. n. 8. Anton. Perez in sua laur. certam. 9. 1. to. n. 86. Et tamen mihi videtur efficacior quia pœna, quæ in intentione est finita, & solum in duratione non habet finem, absolute finita est, & secundum quid finita, sicuti Angelus, & anima rationalis finita entia sunt etiam finem non sint habitura; sed quodlibet peccatum mortale, esto simpliciter finitum sit aliquam tamen habet infinitatem, eo quod sit contra Deum infinitum. Ergo pœna in duratione æterna non excidit eius meritum.*

4. Sed inquires an pœna æterna sit etiam effectus peccati venialis.

Et videtur quod sic. Nam decedentes cum mortali & veniali, non solum ratione mortalis, sed etiam ratione venialis perpetuo puniuntur; nam cum semper in illo perseverent efficitur, semper ob illud debere puniri; ideo enim D. Thom. Valquez. Zúmel. Salas, & alii nuper relati affirmant pœnam inferni æternam esse, quia æternum futurum est peccatum, ob quod infligitur; sed veniale peccatum in damnatis etiam erit æternum. Ergo etiam pœna illi correspondens æterna debet esse.

5. Dicendum tamen est, pœnam æternam non esse effectum proprium peccati venialis, quia peccatum veniale de se illam non meretur sed solum meretur temporariam. Conclusio est omnium catholicorum: decedentes namque in gratia cum peccato aliquo veniali non remisso non puniuntur æternaliter, sed aliquo tempore in purgatorio, & postea gloriæ consequuntur; aliis peccatum veniale gloriæ consequutionem in æternum impedit, quod est contra fidem. Si vero peccatum veniale in damnatis existat, etiam si ex se pœnam æternam non mereatur, puniatur tamen æternaliter, est communior, & probabilior sententia, quam laicæ defendit cum D. Thom. 1. 2. q. 87. art. 5. ad 2. & 3. Valq. disp. 141. Valent. disp. 6. quæst. 17. p. 4. Salas plures relectos tract. 13. disp. 15. sess. 1. nu. 70. & 73. Azor. tom.

1. lib. 4. cap. 10. q. 1. Suarez 3. p. tom. 4. disp. 11. sess. 2. n. 11. & seqq. Probo efficaciter primo, quia illa pœna, quam damnati in inferno sustinent, est de se effectus sufficiens extinguere debitum peccati venialis, si voluntarie acceptetur: quia non solum inuitè sed etiam impatienter, & blasphemè sustinetur, non videtur vilo modo sufficiens extinguere debitum peccati. Ergo post vnam pœnam toleratam potest Deus aliam, & aliam indigere. Secundo illius pœnæ toleratio non poterat culpam, & debitum illius extinguere, quin à Deo acceptaretur & acceptaretur ex merito Christi quia nullum peccatum hominibus remittitur nisi ex Christi merito, ut traditur in Trident. sess. 15. cap. 8. & docuit Suarez tom. 2. in 3. disp. 11. sess. 2. num. 7. Azor. tom. 2. lib. 4. cap. 10. q. 3. sed merito Christi iam non operantur in damnatis sunt enim membra abscissa à Christo in perpetuum. Quarto de damnatis dicitur, *ubi ceciderit lignum, ibi manebit*, hoc est manebunt in eadem pœna in quam ceciderunt. Ergo non possunt pro peccato veniali satis pati. Quinto quia peccatum veniale aliquo modo habet infinitatem; cum sit contra Deum. Ergo saltem pro aliquo statu meretur pœnam aliquo modo infinitam, qui status non potest esse alius, nisi quando cum mortali coniunctus esset.

6. Quartus effectus seu pœna peccati solet enumerari aliud peccatum; & quidem secundum quod peccatum est nequit esse pœna, quia non sit à Deo, & neque appeti ab eo potest: non enim appetere potest sibi fieri offensam & iniuriam, neque rationabiliter procederet, si vellet iniuriam sibi factam alia iniuria vindicare. Pœna autem ut tradit August. de lib. arbit. cap. 1. est à Deo, & placere aliquo modo potest, siquidem procedit ab illo, ut à iupremo iudice iniuriam factam vindicant. Peccatum autem secundum quod est permissum, hoc est, permissionem ipsam peccati posse: & sæpe esse pœnam peccati negari non potest, cum id constat ex variis locis Scripturæ. præcipue ex Paulo ad Rom. 1. à n. 24. *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam.* &c. id est permisit illos sua desideria desuere, de negando auxilia specialia quam denegationem potest Deus velle cum nihil in ea malum sit. Vide D. Thom. 1. 2. q. 87. art. 2. Caietan. Medin. Zúmel, ibi Valq. disp. 129. cap. 9. & disp. 140. Salas tract. 13. disp. 15. sess. 2. Valent. disp. 6. quæst. 17. punct. 3. Bonacina disp. 2. de peccati quæst. 7. punct. 2. Neque obstat aduersus hanc doctrinam Augustin. 1. confess. cap. 12. ubi dicit: *Iussisti Domine. & sic est, ut omnis inordinatus animus sibi ipsi pœna sit*, quia August. loquitur causatue non formaliter; quia non est formaliter pœna quatenus est inordinatus, sed ratione tristitiæ, damni, infamiae & aliorum effectuum, quos inordinatio causat.

7. Quintus effectus peccati est nota & infamia peccatoris sed hic effectus non sequitur quodcumque peccatum, sed peccatum publicum illo tamen semel posito, semper præsumitur durare ex text. in cap. *semel malus de regul. iur. lib. 6. & tradit August. in cap. nonnulli, 46. dist. propter quod dixit Vlpian. in l. si cui §. iudem ff. de causat.* quod ille qui semel est calumniatus in futurum calumniari præsumitur, & semel peccator, in futurum peccaturus ob quod à iuramento præstando repellitur cap. *parvulus, 22. q. 1. & litteras de presump. & aliis multis exemplis probat Menoch. de presump. lib. 4. presump. 32. & Mascard. de probationib. concl. 1006. à n. 54. Purgari tamen censetur huiusmodi nota & infamia ex facto proveniens, si per triennium ab illo delicto perpetrando abstineat, præcipue si occasione committendi illud tibi fuerit oblata, ut tradit Albertic. in *Lommodo num. 3. C. de inoffic. testam.* & probat text. in §. *hanc autem nobis versic. nam est vitium, in Authen. de monach.* Imo addendum existimo cum Menoch. nu. 33. per penitentiam sacramentalem omnino tolli infamiam, & notam & præsumptionem simile delictum committendi, quia & tollitur peccatum quod infamiam causabat, & retractatur voluntas, ex qua præsumptio oriebatur.*